

Titelblad

Dansk Titel: Arbejderkultur og idræt i mellemkrigstidens Aalborg

Engelsk Titel: Working culture and athletics in Aalborg during the inter war period

Vejleder: Marianne Rostgaard

Beregnet sidetal á 2400 tegn: 140 sider

Bilag: 3

Afsluttet: 1. november 2006

Specialegruppens deltagere:

Lone Simonsen

Mathilde Storvang

*Idræt af en eller anden Art kan saa at sige dyrkes i alle Aldre i Almindelighed, af unge Mennesker (begge Køn) i Særdeleshed. Og det maa fremhæves, at naar der klages over de unges Forlystelsessyge, deres mulige Mangel paa Sparsommelighed og meget andet, saa maa vi, der direkte og indirekte arbejder med Idrætten i vor By, have Lov til at udtale, at selv om de unge Idrætsdyrkere ikke er Engle eller bedre end andre Mennesker: den Tid, de tilbringer aktivt ved deres Sport, den er til **Nytte** for dem selv og dermed for det Samfund, de tilhører.*

*Idrætsdyrkeren har foruden den Glæde, det altid er Ungdommen at bruge sine Kræfter, ikke mindst naar der er Lejlighed til Kappelstrid, ogsaa den Glæde at blive **Kammerat** med mange ligesindede, uanset Fødsel, Opdragelse og Stand. Og hen i Aarene, naar maaske Livets Krav og Legemet ikke tillader aktiv Idræt, er Ungdommens Minder at tære paa.*

Men som en rød Traad igennem det hele, maa Mottoet være og altid blive ved at være: Dyrk idrætten for Idrættens Skyld og ikke for Præmier eller anden Gevinst. Jeg har skrevet ovenstaaende ud af egen Erfaring og min Ungdoms og Mandoms Idrætsglæder og Sorger; mine Idrætssejre og mine Nederlag vil jeg ingensinde glemme. De er gode Minder – endog Sorgerne og Nederlagene, naar de kom i passende Afstand.

Jeg anbefaler paa det bedste de Læsere af dette Hæfte, der endnu ikke er aktive i en eller anden Idrætsgren, snarest muligt at tage fat. Der er Foreninger nok at vælge imellem, og det maa huskes, at jo større de aalborgensiske Idrætsforeninger bliver, jo bedre kan Byen klare sig i Konkurrencer udefra, og jo mindre vil det have noget paa sig, at Aalborg nu kaldes en af Danmarks daarligste Idrætsbyer.

Eugen Schmidt.

Citat fra hæfte udgivet i forbindelse med Idrætsugen 1925. Aalborg Idrætsarkiv, 5.0/34.

Forord

Dette speciale bygger fortrinsvist på lokalt arkivmateriale i Aalborg, og vi ønsker i den forbindelse at takke Poul-Erik Madsen, Eigil Christensen, Leo Krogh Hansen, Johannes Lauridsen, John Qvist, Leif Bruno Sørensen, Jahn Poulsen og Peer Steen Hansen på Aalborg Idrætsarkiv for deres hjælp og interesse i tilblivelsen af dette speciale. Deres små historier om det tidlige idrætsliv i Aalborg har været med til at give os et levende billede af den lokale idræts-historie.

Derudover ønsker vi at takke Jens Topholm og det øvrige personale på Aalborg Stadsarkiv med deres hjælpsomhed i forbindelse med opstarten af arkivsøgningen.

Slutteligt vil vi gerne takke vores vejleder Marianne Rostgaard for hendes kyndige råd og vejledning igennem hele vores specialeperiode.

Aalborg, november 2006.

Lone Simonsen og Mathilde Storvang.

Indholdsfortegnelse

1. Problemformulering	9
2. Læsevejledning.....	11
3. Arbejderbevægelsen	12
4. Socialdemokratiets kulturpolitik	17
4.1. Julius Bomholt og arbejderkulturen	18
4.2. Hartvig Frisch og kulturen	21
4.3. Levet arbejderkultur	25
4.4. Sammensmeltning af kulturforståelser.....	28
4.5. Opsamling på arbejderkultur	29
5. Idrætshistorie	31
6. Aalborg i mellemkrigstiden.....	39
6.1. Befolkningsudvikling	39
6.2. Erhvervsudvikling	40
7. Arbejderbevægelsen i Aalborg.....	43
8. Lokalpolitik i Aalborg.....	50
9. Analyse af idrætsklubber.....	57
9.1. Fodbold i Aalborg	58
9.1.1. Aalborg Boldspilklub	59
9.1.2. Freja.....	67
9.1.3. Chang	72
9.1.4. Tobaksarbejdernes Idrætsforening	80
9.1.5. Vejgaard Boldspilklub	88
9.2. Rosporten i Aalborg	94
9.2.1. Aalborg Roklub	95
9.2.2. Arbejdernes Roklub.....	103
9.3. Atletpporten i Aalborg	112
9.3.1. Jyden.....	112
9.4. Den fri idræt i Aalborg	120

9.4.1. Aalborg Fodsports Forening.....	121
9.4.2. Arbejdernes Idræts Klub	127
10. Sammenfattende analyse	137
11. Konklusion	148
12. English summary.....	151
13. Litteratur og kilder	153
14. Bilag	165

1. Problemformulering

Idræt er den største massebevægelse i Danmark, idet næsten halvdelen af landets befolkning er involveret i idrættens verden enten som medlem af en klub, som uorganiseret motionist eller som tilskuer. Idræt bliver af mange opfattet som den folkelige del af kulturen og fremstår på den måde som et frirum fra de mere tunge politiske og økonomiske aspekter i samfundet. Den folkelige interesse for idræt ses tydeligt gennem medie billedet, hvor dækningen af de utallige sportsbegivenheder er steget markant de sidste årtier. Således har dansk TV denne sommer sendt 64 kampe fra VM i fodbold, hvilket svarer til 128 timers tv-transmission, og på verdensplan fulgte flere hundrede millioner mennesker finalen. Den opmærksomhed sådanne store idrætsbegivenheder vises, er i adskillige tilfælde blevet brugt bevidst som et redskab i det politiske spil. Således er den amerikanske boykot af Olympiaden i 1980 i Moskva et eksempel på, at politik føres aktivt gennem idrætten. Det er derfor ikke muligt at tale om idrætten som en størrelse, der eksisterer uafhængigt af det omgivende samfund, hvilket også efterårets debat omkring Kronprins Frederiks kandidatur til IOC vidner om. Idrætten skal netop ses som en integreret del af samfundet, der befinder sig i en konstant udvikling, hvorved de gældende værdier i idrætten også forandres. Idrætten har udover sin værdi som politisk middel også iboende politiske karaktertræk, der eksisterer mere skjult for den enkelte. Der findes således kun ganske få procent af den danske befolkning, der ville acceptere mange af idrættens principper, hvis de blev praktiseret i andre dele af det danske samfund. Det er fx kendetegnende, at en træner indenfor håndbold eller andre holdspil er enerådende med hensyn til beslutninger og dispositioner i forbindelse med holdet. Det vil sige, at han/hun får næsten diktatoriske beføjelser, hvorved demokratiet bliver sat ud af spil. Dette karaktertræk, som er en del af idrætsudfoldelsens forudsætning, er ofte blevet negligeret ud fra andre af idrættens grundprincipper, nemlig dens frivillighed, mangfoldighed og åbenhed. Under henvisning til disse begreber har man fra politisk side i vidt omfang fralagt sig ansvaret for idrættens udvikling, da det i demokratiets navn er den enkeltes selvbestemmelsesret at vælge, hvorvidt eller hvilke af idrættens forskellige tilbud man ønsker at acceptere.

Vi er dog via et tidligere projekt stødt på en idrætsorganisation, der vedkendte sig dets iboende ideologiske og politiske træk, og hvorigennem der fra politisk side blev forsøgt at påtage sig et ansvar for idrættens udvikling. Vi tænker her på Dansk Arbejder Idrætsforbund (DAI), der i 1930'erne blev et symbol på Socialdemokratiets (halvhjertede) forsøg på at organisere arbejderklassen i en decideret arbejderidrætskultur. DAI opfattede sig som en del af arbejder-

bevægelsen, og Socialdemokratiet var da også organisatorisk forbundet med DAI gennem en lovbestemmelse, idet partiet havde ret til at udpege et af medlemmerne til DAIs hovedbestyrelse. DAI og Socialdemokratiets interaktion har således vakt vores interesse for en videre undersøgelse af de ideologiske strømninger i mellemkrigstidens idrætsliv.

Koblingen mellem politik og idræt på nationalt plan er blevet undersøgt og påvist gennem flere studier, hvorimod der ikke ses mange undersøgelser, som har forsøgt at klarlægge dette samspil på lokalt plan. Vi har ud fra denne kendsgerning ønsket at foretage en undersøgelse af samspillet mellem politik og idræt på lokalt plan for at se, om de nationale konflikter kan findes her. Vores interesse ligger dog hovedsageligt omkring den forholdsvis aktive arbejderbevægelse og dens fremmarch i mellemkrigstiden, hvorfor vi ønsker at undersøge om der på det nære plan ligeledes ses tiltag fra arbejderbevægelsen, der vidner om et ideologisk engagement i idrætten. Vi har i den henseende udvalgt Aalborg som vores geografiske undersøgelsesfelt, da Aalborgs ry som arbejderby, gør den vedkommende i forhold til vores interesse.

Speciales formål er derfor at besvare følgende spørgsmål:

Kan der meningsfuldt skelnes mellem borgerlige- og arbejderidrætsklubber i Aalborg i mellemkrigstiden, og i givet fald hvordan kan der skelnes?

og

Kan oprettelsen og udviklingen af de aalborgensiske idrætsklubber ses at følge nogen ideologisk linje i forhold til Socialdemokratiets kulturpolitik i mellemkrigstiden?

og

Kan der ses en interesse fra den lokale arbejderbevægelses medlemmer i oprettelsen og udviklingen af aalborgensiske idrætsklubber i mellemkrigstiden?

2. Læsevejledning

I relation til en besvarelse af problemstillingen mener vi, at det er centralt at få opstillet klare definitioner i forhold til de anvendte begreber og temaer i specialet. Relevante og centrale begreber vil derfor blive diskuteret i rammeafsnittene, således at der er klart for læseren, hvordan vi anvender og forstår dem. Vi har valgt at operere med arbejderbevægelsen, Socialdemokratiets kulturpolitik og idrætten som de tre forskellige hovedområder, der skal fungere som rammen, hvori analysen af forholdene på lokal plan skal foregå. Vi indleder derfor specialet med en idépolitisk gennemgang af de tre hovedområder på nationalt plan, inden empirien inddrages i en analyse af de lokale forhold.

Efter en geografisk afgrænsning af de lokale forhold i Aalborg, som skal definere de fysiske rammer for undersøgelsen, ser vi på, hvordan den lokale arbejderbevægelse og lokalpolitikken fungerede i et samspil med idrætten i mellemkrigstiden. I den videre undersøgelse har vi valgt at tage udgangspunkt i 12 lokale idrætsklubber, hvor vi både vil inddrage oplysninger omkring de enkelte klubbers historie, men også se på hvilke sammentræf der var mellem klubben og den lokale arbejderbevægelse samt klubben og lokalpolitikken. Dette søges først og fremmest gjort gennem en undersøgelse af evt. personsammenfald mellem de forskellige institutioner, men også via klubbernes formålsparagraffer, vedtægter, forhandlingsprotokoller o. lign. Efter denne grundige analyse af idrætsklubberne, vil vi i en sammenfattende analyse samle op på både rammen og de lokale forhold i relation til politik og idræt, inden vi besvarer specialets problemstilling i konklusionen.

3. Arbejderbevægelsen

Vi vil først definere, hvad vi forstår ved arbejderbevægelsen, da denne term er central for spe-
cialet. Betegnelsen arbejdsbevægelsen dækker over et meget bredt felt af organisationer og
foreninger, som ikke altid åbenlyst er vævet ind i hinanden. Ifølge ”Den Store Danske Ency-
klopædi” dækker betegnelsen over ”organisationer og institutioner, der har til formål at for-
bedre arbejderne økonomiske, sociale, politiske og kulturelle vilkår”.¹ Således ses der flere
led i arbejderbevægelsen, hvilket bl.a. har medført, at bevægelsen også i dag er aktiv i mange
af samfundets organisationer og det på en sådan måde, at den enkelte borger ikke altid er be-
vidst om, at det er en af arbejderbevægelsens organisationer vedkommende er med i, og der-
med ubevist kommer til at støtte dennes ideologi. I relation til dette speciale har vi valgt at
afgrænse undersøgelsesfeltet og se på to grundlæggende dele af arbejderbevægelsen, nemlig
fagbevægelsen og Socialdemokratiet, hvorfor disse ligger implicit i termen arbejderbevægelse,
når vi anvender denne.

I Europa var der i slutningen af 1700-tallet begyndt at spire socialistiske tanker frem, opstået
på baggrund af de skarpe modsætninger mellem klasserne. Disse ideer fik en struktureret teo-
retisk karakter med Karl Marx (1818-83) og Friedrich Engels (1820-95) i 1840’erne, og blev
derefter spredt ud til den vestlige verden.² I Danmark fik den socialistiske arbejderbevægelse
sit gennembrud, med Louis Pio (1841-94) i spidsen, i starten af 1870’erne. Det fundamentale
for Pio var, at arbejderne skulle bryde med de eksisterende organisationsformer for derigen-
nem at skabe økonomiske, sociale og politiske reformer, der kunne føre til et socialistisk sam-
fund.³ Arbejdernes organisering skulle foregå i foreninger efter engelsk forbillede, hvor det
centrale var, at foreningen var en fælles organisation for både den faglige og politiske kamp.

I midten af 1870’erne havde en alvorlig økonomisk krise imidlertid ramt det danske landbrug
og efterfølgende industrien, hvilket førte til stor arbejdsløshed. Dette var et slag for den spi-
rende danske arbejderbevægelse, som oplevede lønnedgang, medlemstilbagegang i fagfore-
ningerne og opløsning af fagforeninger.⁴ Præget af intern svækkelse med Pios emigration i
1877, de dårlige erhvervsforhold og en omfattende arbejdsløshed var den danske arbejderbe-

¹ Den Store Danske Encyklopædi, bind 1, Gyldendal, 1994, s. 535.

² Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 18-19.

³ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 7.

⁴ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 13.

vægelse i 1878 nødsaget til at gennemgå en omstrukturering for at overleve.⁵ Bevægelsen blev derfor opdelt i en faglig og politisk del med dannelsen af Socialdemokratisk Forbund, hvilket partiet hed indtil 1961 og i dag kendes som Socialdemokraterne. Samarbejdet mellem de faglige og politiske dele af arbejderbevægelsen var fortsat tæt, men helt centralt var det, at de var blevet organisatorisk adskilte.

Trods krisen overlevede den danske arbejderbevægelse, og både fagbevægelsen og Socialdemokratiet vandt større og større tilslutning blandt arbejderne. For den faglige del blev der i begyndelsen af 1880'erne igen oprettet fagforeninger, og mange arbejdere lod sig organisere, mens det lykkedes Socialdemokratiet at få valgt 2 mand i Folketinget i 1884. Fagbevægelsen kæmpede for højere løn, nedsættelse af arbejdstiden og forhandlingsret med arbejdsgiverne, hvilket blev opnået med Septemberforliget i 1899, mens Socialdemokratiet kæmpede for parlamentarismens indførelse, der blev opnået i 1901 i samarbejde med Venstre. Dette var forbedringer, som appellerede til den enkelte arbejder og var med til at skabe et stærkt fundament for arbejderbevægelsens fremtidige virke. Perioden var præget af store konflikter på arbejdsmarkedet mellem arbejdere og arbejdsgivere, hvilket gav arbejderbevægelsen karakter af at være en kamporganisation i samtiden. Således ses linjerne tegnet op til mellemkrigstiden med en arbejderbevægelse, der havde fået et nationalt rod fæste og samtidig havde formået at grundlægge den struktur for fagforeninger, forbund og arbejdsmarkedet, som i store træk stadig ses i dag.⁶

Arbejderbevægelsens opdeling i henholdsvis fagbevægelse og Socialdemokratiet betød, at der nu blev kæmpet på flere forskellige fronter og planer for at forbedre arbejderens vilkår. Fagbevægelsen oplevede ikke mellemkrigstiden som en fremgangsperiode. Derimod var disse år præget af mange, lange og opslidende arbejdsconflikter, hvor arbejdsgiverne var i offensiven pga. den store arbejdsløshed, der fulgte med Fredskrisen i 1921-22. Under storkonflikten i 1925, hvor Socialdemokratiet som regeringsparti havde forberedt en provisorisk lov, blev det tydeligt, at arbejdsmarkedet og de politiske magtforhold var tæt forbundet med hinanden, hvilket betød, at fagbevægelsen, i efterfølgende perioder med socialdemokratiske regeringer, måtte acceptere, at der var begrænsninger for dens fordringer og konfliktmuligheder.⁷ Dog kom personer fra fagbevægelsen til at deltage i forskellige nævn og råd, der skulle planlægge

⁵ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 14 og Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 38.

⁶ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 14.

⁷ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 40-41.

den statslige politik på en lang række arbejdsretlige områder, hvilket betød, at selvom fagbevægelsen var hårdt presset, så fik den af politisk vej gennemført nogle af sine krav.⁸ Således formåede fagbevægelsen i mellemkrigstiden at få gennemført flere positive reformer, men dens position som selvstændig kamporganisation blev reduceret, idet hensynet til Socialdemokratiets krisepolitik vejede tungt, men også fordi der blev indledt en række økonomiske og lovgivningsmæssige aftaler med arbejdsgiverne, hvilket formindskede arbejderne kampgejst.⁹ Fagbevægelsen fik med Socialdemokratiets regeringsledelse nye mål og erhvervede sig derigennem parlamentarismen som et nyt middel i deres kamp.

Den politiske del af arbejdsbevægelsen havde i mellemkrigstiden derimod overstået tilblivel-sesvanskelighederne, og Socialdemokratiet var blevet et parti med så megen styrke, at det måtte anerkendes som legitimt led i samfundsdannelsen.¹⁰ Partiet så dog umiddelbart efter 1. verdenskrig ud til at skulle miste grebet om arbejderklassen, der i stedet vendte sig mod den syndikalistiske venstrefløj eller Det Konservative Folkeparti, men Socialdemokratiet formåede igen fra begyndelsen af 1920'erne at få et solidt greb om arbejderklassen.¹¹ Ydermere intensiverede Socialdemokratiet bestræbelserne på at fange det urbane småborgerskabs interesser og få dem til at gøre fælles sag med arbejderne. Således blev Socialdemokratiets præg som byarbejderparti modificeret i mellemkrigstiden, og partiet kom også til at appellere til landarbejdere, i nogen grad husmænd samt arbejdere i landbaserede småindustrier og fra de ekspanderende stationsbyer.¹² Partiet udviklede sig således fra et arbejderparti til et folkeparti med appel til et meget større befolkningsgrundlag.

Konkret betød ønsket om denne bredere appel også, at partiet måtte reformulere dets politik for at fremstå som et reelt alternativ til den borgerlige fløj. Socialdemokratiet havde fra starten været et reformsøgende parti, der mente, at arbejderbevægelsen via det parlamentariske demokrati kunne reformere sig til den socialistiske stat.¹³ Partiet havde arbejdet ud fra en tankegang om, at kapitalismen ville bryde sammen, og socialismen derefter skulle bygges på resterne af kapitalismen. I 1920'erne ændrede Socialdemokratiet dog syn på dette og indstillede

⁸ I 1937 vedtoges bl.a., at aldersgrænsen for at modtage aldersrente blev nedsat til 60 år, forbud mod overarbejde, ny lærlingelov samt en række forbedringer i arbejdsløshedsloven, mens det i 1938 blev lovfæstet med to ugers ferie og en funktionærlov. Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 45.

⁹ Christiansen, *Fagbevægelsens historie*, 2004, s. 46.

¹⁰ Finnemann, *I Broderskabets Aand*, 1985, s. 144.

¹¹ Christiansen m.fl., *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 7, 1988, s. 185.

¹² Christiansen m.fl., *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 7, 1988, s. 185.

¹³ Andersen m.fl., *Kulturen og arbejderbevægelsen*, 1978, s. 13.

sig i stedet på at overtage en velfungerende kapitalisme, og herved gik det parlamentariske demokrati fra at være et middel i processen til at blive et mål i sig selv. Dette medførte også, at der internt i partiet opstod en diskussion om, hvorvidt man kunne demokratisere sig til et socialistisk samfund gennem et samarbejde med andre klasser, eller om man skulle fastholde arbejderklassens selvstændige kamp igennem det politiske arbejde. Socialdemokratiet afviste ved partikongressen i 1923 at fastholde standpunktet om, at partiet ikke ville overtage regeringsmagten, før det havde flertal i Folketinget. Flertalstanken blev adskilt fra og overordnet klassegrundlaget og blev i stedet bundet til det parlamentariske grundlag, hvor det kom til at fungere som et bærende element i partiets idegrundlag.¹⁴ På den baggrund blev Thorvald Stauning (1873-1942) valgt som landets første socialdemokratiske statsminister i 1924, og partiet formåede med støtte fra Det Radikale Venstre, kun afbrudt af en kort periode fra 1926-1929, at fastholde regeringsmagten resten af mellemkrigstiden.

Socialdemokratiets politik i 1930'erne blev kendetegnet ved offentlige indgreb og forsøg på styring af den økonomiske aktivitet¹⁵, men også på velvillighed til, i hvert fald først i 30'erne, at samarbejde på tværs af partierne. Dette samarbejde kan i nogen grad tillægges periodens præg af krise, der specielt var mærkbar i 1931-34, og som var udløst af krakket på børsen i Wall Street den 29. oktober 1929. Den økonomiske verdenskrise medførte for Danmark bl.a. nedgang i eksport og produktion efterfulgt af massearbejdsløshed, og i 1932 var det så slemt, at hver tredje arbejder var uden arbejde, og der var derfor behov for en kriselovgivning til at afbøde virkningerne. Kriseløsningen kom bl.a. med Kanslergadeforliget¹⁶ som blev indgået den 30. januar 1933 mellem regeringen og Venstre. Kanslergadeforliget var et eksempel på et bredt forlig, hvor der blev taget hensyn til alle samfundets interesser, og hvor både Venstre og Socialdemokratiet måtte file på deres ideologiske politik for at få tingene til at fungere i prak-

¹⁴ Finnemann, *I Broderskabets Aand*, 1985, s. 157.

¹⁵ Socialdemokratiet lod sig inspirere af den engelske nationaløkonom Keynes, der gik ind for at bevare befolkningens købekraft som en vej ud af krisen. Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 174.

¹⁶ Forliget er et af de mest omfattende kompromiser i moderne dansk politik og blev til på baggrund af en truende arbejdskonflikt. Det indeholdt en rammeaftale med to centrale punkter, hvoraf det ene var en 10 % devaluering af kronen, og det andet var et års forlængelse af de gældende overenskomster indbefattet forbud mod strejker og lockouter. Derudover fik Socialdemokratiet bl.a. gennemført socialreformen, krisehjælp til arbejdsløse, iværksættelse af store offentlige projekter, støtte til boligbyggeri, hjælp til statshusmænd og jordudstyknin- gens Venstre bl.a. fik nedsættelse af ejendomsskatten, gældslettelser for landbruget og støtteforanstaltninger til landbrugsvarer. Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 174; Christiansen m.fl., *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 7, 1988, s. 288-289 og Dybdahl (red.), *Arbejderbevægelsens hvem-hvad-hvor*, 1974, s. 367.

sis.¹⁷ Dog formåede Kanslergadeforliget ikke at afhjælpe massearbejdsløsheden, men den formindskede dog dens værste virkninger gennem den økonomiske krisehjælp.¹⁸

¹⁷ Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 174.

¹⁸ Knudsen, *Kampen for en bedre tilværelse*, 1991, s. 175.

4. Socialdemokratiets kulturpolitik

Vi har valgt at lave en grundig redegørelse af Socialdemokratiets kulturpolitik i mellemkrigstiden, idet denne er med til at give rammerne for idrætten. Centralt for forståelsen af idrættens udvikling som en kulturel fritidsbeskæftigelse i mellemkrigstiden er kendskabet til samfundets mange modsætninger. Disse var opstået i forbindelse med det industrielle gennembrud, der havde skabt gennemgribende forandringer i samfundsstrukturen.¹⁹ I mellemkrigstiden var kapitalismen, det borgerlige samfund eller slet og ret det moderne samfund en realitet. Det betød en ændret livsførelse, idet den enkelte producent var adskilt fra sit produkt, og arbejderne var splittet mellem produktion og reproduktion, mellem arbejdstid og fritid. Arbejderbevægelsen havde længe kæmpet for indførelsen af en 8-timers arbejdsdag, hvilket blev lovfæstet den 1. januar 1920 for offentligt ansatte og arbejdere, der var omfattet af kollektive overenskomster.²⁰ Der blev således for den enkelte borger tid til ”8 timers arbejde, 8 timers hvile og 8 timers fritid”. Denne opdeling af døgnets timer var betydelig anderledes end den hidtidige agrare livsførelse og er meget central for forståelsen af den kvantitative udvikling af fritidsbegrebet, der skete i mellemkrigstiden.²¹ Den kulturelle ændring som fandt sted var, at fritid, som i første omgang havde været et lønarbejderbegreb, blev udvidet til også at omfatte andre end lønarbejdere. Det var karakteristisk, at husmanden og den selvstændige håndværker også begyndte at opfatte den tid, som de ikke anvendte til arbejde som fritid, og at denne fritid, i modsætning til gammel borgerlig moral, skulle anvendes til noget unyttigt i den forstand, at det ikke bidrog til husstandens indkomst. Dette gav plads til deltagelse i det kulturelle liv, og heriblandt var medlemskab af en idrætsforening en kærkommen adspredelse for mange.²²

Den allertidligste arbejderbevægelses forhold til kulturen kan ses som et udtryk for en bestemt classes kamp og dens holdning til samfundet og dets udvikling.²³ Således ses der efter arbejderbevægelsens etablering kun dennes kamp for forbedringer af arbejderklassens økonomiske og sociale forhold, og hvor fagbevægelsen plæderede for arbejderne løn- og arbejdsforhold, kæmpede Socialdemokratiet for en styrkelse af den politiske indflydelse.²⁴ Så en reel fokuse-

¹⁹ Korsgaard, *Kampen om kroppen*, 1997, s. 124.

²⁰ Christiansen m.fl., *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 7, 1988, s. 63-64.

²¹ Bl.a. vandt det engelske begreb weekend indpas blandt arbejderne i denne periode. Hansen, ”Idrætten og samfundets fremgang” i *Dansk idrætsliv*, bind 1, 1995, s. 14.

²² Christiansen m.fl., *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 7, 1988, s. 64.

²³ Andersen m.fl., *Kulturen og arbejderbevægelsen*, 1978, s. 9.

²⁴ Andersen m.fl., *Kulturen og arbejderbevægelsen*, 1978, s. 9.

ring på kulturen ses der altså ikke, og man kan først spore en egentlig socialdemokratisk interesse for kulturen i begyndelsen af 1920'erne.²⁵

I redegørelsen for de forskellige syn på kulturpolitikken, og herunder specielt eksistensen af en arbejderkultur, har vi valgt at operere med 2 forskellige retninger, som gjorde sig gældende internt i Socialdemokratiet i mellemkrigstiden. Disse var klart modstridende og havde hver sin fortaler. Forsimplet var der tale om en konflikt indenfor Socialdemokratiet, hvor to fløje havde et grundlæggende forskelligt syn på, hvorvidt kulturen fungerede som et middel i klassekampen eller var et mål i sig selv. Dog var der også indenfor de to fløje forskellige opfattelser af, hvordan kulturen skulle udfolde sig, hvilket betød, at der ikke kun var tale om en debat mellem de to hovedretninger, men om en debat med mange nuanceforskelle indenfor hver fløj. Det betød, at Socialdemokratiet i mellemkrigstiden ikke formåede at give et klart og tydeligt billede af, hvad kulturen indeholdte. Vi har i dette speciale valgt at lade de to forskellige hovedopfattelser af begrebet arbejderkultur være repræsenteret af Julius Bomholt og Hartvig Frisch. I deres tekster træder de to forskellige hovedopfattelser af begrebet arbejderkultur tydeligt frem, men fælles for dem begge var, at de var veluddannede og aktive i den politiske del af arbejderbevægelsen, hvilket medførte, at deres teoretiske ståsted havde oprindelse i skrevne socialistiske tekster. Denne indgangsvinkel betød, at Bomholt og Frisch bevidst analyserede og vedkendte sig en politisk teori og derfor kunne arbejde med en klar strategisk plan over, hvorvidt der skulle udvikles en særskilt arbejderkultur i det eksisterende samfund eller foregå en demokratisering af den eksisterende kultur.

4.1. Julius Bomholt og arbejderkulturen

Julius Bomholt (1896-1969) gav med sin bog "Arbejderkultur" fra 1932 udtryk for sit syn på udviklingen af en socialistisk arbejderkultur. Han var oprindeligt uddannet Cand. Theol. i 1922, men blev politisk engageret i det socialdemokratiske parti og navnlig i Danmarks socialdemokratiske Ungdom (DsU)²⁶, hvor han i perioden 1924-30 var redaktør af DsUs blad Rød Ungdom.

²⁵ Bay, *Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden*, 1973, s. 13-14.

²⁶ DsU opstod omkring 1920, efter det tidligere Socialistisk Ungdoms Forbund (SUF) var blevet delt på politisk grundlag i en reformistisk og en revolutionær fløj. De første år af DsUs levetid var præget af at organisere et selvstændigt reformistisk grundlag, men fra ca. 1923 flyttede fokus sig fra det faglige og politiske område til det kulturelle. Dybdahl (red.), *Arbejderbevægelsens hvem-hvad-hvor*, 1974, s. 299.

Bomholt så udviklingen af en socialistisk kultur løbende parallelt med udbredelsen og mængden af arbejderkulturens berøringsflader. Bomholt tilhørte den reformistiske del af Socialdemokratiet, som mente, at det var arbejderne alene, der skulle løfte og udvikle det socialistiske samfund. Dermed lå denne fløj tæt op af kommunisternes ideologi, men havde dog en væsentlig anden tilgang til, hvordan dette mål skulle opnås, idet de afskrev revolutionen som mulighed for at skabe ændringer i samfundet. Bomholt betegnede sig selv som tilhørende en af efterkrigstidens nye generationer, idet han var påvirket af de kulturelle tendenser, som den tyske efterkrigs-generation i 20'erne repræsenterede.²⁷ De nye tanker i denne kulturbevægelse udtryktes i et manifest, som blev vedtaget i Hamburg på den Socialistiske Ungdoms Internationales Kongres i 1923, hvori det hed: ”*At arbejde for Socialismen vil ikke blot sige: at medvirke til en Nyordning af Samfundsforholdene, det vil ogsaa sige: at skabe nye Mennesker. Søg derfor sammen med Kammerater, der i Fællesskab vil virke for Opdragelse af det socialistiske Menneske... Den socialistiske Ungdomsbevægelse er en Kulturbevægelse, thi alt andet Arbejde maa underordnes den Grundtanke: at udvikle det socialistiske Menneske. Den socialistiske Ungdomsbevægelse er en Kulturbevægelse, som forener i sig alle de legemlige og moralske Forudsætninger, der – ved Siden af de materielle Betingelser – muliggør det socialistiske Samfund*”.²⁸ Bomholt tog denne ideologi til sig og så socialismens budbringere, og dermed Socialdemokratiet, som grundlæggere af en ny kultur. Det centrale for Bomholt var, at arbejderkulturen som en del af den socialistiske samfundsorden adskilte sig fra det eksisterende borgerlige samfund og dets kultur. Ifølge Bomholt var udviklingen af kulturen således ikke et spørgsmål om at udbrede den eksisterende kultur til folket, men handlede derimod om at skabe en selvstændig arbejderkultur, der ville fungere som en bærende del i et socialistisk samfund. Midlet til dette mål var udviklingen af det nye menneske, der havde et socialistisk rod-fæste, hvilket Bomholt mente, var arbejderbevægelsens opgave. Grundlaget for Bomholts kulturideal var således modsætningsforholdet mellem det kollektive og det individualistiske menneske. Vi mener, at denne pointering af udviklingen af et særligt kollektivt socialistisk menneske har bevirket, at Bomholts teorier i eftertiden har fået et totalitært præg.

På baggrund af den idealistiske tankegang formulerede Bomholt en march-teori, hvor det centrale var, at kulturen marcherede i takt med de økonomiske fremskridt, således at der til hvert trin i den økonomiske udvikling svarede et trin i den kulturelle.²⁹ Dermed var arbejderkultu-

²⁷ Bay, *Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden*, 1973, s. 98.

²⁸ Her citeret fra Hartvig Frischs kronik i *Social-Demokraten* den 8. september 1932.

²⁹ Bay, *Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden*, 1973, s. 112.

ren for Bomholt noget, der lå ude i fremtiden, idet samfundet endnu ikke befandt sig på det sidste trin i udviklingen af et socialistisk samfund. Dette tydeliggøres netop ved, at Bomholt ikke tog stilling til, hvad en arbejderkultur konkret indeholdte, men derimod kun beskæftigede sig med udviklingen af den. Bomholt redegjorde i ”Arbejderkultur” for, hvordan denne kulturelle udvikling skulle finde sted og skelnede i det historiske forløb mellem tre faser:

- 1) Erobringsfasen: *”Ud af den industrielle Revolutions Ragnarok voksede der da – gradvist, men uundgaaeligt – en ny Stand, den industrielle Arbejderklasse, hvis økonomiske Grundinteresse var: Arbejdets Frigørelse fra Udbytning, og hvis albeherskende kulturelle Idé bar Navnet: Solidaritet”*.³⁰
- 2) Herskerperioden: *”Under Solidaritetsfanen lykkedes det at gennemføre en omfattende Demokratisering af de politiske Institutioner og at paabegynde Socialiseringsprocessen paa økonomisk Omraade, hvorved de ydre Betingelser blev skabt for en Arbejderkultur i Ordets egentlige betydning. En Fremstilling af denne Perodes Bevægelser vil naturligt forme sig i tre Afsnit: den sociale Fremrykning, de social-politiske Idéer, der affødtes af denne Fremrykning, og endelig den faktiske Arbejderkultur, som udformedes under de nye Vilkaar”*.³¹
- 3) Opløsningsperioden: *”Det er endnu ikke muligt at kortlægge Linierne i denne Fase. Her skal kun gøres opmærksom paa, at den herskende Klasses Nedgangs-periode falder sammen med den erobrende Klasses kulturelle Fremstød – saafremt der kan sluttes ud fra Historiens Fortilfælde”*.³²

Ud fra de kriterier Bomholt opstillede om udviklingen af arbejderkulturen, så befandt datidens samfund sig stadig i erobningsfasen. Da samfundet således ikke var kommet længere i udviklingen, så Bomholt heller ikke eksistensen af en socialistisk arbejderkultur. Den ville først komme under herskerperioden i udviklingsforløbet, og man kan derfor tale om, at Bomholt havde en fremtidsrettet tankegang, hvor der i det eksisterende samfund skulle arbejdes for udviklingen af det socialistiske samfund og den dertilhørende arbejderkultur. Eftersom kulturen marcherede af sig selv, ville en arbejderkultur, ifølge Bomholt, ”opstå” i det øjeblik, det stadig voksende parti vandt afgørende indflydelse på samfundsudviklingen gennem erobringen af den absolutte indflydelse på den parlamentariske scene. Ligesom økonomiske, politiske og sociale problemer kunne løses indenfor rammerne af det bestående system, mente Bomholt, at det også var gældende for de kulturelle.

³⁰ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 51.

³¹ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 61.

³² Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 113-114.

Bomholt diskuterede dog enkelte konkrete kulturelle problemstillinger og beskæftigede sig heriblandt, om end kort, med idrættens placering i det samlede socialistiske kulturbillede. Ifølge Bomholt var formålet med idrætsudøvelsen at: ”*Sport og Idræt skal omfatte Masserne og indgaa som led i en effektiv Folkehygiejne. Navnlig gælder der om at fremme de Former for Idræt...., der udvikler Samspilllets Aand.... Formaålet er til syvende og sidst: at dygtiggøre Arbejderen til ny samfundsmæssig Indsats i Arbejderklassens Tjeneste*”.³³ Bomholt så idrætten som instrumentel og ønskede derigennem at fastholde arbejderen i en kollektiv forståelse, for derigennem at kunne give denne en ballast, der i samfundsmæssig henseende kunne anvendes i udviklingen af et socialistisk samfund. Bomholt lagde ikke skjul på, at han ønskede at styre masserne i den højere sags tjeneste og fastholde dem på rette vej ved at udbrede legeskulturen, idet ”*den bringer Glæde og Befrielse til det enkelte Individ, saa at Kræfterne kommer i indbyrdes Balance, og vækker samtidig Kollektiv-Følelsen, den solidariske Kampand*”.³⁴ Bomholt fastslog flere gange betydningen af en solidarisk arbejderidræt for udviklingen af en socialistisk kultur og afviste den ”*individualistiske Sport, der afkopierer de værste Foreteelser i det kapitalistiske Samfund*”.³⁵ Reelt afviste Bomholt idrættens konkurrence-moment ved at stille spørgsmål til værdien af den individuelle eners sejr på bekostning af idrætten blandt den kollektive masse. Bomholts grundsynspunkt i denne forbindelse var, ”*at Sporten ikke kan udskilles af det samlede socialistiske Kulturarbejde*”.³⁶ Bomholt afviste det individuelle og tillagde fællesskabet og solidariteten en væsentlig plads i arbejderidrætten.

4.2. Hartvig Frisch og kulturen

I modsætning til Bomholts normative opfattelse af arbejderkulturen som en anti-individualistisk og klassesdannende kultur stod Hartvig Frisch med en bred kulturopfattelse, hvor alle havde lige adgang til kulturen. Bomholt havde beskrevet udviklingen af en kommende arbejderkultur, mens Frisch var fokuseret på at beskrive, hvordan arbejderkulturen kom til udtryk i samtiden. For Frisch var arbejderkultur dermed ikke noget fremtidsrettet, men noget der fandtes i det eksisterende samfund. Frisch afviste ligeledes at begrænse kulturen til værende æstetik, god smag og kunst, da dette ikke var en del af dagligdagen. Derimod påpe-

³³ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 169.

³⁴ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 168.

³⁵ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 168.

³⁵ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 168.

³⁶ Bomholt, *Arbejderkultur*, 1932, s. 169.

gede han, at ”kultur er vaner”, som han formulerede det i indledningen til det meget omfattende litterære værk ”Europas Kulturhistorie” fra 1928.

Hartvig Frisch (1893-1950) var ikke selv ud af en arbejderfamilie, men voksede derimod op i et borgerligt hjem. Han studerede klassisk filologi og fik efter sin embedseksamen i 1917 ansættelse som adjunkt ved Århus Katedralskole. Han havde allerede i 1911 meldt sig ind i Socialdemokratiet, hvor han blev en del af den reformistiske fløj på trods af proklamationen om at være marxist.³⁷ I sin egenskab af formand for Studentersamfundet³⁸ 1923-1925 og med sit engagement i oprettelsen af tidsskriftet *Clarté*³⁹ arbejdede Frisch for at udbrede socialismen blandt de intellektuelle og samtidig skabe et debatforum for teori og kritik. Dette engagement var ikke ubetinget accepteret i den socialdemokratiske partiledelse, da også kommunister var aktive på disse områder, hvorfor der opstod mistanke om politisk upålidelighed hos Frisch.⁴⁰

I en artikel i tidsskriftet ”Dansk Udsyn” uddybede Frisch sin karakteristik af arbejderkulturen og arbejderne som ny kulturtype.⁴¹ Et centralt element i arbejderkulturen var, for Frisch, solidariteten mellem arbejderne. For ham var dette fællesskab dog ikke noget, der blev skabt i takt med udviklingen af det socialistiske samfund, idet han i historien så tegn på, at arbejderne tidligere havde vist fællesskabsfølelse, hvilket han pointerede ved at skrive: ”*paa eet Punkt har Underklassens Kultur i Oldtiden slaaet igennem og været sejrrig ... og ... det er saamænd selve vor religion, Kristendommen*”.⁴² Frisch mente dermed, at det var muligt for arbejderne at fungere som kulturbærere, når de fremstod som en samlet enhed. Dog så han ikke eksistensen af en arbejderkultur så tidligt i historien, idet der var flere bærende elementer i en arbejderkultur.

Når Frisch talte om arbejderne som en ny kulturtype i ”Europas Kulturhistorie”, var det med henvisning til industrialiseringen i England i slutningen af 1700-tallet. Industrialiseringen havde skabt den proletariserede lønarbejder, idet den frie konkurrence havde nedbrudt alle de tidligere sociale strukturer. Frisch så samtidig, at det nye i historien var indførelsen af fritid i

³⁷ Christiansen, *Hartvig Frisch*, 1993, s. 136.

³⁸ Studentersamfundet blev stiftet i 1882, som en udbrydergruppe af Studenterforeningen. Studentersamfundets medlemmer var kulturradikalt orienteret og deltog aktivt i den politiske debat i samtiden. *Den Store Danske Encyklopædi*, bind 5, Gyldendal, 2000, s. 216.

³⁹ Socialistisk tidsskrift for politik, samfund og litteratur, der blev udgivet fra 1925 med fremtrædende danske socialister og socialdemokratiske skribenter. *Den Store Danske Encyklopædi*, bind 4, Gyldendal, 1996, s. 235.

⁴⁰ Christiansen, *Hartvig Frisch*, 1993, s. 130.

⁴¹ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 249-266.

⁴² Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 249.

forbindelse med industrialiseringen, idet arbejdere, hvad enten det var slaver, livegne eller lavsbundne håndværkere, ikke tidligere havde kendt til dette. Frisch mente, at industrialiseringen med dens proletarisering havde givet grundlaget for en faglig organisering, hvilket havde skabt en tydelig klassefølelse og solidaritet blandt arbejderne, og at dette var ”*intet mindre end en helt ny Moral, der her er sat i verden*”.⁴³ Han så således, at tyngdepunktet i arbejderkulturens historiske udvikling lå i forbindelse med industrialiseringen, idet denne var en gennembrudstid, der ”*brændte Arbejderklassen sammen; den massevisse Elendighed skabte en ny Klassefølelse, en hidtil ukendt Solidaritet*”.⁴⁴ For Frisch var det nye i kulturen dermed den stærke organisering af arbejderne, der medførte dannelsen af en selvbevidst og slagkraftig arbejderklasse, der var i stand til at kæmpe for arbejderens interesser, og det var på den baggrund, at man kunne tale om arbejderne som ny kulturtype.

Netop organiseringen var for Frisch den fundamentale og kendetegnende kulturform, idet der i denne udfoldedes den solidariske ånd, som var bærende for den socialistiske kultur. Af dette udledte Frisch, at arbejderkulturen var en offentlig kultur, mens den borgerlige kultur hovedsageligt var privat og individuel.⁴⁵ Frisch konstaterede, at ”*for Borgerskabet betyder det offentlige nærmest Fattigvæsnet, og dette hænger nøje sammen med Privatkapitalismens økonomiske Ideal*”.⁴⁶ Frisch argumenterede videre i sin artikel for, at borgeren var egoist, mens dette ikke var tilfældet med arbejderne, idet ”*hele hans Kultur bygger paa Samvirke, og overalt hvor Privatkapitalismen har rejst et Skilt med ”Adgang forbudt”, vil Arbejderen føle Trangen til at vælte Skiltet og sætte et offentligt Anlæg i stedet*”.⁴⁷ Frisch beskæftigede sig meget med den brede kontra den smalle kulturforståelse og fremhævede konstant det vigtige i en lige adgang til kulturen. Frisch så dog en udvikling i opfattelsen af, hvad det offentlige repræsenterede, idet man tidligere opfattede alt, der var offentligt og gratis som ”*anden Rangs, er man nu mere og mere kommet over til, at det, der er offentligt og kommunalt, fuldt ud staar paa Højde med det bedste i sin Slags. Det gælder Skoler, Hospitaler, Trafikmidler, Biblioteker, kommunale Boliger, offentlige Anlæg o.s.v. Demokratiet har sejret og fremtvunget en fuldstændig Omvurdering, der paa en Række Punkter ikke er langt fra at kunne kaldes en Socialisering*”.⁴⁸ Frisch mente, at der var sket en ændring i samfundet af, hvordan man opfattede

⁴³ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 253.

⁴⁴ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 253

⁴⁵ Christiansen, *Hartvig Frisch*, 1993, s. 135.

⁴⁶ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 259.

⁴⁷ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 259.

⁴⁸ Frisch, ”Dansk arbejderkultur” i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 260.

de offentlige tilbud, således at disse ikke længere pr. definition blev opfattet som noget dårligt. Arbejderne havde gennem demokratiske processer oparbejdet gode alternativer og tillige tilegnet sig mange af de kulturgoder, som førhen udelukkende havde været reserveret den borgerlige klasse. Frisch så også, at der i et historisk lys var foregået en udvikling af arbejderkulturen i takt med samfundets omformning med bl.a. udbredelsen af fritidsbegrebet og kravet om 8-timers dagen. Dette betød, ifølge Frisch, at *"Arbejderne i Dag føler og tænker anderledes end i Socialismens Barndom"*.⁴⁹ Dette så Frisch komme til udtryk i den ændrede mening af ordet proletar, der nu var ensbetydende med de allerlaveste lag i underklassen, mens *"den solide organiserede Arbejder"*⁵⁰ ikke længere ville godtage benævnelsen.⁵¹

Som ovenstående viser, og som Niels Finn Christiansen udtrykker det, så var det centrale for Frisch vedr. arbejderne som ny kulturtype, at *"den var baseret på "Realiteter" som solidaritet og organisering – på fagforeningsbogen – og ikke på forestillinger om ændringer af den menneskelige psykiske konstitution"*.⁵² Frisch havde i en anmeldelse af *"Arbejderkultur"* i Social-Demokraten den 8. september 1932 netop kritiseret, *"Den Modsætning, Bomholt bygger alt Kulturideal op paa, mellem det "kollektive Menneske" og det "individualistiske Menneske", tror jeg ikke saa meget paa"*, men samtidig havde han også rost Bomholts teoretiske tilgang til arbejderkulturen. Kritikken udsprang af de to mænds forskellige grundopfattelser af kulturen, hvor Bomholts modstilling af det "kollektive" og det "individualistiske" menneske" lå langt fra Frischs realpolitik og skepsis over for eksistensen af en særlig socialistisk kultur. Frisch opponerede mod denne totalitære tankegang om det nye menneske og mente i stedet, at arbejderne gennem uddannelse og politiske tiltag havde fået del i de kulturelle goder i samfundet. Arbejderne havde som klasse styrket sig og kunne derfor indgå på lige fod med andre klasser i samfundet. Frisch så dermed eksistensen af et rummeligt kulturbegreb, hvor kulturgoderne ikke var forbeholdt en specifik klasse, men tilgængelige for alle.

Frisch forholdt sig ikke konkret til idrætsbevægelsen i forbindelse med sin redegørelse for arbejderne og kulturen, men påpegede dog, *"at Arbejdernes større Frihed har været et saa stort Kulturgode, at dette mere end noget andet har ført Arbejderne til Sportspladserne, ud i Kolo-*

⁴⁹ Frisch, "Dansk arbejderkultur" i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 261.

⁵⁰ Frisch, "Dansk arbejderkultur" i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 261.

⁵¹ Frisch, "Dansk arbejderkultur" i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 261 og Christiansen, *Hartvig Frisch*, 1993, s. 135.

⁵² Christiansen, *Hartvig Frisch*, 1993, s. 140.

nihaverne, til Folkebibliotekerne og ikke mindst til et hyggeligt Familieliv".⁵³ Frisch beskrev ikke, hvorvidt idræt skulle dyrkes individuelt eller kollektivt i arbejderkulturen. Vi mener dog, at selvom Frisch flere gange pointerede fællesskabet og solidariteten som centrale i arbejderkulturen, så giver ovenstående udtryk for, at fritiden var en væsentlig del af arbejderkulturen, og at denne fritid gav mulighed for andet i livet end arbejde. Hvordan denne fritid skulle udnyttes var dog op til den enkelte. Deltagelse i idræt var for Frisch således et synligt bevis på, at arbejderne havde løst sig fra tidligere tiders snævre bånd, men nogen direkte indblanding i, hvordan idrætten skulle dyrkes eller organiseres, udtalte Frisch sig ikke om.

4.3. Levet arbejderkultur

Udover de teoretiske tilgange internt i Socialdemokratiet til arbejderkulturen så ses der i forskningslitteraturen en begyndende afdækning af en levet arbejderkultur, der kom til udtryk arbejderbevægelsens befolkningsgrundlag.⁵⁴ Det var en arbejderkultur, som ikke havde rod i datidens politiske og sociale teorier, men derimod opstod uafhængigt og tilfældigt, når arbejdere spontant fandt sammen i forskellige interessegrupper. Arbejderkultur havde i denne sammenhæng ikke nogen politisk eller ideologisk formulering, men var i stedet blevet synonymt med (d)en særlig(e) livsmåde, som arbejderne førte i hverdagen. Vi er blevet opmærksomme på denne ekstra dimension ift. arbejderkultur via en artikel i "Årbog for Arbejderbevægelsens Historie", hvori mellemkrigstidens begyndende kolonihavebevægelse bliver analyseret som en del af arbejderens særlige livsmåde og derunder en del af arbejderkulturen. Vi vil derfor bruge kolonihavebevægelsen i mellemkrigstiden som et eksempel på, hvordan den levet arbejderkultur skal forstås.

Kolonihaverne var oprindeligt tænkt⁵⁵ som en mulighed for de fattigste i samfundet til at blive selvforsynende med grøntsager, men i løbet af mellemkrigstiden udviklede bevægelsen sig i retning af at have en mere æstetisk og luksusbetonet funktion.⁵⁶ I begyndelsen af mellemkrigstiden blev kolonihaverne en bevægelse, der fungerede uafhængigt af de politiske strøm-

⁵³ Frisch, "Dansk arbejderkultur" i *Dansk Udsyn*, 1931, 4. hefte, s. 261.

⁵⁴ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981 og Andersen, *Arbejderklassens kulturhistorie – problemer og indfaldsvinkler i studiet af arbejderkultur*, 1981.

⁵⁵ Et af de første cirkulærer om kolonihaver kom i 1826. Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 121.

⁵⁶ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 100.

ninger. Folk valgte at indgå i kolonihavernes fællesskab, fordi de var tiltrukket af de værdier og muligheder, som lå i at eje en kolonihave.⁵⁷ Da kolonihavelivet primært tiltalte folk fra arbejderklassen, blev det et naturligt resultat, at kolonihaverne blev fyldt med folk fra denne klasse. Derved opstod der en bevægelse, hvor medlemmerne havde et fælles værdigrundlag, og udadtil kom de til at fremstå som en sammentømret enhed.⁵⁸ Det var ikke et tilsigtet mål fra arbejderbevægelsens top, at arbejderne skulle erhverve sig kolonihaver, men derimod en konsekvens af de rammer som nu engang var opstillet for samfundet og befolkningens bevægelsesmuligheder. Arbejderne agerede egentlig som enkeltindivider, der selv valgte at indgå i det fællesskab, som kolonihaverne skabte, og på denne måde blev bevægelsen skabt nedefra og udarbejdede egne værdier og rammer. Man kan altså ikke tale om en teoretisk tilgang til udviklingen af en arbejderpræget kolonihavekultur, men fordi bevægelsen primært bestod af medlemmer fra arbejderklassen, kan man tale om, at kolonihavebevægelsen var en del af arbejderkulturen. På denne måde blev arbejderkultur ensbetydende med arbejderens levevis i hverdagen, og derved kendetegnet ved ikke at indeholde en ideologisk formulering.

Kolonihavebevægelsen byggede på Venstres tanker om hjælp til selvhjælp på baggrund af princippet om selvforsyning. Denne tætte sammenkobling med en del af Venstres ideologi betød, at Socialdemokratiet oprindeligt ikke havde støttet bevægelsen, da de mente, at dette selvhjælpsprincip blot gav den enkelte arbejder en ekstra arbejdsbyrde. I stedet mente partiet, at kampen skulle føres for højere løn, så arbejderne kunne købe deres kartofler og dermed undgå den ekstra arbejdsbyrde. I forlængelse af Socialdemokratiets regeringsovertagelse og dets skifte fra arbejderparti til folkeparti, blev partiet mere rummeligt, hvilket betød, at partiet ikke længere behøvede et fremtidsrettet formål i deres politiske virke. Når arbejderne derfor ønskede at indgå i kolonihavebevægelsen, kunne Socialdemokratiet også acceptere og sympatisere med denne. I slutningen af mellemkrigstiden gennemgik kolonihavebevægelsen store forandringer, hvori bevægelsen blev mere systematisk organiseret i forskellige kredse og et centralt forbund. Det var et organiseringsmønster, som lignede organisationsformen hos andre bevægelser i samfundet (fx idrætten), og som gav den et mere seriøst og beslutningsdygtigt præg. Med den hierarkiske opdeling fik kolonihavebevægelsen en form, der kan siges at have

⁵⁷ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 93.

⁵⁸ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 92.

paralleller til fagbevægelsens struktur.⁵⁹ Dette var klart en fordel for den politiske fløj indenfor arbejderbevægelsen, da partiet dermed havde lettere ved at styre og udvikle kolonihavebevægelsen i den retning, som det ønskede.⁶⁰ Den øgede organisationsgrad i bevægelsen blev altså et middel for Socialdemokratiet til at socialisere arbejderne i den retning, der bedst passede til partiets politik. Kolonihavebevægelsen var altså oprindeligt ikke en del af den etablerede arbejderbevægelse, men gik i mellemkrigstiden fra at være en spontan bevægelse blandt arbejdere til at blive en hierarkisk struktureret organisation, der indgik i Socialdemokratiets kulturelle opdragelse af arbejderne.

Denne udvikling var ikke enestående for kolonihavebevægelsen. De samme udviklingstendenser ses også i arbejderidrætten. Mange idrætsklubber blev i slutningen af 1800-tallet oprettet for og af arbejdere med det formål at udbrede idrætten til denne klasse. Antallet af sådanne klubber voksede konstant i perioden op til mellemkrigstiden, men det var ikke en organiseret bevægelse, der havde den politiske bevågenhed, præcis ligesom tilfældet var med kolonihavebevægelsen. Ligeledes fik idrætten med oprettelsen af Dansk Idræts Forbund (DIF) i 1896 en central organisering, der var blevet skabt af folk udenom den politiske beslutningskreds. Bevægelsen og dens udvikling blev altså styret fra neden af medlemmerne. Det specielle ved idrættens udvikling ift. kolonihavebevægelsen var, at bevægelsen tiltalte folk fra alle samfundets klasser. I tråd med den begyndende debat, indenfor Socialdemokratiet, om eksistensen af en selvstændig arbejderkultur, blev der også skabt et selvstændigt arbejderidrætsforbund (DAI) i 1929, hvis formål var at varetage arbejdernes interesser indenfor idrætten. DAIs formålsparagraffer fra 1929 afspejlede tydeligt en politisk kamporganisation, men i takt med samfundets udvikling kan man aflæse en afmatning i disse ideologiske holdninger til klassekampen, og DAI reduceredes til at blive et forbund, der skulle handle indenfor de af parlamentarismen udstukne muligheder.

Denne tredje form for arbejderkultur har ikke gennemgået samme bearbejdelse og analyse arbejde, som de to andre i specialet, hvilket gør den lidt mere diffus og svævende i forklaringsrammen. Vi har valgt at medtage denne definition af arbejderkultur, fordi den giver mulighed for at analysere udviklingen i Aalborg uden hele tiden at skulle inddrage politiske teo-

⁵⁹ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 111.

⁶⁰ Bentzen m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, 1981, s. 120.

rier. Disse har uden tvivl haft stor indflydelse på Socialdemokratiets kulturforståelse og udvikling og dermed for den teoretiske udvikling af en arbejderkultur, men kan ikke siges altid at være styrende for menneskers levede liv. Med inddragelsen af den levet arbejderkultur bliver det derfor muligt for os at skelne mellem borgerlig- og arbejderkultur, afhængig af den samfundsklasse de mennesker, der deltog i idrætten, kom fra. Dette er behjælpeligt i karakteristikken af klubberne, da idrætten var en bevægelse, der tiltrak folk fra alle klasser i samfundet. Vi kan derfor ikke tale om, at idrætten som helhed var en del af levet arbejderkultur, men derimod som en del af en levet kultur.

4.4. Sammensmeltning af kulturforståelser

Ved udgangen af mellemkrigstiden var de forskellige kulturforståelser smeltet sammen således, at man fra dette tidspunkt kan tale om én fælles forståelse og tilgang til kulturspørgsmålet for hele arbejderbevægelsen. Socialdemokratiets omdefinering fra arbejderparti til folkeparti fik også stor betydning for opfattelsen af, hvad kulturpolitikken var og skulle indeholde. De to teoretikere, specielt Julius Bomholt, ændrede i løbet af perioden deres kulturopfattelse, og efter 1935 kan man tale om én, for hele partiet, fælles erkendt kulturpolitisk ideologi, som i dens udformning reelt ikke lå langt fra Frischs demokratiske kulturforståelse. Dette blev bl.a. tydeliggjort i partiets arbejdsprogram fra 1934, hvor arbejderkulturen som selvstændigt begreb ikke blev nævnt. Dog var det først fra 1938, at Socialdemokratiet fik en officiel kulturpolitik, hvilket skete med udsendelsen af en ”Materialesamling til Brug i Oplysningsarbejdet” med titlen ”Kulturen for Folket”. Julius Bomholt redigerede dette værk og skrev i forordet at: *”I løbet af 1930’erne er der sket meget. Diktaturernes Opkomst og Fremmarch i Mellemeuropa har lært os dybere at forstaa de Værdier, der gemmes i vor demokratiske og folkelige Kultur, og vi føler det i Dag som en Livsopgave: at bevare den levende Forbindelse mellem et demokratisk villende Folk og en ægte, human og vidsynet folkelig Kultur. Vi talte i 1930 om Arbejderkultur. Vi arbejder i Dag under Mottoet: Kulturen for Folket. Der er ikke Tale om Brud i Udviklingen, men om Vækst. I Dag er det Arbejderbevægelsen, der er Hovedhjørneste- nen i vor folkelige Kultur og det kan siges I Sandhed, at dens kulturelle Indflydelse rækker langt ud over de organiske Rammer”*.⁶¹ At der ikke var tale om et brud på udviklingen var rigtig i den forstand, at Socialdemokratiet hele tiden, dog ikke åbent erkendt i partiet, havde praktiseret ”Kulturen for Folket”. Men set ift. de ideologiske tilgange til kulturspørgsmålet

⁶¹ Bomholt (red.), *Kulturen for Folket*, 1938, forordet.

var der tale om et brud i teoretisk forstand. Årsagerne til dette brud var flere, men nogle af de væsentligste var den økonomiske verdenskrise først i 30'erne, Hitlers magtovertagelse i Tyskland i 1933, en efterfølgende kulturkrise i Europa og sidst, men absolut ikke uden betydning, havde Socialdemokratiets gennemslagskraft som regeringsbærende parti en afgørende faktor for erkendelsen af en folkekultur. Således blev mange foreninger og forbund, fx kolonihavebevægelsen og arbejderidrætten, nødsaget til at fungere som en del af Socialdemokratiets offentlige politik i takt med, at partiet fik regeringsmagten i landet og udviklede en fælles kulturforståelse. Eksisterende bevægelser blev inddraget i organisationen, og partiet kunne derigennem påvirke dem i den retning, det ønskede. Man kan derfor ikke i slutningen af mellemkrigstiden tale om en selvstændig levet arbejderkultur, forstået som en spontan opstået gruppe af arbejdere med samme interesse, da de fleste bevægelser med arbejdere som medlemmer i slutningen af perioden var blevet organiseret.

4.5. Opsamling på arbejderkultur

Efter gennemgangen af de tre forskellige måder at anskue arbejderkultur på, mener vi, at det er centralt at få præciseret begrebet og dets forskellige udlægninger. Vores forståelse og anvendelse af begrebet har stor betydning for de slutninger, som vi senere i specialet drager på baggrund af vores undersøgelse. Arbejderkultur er et komplekst begreb, som kan bruges på flere måder. Når vi anvender Bomholt til at afdække arbejderkulturen, er det tydeligt, at der for Bomholt er tale om en ideologisk overbygning, der er baseret på klasserne i samfundet. Fremvæksten af en særlig arbejderkultur ville derfor komme, da det ligger indbygget i samfundsstrukturen. Bomholt så, at der i samtidens arbejdere lå kimformen til fremtidens socialistiske samfund, hvorfor han også kunne tale om udviklingen af særlige socialistiske mennesker. Den levet arbejderkultur er ligeledes baseret på klasserne i samfundet, men den er kendetegnet ved ikke at have indbygget et ideologisk fundament. Arbejderkulturen, i denne forståelse, blev derimod et synonym med de fritidsbeskæftigelser og foretagender, som folk fra arbejderklassen nu engang deltog i. Det vil sige, at folk fra arbejderklassen gennem deres almindelige dagligdag faktisk skabte en selvstændig arbejderkultur, der var adskilt fra andre kulturer på baggrund af klasseskellene i samfundet. Efter sammensmeltningen af kulturforståelserne ser vi egentlig, at den arbejderkultur, der kom til udtryk her, i sin udformning mindede meget om de tanker, som Frisch havde omkring en arbejderkultur. Frisch havde en vision om, at det ville blive muligt for alle i samfundet at få lige del i kulturen. Idealet for Frisch var at

afskaffe de klassebaserede forskelle, han så i samtidens samfund, hvorfor hans ideologi, selv om den udsprang fra klasseforskellene, ikke baserede sig på disse. Udgangspunktet for talen om en arbejderkultur var derfor ikke ønsket om at skabe en selvstændig kultur, men derimod så Frisch det, som udtryk for den del af kampen, der skulle skaffe arbejderne adgang til de eksisterende kulturgoder. Disse forskellige forståelser af arbejderkultur har også indvirkning på, hvordan vi anskuer idrætten og de forskellige aktiviteter indenfor denne. Derved får de enkelte idrætsaktiviteter også forskellig værdi for en arbejderkultur. Hvis vi ser eksistensen af en selvstændig og ideologisk funderet arbejderkultur vil, fx holdidrætten være bedre til at kunne symbolisere dette end den individuelle idræt. Samtidig ligger der dog også andre aspekter indenfor de forskellige idrætsgrene, som betyder, at der eksisterer en naturlig begrænsning, fx i form af økonomi eller tid, for personer fra arbejderklassen i at deltage i de forskellige aktiviteter. Derfor har nogle idrætsaktiviteter også en bredere appel til folk indenfor arbejderklassen, uden at der dog nødvendigvis er tale om, at disse repræsenterede en ideologisk arbejderkultur.

5. Idrætshistorie

Vi vil i dette afsnit give en karakteristik af den moderne idræts organisering i Danmark, da denne gav rammerne for de enkelte idrætsklubbers udvikling i mellemkrigstidens Aalborg. Gennemgangen skal vise, at der har været ligeså mange konflikter og kampe indenfor denne del af samfundslivet, som der har været indenfor de mere traditionelle forskningsområder, såsom politik og økonomi. Ligeledes kan man se forskellige politiske og sociale konflikter i samfundet afspejlet i idrætten, hvilket er med til at gøre denne forskningstradition interessant, da den således kan sættes ind i et bredere perspektiv. Idrætten er i dag en integreret del af vores samfund, men det har været en lang proces.

I dette speciale er begreberne sport og idræt centrale, da de hele tiden dukker op i både tekster og kilder. Derfor er det nødvendig med en stillingtagen til, hvad vi forstår ved begreberne, og hvordan vi har tænkt os at bruge dem. Vi har valgt at tage udgangspunkt i, hvordan folk i mellemkrigstiden opfattede de forskellige begreber, og har lagt det til grund for vores brug af begreberne i dette speciale. I datiden stod begreberne idræt og sport for det samme indhold.⁶² De blev brugt i flæng, uden at man af den grund blev misforstået eller på anden måde tilkendegav et standpunkt ift. et politisk eller socialt ståsted. I nutiden er begreberne mere adskilte, hvor idræt for os står som en bredere definition af fysisk aktivitet end sport. Idræt er med succes blevet en del af den folkelige myte, der blev skabt med den grundtvigianske kulturrevolution⁶³, hvorimod sport er blevet ensbetydende med den øgede professionelle specificering af konkurrenceidrætten. I DIF brugte man ligeledes i tiden omkring dets opstart begge begreber i flæng uden problemer. Når DIF i 1896 valgte at indarbejde ”idræt” i stedet for ”sport” i sit navn, hang det sammen med en fokusering på den øgede anvendelse af udenlandske ord i det danske sprog. Dette stødte flere mennesker og skabte en debat, der førte til en udrensning af udenlandske ord i det danske sprog.⁶⁴ Denne definition af begreberne vil samtidig være med til at lette læsningen og forståelsen af de forskellige kilder og lette analysedelen, da vi ikke skal til at fortolke på begreberne ift. vores egen nutidige opfattelse af dem. Samtidig vil det give en mere homogen læseoplevelse af specialet, når der ikke hele tiden skal gøres opmærksom på, hvilke af de to begreber der er tale om, og forklare hvordan de skal opfattes i sammenhængen.

⁶² Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 35.

⁶³ Korsgaard, *Kampen om kroppen*, 1997, s. 90.

⁶⁴ Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 220-221.

Dannelsen af DIF i 1896 er ofte blevet set som startskuddet for den moderne idræts historie, idet idrætten hermed fik en samlet organisering, som gjorde, at den stod stærkere i det nationale billede ift. tidligere. Vi har derfor valgt at indlede gennemgangen med denne begivenhed, selvom den moderne idræts historie går meget længere tilbage. DIFs historie startede i 1895, hvor Eugen Schmidt (1862-1931) stod som underskriver af en indbydelse, der inviterede stort set alle københavnske og enkelte provinsidrætsklubber til et møde, hvor man kunne diskutere idrættens muligheder for at skabe ens regler i et fælles forbund.⁶⁵ Eugen S. Schmidt var en af de tidligste idrætspionerer, hvorfor han fik en afgørende betydning på idrættens historie herhjemme.⁶⁶ Igennem sit arbejde som ingeniør på Carlsbergbryggeriet var han tæt forbundet med den industrielle bevægelse, som i sidste halvdel af 1800-tallet skyllede ind over landet. Det er netop med baggrund i hans karriere, at man skal forstå hans store engagement i den fremvoksende idrætsbevægelse herhjemme. Den moderne idræt var stærkt præget af industrialiseringen og de engelske traditioner. England havde gennemgået en enorm industriel udvikling, hvilket fik kolossal betydning for resten af Europa, hvor netop England blev et symbol på fremtiden og dens muligheder. De nye idealer, man nu stræbte mod, var kædet tæt sammen med industrien. Hurtighed, målbarhed og resultatfiksering var begreber, som det danske samfund tog til sig sammen med andre mere traditionelle engelske dyder såsom gentlemanship og fairness. Industrialiseringens nye elementer introducerede en ny tilgang til idrætten.⁶⁷ Englænderne havde en lang tradition med forskellige idrætslige aktiviteter, som de gennem tiden havde forfinet og dermed oparbejdet et stort sportsligt netværk. Det mest slående ved den engelske påvirkning af den danske idræt var de mange nye aktiviteter, der gradvist blev indført og det nye syn på idrætten, som betød, at idræt efterhånden blev noget man dyrkede for sin fornøjelses skyld.

Begrundelsen for at oprette et centralt forbund var, at idrætten manglede ensartede konkurrence regler, hvilket det nye forbund skulle stå for.⁶⁸ På mødet blev man enige om at arbejde for oprettelsen af et sådant forbund og nedsatte et udvalg, der skulle udarbejde forslag til vedtægterne for forbundet. Definitionen af amatørbegrebet var på dette tidspunkt et stort strids spørgsmål indenfor idrætten, da det reelt betød, om idrætsudøveren kunne modtage penge for sin sport eller ej. Netop for arbejderklassen var det et centralt punkt, idet spørgsmålet var, om

⁶⁵ Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 121.

⁶⁶ Korsgaard, *Kampen om kroppen*, 1997, s. 135.

⁶⁷ Korsgaard, *Kampen om kroppen*, 1997, s. 124-129.

⁶⁸ Jørgensen, "Dansk Idræts-Forbunds dannelse" i *Dansk Idrætsliv*, bind 1, 1995, s. 67.

der måtte gives kompensation for tabt løn i forbindelse med udøvelsen af idrætten. Amatørbegrebet blev da heller ikke nævnt som årsag til DIFs dannelse, idet tidligere forsøg på at danne et centralforbund var strandet på dette spørgsmål. Den 14. februar 1896 blev 50 foreninger inviteret til et stiftende møde, hvor man skulle diskutere forslagene til vedtægterne, men der mødte kun 24 op. Efter et langt møde med flere ophidsede diskussioner lykkedes det alligevel at danne en fælles organisation for idrætten. DIF var en realitet, og man havde konstituerede sig med det formål, ”... at fremme Idræt. Dette søges naaet gennem en Fællesorganisation, som skal:

- 1) varetage Idrættens Interesser overfor Autoriteter og Publikum
- 2) støtte, eventuelt foranstalte Afholdelse af nationale og internationale Idrætsstævner,
- 3) saavidt muligt udsætte Ærespræmier ved saadanne i Forbundets Navn,
- 4) virke for, at Idrætskampe indenfor de enkelte Idrætsgrene foregaa efter ensartede Regler og
- 5) udgive et Idrætsblad.”⁶⁹

Straks efter det stiftende møde valgte 18 foreninger og 1 specialforbund (Dansk Boldspil Union/DBU) at indmelde sig i DIF. Der var kun 2 provinsforeninger, som meldte sig ind, resten var fra København. DIFs grundlæggelse havde ikke den store samfundsbevågenhed, og det eneste, der var at finde omkring DIFs dannelse, var 5 linier i et idrætsblad, som DIFs formand for øvrigt havde startet.⁷⁰ Det tyder derfor på, at DIFs dannelse var et resultat af en bevægelse, der blev skabt og opretholdt af enkeltpersoner.

I oktober 1896 blev der holdt generalforsamling i DIF, hvor man endelig vedtog de første amatørregler (se bilag 1), der trådte i kraft den 1. januar 1897.⁷¹ Netop afklaringen af amatørbegrebet var forbundet med store uoverensstemmelser, da der var så meget på spil for de forskellige klasser. Arbejderne så det som en økonomisk konflikt, mens folk fra borgerskabet mest opfattede det som en etisk problemstilling. Derfor inddelte man også Amatør- og Ordensreglerne i en etisk og en økonomisk del. I den økonomiske del forsøgte forbundet at fastlægge, hvilke indtægter den enkelte idrætsudøver måtte have ved idræt. I den etiske del redegjorde man for, hvilke krav om god opførsel og adfærd, man kunne forlange af en idrætsudøver under DIF.⁷² Gennemgående blev der lagt stor vægt på gentlemansidealet, og det var

⁶⁹ Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 126.

⁷⁰ Idorn (red.), *Dansk Idræts-Forbund's Jubilæumsskrift 1896-1971*, 1972, s. 38.

⁷¹ Jørgensen, ”Dansk Idræts-Forbunds dannelse” i *Dansk Idrætsliv*, bind 1, 1995, s. 72.

⁷² Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 165 og *Dansk Idrætsforbunds Aarsberetning 1917*, København, 1918, s. xxii-xxv.

ekskluderingsgrund, hvis man overtrådte nogle af disse regler. Når vi læser reglerne igennem, er det tydeligt at se, at DIFs regler strakte sig langt ind i dets medlemmers private forhold og forbød, at medlemmerne på nogen måde havde gæld eller på anden vis havde et dårligt ry i samfundet (jf. bilag 1, paragraf 2b og 2c). Det gav en form for opdragende element i DIFs regelsæt. Samtidig var amatørreglerne meget strenge, da idrætsudøverne overhovedet ikke måtte modtage betaling eller kompensation for tabt løn i forbindelse med udøvelse af sin idræt. Dette skabte væsentlige økonomiske problemer for specielt folk fra arbejderklassen, som følte, at amatørreglerne medførte ulige betingelser for konkurrencen. Hovedparten af DIFs medlemmer og initiativtagere, som havde forfattet disse regler, kom fra borgerskabet. I denne samfundsklasse havde dette reglement ikke stor betydning, da reglerne lå meget tæt op af denne klasses norm. Men da flere og flere samfundsklasser begyndte at deltage i idrætten, fik disse regler i forbundets reglement stor betydning og blev efterhånden en kilde til stor utilfredshed blandt arbejderklassen.

I de tidligste år var DIFs overlevelse meget usikker. Der var intet, som tydede på, at det ville blive det nationale forbund, det er i dag. Forskellige uoverensstemmelser internt i forbundet betød, at der kontinuerligt kom ud- og indmeldinger, og der var derfor ikke et stærkt fundament i medlemsskaren.⁷³ DIF opererede også med et meget beskedent budget i opstarten. I de første 7 år nåede forbundets samlede indtægt ikke op over 1500 kr., hvilket til dels hang sammen med lave medlemstal og manglende statsstøtte.⁷⁴ Man havde allerede forgæves i 1899 ansøgt om et tilskud på 5000 kr. hos staten med den begrundelse, at forbundets arbejde var opdragende og udviklende for landets ungdom.⁷⁵ I 1903 kom DIF endelig på Finansloven og blev tildelt et beskedent beløb på 3000 kr. Dette var med til at gøre forbundet mere attraktivt for de forskellige foreninger, og medlemstallene begyndte at stige.⁷⁶ Kort efter skete der en ændring i DIFs organisering, hvilket medførte, at forbundet forandrede sig fra at være en organisation for foreninger til kun at optage forbund, som fx DBU. Efter denne omlægning af forbundet blev der længere mellem ledelsen på det centrale plan og den lokale forening. Der opstod en vis distance, hvorved de lokale foreninger opnåede et større råderum indenfor de rammer, som DIF stillede op. Alt i alt var den stigende interesse fra provinsklubberne, lov-

⁷³ Bl.a. meldte DBU sig ud i 1900 pga. af uoverensstemmelser med lovændringerne, men meldte sig dog ind igen i 1904. Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 147.

⁷⁴ Idorn (red.), *Dansk Idræts-Forbund's Jubilæumsskrift 1896-1971*, 1972, s. 23.

⁷⁵ Jørgensen, *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 227.

⁷⁶ Idorn (red.), *Dansk Idræts-Forbund's Jubilæumsskrift 1896-1971*, 1972, s. 23.

ændringerne i organisationsforholdene og statsstøtten med til at styrke DIF, og det stod efter den svære opstartsperiode som et stærkt forbund for idrætten i Danmark.

I begyndelsen af 1920'erne var der internt i arbejderbevægelsen en begyndende diskussion om oprettelsen af et selvstændigt Arbejderidræts Forbund, der skulle stå i modsætning til DIF.⁷⁷ Utilfredsheden med DIF var steget efter en ny ledelse i 1922 var tiltrådt forbundet. I arbejderbevægelsen mente man, at den ny ledelses sammensætning ikke afspejlede forbundets reelle sammensætning, men blot understregede overklassens og militærets dominans i DIF.⁷⁸ Man ønskede en bredere sammensætning i ledelsen, hvorved også arbejderne blev repræsenteret i bestyrelsen, og således kunne få medbestemmelse. Mange af de tidlige arbejderidrætsklubber var dog økonomisk og idrætsligt afhængige af DIF, da de allerede havde været medlem i mange år. Det gjorde det vanskeligere at oprette et selvstændigt arbejderidrætsforbund.⁷⁹ Den 29. maj 1929 indkaldte et tremandsudvalg de mange arbejderidrætsklubber til at deltage i en stiftende kongres, hvor man ønskede at oprette et Arbejderidræts Forbund, som alene skulle fokusere på arbejderne og deres muligheder for at kunne dyrke idrætten. Efter nogle korte diskussioner vedtog man at oprette Dansk Arbejder Idrætsforbund (DAI), der dog i første omgang skulle fungere som et specialforbund under DIF.⁸⁰

Utilfredsheden med DIF voksede imidlertid indenfor arbejderbevægelsen. Kritikken blev delt op i tre hovedpunkter, som hver for sig repræsenterede nogle af arbejderbevægelsens kritikpunkter mod den borgerlige fløj i samfundet. Det var 1) overklassens og militærets dominans, 2) kontrollen over ungdommen og 3) pacificering af arbejderne.⁸¹ Dele af arbejderbevægelsen ønskede at fastholde den enkelte arbejder indenfor arbejderbevægelsen, så han ikke assimilerede borgerlige værdier. De begyndte derfor at agitere for at gøre DAI selvstændigt og melde det ud af DIF. DIF var på lignende måde utilfreds med DAIs åbenlyse politiske tilkendegivelse, idet DIF ikke mente, at man skulle blande politik ind i idrætten.⁸² Det kom derfor til et brud mellem DAI og DIF i 1931, hvor DAI, pga. sin politisk ladede formålsparagraf, blev

⁷⁷ Petersen, "Dansk arbejder idræts historie" i *Den Danske Idræts Bog*, bind 1, 1935, s. 281-285.

⁷⁸ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 152.

⁷⁹ Hansen, *Masseidræt*, 1977, s. 37-39.

⁸⁰ I starten af 1929 var et udvalg, bestående af Aage Herman, Einer Krenchel og Carl Faxøe, blevet oprettet med det formål at udarbejde nogle vedtægter for det kommende forbund. Der findes dog ingen optegnelser over, hvem der tog initiativ til dette. Hansen, *Masseidræt*, 1977, s. 39-40.

⁸¹ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 158.

⁸² Hansen, *Masseidræt*, 1977, s. 56-60.

ekskluderet af DIF.⁸³ DAI fortsatte derefter som et selvstændigt forbund, ledet af folk indenfor arbejderbevægelsen, med det formål at varetage arbejderens interesser indenfor idrætten. Da DIF ekskluderede DAI, blev det umuligt for klubberne at fastholde medlemskab i begge forbund, og de måtte vælge mellem forbundene. Desværre for DAI valgte mange af de vel-etablerede og økonomisk velstillede klubber at blive i DIF (12 klubber forblev i DIF, mens kun 2 valgte at blive i DAI), hvilket efterlod det nye forbund med en usikker fremtid.

DAIs tilblivelseshistorie er ofte blevet set som et parallelt løb mellem to forskellige bevægelser indenfor arbejderbevægelsen.⁸⁴ Man kan anskue DAIs oprettelse som et produkt af nogle ideologiske tanker bag idrætten, der var medvirkende til, at forbundet blev opfattet som en klassekampsorganisation. Dette synspunkt bliver yderligere underbygget af DAIs egne formålparagraffer, der klart udtrykte ønske om at deltage i den samlede arbejderbevægelses bestræbelser på at højne vilkårene for den enkelte arbejder.⁸⁵ Indenfor arbejderbevægelsen var det primært Bomholts tilhængere, der anlagde denne tilgang til idrætsspørgsmålet. Idrætten blev af disse anset som et middel til at opnå et politisk mål, og på denne måde blev DAI en ideologisk fremskyndelse i arbejderbevægelsens kamp for frigørelse. Hovedfjenden var derfor DIF og den etablerede idræt, da de stod for udbredelsen af de borgerlige værdier. I stedet mente man, at DAI skulle stå som et forbund for arbejdere, der kæmpede for den særlige arbejderkultur.

Den anden forklaring, der har været tillagt DAIs tilblivelse, er Socialdemokratiets overordnede stillingtagen til idrætten. Partiets interesse for arbejderidrætten igennem perioden var egentligt forbløffende ringe. Arbejderidrætsklubberne var med kriserne og massearbejdsløsheden efter 1. verdenskrig økonomisk pressede, og derfor havde en del klubber henvendt sig til Socialdemokratiet for en økonomisk håndsrækning, men alle var blevet afvist.⁸⁶ Arbejderidrættens problemer vandt altså ikke større forståelse på centralt plan indenfor Socialdemokratiet i de første år af perioden. I løbet af 1920'erne udviste partiet generelt en større interesse for kulturpolitikken, hvorunder også idrætten sorterede. Utilfredsheden med DIFs ledelse var nået op på centralt plan indenfor Socialdemokratiet, men partiet ville ikke anerkende DAI

⁸³ DAIs formålparagraf kan læses i: Sørensen, "Dansk Arbejder Idrætsforbund gennem 10 år" i *Dansk Arbejderidræt*, 1939.

⁸⁴ Se bl.a. Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980; Hansen, *Masseidræt*, 1977 og Wagner, *Dannelsen af Dansk Arbejder Idrætsforbund*, 2000.

⁸⁵ Sørensen, "Dansk Arbejder Idrætsforbund gennem 10 år" i *Dansk Arbejderidræt*, 1939.

⁸⁶ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 150.

som et selvstændigt forbund. I stedet blev den officielle holdning, at man skulle arbejde indenfor DIF og derfra påvirke udviklingen i den ønskede retning.⁸⁷ I løbet af foråret 1929 skete der imidlertid et skifte i Socialdemokratiets holdning til idrætspolitikken, og man ønskede nu at arbejde for oprettelsen af et selvstændigt arbejderidrætsforbund.⁸⁸ Denne pludselige og afgørende holdningsændring for DAIs videre udvikling kom efter en henvendelse fra Socialistiske Arbejder Sports Internationale (SASI), hvori partiet havde fået en irettesættelse, da det endnu ikke havde taget initiativ til at danne en arbejderidrætsorganisation i Danmark.⁸⁹ Situationen i Norden var på dette tidspunkt spændt, da kommunister i både Norge og Sverige havde dannet nationale idrætsforbund og dermed givet disse forbund klare klassekampstræk.⁹⁰ Dette ønskede man fra socialdemokratisk side for i alt i verden at forhindre også skulle ske i Danmark, og derfor involverede man sig i oprettelsen af et selvstændigt arbejderidrætsforbund. Hovedårsagen for denne fløj indenfor arbejderbevægelsen, til at gå aktivt ind og arbejde for en arbejderidræt, var altså frygten for kommunistisk indflydelse i et kommende dansk arbejderidrætsforbund.⁹¹

Der er altså påvist forskellige hensigter med oprettelsen og udviklingen af DAI som et selvstændigt forbund, der kun skulle varetage arbejdernes interesser. Uanset bevægegrundene for de implicerede parter, så blev resultatet et brud med den etablerede idræt, hvilket skabte en helt ny situation for arbejderidrætten. De klubber, som havde valgt at blive i DAI efter bruddet, havde egentlig ikke noget reelt alternativ. Mange af de små, nystiftede klubber havde en dårlig økonomi, og de havde derfor ikke råd til at betale det høje kontingent, der var i DIF.⁹² DAI var som følge af dette også præget af dårlig økonomi i de tidligste år. Efterhånden overkom DAI dog de første vanskeligheder, og man indledte et samarbejde med andre europæiske arbejderidrætsforbund, primært det tyske.⁹³ Det skabte en øget interesse omkring forbundet, men nogen reel trussel til DIF blev det aldrig. Med nazismens indmarch i Tyskland forsvandt en af DAIs vigtigste samarbejdspartnere, og forbundets muligheder og tilbud til dets medlemmer skrumpede ind. I midten af 1930'erne var forbundet så økonomisk trængt, at det var

⁸⁷ Hansen, *Masseidræt*, 1977, s. 36.

⁸⁸ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 154.

⁸⁹ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 154.

⁹⁰ Wagner, *Dannelsen af Dansk Arbejder Idrætsforbund*, 2000, s. 13.

⁹¹ Hansen, "Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43" i *Den jyske Historiker*, 1980, s. 162.

⁹² Medlemskab kostede 10 kr. pr. mdr. i DIF, hvilket var mange penge for en lille arbejderklub.

⁹³ Sørensen, "Dansk Arbejder Idrætsforbund gennem 10 år" i *Dansk Arbejderidræt*, 1939.

tvunget til handling. DIF havde tidligere opfattet DAI som en trussel, men på dette tidspunkt var det tydeligt, at DAI ikke kunne hamle op med det økonomisk stærkere og mere velorganiserede DIF. I 1937 indgik de to forbund et idrætsforlig, som betød, at DAI modererede sine formålsparagraffer og igen kom til at indgå som et specialforbund under DIF.⁹⁴ Ifølge DIFs medlemsstatistik indgik DAI dog først officielt i forbundet fra den 3. marts 1941, hvor det stadig findes i dag.

Idrætten i mellemkrigstiden, og i særligt grad arbejderidrætten, ses således at afspejle det omgivende samfunds udvikling og konflikter. Arbejderidrætten blev kædet sammen med den socialistiske ideologi og fik et tydeligt præg af klassekampsorganisation over sig i perioden. Det har dog vist sig, at denne udvikling lige så meget var skyldes frygt for kommunistisk dominans i idrætten, som det var utilfredshed med de eksisterende forhold. DAIs formål kan derfor både spores gennem arbejdernes ønske om lige betingelser for alle ift. økonomien, adgangen og konkurrencen, men bunder også i debatterne omkring repræsentation, demokratisering og ideologiske overbevisninger. Både arbejderidrætten og idrætten i almindelighed på lokal plan har været mangelfuld undersøgt, hvorfor der ikke findes et entydigt svar på, hvordan udviklingen af de enkelte idrætsklubber forløb. På den baggrund har vi valgt at undersøge de lokale idrætslige forhold i mellemkrigstidens Aalborg, da det er i denne periode, at vi ser de nationale konflikter i idrætten bryde tydeligst frem, samtidig med at der indenfor Socialdemokratiet blev nedfældet forskellige tanker om kulturspørgsmålet.

⁹⁴ Sørensen, "Dansk Arbejder Idrætsforbund gennem 10 år" i *Dansk Arbejderidræt*, 1939.

6. Aalborg i mellemkrigstiden

Købstaten Aalborg var ved begyndelsen af det 20. århundrede en lille by i geografisk forstand. Dette blev tydeliggjort, da væksten i bl.a. befolkningstallet, levealderen og byggeri af både boliger og erhverv satte ind i perioden efter 1890.⁹⁵ Erkendelsen af, at Aalborgs udvikling var forbundet med udviklingen i købstaden Nørresundby på den anden side af fjorden og med de omkringliggende Hasseris, Nørre Tranders og Sundby-Hvorup sogne, blev allerede opnået ved århundredeskiftet, selvom Nørre Tranders sogn først blev lagt sammen med Aalborg i 1950 og de resterende kommuner kom til under kommunesammenlægningen i 1970.⁹⁶ Derfor mener vi, at det har været relevant at inddrage et større geografisk område, end blot det som Aalborg Købstad i mellemkrigstiden repræsenterede. Vi har således i vores undersøgelse af det aalborgensiske idrætsliv i mellemkrigstiden valgt at inddrage Nørresundby Købstad og Nørre Tranders Sogn, da udviklingen her lå tæt op ad købstadens urbaniseringsmønster, hvorfor disse ikke kan betragtes som landkommuner. Desuden blev der i disse områder opført flere store fabrikker, hvorfor man kan tale om, at det var her, arbejderne levede og boede, hvilket gør bydelene relevante for vores undersøgelse. Ydermere har vi afgjort, hvilke bydele der skulle med i denne undersøgelse, på baggrund af, hvor de udvalgte idrætsklubber i perioden var lokaliseret (se de to kort i bilag 2). Dette har medført, at vi i undersøgelsen af det aalborgensiske idrætsliv i mellemkrigstiden arbejder med et geografisk undersøgelsesfelt, der omfatter Aalborg og Nørresundby Købstad samt Nørre Tranders Sogn.

6.1. Befolkningsudvikling

For at underbygge valget af vores geografiske undersøgelsesfelt samt give forudsætningerne for at forstå udviklingen af det aalborgensiske idrætsliv, har vi valgt at beskrive den faktuelle befolkningsudvikling i Storaalborg.

Af nedenstående tabel ses det, at der i løbet af de første 40 år af det 20. århundrede næsten var en fordobling af Aalborg Købstads indbyggertal, men på trods af dette var denne købstads andel af Storaalborgs samlede befolkning faldende. Befolkningen i Aalborg i 1901 var således samlet på et meget lille område, mens udviklingen medførte en større geografisk spredning af

⁹⁵ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 192.

⁹⁶ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 192.

befolkningen. For at skabe plads til de flere mennesker foregik der i Aalborg Købstad byggeri i højden samt en udbygning først og fremmest mod vest og i mindre grad mod syd og øst, men også i de omkringliggende sogne fandt der byggeri sted.⁹⁷

Tabel 1. Oversigt over indbyggertallet i forskellige dele af Storaalborg 1901-1940.

	1901	1911	1916	1921	1925	1930	1935	1940
Aalborg	31.457	33.449	38.102	41.613	42.819	44.365	48.132	55.652
Nørre Tranders	3.516	5.531	6.433	6.892	8.604	10.436	11.551	11.816
Nørresundby	3.544	4.570	5.514	6.083	6.447	6.913	7.148	7.882
Sundby-Hvorup	2.352	2.729	3.675	4.450	6.915	7.922	7.757	7.690
Hasseris	1.220	1.876	2.408	2.696	3.600	5.042	6.507	7.213
Storaalborg	42.089	48.155	56.132	61.734	68.385	74.678	81.095	90.253

Kilde: Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 197 samt Aalborg Statistiske kontor, *Statistiske og økonomiske efterretninger om Aalborg*, 1. aargang, nr. 4, 1939, s. 25.

Nok lå Aalborg i erhvervsgeografisk sammenhæng i et udkantsområde i Danmark, men på lokalplan fungerede Aalborg som et center, der trak mennesker til. Storaalborgs andel af den samlede befolkning i Aalborg Amt var i 1901 på 32,7 %, mens den i 1950 var steget til 47,7 %.⁹⁸ En forklaring på Storaalborgs befolkningstilvækst skal ikke findes i en kontinuerlig vækst i fødselstallet, men derimod i migration af primært den unge del af landbefolkningen, som flyttede til byen.⁹⁹ Konkret skete der i første halvdel af det 20. århundrede en ændring i den aalborgensiske befolkningssammensætning, hvilket betød, at der blev forholdsvis flere unge og færre ældre i det aalborgensiske bybillede. Således ses Aalborg at være en ung by, hvilket har haft en gavnlig indflydelse på idrættens udvikling, da idrætten i datiden typisk appellerede til ungdommen.

6.2. Erhvervsudvikling

For at tydeliggøre hvorfor og hvordan den markante befolkningstilvækst kunne finde sted samt hvilken befolkningsgruppe, der i mellemkrigstiden var bosat i Aalborg, har vi fundet det relevant kort at beskrive det, der karakteriserede erhvervsudviklingen i Aalborg.

⁹⁷ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 202.

⁹⁸ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 196.

⁹⁹ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 200.

Aalborg ændrede markant udseende fra at være præget af handel og søfart i midten af 1800-tallet til på ”Nordjysk Udstilling 1933” at brande sig selv som en supermoderne industriby med ”de rygende skorstene og landets arbejderby frem for alle andre”.¹⁰⁰ Aalborg havde i slutningen af 1800-tallet formået at komme med på tidens industrielle udviklingsbølge, og mange nye fabrikker lokaliserede sig i Storaalborg. Således ændrede Aalborg ud-

Billede af Aalborg set fra Nørresundby. Foto fra Tønnies atelier efter 1910. Kilde: <http://www.aahm.dk/15b.jpg>.

seende i 1890'erne fra at have været et ”Nordens Venedig” med den åbne Østerå i centrum til at være en by præget af store fabrikker med megen maskinkraft og kendt for produktionen af sprit, tobak og cement.¹⁰¹

På trods af en markant industriel vækst, så formåede Aalborg aldrig at besætte førerpositionen i landets økonomiske udvikling, hvilket skyldes den ensidighed som den anlagte industri havde. Således havde de etablerede fabrikker en overvejende tyngde indenfor ovennævnte industrier, hvilket betød, at byen var mere følsom overfor konjunktursvingninger end byer, som havde formået at få etableret en mere varieret industri.¹⁰² For Aalborg betød eksistensen af de etablerede typer virksomheder, der netop var kendetegnet ved at beskæftige mange ufaglærte og være forholdsvis lønsvage, at det lokale forbrug udviklede sig langsommere end andre steder i Danmark.¹⁰³

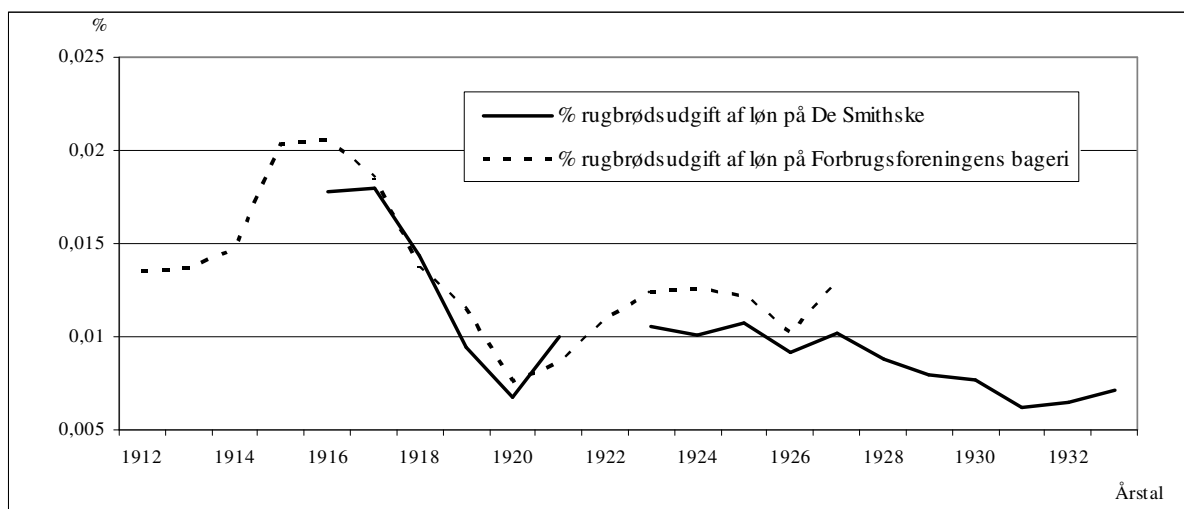
For at klarlægge befolkningens økonomiske grundlag og vise, at der for den enkelte arbejder generelt blev flere penge til rådighed i husholdningen til bl.a. at betale kontingent i en idrætsklub, har vi valgt at lave en graf på baggrund af de gennemsnitlige årslønninger på De Smithske og Forbrugsforeningens bageri samt rugbrøds kilopriser i kroner.

¹⁰⁰ Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 266-267.

¹⁰¹ Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 423.

¹⁰² Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 457.

¹⁰³ Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 457.

Figur 1. Andelen af rugbrødsudgiften i husholdningen ift. gens. årslønninger på De Smithske og Forbrugsforeningens bageri. Konstrueret på baggrund af tal fra Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 434.

Af ovenstående graf ses det, at der i perioden 1912 – 1932 skete et fald i kiloprisen for rugbrød ift. den gennemsnitlige årsløn. Det vil sige, at den enkelte arbejder skulle bruge færre penge på rugbrød ift. sin indtjening. Dette understøttes af de tal, der oplyser, at en arbejderfamilie i 1889 brugte 66,7 % af sin indkomst på fødevarer, mens tallet var faldet til 46,3 % i 1909 og i slutningen af 1920'erne var det kun mellem 30-40 % af indkomsten, der gik til kosten.¹⁰⁴ Når en mindre del af befolkningens indtjening således skulle bruges på mad, blev der et økonomisk råderum, hvilket gav mulighed for at deltage i bl.a. fritidsaktiviteter. Dog var der ikke tale om en markant forbedring af reallønsniveauet, og samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at den stigende købekraft kun var gældende for folk, der var i arbejde.¹⁰⁵ I 1920'erne og specielt i første halvdel af 1930'erne var der stor arbejdsløshed, hvilket betød, at der var en stor gruppe mennesker for hvem, der kun var råd til dagligdagens fornødenheder, og således ikke kunne tillade sig at have økonomiske omkostninger forbundet med fritidsaktiviteter.

¹⁰⁴ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 422.

¹⁰⁵ Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 435.

7. Arbejderbevægelsen i Aalborg

Vi vil i dette afsnit beskrive, hvordan den aalborgensiske arbejderbevægelse adskilte sig fra den landsdækkende. Derved vil vi fremhæve de særegne træk, som var kendetegnende for arbejderbevægelsen i Aalborg, men med den opnåede viden om udviklingen på landsplan in mente, idet de lokale forhold i store træk fulgte den på landsplan. Dette gør vi for at kunne belyse undersøgelsen fra flere perspektiver, hvilket giver en bredere forståelse og analyse af problemstillingen. Via arkivmateriale med udgangspunkt i den lokale arbejderbevægelse vil vi derfor undersøge, hvorvidt der ses en ideologisk interesse fra den lokale arbejderbevægelse i idrætten, og om der findes noget personsammenfald mellem den aalborgensiske arbejderbevægelse og idrættens verden i mellemkrigstidens Aalborg.

Socialdemokratiet blev etableret som politisk organisation i Aalborg i august 1884. Lokalafdelingen bestod af en lille gruppe mænd, der kæmpede hårdt for at udbrede Socialdemokratiets ideologi og politik ved offentlige møder og samle arbejderne i faglige organisationer. Dette lykkedes, og i 1886 gik den lokale partiafdeling og 6 fagforeninger sammen om at leje lokaler i Tiendeladen, hvilket betegnes som en milepæl i den aalborgensiske arbejderbevægelses historie. Dette fællesskab udviklede sig, og i 1892 fandt den endelige formalisering sted i forbindelse med oprettelsen af Arbejderpartiet, hvilket markerede overgangen fra etablerings- til konsolideringsfasen for den aalborgensiske arbejderbevægelse.¹⁰⁶

Agitér
hver i sin Omgangskreds og paa
Arbejdspladsen for Indmeldelse i
de socialdemokratiske organisationer.
Citat fra Social-Demokraten den 8. Januar. 1925

Det er her værd at bemærke, at den aalborgensiske arbejderbevægelse adskilte sig markant fra den landspolitiske, der allerede i 1878 havde adskilt sig organisatorisk i en faglig og politisk del. Dette skete ikke i Aalborg, idet Arbejderpartiet fungerede som det styrende led for både den faglige og politiske del af den aalborgensiske arbejderbevægelse. Først under 1. verdenskrig begyndte den syndikalistiske fagopposition at kritisere fagbevægelsens betingelsesløse opbakning til Socialdemokratiets ideologi og politik. Arbejderpartiet fortsatte i mellemkrigstiden med at være et vigtigt led i den aalborgensiske arbejderbevægelse, men pladsen som den samlende organisation besad den ikke efter 1919, hvor arbejdsmændene havde meldt sig ud

¹⁰⁶ Strange Petersen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 93-96.

og stiftet deres egen faglige organisation.¹⁰⁷ Denne faglige splittelse blev i 1920'erne forstærket med en politisk splittelse, idet arbejdsmændene tog den kommunistiske ideologi til sig, hvilket var udløst af den store arbejdsløshed blandt de ufaglærte. De to organisationer fortsatte dog med at have kontakt til hinanden, og da arbejdsløshedsproblemet sidst i 1930'erne fordrede en fælles henvendelse til de offentlige myndigheder i kommunen, var der atter skabt et grundlag for at indtræde i et formaliseret fællesskab.¹⁰⁸

Samarbejdet mellem den faglige og politiske del af arbejderbevægelsen betød for den aalborgensiske fagbevægelse, at den var meget tæt på de politiske beslutningstagere i kommunen, og dermed havde en stor indflydelse på de politiske tiltag.¹⁰⁹ Der var ganske få af pladserne i byrådet, der var besat af almindelige fagforeningsmedlemmer, mens de øvrige socialdemokratiske byrådsmedlemmer i overvejende grad var selvstændige, offentligt ansatte eller lønnede medarbejdere i arbejderbevægelsen. De kunne nemmere tillade sig at tage et offentligt tillidshverv uden at miste den daglige indtjening til livets opretholdelse. Det kunne en almindelig arbejdsmand ikke, og netop derfor var kontakten mellem parti og fagbevægelse vigtig, idet den var med til at sikre, at politikken blev ført til gavn for den jævne mand.

”Svendenes liv var arbejde og søvn, om søndagen druk og slagsmål, sådan var det for de fleste. Fodbold og bokning var ikke almindeligt.”

Citat fra Snedker- og Stolemagernes Fagforening, 100 års jubilæum. Aalborg Lokalsamling.

Som en del af vores undersøgelse af arbejderbevægelsens engagement i det aalborgensiske idrætsliv i mellemkrigstiden, har vi på Aalborg Stadsarkiv gennemgået arkivmaterialet fra flere af arbejderbevægelsens faglige organisationer for derved at klarlægge, hvorvidt der kunne spores nogen interesse fra fagbevægelsesernes side i det aalborgensiske idrætsliv, eller om der var nogen personsammenfald mellem idrætsklubber og fagorganisationer. Vi har læst materiale fra forskellige fagforeninger i Aalborg, bl.a. Arbejderforeningen af 1853, Barber Fagforeningen, Bogbinder Fagforeningen,

Brænderiarbejdernes Fagforening, Bude Fagforeningen, Arbejderpartiets Brændselsforening, Havnearbejdernes Fagforening, og Arbejderpartiet¹¹⁰ uden at finde noget relevant.¹¹¹

¹⁰⁷ Strange Petersen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 244.

¹⁰⁸ Knudsen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 280.

¹⁰⁹ Knudsen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 279.

¹¹⁰ Dette arkivmateriale Aalborg Stadsarkiv A1080/2 er en stor bunke dårligt gengivet fotokopier, hvorfor resultatet af den systematiske gennemlæsning må siges at være mangelfuld.

¹¹¹ Aalborg Stadsarkiv, A1080/13, A1080/16, A1080/17, A1080/20, A1080/21, A1080/22, A1080/44 og A4018. Desuden har vi læst jubilæumsmateriale fra Metal Aalborg, Blik & Rør Aalborg, Arbejdsmændenes Fagforening Nørresundby, Arbejdsmændenes Fagforening Aalborg, Malernes Fagforening, Smede og Maskinmestrenes Fag-

Vi har således undersøgt om foreningernes bestyrelsesmedlemmer også havde en bestyrelsespost i en idrætsklub, samt hvorvidt referaterne fra bestyrelsesmøderne henviste til noget vedr. en idrætsklub. Der er igennem dette analysearbejde dog ikke fremkommet noget personsammenfald eller andet af interesse, som har haft betydning for vores undersøgelse, hvilket antyder, at fagbevægelsen ikke tænkte idrætten ind i en politisk sammenhæng.

I vores videre undersøgelser af Aalborg Stadsarkivs materialer gennemlæste vi også arkivmateriale fra Socialdemokratiets kredsorganisation samt dets vælgerforeninger i Aalborg.¹¹² I dette materiale fandt vi megen omtale af, hvilken politisk linje partiets mandater, der var valgt ind i de forskellige råd¹¹³, skulle føre, samt lister med kandidater til periodens folketingsvalg og byrådsvalg. Derudover blev der i materialet brugt megen plads på diskussioner ang., hvordan disse grupper indenfor Socialdemokratiet kunne skaffe den aalborgensiske lokalafdeling flere medlemmer. Således blev der afholdt filmaftener, foredragsaftener og diskussionsmøder samt udformet kampagnemateriale og pjecer og iværksat døragation. I relation til netop at skaffe flere medlemmer til den aalborgensiske afdeling af Socialdemokratiet kunne et engagement i det lokale idrætsliv også være en mulig vej, men dette forhold ses ikke nævnt i arkivmaterialet. Der kan således ikke spores et ønske om, fra organisatorisk side, at hverve medlemmer eller udbrede den socialdemokratiske ideologi og politik via et engagement i en idrætsklub. Vi mener, at disse organisationer havde et klart ønske om at udbrede deres ideer, men det skulle foregå under reelle forhold, hvor formålet var tydeligt for enhver.

Den eneste interesse de aalborgensiske vælgerforeninger viste idrætten var i forbindelse med ansøgninger fra De Unges Idræt (DUI), hvor disse altid blev imødekommet med økonomiske midler.¹¹⁴ DUI havde idræt på programmet, men var ikke en decideret idrætsklub. DUI i Aalborg blev oprettet i 1918 af den socialdemokratiske ungdomsforening på foranledning af den københavnske afdeling af DUI, der ønskede at sende nogle børn på sommerferie i Aalborg og manglede privat indkvartering. DUI favnede bredt ang. aktiviteter, idet kor, orkester, ferieture

forening, Snedker- og Stolemagernes Fagforening og Cementarbejdernes Fagforening uden at finde noget af yderligere relevans.

¹¹² Aalborg Stadsarkiv, A2151, A4555, A4561, A4062 og A27/2. Vi forsøgte også at læse arkivmaterialet fra Nørresundby Socialdemokratiske vælgerforening (Aalborg Stadsarkiv, A2013), men måtte opgive, da materialet var ulæseligt.

¹¹³ Fx Ligningskommission, Arbejderparti, Festudvalg og Menighedsrådsudvalg.

¹¹⁴ Fx fik DUI 15-20 kr. årligt i flere år af Socialdemokratisk Forbund (Aalborg Stadsarkiv, A27/2), 15 kr. i 1932 af Socialdemokratisk vælgerforening i Hasseris kommune (Aalborg Stadsarkiv, A2151/3), 100 kr. i 1934 og 1936 af Aalborg Vestre kreds (Aalborg Stadsarkiv, A4062/3) samt 25 kr. i 1938 af Aalborg Østre kreds (Aalborg Stadsarkiv, A4561/9).

og spejderlignende aktiviteter for arbejdernes¹¹⁵ børn var deres mål. De socialdemokratiske organisationer var altså villige til at støtte idrætten i lokalområdet, men via organisationer som

*”Til Slut fortæller Larsen (foreningens første formand) et saare karakteristisk Træk for den Bestyrtelse det vakte blandt Borgerskabet i Aalborg, at Arbejdernes Børn fik deres egen Organisation. – En af disse Bourgeois-Damer var en Dag ude at spadserere, da De Unges Idræt samtidig marcherede forbi i hvide Bluser. Aabenbart antog hun dem for ”Frivillige Drenge”, men blev paa en ublid Maade revet ud af Troen, idet Orkestret intonerede Socialistmarchen. Det var hende for meget. Hun besvime-
de.”*

Citat fra DUIs 10 års jubilæumshæfte, 1928. Aalborg Stadsarkiv.

var kendetegnet ved at kunne udfylde mange aspekter i arbejdernes sociale liv. Der har ikke været tale om, at man støttede en enkelt klub eller forening, selv om den har haft et tydeligt arbejderpræg. I stedet var støtten præget af en helheds-tankegang, hvor man ønskede at forbedre de sociale kår for alle arbejdere indenfor egne rammer uanset den enkeltes fritidsinteresse.

Vi har dog i vores søgen efter personsammenfald mellem Aalborgs socialdemokratiske organisationer og byens idrætsklubber fundet to mænd som ses at være repræsenteret i begge verdener. Den første er vi imidlertid lidt usikre på, for det eneste vi har at konkludere en sammenhæng på, er navnet A. Christensen. En person ved dette navn optræder som kasserer i Socialdemokratisk Forbund i 1907-18¹¹⁶ og ses også at være bestyrelsesmedlem i Jyden i 1906.¹¹⁷ Dog ses der i arkivmaterialet ingen yderligere oplysninger, så vi kan ikke slutte, at det er den samme person. Ydermere ses han kun at optræde i Jydens bestyrelse dette ene år, hvorfor han, hvis det er den samme person, ikke ses at have været et længerevarende betydningsfuldt bindeled mellem de to verdener.

Den anden person er Axel Madsen, der i 1931 blev valgt som formand for Arbejderpartiets Diskussionsklub.¹¹⁸ I 1935 blev han foreslået som manden, der skulle repræsentere Vestre kreds af Aalborg socialdemokratiske vælgerforening i fællesudvalget med Østre kreds, men

¹¹⁵ Ifølge Ingrid Thomsens erindringer var det ikke børnenes eget aktive valg at blive medlem af DUI. Derimod var det en naturlig handling for mange arbejderbørn. DUI var en arbejderorganisation, hvis kontingent forældrene havde råd til at betale, og hvor mange af legekammeraterne også var medlemmer. Aalborg Stadsarkiv, A3277.

¹¹⁶ Strange Petersen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 488.

¹¹⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 11. Vi fandt dog også en A. Christensen, der var bestyrelsesmedlem i Tobaksarbejdernes Idrætsforening i 1936-37. Da vi ikke har kunnet finde yderligere oplysninger, som kunne bekræfte, at det var den samme person, har vi på baggrund af den store tidsforskel mellem disse bestyrelsesposter samt det almindelige navn, set bort fra, at dette også kunne være et forbindelsesled mellem Socialdemokratiet og idrætslivet i Aalborg.

¹¹⁸ Hvor længe han sad som formand, har vi ikke kunne finde ud af, men vi ved, at han i 1935 ikke længere bestred denne post. Aalborg Stadsarkiv, A1080/27.

blev dog ikke valgt.¹¹⁹ I idrætsmæssig henseende blev Axel Madsen i 1919 valgt til næstformand i AIK Aalborgs første bestyrelse og sad som klubbens formand i perioden 1924-38, hvorefter han bestred en bestyrelsespost i Jysk Atletik Forbund (JAF). Ligeledes var han i 1925 med til at oprette AIK Vejgaard og med i AIK Nørresundbys bestyrelse i 1934 samt medlem af Idrætsugens udvalg i årene 1935, 1936,

”... Klubben fik Navnet »Socialisten«. Dens Formaal er: Personlig Dygtiggørelse til Kampen for Arbejderklassens økonomiske og kulturelle Frigørelse, og dette Formaal søges naaet ved Afholdelse af Diskussionsmøder, ved at Klubben virker som Læsecirkel, og ved Studiekredsarbejde. Der optages kun Personer, der staar tilknyttet en socialdemokratisk Partiforening”

Uddrag af artikel Social-Demokraten den 6. marts 1929.

1937 og 1939. Han fik ligeledes AIK Aalborgs guldembleme som gives for ”god idrætslig præstation eller for vel udført arbejde inden for klubben ledelse”.¹²⁰ Axel Madsen ses således at skabe en forbindelse mellem arbejderbevægelsen og Aalborgs idrætsliv ved at være aktiv på ledelsesniveau i begge verdener, men hvorvidt han forsøgte at udbrede Socialdemokratiets ideologi og politik via idrætten ses ikke tydeligt i arkivmaterialet. Dog fornemmer man, at han er arbejderbevægelsens mand, men han kan via idrætsklubbens arkivmateriale ikke kædes direkte sammen med denne organisation, da hans virke i klubben ses at være funderet i selve idrætten. Således fremhæver følgende citat hans store engagement i AIK Aalborg, men viser også, at han var en magtens mand, som gerne besatte førerpositionen: ”Axel Madsen gik fuldstændig op i sin Sport og sin Klub. Al hans Fritid var helliget AIK, og under hans myndige Førerskab gik det støt fremad. Som de fleste organisatoriske Dygtigheder vilde Axel helst være med overalt. Det var kun faa af sine Medarbejdere, han stolede paa, og derfor var næsten alle de Idéer, som kom til Udførelse i Axel Madsens Formandstid, hans egne”.¹²¹ Axel Madsen må betegnes som en ildsjæl, der kæmpede for det han brændte for, hvilket kan have haft betydning for forbindelsen mellem arbejderbevægelsen og den idrætsklub, som han var formand for. Samtidig må vi dog også konstatere, at hans engagement i idrætslivet ikke kan ses at bygge på et ønske om at udbrede den socialdemokratiske ideologi og politik, men var funderet i glæden ved selve idrætsudøvelsen, idet han var en meget dygtig konkurrenceatlet.

Vi kan således ikke på baggrund af disse to enkeltstående tilfælde konkludere, at der i mellemkrigstiden var en sammenhæng mellem arbejderbevægelsens organisationer og idrætslivet i Aalborg. For at være sikre på, at vi ikke har overset noget personsammenfald mellem arbej-

¹¹⁹ Aalborg Stadsarkiv, A4062/3.

¹²⁰ Aalborg Idrætsarkiv, 5.0/35, 0.37/2, s. 2, 76 og 80 og A58/5 samt Aalborg Stadsarkiv, A1962/1.

¹²¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2. s. 80.

derbevægelsen og idrætsklubberne, valgte vi også at læse flere personlige erindringer¹²², avisartikler¹²³, materiale fra mellemkrigstidens store virksomheder¹²⁴ og sognerådsprotokoller¹²⁵, som kunne tænkes at indeholde oplysninger, der er relevante for undersøgelsen. Vi har dog i vores ihærdige søgen kun fundet yderligere én person, der kæder det politiske og idrætsmæssige sammen. Det er i en lille avisartikel fra den 10. juni 1937, hvori DAI opfordrede til at give penge, da de skulle afholde den 3. Arbejderolympiade for Jyllandskredsen. Artiklen er underskrevet af komiteen, der organiserede olympiaden, og her ses bl.a. Borgmester Marinus Jørgensen at være medlem. Vi har dog ikke fundet yderligere oplysninger om Marinus Jørgensens engagement i DAI, hvorfor det er svært at konkludere, at han udviste et politisk engagement i arbejderidrættens udvikling, på denne oplysning. Vi mener således, at borgmesteren, med denne tilkendegivelse af støtte til DAI, ikke viste andet end en moralsk opbakning til arbejderidrætten. Borgmesteren var i en position, hvor hensynet til de forskellige dele af lokalsamfundet var afgørende, hvorfor en yderligere støtte heller ikke havde været forventelig. I forbindelse med en undersøgelse af sammenfald mellem idrætten og en anden betydende institution i Aalborg er der heller ikke mange resultater. Vi har kun fundet to personer, som meget løst kan sættes i denne sammenhæng.¹²⁶ Derimod har vi igennem meget af arkivmaterialet fundet flere eksempler på personer, der har besat flere poster indenfor arbejderbevægelsens mange organisationer. Det var således ikke ualmindeligt med flere bestyrelsesposter for den enkelte¹²⁷, men kræfterne blev lagt inden for den organisatoriske ramme af arbejderbevægelsen.

Efter gennemlæsningen af kildematerialet og arbejdet med dets oplysninger, undrer vi os over, at der i de lokale dele af arbejderbevægelsen i Aalborg overhovedet ikke blev diskuteret eller nævnt, hvorvidt idrætten kunne anvendes i det politiske arbejde. Det tyder på, at man

¹²² Aalborg Stadsarkiv, A165/3, A2248/5, A4164, A3223, A3027, A3030 og A2248/5.

¹²³ Social-Demokraten den 15. maj 1929, 10. april 1937, 25. april 1937, 6. juni 1937, 10. juli 1937 og 13. juli 1937.

¹²⁴ Aalborg Stadsarkiv, A247/222 samt relevant materiale på læsesalen.

¹²⁵ Aalborg Stadsarkiv, A2409/1.

¹²⁶ J. Chr. Simoni var bestyrelsesmedlem i 1923 ved A/S De Smithske Jernstøberier og formand for Yachtklubben. William Simonsen, der i 1949 blev Aalborgs socialinspektør, men som siden 1918 havde arbejdet på socialkontoret, var gennem mange år en aktiv idrætsmand og sad i bestyrelsen for AFF, Jyden, Jysk Atlet Union, SIFA samt Idrætsugen. Aalborg Stadsarkiv, A247/222 og A2248/5.

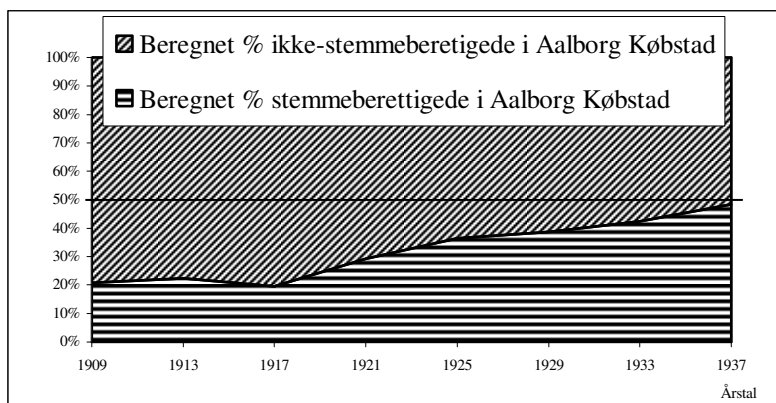
¹²⁷ Fx var M. C. Willumsen formand for Tobaksarbejder Forbundet (?-1933), formand for Arbejderpartiet (1923-37), formand for Socialdemokratiets vælgerforening i Aalborg Vest (1917-37) og medlem af Aalborg byråd (1921-37). Ludvig Quist Hansen var formand for Socialdemokratiets vælgerforening i Aalborg Vest (1937-45) og formand for Socialdemokratisk Forbund (1944-63). N. C. Christensen og N. P. A. Balle var begge medlemmer af agitationsudvalget for Socialdemokratiet i Østre kreds i 1917 og byrådsmedlemmer på samme tid. Anton Christensen og C. Dam Andersen var begge medlemmer af Socialdemokratiets kredsorganisation for Aalborg Amts 2. kreds og byrådsmedlemmer i 1937.

overhovedet ikke har været bevidst om det potentiale, der lå i idrætten som politisk redskab. Det kan undre endnu mere, når man tænker på, hvordan arbejderbevægelsen i hele perioden involverede sig i flere og flere aspekter af den enkelte arbejders liv. Vi undrer os over, at koblingen mellem idræt og politik tilsyneladende ikke ses i Aalborg, når der på landsplan, med DAIs politisk motiverede oprettelse, netop ses en sådan forbindelse. Når vi således går ind og kigger på specialets problemstilling gennem det politiske arkivmateriale, er det interessante, at der ikke ses noget, som underbygger en bevidst sammenkobling mellem idræt og politik i Aalborg.

8. Lokalpolitik i Aalborg

Vi har igennem hele processen været nødsaget til at sætte nogle begrænsninger ift. specialets omfang, og i relation til det politiske felt har vi valgt at se på udviklingen i Aalborg Købstad, som vi har fundet den beskrevet i den tilgængelige litteratur og suppleret den med oplysninger, vi har fundet på Aalborg Stadsarkiv. Vi har dermed fravalgt en konkret gennemgang af lokalpolitikken i Nørre Tranders Sogn og Nørresundby Købstad, selvom vi i forbindelse med den geografiske afgrænsning indregnede disse i analysen. Dette valg er foretaget efter vores arbejde med arkivmaterialet, hvor vi fandt ud af, at de relevante oplysninger ikke var tilgængelige i det eksisterende materiale. Det betyder, at vi fortrinsvis anskuer forholdene ang. den politiske udvikling fra en enkelt side, hvilket må betegnes som indsnævrende for analysen, idet flere af de valgte klubber ligger i områder, hvor Nørre Tranders sogneråd og Nørresundby byråd har været styrende for de politiske tiltag. Helt specifikt betyder det, at vi i vores søgen efter eventuelle relationer mellem idrætsklubberne og politikerne har været opmærksom på, at vi ikke kan drage en entydig konklusion ang. dette forhold.

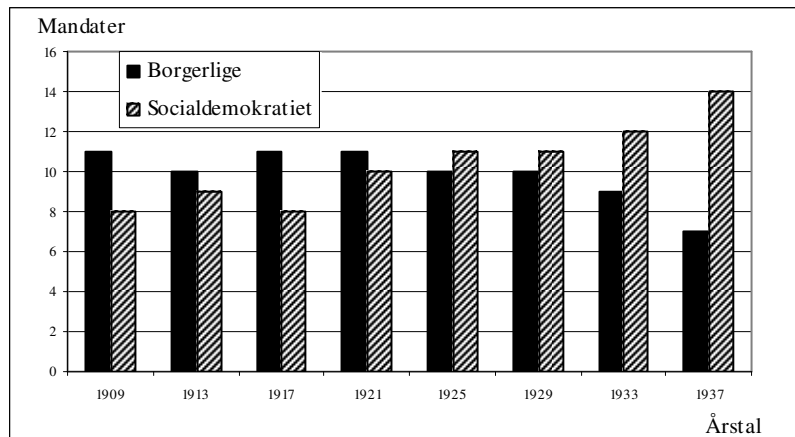
I mellemkrigstiden var et flertal af den aalborgensiske befolkning ikke stemmeberettiget, hvorfor mange af socialdemokratiets potentielle vælgere ikke havde nogen mulighed for at stemme. Alligevel vandt Socialdemokratiet i 1925 den politiske magt i Aalborg og har siden formået at fastholde borgmesterposten i byen. På figur 2 er udviklingen i den aalborgensiske vælgerskare afbildet, og hvis den sammenlignes med ændringen i mandatfordelingen på figur 3 på næste side, kan det ses, at jo flere af socialdemokratiets potentielle vælgere der fik stem-

Figur 2. Fordelingen af ikke-stemmeberettigede og stemmeberettigede i Aalborg Købstad 1909-1937. Konstrueret på baggrund af tal fra Strange Petersen i, Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, s. 132 og 273 samt *Aalborg Vejviser*, relevante årgange.

meret, jo flere mandater fik partiet. Derudover fremkommer der også en anden tendens i 30'erne, idet antallet af vælgere kun var svagt stigende, ses alligevel en meget markant ændring i mandatfordelingen. Dette må betyde, at folk, der tidligere havde stemt på andre

partier end Socialdemokratiet, begyndte at stemme på dette parti. Det er i overensstemmelse med den kendsgerning, at mindre end 50 % af befolkningen i byen havde stemmeret, og alligevel havde Socialdemokratiet et markant flertal i byrådet. Når So-

Figur 3. Mandatfordelingen i Aalborg byråd 1909-1937. Konstrueret på baggrund af tal fra *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol*, relevante årgange samt Strange Petersen i, Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, s. 132.

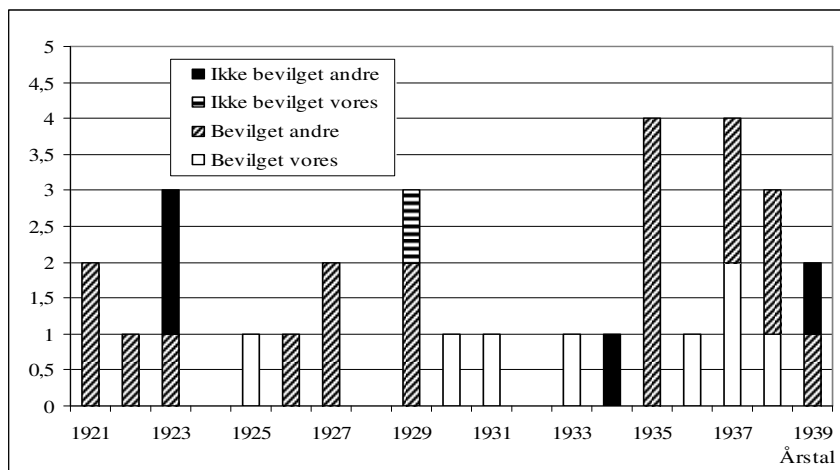
cialdemokratiet således fra midten af 20'erne havde magten i byen, kunne det forventes, at der kan spores en øget politisk velvilje til at støtte arbejderidrætten. Hermed ikke forstået som en ensidig fokusering på lokalafdelingen af DAI, men derimod som en form for levet arbejderkultur, hvor partiet udviste interesse for arbejdernes egen organisering i diverse idrætsklubber, der var opstået på baggrund af sociale fællesskaber. Vi har forfulgt denne tankegang ved en gennemlæsning af samtlige bind af "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol" fra mellemkrigstiden for at se, om der vitterligt fandtes en øget sagsbehandling omkring arbejderidrætten (eller idrætten i det hele taget), eller om det blot er en antaget tese.

Vi har optalt alle sager i "Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol", der i en eller anden form kan relateres til idrættens verden, og her fundet ud af, at det drejede sig om 13 sager i 1920'erne, mens der i 1930'erne var 18 sager.¹²⁸ De relativt få sager, der var, handlede udelukkende om anvisninger og forbedringer af klubbernes fysiske rammer. Derudover har vi fundet frem til, at forskellen på, hvilke idrætsklubber der blev behandlet i byrådet, var afhængig af klubbens størrelse og ikke hvorvidt de havde et borgerligt- eller arbejdertilhørsforhold. Da det drejer sig om relativt få sager, har vi valgt at underbygge ovenstående slutninger ved en kronologisk gennemgang af byrådssagerne, hvor de behandlede klubber ses nævnt.

Med det politiske skifte i byrådet i 1925 var det nærliggende at antage, at der muligvis kunne spores en ændring i, hvordan idrætssagerne blev behandlet. Kildematerialet har dog været for begrænset for perioden med borgerligt flertal i byrådet til, at vi har fundet det troværdigt at

¹²⁸ Vi har i gennemgangen af sagerne dog fravalgt at medregne andragender fra en rideklub og Aalborg Turistforening ang. anlæggelse af en golfklub i 1936-1937 protokollen, idet disse sager ikke ses færdigbehandlet.

tolke på dette. Ydermere viste det sig også, at ingen af de udvalgte klubber rettede henvendelse til byrådet fra protokollernes start i 1921 og frem til 1925, hvor Socialdemokratiet overtog borgmesterposten. Dog er vi gennem idrætsklubbernes arkivmateriale blevet opmærksomme på, at Chang og Aalborg Fodsports Forening (AFF) rettede en henvendelse om tilskud til opførelse af klubhus i 1919, og at dette blev bevilget af byrådet. Derfor kan vi ikke afvise, at by-

Figur 4. Udviklingen af idrætssager behandlet af Aalborg byråd i perioden 1921-1940 samt fordelingen af bevilgede og ikke-bevilgede sager for henholdsvis vores udvalgte klubber og andre. Konstrueret på baggrund af *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol*, relevante årgange.

som tiden går, hvilket ses afbilledet på figur 4. Denne stigning kan sandsynligvis forklares med den generelt øgede samfundsinteresse for idræt i mellemkrigstiden. Der var et større og større antal mennesker, der blev medlem af en idrætsklub, hvorfor deres interesser ikke kunne negligeres af de folkevalgte politikere.

Den første af de behandlede klubber, der rettede en henvendelse til byrådet i 1925, var Aalborg Roklub (AR), der fik skænket en grund via Ministeriet for off. Arbejds Approbation samt bevilliget 5000 kr. i tilskud til opførelse af nyt bådhus. Det var på initiativ af Havneudvalget¹²⁹, at byrådet besluttede at indsende en indstilling til Ministeriet for off. Arbejds Approbation, hvilket, af konteksten fremgår, var en økonomisk nødhjælpsspulje, hvor kommunerne kunne søge økonomisk tilskud til at oprette nye arbejdspladser og dermed holde samfundet i gang under krisen.¹³⁰

¹²⁹ Når vi i de efterfølgende noter skriver udvalgsmedlemmernes navne med farve, symboliserer rød skrift, at vedkommende var socialdemokrat og blå skrift, at vedkommende var borgerlig. Havneudvalget bestod i 1925 af M. Jørgensen, J. P. Mortensen, Søren Jacobsen, R. P. Hegelund, C. C. F. Lund, Havneingeniør P. Mygind og Havnefoged P. C. Mølbach.

¹³⁰ *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol* 1925-1926, sagsnr. H-8-1926, 17. februar 1926.

Først i 1929 ses der igen en henvendelse fra en af de undersøgte klubber. Denne gang var det Aalborg Boldspilklub (AaB), der anmodede om at få anvist en træningsplads til dyrkning af fodbold og cricket. Markudvalget¹³¹ fremlagde 2 forslag fra stadsingeniøren til anlæg af sportsplads, men udvalget kunne ikke selv anbefale nogle af forslagene pga. meget høje omkostninger (50.000 kr.) ved anlæggelse af disse pladser, hvorfor sagen blev afvist. Dog rettede AaB i 1931 endnu et andragende om leje af et areal til sportsplads øst for Hobrovejens Skole (jf. bilag 2). Igen bemærkede Markudvalget¹³², der fortsat havde et rødt flertal, at det var meget store summer, der skulle anvendes for at bringe det omtalte areal i stand til klubbens formål. Hobrovejens Skole ville dog få en udmærket sportsplads, og derfor kunne udvalget efter omstændighederne alligevel anbefale planens gennemførelse, men på betingelse af, at skolen afholdt udgifterne til den årlige vedligeholdelse af pladsen. Så reelt blev resultatet på ansøgningen fra AaB i 1929, at klubben fik et areal at spille bold på og en af kommunens skoler fik en boldplads.¹³³

I 1930 var der en lille sag vedr. udleje af et areal vest for Drengehjemmet til Freja til anlægning af fodboldbaner (jf. bilag 2). Lejemålet kunne ikke opsiges af kommunen i 20 år og den årlige leje beløb sig til 200 kr. Markudvalget¹³⁴ indstillede sagen til godkendelse og byrådet tiltrådte dette.¹³⁵ Igen i 1933 ses der en sag fra Freja, hvor klubben ansøgte om hjælp til færdiggørelse af klubbens fodboldbaner på pladsen bag Drengehjemmet. Denne ansøgning blev behandlet af Kasse- og Regnskabsudvalget¹³⁶, der imødekom ansøgeren og indstillede, at beløbet (15.000 kr.) stilledes til rådighed fra Millionen til ekstraordinære Arbejder, hvilket byrådet tiltrådte.¹³⁷ Det fremgår af konteksten, at der var tale om en pengepulje, som staten havde afsat til at finansiere nødhjælpsarbejde under krisen i 1930'erne, således at det økonomisk blev muligt at skabe en kunstig efterspørgsel for arbejdskraft. Derved var bevillingen af Frejas

¹³¹ Markudvalget bestod i 1929 af [Søren Jacobsen](#), [M. Ibsen](#), [M. Willumsen](#), [Fru K. Jensen](#), [A. Vandborg](#) og Markforvalter J. P. Mortensen.

¹³² Markudvalget bestod i 1931 næsten af de samme medlemmer som ved første henvendelse i 1929. Fru K. Jensen er dog udtrådt af både udvalg og byråd, og i stedet har [R. P. Hegelund](#) overtaget hendes plads i både byråd og udvalg.

¹³³ *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol*, 1929-1930 og 1931-1932, sagsnr. 181-1929, 3. marts 1930 og 17-1931, 4. maj 1931.

¹³⁴ Markudvalget bestod i 1930 af [Søren Jacobsen](#), [M. Ibsen](#), [M. Willumsen](#), [Fru K. Jensen](#), [A. Vandborg](#) og Markforvalter J. P. Mortensen.

¹³⁵ *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol*, 1930-1931, sagsnr. M-3-1931, 16. februar 1931.

¹³⁶ Kasse- & Regnskabsudvalget bestod i 1933 af [M. Jørgensen](#), [M. C. Willumsen](#), [Marius Andersen](#), [J. Hasselbalch](#), [P. J. Petersen Bach](#) og fungerende skatteinspektør kommunaldirektør Ths. Thomsen.

¹³⁷ *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol*, 1933-1934, sagsnr. 246-1933, 9. oktober 1933.

ansøgning ikke et mål i sig selv, men blev et middel for politikkerne til at afdæmpe krisens virkninger.

De tre sager fra 1936 og 1937 er alle anmodninger fra Udvalget for Lystanlæg¹³⁸, der søgte om penge til projekter vedr. sportspladser i kommunen. I både 1936 og 1937 søgte udvalget om ekstra bevillinger på henholdsvis 19.950 kr. og 6.474 kr. til færdiggørelse af ”*Afsluttende Arbejder ved Anlæg af Sportsplads Syd for Aron Jacobsensvej*”¹³⁹, og i begge tilfælde bevilgede byrådet dette.¹⁴⁰ Den anden sag fra 1937 drejede sig om en anmodning på 1298 kr. til istandsættelse af trådhegn om sportsplads ved Ny Kærvej. Denne anmodning blev også bevilget af byrådet. Vi har medtaget disse sager, fordi Chang holdt til på førstnævnte sportsplads, mens AaB var på Ny Kærvej. Den sidste sag, der ses i 1938, er fra Chang, der søgte om økonomisk støtte til opførelsen af et klubhus ved det nye baneanlæg ved Aron Jacobsensvej. Klubben havde selv 10.000 kr. og søgte om et tilskud på 20.000 kr., som via en anbefaling fra Kasse- og regnskabsudvalget¹⁴¹ blev bevilget af byrådet.¹⁴²

Det kan undre, at der ikke ses sager behandlet af Aalborg byråd fra flere af idrætsklubberne, når der udover AaB, Freja, Chang, AFF og AR også var Tobaksarbejdernes Idrætsforening (TIF), Jyden og AIK Aalborg samt alle de klubber vi ikke har behandlet i undersøgelsen, lokaliseret i Aalborg Købstad. De resterende udvalgte klubber (VB, AIK Vejgaard og AIK Nørresundby) ville ikke have rettet en henvendelse til Aalborg byråd, men derimod enten til Nørresundby byråd eller Nørre Tranders sogneråd, idet klubberne havde hjemme i disse kommuner. Mange af de klubber, som vi ikke har behandlet, kunne have rettet en henvendelse til Aalborg byråd, men en forklaring på dette skal måske findes i, at klubberne i mellemkrigstiden var i etableringsfasen, hvorfor klubbens fokus var på den indre struktur og den praktiske udførelse af idrætten. Arbejdernes Roklub blev grundlagt så sent som i 1942, hvorfor der logisk nok ikke ses nogen sager omkring denne klub i byrådet i mellemkrigstiden. Derimod var Jyden stiftet allerede i 1898, mens TIF og AIK Aalborg blev stiftet mellem 1917-19. Disse klubber var altså i løbet af mellemkrigstiden blevet konsolideret, hvorfor en kontakt til byrå-

¹³⁸ Udvalget for Lystanlæg bestod i 1936 af **C. A. Christensen, M. Willumsen, Chr. Christensen, J. Hasselbalch, P. J. Petersen Bach** og Kommunegartner K. Wendelboe Nielsen mens det i 1937 bestod af **Chr. Christensen, Anton Christensen, Chr. Jørgensen, J. Hasselbalch** og **P. J. Petersen Bach**.

¹³⁹ Vejen hedder i dag Provstvejorden, og det er der, hvor Chang stadig har sine baner.

¹⁴⁰ *Uddrag af Aalborg Byråds Forhandlingsprotokol, 1936-1937 og 1937-1938*, sagsnr. N-6-1936, 28. september 1936; sagsnr. N-2-1938, 10. jan. 1938 og sagsnr. N-2-1938, 27. juni 1938.

¹⁴¹ Kasse- & Regnskabsudvalget bestod i 1938 af **M. Jørgensen, Marius Andersen, Søren Jacobsen, J. Hasselbalch, P. J. Petersen Bach** og kommunaldirektør Ths. Thomsen.

¹⁴² *Uddrag af Aalborg Byråds Forhandlingsprotokol, 1938-1939*, sagsnr. N-2-1938, 27. juni 1938.

det ville have været mulig. En forklaring på disse manglende henvendelser skal måske findes i den kendsgerning, at ingen af disse klubber blev så store, at en udvidelse af de eksisterende pladsforhold kom på tale. For det er netop kendetegnende for alle de omtalte idrætssager i Aalborg byråd, at henvendelserne drejede sig om ansøgninger om tildeling af jord til baner, tilskud til anlæggelse af baner og opførelse af klubhus, hvilket viser, at klubberne var i vækst og krævede mere plads. Derudover er det karakteristisk for henvendelserne, at det var meget konkrete og fysiske ting, der blev ansøgt om ift. idrættens udførelse og ikke noget til selve driften af foreningen eller den praktiske idrætsudfoldelse som fx løn til en træner.

I kildematerialet har vi afdækket et vist personsammenfald med hensyn til, hvilke personer der var med til at behandle de pågældende sager. De 9 sager strækker sig over perioden 1925-1938, hvilket betyder, at sagerne blev behandlet i fire forskellige byrådsperioder med deraf forskellige folkevalgte politikere.¹⁴³ Selvom de behandlede idrætssager strækker sig over fire byrådsperioder, ses der en megen stor konsensus i de udvalgsmedlemmer, der var med til at tage beslutningerne. Således blev de 9 sager kun behandlet af 4 udvalg. Havneudvalget behandlede en enkelt sag, Kasse- og Regnskabsudvalget behandlede to sager, mens Markudvalget og Udvalg for Lystanlæg behandlede tre sager hver. Ligeledes viser en optælling af antallet af de forskellige personer, der sad i disse udvalg, at hvor det i teorien kunne have drejet sig om 45 forskellige personer¹⁴⁴, så blev disse 9 sager gennem 4 byrådsperioder behandlet af kun 16 forskellige folkevalgte personer. Heraf var de 10 socialdemokrater, og de resterende var borgerlige. Det kunne dermed se ud til, at en snæver kreds af byrådspolitikere har haft en stor magt ift. idrætsspørgsmålene i mellemkrigstidens Aalborg. Vi har derfor kigget på andre idrætssager, som byrådet behandlede i perioden. Der var 22 andre sager, og af disse blev de 18 bevilget. Vi vil ikke systematisk gennemgå disse, men blot nævne, at alle disse sager tilsammen blev behandlet af de fire ovenstående udvalg, men derudover også af Idrætsudvalget, Udvalget for de tekniske anliggender, Stadionudvalget, Fattigudvalget, Socialudvalget og Gaudeudvalget.¹⁴⁵ Der var således mange flere udvalg inde over disse sager, og i alt ses samtlige idrætssager i byrådet at være behandlet af 36 forskellige personer, hvilket er mere end halvdelen af samtlige medlemmer af Aalborg byråd i mellemkrigstiden.¹⁴⁶ Af disse 36 personer var

¹⁴³ Udover de folkevalgte politikere, sad der i udvalgene også en faglig kompetent repræsentant for det pågældende område, som udvalget beskæftigede sig med.

¹⁴⁴ Tallet er fremkommet ved at gange antallet af personer i udvalgene, som er 5 med antal udvalg, som er 9.

¹⁴⁵ I to sager nævnes Idrætsudvalget og i en sag Stadionudvalget, men intet sted i byrådsprotokollerne ses en fortegnelse over medlemmerne af disse udvalg.

¹⁴⁶ I alt sad der 61 forskellige mennesker i byrådet i løbet af mellemkrigstiden. Se også bilag 3.

de 19 socialdemokrater og de 17 var borgerlige. Derfor kan det slutes, at der i mellemkrigstidens Aalborg var en generel velvillighed overfor idrættens verden fra både borgerlig og socialdemokratisk side, og at der ikke ses en større forståelse og velvillighed over for nogen klubber på bekostning af andre af kommunens idrætsklubber.

9. Analyse af idrætsklubber

Vi vil i dette analyseafsnit tage udgangspunkt i kildemateriale fra lokale aalborgensiske idrætsklubber for herigennem at undersøge, om der findes nogen relationer mellem arbejderbevægelsen og idrætslivet i mellemkrigstidens Aalborg. Klubberne til denne analyse er valgt ud fra forskellige kriterier, som har været styret af specialets problemstilling. Da vi har ønsket at undersøge, om man meningsfuldt kan skelne mellem en borgerlig- og en arbejderidrætsklub, har vi valgt at inddrage klubber, som på forskellig vis kunne tænkes at være repræsentanter for disse klasser i samfundet. Derfor inddrager vi klubber med både holdidræt og individualistisk idræt på programmerne, men vi har også forsøgt at udvælge klubberne så de repræsenterede forskellige geografiske dele af byen. Desuden har vores ønske, om at undersøge et evt. ideologisk tilhørsforhold i forbindelse med oprettelsen og udviklingen af de aalborgensiske idrætsklubber i mellemkrigstiden, været styrende for udvælgelsen af klubberne, hvorfor vi har udvalgt klubber, der enten ses at være konsolideret eller bliver etableret i denne periode. Valget af klubber har ligeledes været betinget af størrelsen og tilstanden af det tilgængelige arkivmateriale, og det er på den baggrund, vi har været nødsaget til at fravælge klubber¹⁴⁷, som var medlem af DAI, selvom de umiddelbart ville have været interessante for problemstillingen. Forklaringen på dette manglende arkivmateriale, mener vi, skal findes i disse klubbers dårlige organisering, hvilket betød, at de ikke eksisterede særlig længe.

Vi har overordnet stillet de samme spørgsmål til de forskellige klubbers arkivmateriale, men da det er forskelligt, hvad der er gemt af materiale, har vi ikke haft mulighed for at opstille en fast skabelon over, hvordan hvert idrætsklubafsnit skulle opbygges. Spørgsmålene, vi har ladet være styrende for analysen af hver enkelt idrætsklub, drejer sig om rekrutteringen i klubben både på bestyrelses- og medlemsplan, formålsparagraffernes indhold, klubbens evt. forbindelse til arbejderbevægelse og selve klubkulturen. Arkivmaterialet har givet os vidt forskellige svar på disse spørgsmål, hvorfor selve analysen af idrætsklubberne ikke fremstår homogen.

Vi har bevidst fravalgt arkivmateriale fra de store landsdækkende arkiver, såsom Idrættens Hus og Arbejderbevægelsens Arkiv. Dette er sket ud fra en tidsmæssig begrænsning, da vi

¹⁴⁷ Vi har således forsøgt, uden held, at finde arkivmateriale fra Bagernes Boldklub/Aalborg Fodbold Club, Skjold, Havnearbejdernes Boldklub, Smedenes Boldklub, B 1932, Frem, Nørre Tranders Boldklub, Murernes Boldklub, Bude- og Ungarbejdernes Boldklub, Mekanikernes Boldklub, Arbejdsmændenes Boldklub "Vejgaard", Fabrikarbejdernes Boldklub og Fællesforeningens Boldklub, der alle stod som medlemmer af DAI.

ikke har haft mulighed for at kunne granske dette store materiale for evt. oplysninger igennem på den tid, vi har haft til rådighed. Selve indhentningen af oplysninger igennem de kilder, der eksisterer på de lokale arkiver, har været den mest tidskrævende del af processen, og vi har fundet meget brugbart materiale her, som aldrig har været anvendt til denne form for analysearbejde. På den baggrund mener vi, at i arbejdet med at sætte disse oplysninger ind i en lokal sammenhæng med de evt. mangler, det giver ikke at have medtaget kilderne indenfor de store centralforbund, alligevel har kunnet fremkomme med holdbare slutninger ang. de lokale sammenhænge i Aalborg. Vi er dog opmærksomme på, at der kan findes oplysninger centrale for problemstillingen på de nationale arkiver, som vi ikke har medtaget i dette speciale.

Analyseafsnittet om de aalborgensiske idrætsklubber er delt op efter de idrætsaktiviteter, der var fremherskende i klubberne. Dette er gjort for at skabe en struktur i afsnittet, så vi lettere kan få et overblik over de mange oplysninger, vi har fundet. Præsentation af kildemateriale og begrundelsen for valg af den enkelte klub kommer i indledningen til hvert enkelt klubafsnit, da vi har vurderet, at vi i et afsnit med en samlet kildepræsentation ikke ville få alle oplysningerne med. Der vil efter dette analyseafsnit med de enkelte klubber, komme en sammenfattende analyse, hvor vi vil inddrage oplysningerne om klubberne og sætte dem i relation til rammeafsnittet.

9.1. Fodbold i Aalborg

Fodboldspillet har længe været en populær del af det aalborgensiske idrætsliv. Foreningsmæssigt startede spillet med at blive organiseret i byen i begyndelsen af 1890'erne. De mange foreninger med fodbold tog deres udgangspunkt i allerede eksisterende cricketklubber. I 1905 var der mindst 7 fodboldklubber i byen, hvoraf de fleste af dem havde medlemmer nok til at stille flere hold. I løbet af perioden 1890-1914 eksisterede der ikke mindre end 24 forskellige fodboldklubber i Aalborg, og man kan på den baggrund argumentere for, at fodbolden allerede da havde udviklet sig til en massesport.¹⁴⁸ En sådan ekspansion har der ikke været i nogen anden idrætsgren i byen.

¹⁴⁸ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 509.

9.1.1. Aalborg Boldspilklub

Aalborg Boldspilklub (AaB) er den idrætsklub i Aalborg, som er blevet bedst beskrevet igennem jubilæumsskrifter, avisartikler o. lign, hvilket både hænger sammen med dens lange historie og med dens nuværende status som eliteklub. Der er en del arkivmateriale på Aalborg Stadsarkiv omkring AaB, hvilket bl.a. tæller samtlige bestyrelsesprotokoller i perioden 1906-1944, diverse papirer samt en del hæfter fra klubbens mange jubilæer. De er alle i så god stand, at vi har kunnet læse det meste og derved opnået en stor viden om klubben. AaB er inddraget i dette speciale, fordi klubben voksede markant medlemsmæssigt og stillede sig centralt i Aalborgs idrætsliv i mellemkrigstiden.

I 1907 blev AaB dannet efter en sammenlægning af Aalborg Boldklub og Aalborg Fodboldklub. Disse to klubber havde både cricket og fodbold på programmet, hvilket dermed også blev de primære aktiviteter, som man udbød i den nye klub. Cricketspillet blev enormt populært i Aalborg i slutningen af 1800-tallet, hvilket hang sammen med byggeriet af den jyske længdebane, som nåede Aalborg i 1869.¹⁴⁹ De engelske ingeniører herfra spillede meget cricket, og de blev den primære drivkraft for spillets indførelse i Nordjylland. *”Ikke mindst i Aalborg var Interessen for Cricket aabenbart ret dominerende i Aarene midt i Firserne thi den ene Klub efter den anden opstod...”*¹⁵⁰ Som en del af denne udvikling blev Aalborg Boldklub dannet i 1889, og den blev senere den førende klub i byen indenfor cricket. Interessen for fodbold var ligeledes vokset i samme periode i forbindelse med, at *”en Del indvandrede Københavnerne”*¹⁵¹ var kommet til Aalborg for at arbejde. Således blev Aalborg Fodboldklub dannet i 1898 af nogle københavnske fodboldspillere, som havde fået ansættelse i byen. AaBs ældste historie er altså to-delt, da den bestod af to veletablerede klubber, som blev enige om at slå sig sammen til en klub. Disse to klubber var de førende i byen indenfor henholdsvis cricket- og fodbold-

”Fodboldspillet lader saaledes til at være saa godt indarbejdet her i Byen, at der ingen Fare er for, at det igen skal blive skrinlagt, hvad der ogsaa vilde være meget beklageligt, eftersom det er den eneste Friluftssport, der med Udbytte kan dyrkes om Vinteren.”

Citat fra AaB 50 års jubilæumsskrift, 1935. Aalborg Stadsarkiv.

¹⁴⁹ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 42.

¹⁵⁰ Aalborg Stadsarkiv, AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935.

¹⁵¹ Aalborg Stadsarkiv, AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935.

spillet, hvilket betød, at den nye klub allerede fra starten kom til at stå meget stærkt i lokal-samfundet. Sammenslutningen skal ses som et forsøg på både at styrke sportsresultaterne og økonomien, idet klubberne havde indset, at de stod stærkere sammen end hver for sig.¹⁵²

I eftersommeren 1906 var der allerede enkelte bestyrelsesmedlemmer i de pågældende klubber, som var begyndt at tale om at samle Aalborg Fodboldklub og Aalborg Boldklub til én klub. Der blev holdt møde mellem repræsentanterne for de to foreninger, hvor man blev enige om de første grundsætninger for den nye klub. Derefter gik forslaget til de to klubbers generalforsamling, hvor det skulle godkendes af medlemmerne, hvilket det blev. AaB var derfor på tegnebrættet fra 1906, men blev først endeligt godkendt i 1907. I de tidligste forhandlings-

”Aarets mest betydningsfulde Begivenhed var Sammenslutningen af de to førende Boldklubber. Paa forslag af Hans Munkøe ”døbtes” Sammenslutningen til at hedde ”Aalborg Boldspilklub”, hvorved Betegnelsen ”Gamle Aalborg”, som Boldklubben ofte kaldtes, efterhaanden blev helt afløst af den kendte Forkortelse Aa. B.”

Citat fra AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935. Aalborg Stadsarkiv.

protokoller fra AaBs opstart ses der intet, som tyder på, at der har været større konflikter eller uoverensstemmelser omkring udformningen og ledelsen af den nye klub.¹⁵³ AaBs første bestyrelse blev et miks af personer, der havde siddet i bestyrelserne i de to oprindelige klubber. Det var altså en fredelig overgang, som både medlemmer og bestyrelse fra de to klubber har haft et ønske om at gennemføre.

De første år af AaBs eksistens ses der mange skift på formandsposten, og de var som oftest begrundet i tidsnød. Det kunne tyde på, at det var en meget krævende plads at indtage, hvor man selvfølgelig fik meget indflydelse på klubbens udvikling, men samtidig også måtte bruge megen tid på et stykke arbejde. Det har ikke været en nem plads at udfylde i klubbens opstart, hvor to klubber med hver sin klubkultur, skulle forsøge at finde sammen i et fælles værdisæt. Det var først med indledningen af Conrad Sørensens formandsperiode i 1913, at klubben fik indført lidt stabilitet på denne plads. Det smittede af på klubbens orientering udadtil, da der i denne periode i forhandlingsprotokollerne kan spores et stigende antal henvendelser fra bestyrelsen til Samvirkende Idrætsforeninger i Aalborg (SIFA), kommune og andre idrætsklubber i lokalområdet. Da det drejede sig om en sammenlægning af to eksisterende klubber, overtog

¹⁵² Aalborg Stadsarkiv, AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935.

¹⁵³ Konflikter af denne art ville sandsynligvis også være at finde i bestyrelsesprotokollerne fra Aalborg Fodboldklub eller Aalborg Boldklub, da det var i disse klubber, at man havde diskuteret, hvordan en evt. sammenlægning skulle foregå. Disse har vi ikke læst, derfor er denne oplysning ikke helt afklaret.

AaB fra starten den medlemsprofil, som disse klubber havde. Det er først senere, at der kan spores et forsøg på en selvstændiggørelse fra klubbens side. Første forsøg ses, da der i 1918 skal vælges en ny formand. Her bliver restauratør M. T. Madsen valgt som den første udefrakommende formand, der ikke havde haft nogen tilknytning til kredsen omkring de oprindelige klubber. Medlemstallet var ret konstant i opstartsperioden, men efterhånden voksede klubben sig større og større. Det betød også, at man i 1921 besluttede at udvide bestyrelsen med 2 personer, da der var blevet for meget arbejde for de eksisterende bestyrelsesmedlemmer.¹⁵⁴ AaB ses derfor, ved indgangen til mellemkrigstiden, allerede at have konsolideret sig og være integreret i lokalsamfundet, hvilket var forudsætningerne for, at klubben fik en betydende rolle. Dette underbygges yderligere af, at AaB var en af de klubber, som var med til at stifte SIFA i 1911. SIFAs mål var at samle idrætsforeningerne i Aalborg, og derigennem få idrætten til at stå stærkt i lokalsamfundet. Det er fortrinsvist i dette forum, vi ser, at kontakten mellem idrætten og lokalpolitikken blev dannet.

AaB formænd gennem tiden:

1906	Typograf Em. Westphall
1907	Kandidat Lassen
1908	Typograf Em. Westphall
1909	Adjunkt Pagh
1910	Repræsentant Berner Nielsen
1912	Revisor Emil Arfeld
1913	Bogbinder Conrad Sørensen
1918	Restauratør M. T. Madsen
1928	Bogholder Hartvig Jensen

Konstrueret på baggrund af oplysninger i AaBs forhandlingsprotokoller 1906-1944. Aalborg Stadsarkiv, A734/1, A734/2, A734/3 og A734/4.

Under stiftelsesmødet var det blevet aftalt, hvad kontingentet skulle være i den nye klub. Heller ikke her ses nogen utilfredshed, hvorfor kontingentet formentlig lå tæt på eller under det medlemmerne allerede betalte i de oprindelige klubber. Man kan formode, at det ville skabe en del uro, hvis kontingentet var blevet sat meget højere. Kontingentsatsen lå på mellem 50 øre og 1 kr. pr. mdr. pr. mdl. alt efter idrætsaktiviteten, hvilket var overkommelig for de fleste og samtidig på niveau med de andre fodboldklubber i byen. Det er derfor ikke muligt at konkludere noget entydigt ud fra denne oplysning. Der har dog ikke, ifølge protokollerne, været et økonomisk grundlag at bygge den nye klub på, og det var da også kendetegnende, at AaB igennem hele opstartsperioden havde store økonomiske problemer.¹⁵⁵ I forhandlingsprotokollen fra 1913-21 ses det flere steder, at bestyrelsen ønskede at ansøge byrådet om en nedsættelse af gælden. Vi ved desværre ikke noget om, hvordan gælden er opstået, men den hænger sandsynligvis til dels sammen med den økonomiske krise, der opstod i samfundet i forbindelse med 1. verdenskrig. De store økonomiske problemer betød da også, at klubben i flere om-

¹⁵⁴ Aalborg Stadsarkiv, A734/2.

¹⁵⁵ Aalborg Stadsarkiv, A734/1 og A734/2.

gange satte kontingentet op, og bestyrelsen opfordrede igen og igen medlemmerne til at omgå klubbens rekvisitter med forsigtighed.¹⁵⁶ Det manglende økonomiske råderum for klubben i den første tid kan undre, da sammenslutningen netop havde det formål at styrke de to klubber sportsligt og økonomisk. Der findes desværre ikke noget materiale på arkiverne, som kan være med til at belyse, hvordan den økonomiske situation så ud før og efter sammenlægningen. Men vi kan konstatere, at der omkring 1932 var et økonomisk overskud i klubben dels pga. en øget medlemsskare, dels pga. klubbens store sportslige succes, hvilket også gav lidt penge til klubkassen. Fra begyndelsen af 1930'erne ses der således ikke længere nogen omtale af økonomiske problemer i forhandlingsprotokollerne. Der tales ofte om klubbens store udgifter, specielt i forbindelse med erhvervelsen af nye træningsbaner i 1935, men disse udgifter blev ikke opfattet som et problem. Dette kan selvfølgelig undre, når hele landet netop i denne periode oplevede stor økonomisk krise. Der er altså noget, der tyder på, at AaB igennem mellemkrigstiden oparbejdede et stærkt økonomisk fundament gennem en øget medlemsrekruttering og gode sportslige resultater, hvorved klubben kom til at stå meget stærkt i lokalsamfundet.

Med den store medlemstilgang, som kan spores i klubben, er det interessant at se på, hvilke personer der meldte sig ind i klubben. I de oprindelige klubber havde medlemmerne, specielt

”...Den begyndte den 20. juni 1885 som udelukkende Kricketklub og var en meget fin Forening, som ikke enhver dødelig kunne blive Medlem af, men efterhaanden gik der Demokratisme i den, og Klubben er nu yderst folkelig og søger fortrinsvis sine Medlemmer blandt Haandværkerne.”

Citat fra Nordjyllands Socialdemokrat den 25. juli 1910.

indenfor cricketklubben, været fra byens bedrestillede borgerskab. Dette havde dog ændret sig efter sammenlægningen af klubberne, da AaB efterhånden i stor udstrækning blev frekventeret af håndværkere. Ud fra forskellige holdopstillinger i lokalavisen, hvor medlemmernes stillingsbetegnelser var oplistet, fremgår det da også,

at erhvervsfordelingen var meget blandet.¹⁵⁷ Generelt var det kendetegnende, at medlemmerne var kommisser, kontorister, arbejdere, lærlinge blandet med militærfolk og adjunker. Det må altså siges, at AaB var repræsentant for flere forskellige sociale grupper i Aalborg, hvilket gør den sværere for os at rubricere som én bestemt slags klub rent medlemsmæssigt. Gennem samtaler med de ansatte på Aalborg Idrætsarkiv blev det dog klart, at de opfattede, at AaB var for de fine. Denne antagelse er egentlig meget udbredt i byen, men der er altså intet i AaBs arkivmateriale, der understøtter eller er med til at dokumentere denne påstand. AaB var bredt

¹⁵⁶ Aalborg Stadsarkiv, A734/1.

¹⁵⁷ Aalborg Stiftstidende den 9. maj 1908 og den 17. september 1910.

favnende, og karakteristisk for dens medlemmer var, at alle var velkomne, så længe de kunne betale kontingentet og ønskede at spille fodbold eller cricket.

AaB holdt i de første 49 år af dens levetid til på den store Eksercerplads (se bilag 2). Militæret havde første prioritet til arealet, men derudover blev der ofte afholdt dyrskuer og andre store arrangementer, hvilket havde stor betydning for pladsens egnethed som sportsbane. ”Den flade aflevering blev af og til stikkende i efterladenska-

AaB fodboldhold 1917 på Eksercerpladsen. Siddende foran fra venstre: Gunnar Jacobsen, Kay Olesen, Dalhoff Jørgensen. Bagerste række fra venstre: Walther Sandvej, Peter Poulsen, Jens Jensen (professor), Jens Yde, Odin Krogh, Hagbart Jacobsen, Arthur Petersen. Aalborg Idrætsarkiv 0.4/6.

ber fra Sauers kreaturer. Undertiden foregik spillet mellem dyrskueteltets barduner, og det hændte, man karambolerede med soldater i eksercits. Det hændte også, at det var så mørkt, at det ikke var til at skelne ven fra fjende og bold fra kokager. Men hvad gjorde det? Når man var bidt af at sparke til lædertingesten og holdt af den store plads, skulle der meget til før man fortrak”.¹⁵⁸ Samtidig delte AaB arealet med flere andre klubber i byen, så der var meget pres på banerne i Aalborg. Men gennem den sportslige succes og det stærke økonomiske grundlag begyndte AaB at vokse, og efterhånden opslugte den de andre klubber, der holdt til på Eksercerpladsen. Med den øgede medlemstilgang blev banerne på Eksercerpladsen efterhånden for små og i for dårlig stand til, at klubben fortsat kunne holde til der og opfylde sine mål overfor medlemmerne. Derfor opstod der et ønske om, at klubben skulle anskaffe nye træningsbaner og et klubhus. Allerede i 1916 diskuterede bestyrelsen

”Freja, som holdt til på Fjordmarken ved Jernbanebroen var stiftet i 1912, og samme år kom Chang til verden med domæne i Grusgraven ved Hobrovej. Netop den kendsgerning, at de ikke holdt til på Eksercerpladsen, var gunstig for deres levedygtighed, så medens de øvrige klubber på Eksercerpladsen blev opslugt ad AaB, holdt Chang og Freja fast og eksisterer den dag i dag.”

Citat fra AaBs 100 års jubilæumsskrift, 1985. Aalborg Stadsarkiv.

¹⁵⁸ Aalborg Stadsarkiv, AaBs 75 års jubilæumsskrift, 1960.

om anvendelsen af arealet Haraldslund, som brændevinshandler Harald Jensen havde testamenteret byen.¹⁵⁹ På klubbens generalforsamling den 27. september 1929 gav formanden, Hartvig Jensen, medlemmerne forsikring om, at bestyrelsen allerede havde taget kontakt med byrådet for derigennem at skaffe bedre bane- og træningsforhold.¹⁶⁰ I første omgang havde byrådet dog fuldstændig afvist sagen pga. dårlig økonomi, så der gik lidt tid, inden der for alvor kom gang i arbejdet med at skaffe klubben bedre forhold.¹⁶¹ Efter endnu en ansøgning til byrådet i 1931, der blev positivt modtaget, kunne AaB i 1935 endelig indvie sine nye baner ved Ny Kærvej. Dette var dengang var et topmoderne idrætsanlæg, som kunne måle sig med, hvad de havde i København. Men hele sagen med at få anskaffet dette anlæg var præget af misforståelser, og det var på intet tidspunkt givet, at det var AaB, der skulle have byens bedste idrætsanlæg stillet til rådighed af byrådet. I 1932 kunne formand Hartvig Jensen meddele at, *”Når jeg nævner vore nye Baneforhold, skal jeg i Korthed nævne Resultatet af vore Forhandlinger med Byraadet, der nu lykkeligvis er saa langt fremme, at Aa.B om 1 Aar eller 1½ vil kunne byde Medlemmer gode Forhold at træne under. Efter en del Forhandlinger med de forskellige Udvalg under Byraadet, vedtoges den 19 Febr af Byraadet, at anlægge Sportsbaner ved den nye Hobrovejskole, hele Arealet derude planeres og Udgifterne til dette Arbejde, der taxeres til ca. 100.000 Kr., afholdes af Byen”*.¹⁶² Ifølge den underskrevne aftale mellem byrådet og AaB, havde AaB fået lov til at leje 1 af 3 baner på det nye idrætsanlæg, mens klubben til gengæld havde forpligtet sig til økonomisk at vedligeholde stedet og bygge et klubhus. Der opstod dog stor utilfredshed med aftalen, og derfor indkaldte bestyrelsen til en ekstraordinær generalforsamling den 23. februar 1934, hvor banespørgsmålet skulle endelig afgøres. Fra bestyrelsens side blev det omtalte forslag fremlagt som et storslået tilbud fra kommunen, der nok skulle give klubben et godt rygstød, men kritikerne mente, at da lejemålet kunne opsiges, ville opførelsen af et nyt dyrt klubhus være spild. Desuden var usikkerheden omkring udgifternes størrelse til vedligeholdelsen, og det faktum, at mange så, at 1 bane slet ikke var nok for klubben, alt sammen med til at skabe utilfredsheden. Det endte med, at formanden anmodede Borgmester Marinus Jørgensen om et møde for at diskutere sagen. Borgmesteren havde dog svært ved at gøre noget, da der allerede forelå en underskrevet kontrakt mellem klubben og kommunen, men han ville anbefale en ny løsning til kommunen, og på den baggrund blev den gamle kontrakt ophævet. AaB havde altså mulighed for at få borgmesteren i tale, hvilket

¹⁵⁹ Aalborg Stadsarkiv, A734/2.

¹⁶⁰ Aalborg Stadsarkiv, A734/3.

¹⁶¹ Jf. *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol, 1929-1930 og 1931-1932*, sagsnr. 181-1929, 3. marts 1930 og 17-1931, 4. maj 1931.

¹⁶² Aalborg Stadsarkiv, A734/3.

viser, at klubben havde en dominerende position i byen. Dog var det også ganske naturligt, at borgmesteren var villig til at tale med nogle repræsentanter fra den klub, som stod til at skulle overtage og vedligeholde byens nye, dyre prestigefyldte idrætsanlæg, hvorfor vi ikke tillægger dette forhold nogen større betydning. Det var byens projekt, som skulle vise, at Aalborg var en by i fremgang og som støttede sporten. Derfor har borgmesteren heller ikke haft interesse i, at man fik lavet en kontrakt med en klub, som alligevel ikke kunne overholdes. Det var derfor fint for både AaB og byrådet, at aftalen blev ophævet, men det betød, at klubben pludselig stod uden nye baner. Derfor fik Hartvig Jensen borgmesteren i tale igen, der oplyste om, ”... at hvis vi ønskede Banerne, maatte Sagen bringes i Orden strax, og han anbefalede, at vi valgte et Par Mand af Bestyrelsen, der kunde faa Bemyndigelse til at handle paa Foreningens Vegne, thi ellers lejede Kommunen Banerne ud til en anden Forening”.¹⁶³ Igennem formandens samtale med borgmesteren blev der lagt nye linier for en lejekontrakt, som gik ud på ”...at vi kunde faa Banerne derude, saa at den ene Bane var vor, No 2 kunde benyttes efter Skoletid, dog forstaas som Underhaandsaftale, og No 3 Bane skulde overtages af Old Boys med os som Udlejer, saaledes at denne Forening faar at benytte 3die Bane 2-3 Dage om Ugen mod en passende Afgift til os, og vi kunde saa disponere over dette Banestykke de ikke optagne Dage. For en saadan Ændring skulde vi forpligte os til at vedligeholde samtlige Baner. – Ang. Opførelse af Klubhus, er dette fuldstændig uafhængig Lejemaale”.¹⁶⁴ Dette var den aftale, som de to repræsentanter fra klubben, formanden og Peter Sørensen, skulle forhandle med byrådet om. Ved generalforsamlingen den 23. marts 1935 var aftalen med kommunen, som den er beskrevet ovenfor, gået i orden, og AaB kunne derfor overtage deres nye baner den 1. april 1935. Det skabte stor glæde, da der hermed var skaffet et godt udgangspunkt for den videre sportslige og økonomiske fremgang i klubben. Sagen viser, at der har været en tæt kontakt mellem klubbens formand, Hartvig Jensen, og borgmester Marinus Jørgensen. Der har primært været tale om en kontakt, som byggede på samme grundlag, men med to helt forskellige mål. AaB ønskede en ordentlig idrætsplads til sine medlemmer, mens borgmesteren ønskede en idrætsplads, der kunne profilere byen, uden at det dog blev en større økonomisk belastning for byen.

I arbejdet med at finde personsammenfald mellem bestyrelsesmedlemmer i AaB og arbejderbevægelsen, er der ikke kommet noget entydigt frem. Der ses ikke umiddelbart en direkte personsammenkobling mellem klubben og fagbevægelsen eller byrådet, hvilket gør det svært at

¹⁶³ Aalborg Stadsarkiv, A734/4.

¹⁶⁴ Aalborg Stadsarkiv, A734/4.

sige noget om dette forhold.¹⁶⁵ Det var dog kendetegnende for mange af AaBs bestyrelsesmedlemmer, at de var særdeles aktive i andre dele af sportens verden. Fx var den første formand Em. Westphall også meget aktiv i Jysk Boldspil Unions (JBU) bestyrelse, hvor han sad fra 1906 og skrev festskriftet for unionens 25 års jubilæum i 1920.¹⁶⁶ Westphall var i det hele taget en meget markant person i det aalborgensiske idrætsliv i starten af 1900-tallet. Udover sit store engagement i AaB, var han også en af initiativtagerne til stiftelsen af Aalborg svømmeklub.¹⁶⁷ I 1916 flyttede han til Århus for at overtage et trykkeri, hvorved AaB mistede en virkelig ildsjæl. Desuden sad bestyrelsesmedlem cigarmager Niels Madsen i JBUs bestyrelse i 36 år fra 1922, hvoraf de 16 år var som formand, og dermed var han også tilknyttet DBUs bestyrelse. Niels Madsen var ligeledes en ildsjæl, som alt i alt sad i AaBs bestyrelse i 47 år. Der er altså flere tilfælde af særdeles aktive medlemmer indenfor klubbens bestyrelse, men denne aktivitet lå udelukkende på et idrætsligt og ikke et politisk plan. Sagen med klubhuset viser dog, at der har været en meget tæt kontakt mellem enkelte af klubbens bestyrelsesmedlemmer og borgmesteren, hvilket selvfølgelig har været en stor fordel for klubbens ønsker og sagsbehandling i byrådet. Netop denne sag er med til at påvise forskellige motiver for den måde, hvorpå idrætsklubben og lokalpolitikkerne agerede, hvorfor det er tvivlsomt, at det var et politisk eller ideologisk motiveret ønske fra borgmesteren om at hjælpe lige præcis AaB.

”Gav Aaret end ikke noget Mesterskab i Fodbold, hævdede Spillerne sig dog saa smukt, at de bevarede fremtrædende Pladser Baade i Landsturneringen og den jyske Mesterrække, saaledes at Klubbens sportslige og økonomiske Basis og hele gode Renommé ikke havde lidt nogen Skaar.”

Citat fra AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935. Aalborg Stadsarkiv.

Når vi gennemlæser AaBs bestyrelsesprotokoller fra mellemkrigstiden, er det tydeligt, at klubben har lagt megen vægt på de sportslige resultater. Klubben har været med til at arrangere mange forskellige turneringer, fx Aalborg Pokal Turnering, Jyske Stævne og forskellige kampe mod udenlandske hold. På et møde i 1916 var der sågar tale om, at bestyrelsen øn-

¹⁶⁵ Under gennemgangen af det forskellige arkivmateriale, fandt vi dog tre navne, som vakte vores interesse. Vi gik derfor videre i vores undersøgelse på arkivet for at se, om der var tale om den samme person i de tre tilfælde. Det drejede sig om Holger Jacobsen, som modtog en hædersbevisning i AaB i 1910 og en Trafikassistent Jacobsen, der sad i byrådet i 1917. Søren Pedersen, der var i AaB i 1913 og Købmand S. P. Pedersen, der sad i byrådet 1917. Desuden var der Mar. Hansen, som ligeledes fik en hædersbevisning i 1925 og en Tømrermester Martin Hansen, der sad i byrådet i 1917. Vi har dog ikke kunnet finde flere oplysninger om disse personer under vores videre søgning, hvorfor oplysninger ikke kan verificeres.

¹⁶⁶ Aalborg Stadsarkiv, AaBs 50 års jubilæumsskrift, 1935 og JBUs 25 års jubilæumsskrift, 1920. Desuden var overretssagfører Møldrup, Boghandler Winther og Grosserer Th. Andersen fra Aalborg Boldklub med i DBUs bestyrelse fra unionens opstart i 1899.

¹⁶⁷ Aalborg Stadsarkiv, Aalborg Svømmeklubs 75 års jubilæumsskrift, 1988.

skede at lægge Chang ind under AaB, da klubben derved uden tvivl ville få det stærkeste hold i byen. Det havde dog ingen interesse fra Changs side.¹⁶⁸ Den begyndende professionalisering i idrætten kom også til udtryk i AaB. I 1923 var pladserne på Stadion til klubbens kampe blevet opdelt i forskellige entrépriser, hvorved man var begyndt at gøre forskel på gode og dårlige pladser.¹⁶⁹ Derved var publikum også begyndt at blive delt op i grupper, alt efter om de havde råd til at købe en dyr eller billig plads. Desuden havde bestyrelsen allerede i 1917 besluttet at godtgøre rejseomkostningerne for klubbens bedste spillere, når de spillede udebane-kampe.¹⁷⁰ Den sportslige satsning gav allerede resultat i sæsonen 1928, hvor flere af klubbens fodboldhold vandt et mesterskab, desuden opnåede klubben også i 1934 at få Ernst Nielsen med som reservespiller på DBUs landshold, hvilket var et enormt rygstød for den aalborgensiske klub.¹⁷¹ Det er tydeligt, at fodboldspillet fyldte mere og mere i klubben, mens cricket, især i løbet af 1930'erne, langsomt gled ud som aktivitet, hvilket også hang sammen med spillets udvikling på landsplan. Således havde AaB ved udgangen af mellemkrigstiden startet en form for specialisering, hvor der entydigt blev satset på de sportslige resultater, og dette kunne kun lykkes ved at satse på én bestemt aktivitet, hvorved klubben langsomt omformede sig til en ren fodboldklub.

AaBs jyske mestre i A-rækken 1939. Første række fra venstre: Svend Pryssing, Henry Haack, Jens Engelbrechtsen, Harry Steffensen, Richardt Larsen. Anden række fra venstre: Per Christensen, Aksel K. Villadsen, Egon Thon, Knud Ludvigsen, Jørgen Christensen, Gunnar Hansen. Holdet repræsenterede nogle af datidens ypperste, lokale fodboldspillere, hvoraf flere kom til at spille på udvalgte hold for både DBU og JBU. Aalborg Idrætsarkiv 0.4/26.

9.1.2. Freja

Arkivmaterialet vedr. Freja findes på Aalborg Idrætsarkiv. Desværre er der ikke bevaret bestyrelsesprotokoller fra mellemkrigstiden, hvorfor vi ikke har kunnet få et fyldestgørende bil-

¹⁶⁸ Aalborg Stadsarkiv, A734/2.

¹⁶⁹ Aalborg Stadsarkiv, A734/3.

¹⁷⁰ Aalborg Stadsarkiv, A734/2.

¹⁷¹ Aalborg Stadsarkiv, A734/3.

lede af, hvad de i Freja var optaget af, og hvilke diskussioner der lå til grund for de beslutninger, som blev taget. Vi mener dog, at vi via jubilæumsskrifter, avisartikler og erindringer alligevel har opnået en viden om Freja, der gør os i stand til at inddrage klubben i denne undersøgelse. Freja er medtaget, da den, udover sin størrelse i mellemkrigstiden og fortsatte eksistens, ofte i dag bliver betegnet, som en af arbejdernes foretrukne fodboldklubber i mellemkrigstiden.

Freja blev stiftet i maj 1912 under meget uformelle former af en flok drenge i en kælder i Istedgade i Vestbyen. Den 16 årige cigarmagerlærling Ejnar Petersen var ældst, og derudover ejede han en bold, hvorfor han blev den naturlige leder af klubben. Der blev ikke etableret bestyrelse, og alt det formelle vedr. vedtægter og paragraffer var ikke noget, som drengene beskæftigede sig med. De ville blot spille fodbold, og det gjorde drengene på Fjordmarken.

Frejas 1. Hold 1912. Aalborg Idrætsarkiv 0.73/48

"Freja holdt til i Fjordmarken. Her havde klubben et bofællesskab sammen med "Tobakken" i et rødt skur. Fjordmarken var hjemmebane for sekunda- og ungdoms-hold og samtidig en smutvej for folk og fæ, der skulle ned på Vestre Bådhavn. Det hændte ofte, at man måtte dribble udenom kvinder og børn på tur. Det var i Fjordmarken, at de arbejdsløse i 30'erne holdt til og rustede sig til kampene mod klubberne fra Eksercerpladsen."

Citat fra Frejas 80 års jubilæumsskrift, 1992. Aalborg Idrætsarkiv.

Klubben oplevede stor medlemstilslutning, hvilket primært skyldes, at der på daværende tidspunkt ikke eksisterede andre fodboldklubber i Vestbyen. Freja stod dog også som et socialt modstykke til AaB, der havde opslugt mange af byens små boldklubber på Eksercerpladsen.¹⁷² Ejnar Petersen rejste fra byen i 1914, og i forbindelse med dette besluttede

drengene at nedsætte en valgt bestyrelse. Otto Nielsen, "Kaptajnen", blev formand for klubben og den øvrige bestyrelse bestod af Magnus Clausen, Hans Larsen, Jens Jensen og Søren Harboe Petersen, der

¹⁷² Aalborg Idrætsarkiv, A24/1.

samtidig var spillere i klubben. Klubben ses således at være så stærkt funderet i sit virke efter kun to år, at drengene fandt det nødvendigt at udpege en formel bestyrelse og indføre en regulær forretningsgang i klubbens ledelse. Set i det historiske tilbageblik kan klubben karakteriseres som værende i etableringsfasen med indførelsen af en bestyrelse, men samtidig kan det også konstateres, at klubben allerede året efter, i 1915, påbegyndte konsolideringsfasen med valget af 18 årige Otto Nielsen, ”Nille”, som formand. 1915 blev et skelsættende år i mange henseender for Freja, idet den med valget af ”Nille” fik en formand, som blev klubben en stabil figur i ledelsen de næste 25 år. Samtidig optoges atletik i klubben, og den meldte sig ind i SIFA, JBU og JAF, hvorfor den skiftede navn til Idrætsklubben Freja.¹⁷³

I forhold til de sportslige resultater oplevede Freja dog ingen succes de første år indenfor hverken atletik eller fodbold. Klubben kan indtil 1916 stadig betegnes som primitiv, idet den først på dette tidspunkt fik banen på Fjordmarken jævnet og etableret fodboldmål, men allerede i 1918 fik Freja et sportsligt gennembrud, idet det lykkedes klubben at få et fodboldhold med i JBUs 1. holds række.¹⁷⁴ Klubben fik således gode resultater på fodboldbanen, hvorimod det stadig stod sløjt til med atletikken. Derfor så den sig i 1919 nødsaget til at overgive materialer og atletikmedlemmer til AIK, da manglende pladsforhold gjorde det nødvendigt at prioritere mellem de to idrætsgrene. Den sportslige succes med fodbolden fortsatte, og klubben rykkede i 1926 op i Mesterrækken, og i 1929 var klubben den eneste fodboldklub i Aalborg, der havde medlemmer nok til at stille hold i alle JBUs rækker.¹⁷⁵ Efterfølgende opstod der i klubben et ønske om at få forbedret

”Forholdene var meget primitive dengang (i 20’erne), men trods et dårligt træskur til omklædning uden komfort af nogen art, trivedes klubben godt, og der var et kammeratskab, som var forbilledligt.”

Citat fra Frejas 50 års jubilæumsskriftet, 1962. Aalborg Idrætsarkiv, 0.73/27.

”...Vejvilje fra Byraadets Side faaet overladt ca. 2. Tdr. Land Græsmark beliggende bag Drengehjemmet.”

Citat fra avis (hvilken ved vi ikke) i forbindelse med rejsegildet den 20. april 1932. Aalborg Idrætsarkiv, 0.73/15.

Materialer til det nye klubhus havde Peter Christensen skaffet med sine nære forbindelser til kommunalbestyrelse og kommunale embedsmænd. Klubhuset blev således skaffet af reddede rester fra den nedbrændte Kilden-pavillion og inventaret var hjembragt ud af overskudslageret fra Nordjysk Udstilling i 1933.

Citat fra Frejas 80 års jubilæumsskrift, 1992. Aalborg Idrætsarkiv.

¹⁷³ Aalborg Idrætsarkiv, A24/18.

¹⁷⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A24/18 og Frejas 25 års jubilæumsskrift, 1937.

¹⁷⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A24/18.

de fysiske vilkår for den idrætsmæssige udfoldelse ved at få etableret nogle gode baner og bygget et regulært klubhus. I 1932 påbegyndte medlemmerne at dræne, planere og bygget et klubhus bag Drengehjemmet på Annebergvej, og i sommeren 1935 stod det nye baneanlæg færdigt, ”og ved en smuk Højtidelighed paa Banen blev Baneanlægget af Peter Christensen paa Udvalgets Vegne overdraget Klubben. Tilstede ved Højtideligheden var Borgmester Jørgensen, S.I.F.A.s Formand Konsul Gorm Bremmer, J.B.U.s Formand H. Gosmann, Klubbens Ledelse, og en Mængde Medlemmer og Repræsentanter fra andre Klubber”.¹⁷⁶ Deltagerne viste med deres fremmøde, at klubben var en klub, der blev respekteret i byen, men klubben var i 1937 også en af Jyllands største fodboldklubber.¹⁷⁷

Vi har pga. manglende bestyrelsesprotokoller ikke kunnet få et indblik i, hvem der sad i bestyrelsen i Freja. Derfor kan vi heller ikke på baggrund af egne undersøgelser konkludere, hvilket tilhørsforhold Freja havde til arbejderbevægelsen. De få navne, vi har fundet, har ikke givet noget personsammenfald mellem Freja og arbejderbevægelsens organisationer. Vi har dog via jubilæumsskrifterne fået et indblik i, hvordan medlemmerne selv opfattede klubben, og her er der ingen tvivl om, at klubben blev opfattet som en klub for og af arbejdere. Således skrev Eivind ”Sam” Samuelson, der blev indmeldt i klubben i 1929 og var bestyrelsesmedlem i perioden 1943-1947, i 80 års jubilæumsskriftet, at ”En grov opdeling af Aalborgs 3 gamle klubber er: AaB – byens ældste. Borgerskabets klub der havde fabrikanters, grossererers, direktørers og konsulers bevågenhed. Chang – flipproletarernes klub bemandet af kommunale og statstjenestemænds sønner, kontorassistenter og lagerfolk. Freja – arbejderklubben med rod i kvarteret med de store arbejdspladser som C.W. Obel, Textilfabrikken, Cementfabrikken Norden m.v”.¹⁷⁸ Samuelson havde dog i en artikel været knap så kategorisk, idet han her omtalte Freja som ”... en arbejderklub, men dog åben for ”flipproletarer” og håndværkere og andre med et højere socialt stadi”.¹⁷⁹ Medlemmerne ses således i eftertiden at karakterisere Freja som en arbejderklub i mellemkrigstiden, men det var ikke et direkte formuleret krav til medlemmerne, at de skulle være arbejdere. Derimod kan medlemmernes sociale status ses som et udtryk for, at klubben havde hjemme i et kvarter, ”hvis indbyggere hentede deres udkomme i kvarterets store fabrikker og virksomheder, hvad enten det var C.W. Obel, tekstilfabrikkerne, Aalborg Margarinefabrik eller Aalborg Dampvaskeri”¹⁸⁰, og derfor blev Freja helt naturligt

¹⁷⁶ Aalborg Idrætsarkiv, Frejas 25 års jubilæumsskrift 1937.

¹⁷⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.73/29.

¹⁷⁸ Aalborg Idrætsarkiv, Frejas 80 års jubilæumsskrift, 1992.

¹⁷⁹ Aalborg Idrætsarkiv, A24/1.

¹⁸⁰ Aalborg Idrætsarkiv, A24/1.

en klub, hvor mange af medlemmerne var arbejdere. Vi har således ikke kunnet konstatere, at Freja i mellemkrigstiden afgrænsede medlemsrekrutteringen på baggrund af en bestemt ideologi eller set, at klubben havde noget ønske om at udbrede nogen ideologi. Derimod blev Freja en idrætsklub for arbejdere, idet den geografisk var placeret i et område, hvor mange arbejdere boede og arbejdede. Ligeledes vidner nedenstående citat om, at klubben ikke havde nogen medlemsbegrænsninger, idet undtagelsen med kvinder ikke kan siges at være atypisk for mange af klubberne i mellemkrigstiden. Freja kan derfor, i relation til tidens samfundsstruktur, karakteriseres som værende en klub med frit optag.

”IDRÆT: Foreningen dyrker Fodbold og Fri Idræt.

BANER: Banerne er på Sportspladsen ved Ryesgade (Fjordmarken). Foreningen har omklædningsværelse.

SAISON: Saisonen er hele Aaret.

BETALING: Indskud 1 Kr. Aktive: 0,50 pr. Maaned. Passive: 3,00 kr. Aarligt. Juniores: 0,20 kr. pr. Maaned (intet Indskud)

Alle (undtagen Kvinder) kan blive Medlem”.¹⁸¹

Selvom Freja således ikke konkret kan siges at have givet udtryk for en bestemt ideologi og dermed appelleret til en bestemt gruppe af mennesker, kan vi alligevel konstatere, at klubkulturen i Freja ses udtrykt ved fællesskabet, som også arbejderbevægelsen vægtede. Det mener vi, at både citater fra mellemkrigstiden og eftertidens erindringer vidner om. Således blev Freja i en artikel i avisen ”Sport” søndag den 2. maj 1937 beskrevet som en klub, hvor *”starten var temmelig uformel og Grundlaget for Klubbens Eksistens var ikke saa solidt, at man kunde tillægge den Chancer for at holde sammen paa Stumperne gennem ret mange Aar. Det skulde imidlertid vise sig, at Freja havde den Livskraft i sig, der bærer over alle Vanskeligheder. En god og sund Ledelse og et ubrydeligt Kammeratligt Sammenhold blandt Medlemmerne har været de Faktorer, der gennem Aarene har baaret Klubben frelst over alle Skær, frem til den solide og sikre Position, den indtager i Dag”*.¹⁸² Klubben ses således at have overlevet på gnist, sammenhold og kammeratskab, hvilket også skabte grundlaget for den sportslige succes. En yderligere understregning af, at Freja ikke var en klub, der udelukkende havde fokus på de sportslige resultater, men reelt blev båret af en social klubkultur, ses også bedst udtrykt i de udtalelser, som tidligere aktive medlemmer har ytret gennem tiden. Bl.a. skriver Eivind

¹⁸¹ Gengivelse fra bladet ”Idrætsliv” udgivet af SIFA i 1917. Aalborg Idrætsarkiv, Frejas 80 års jubilæumsskrift, 1992.

¹⁸² Aalborg Idrætsarkiv, 0.73/29.

”Sam” Samuelsen, at ”*Freja har gennem de mange, mange år været noget godt, noget varmt. Den har ikke blot været en fodboldklub. Den har været og er meget mere. Den er et tilholdssted. Gennem tiderne et hjem for tusinder. Her fandt jeg venner for livet. Kammerater. Glade stunder. Pragtfulde minder*”.¹⁸³

9.1.3. Chang

Materialet om Chang befinder sig fortrinsvist på Aalborg Idrætsarkiv. Materialet er meget fyldigt, og omfatter både de første bestyrelsesprotokoller, regnskabsbøger og medlemslister, som kun med enkelte undtagelser ses bevaret for hele mellemkrigstiden. Kvaliteten af disse materialer er gode, dog er der enkelte undtagelser, hvor vandskader har gjort det næsten umuligt at læse teksten. Derudover eksisterer der skrifter fra klubbens 35, 40 og 75 års jubilæer. Dette giver et godt afsæt for at kunne stykke Changs historie og udvikling sammen. Der findes desuden utallige scrapbøger med udklip om spillere og kampe fra mellemkrigstiden, som ihærdige medlemmer har samlet sammen. Disse giver et unikt billede af den sportslige udvikling i klubben, men vi har valgt ikke at inddrage den rent sportslige del af klubbens historie, da det ikke har den store relevans for besvarelsen af specialets problemstilling. Chang er medtaget, da den gennem sin sportslige succes fik en fremtrædende placering i byens idrætsbillede i mellemkrigstiden. Derudover har den i efterkrigstiden også fået et prædikat af at være en af mellemkrigstidens store arbejderklubber i byen, hvilket gør den interessant at inddrage.

Chang blev stiftet den 1. september 1912 af Karl Nielsen, Otto Christensen og Karl Emil Christiansen, der på det tidspunkt kun var drenge på 13-14 år. De var utilfredse med byens daværende største drengeklub ”Sannes Klub”, som de mente, var blevet for stor til at kunne varetage alle medlemmernes interesser. I stedet ønskede de en lille, eksklusiv klub, der højst måtte tælle 15 medlemmer, da man så ville have nok spillere til at stille et hold + nogle reserver. I begyndelsen kaldte de 3 stiftere den nye klub for ”Karl Emils Klub”, og det var først i forbindelse med vedtagelsen af klubbens love og vedtægter i 1917, at klubben fik sit nuværende navn.¹⁸⁴

¹⁸³ Aalborg Idrætsarkiv, A24/1.

¹⁸⁴ Aalborg Stadsarkiv, Changs 75 års Jubilæumsskrift, 1987.

I begyndelsen blev Grusgraven brugt som boldplads, selvom den var i en meget dårlig stand (jf. bilag 2). I arkivmaterialet ses der ikke, om drengene havde fået pladsen anvist eller bare tog den i brug, men det sidste er nok mest sandsynligt, da der ikke fandtes en bestyrelse eller central ledelse i klubben, som kunne have forestået evt. forhandlinger om en pladsanvisning med byrådet. Klubben startede ud med 6 medlemmer. Foruden de 3 stiftere, var det Aage Christiansen, Harald Christensen og Einar Christensen. Det største problem for den nye klub var at få skaffet en fodbold, men det lykkedes at få lavet en afdragsordning hos våbenhandler Kristensen på Boulevarden, indtil bolden var betalt. Efter en indsamling blandt drengene og deres forældre fik de overdraget bolden, og den nye klub kunne påbegynde det egentlige mål, nemlig at spille fodbold.

”Klubbens første fodbold kostede 7,50 kr. hos våbenhandler Kristensen på Boulevarden. Min mor lagde 3 kr. ud, og resten betalte vi med små ugentlige afdrag. Kontingentet var 5 øre pr. uge, og regnskabet blev ført i et reklamehæfte fra Alfa-magarine. Klubben havde ingen ældre medlemmer med erfaring, så vi måtte klare alle problemerne selv. Før en kamp måtte vi kridte banen op. Skulle vi spille udenbys, måtte der spares op lang tid i forvejen til togbilletter, men som regel klarede vi det pr. cykel.”

Citat fra Aage Christiansen om opstarten i Chang. Aalborg Idrætsarkiv, 0.61/3-209.

I en medlemsliste fra 1914 ses det, at klubbens medlemmer primært kom fra Vestbyen omkring Istedgade, Holbergsgade, Borgergade og Fredericiagade.¹⁸⁵ Disse gader var blevet til under den store udbygning af Vestbyen i 1890'erne og var egentlig blevet anlagt for den mindre bemidlede del af Aalborgs befolkning.¹⁸⁶ Derudover var der også en del medlemmer, som boede i de gamle kvarterer omkring Skolegade (nu Vingårdsgade), der havde en udpræget grad af fattigkvarter.¹⁸⁷ I det nyanlagte Banegårdskvarter omkring Prinsensgade og Danmarksgade boede der også mange medlemmer fra Chang. Banegårdskvarteret var præget af etagebyggeri, og heri boede primært folk fra det lavere borgerskab.¹⁸⁸ Det sociale bopælsmønster skal selvfølgelig tages med forskellige forbehold, men oplysningerne tyder på, at der ikke har været den store økonomiske dispositionsfrihed blandt klubbens rekrutteringsgrundlag. I starten var det også primært unge drenge uden fast indkomst, der var medlemmer, hvilket betød, at medlemskontingentet ikke kunne være for højt. Det blev derfor bestemt, at man skulle betale 5 øre pr. uge for at være medlem. Klubben havde det meget svært økonomisk, og

¹⁸⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A130/13.

¹⁸⁶ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 203.

¹⁸⁷ Knudsen, *Skolegade kvarteret i Aalborg*, Aalborgbogen 1989, s. 14-28 og Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 222.

¹⁸⁸ Bender, *Aalborgs Historie*, bind 4, 1987, s. 436-437.

der var i det hele taget kummerlige forhold. Der var intet klubhus, så drengene måtte klæde om mellem træerne ved Grusgraven eller hjemmefra.

Efterhånden gik det bedre, og klubben blev mere og mere populær blandt byens drenge. På et tidspunkt måtte bestyrelsen tilmed stoppe for tilgang af nye medlemmer, da der allerede var langt over 15 spillere i klubben. Den øgede medlemstilgang bevirkede, at klubben allerede tidligt begyndte på en form for organisering, hvorfor Chang i 1915 meldte sig ind under JBU, således at klubbens hold kunne deltage i unionens turneringer. Indmeldelsen gav mulighed for lettere at koordinere de mange kampe og hold, hvilket forbedrede de organisatoriske forhold i klubben, men der var stadig store mangler. Fra opstarten i 1912 havde de 3 stiftere fungeret som den centrale ledelse for klubben. Men med det øgede medlemstal og de begyndende sportslige ambitioner blev det efterhånden nødvendigt at oprette en bestyrelse og love, så klubben fik en officiel central styring. Det er fra denne periode, at man kan læse klubbens første formålsparagraf (vedtaget 1916), som lyder: ”*at samle unge Mænd til Udøvelse og Fremme af Boldspil og anden Idræt*”.¹⁸⁹ Der er altså intet der tyder på, at klubben i denne periode havde en overordnet ideologisk holdning til sit eget virke. Samtidig viser både formålsparagraffen og det oprindelige navn (*Idrætsklubben Chang*), at man i klubben havde ønske om at optage andre idrætsaktiviteter udover fodbold. I forbindelse med vedtagelsen af de første love i 1917, blev Ekspedient Niels Madsen valgt til klubbens første regulære formand. Det har desværre ikke været muligt at finde frem til, hvem der sad i den første bestyrelse, da bestyrelsesprotokollen først påbegyndes i forbindelse med Thom Nielsens formandsperiode senere i 1917. Klubbens formænd i mellemkrigstiden var:

1912 – 1917	Karl Emil Christiansen (uofficiel). (Bliver senere prokurist).
1917 – 1917	Ekspedient Niels Madsen.
1917 – maj 1917	Jacob Langgaard. (Bliver senere bankmand).
maj 1917 – 1919	Forretningsfører Thom Nielsen.
1919 – 1920	Restauratør Roose.
1920 – 1934	Forretningsfører Thom Nielsen.
1934 – 1946	Salgsrepræsentant Aage Harritsøe Jørgensen.

Kendetegnet ved klubben efter etableringsfasen var, at der ikke var så mange formandsskift. Desuden skete formandsskiftene ganske udramatisk, idet den siddende formand selv valgte at trække sig fra posten, enten pga. af tidsnød eller i forbindelse med flytning fra byen. For-

¹⁸⁹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.61/26.

mands- og bestyrelsesposterne var primært besat af aktive medlemmer, der spillede eller havde spillet på klubbens bedste hold. Med medlemskabet af JBU havde klubben formået at danne sig et stærkt netværk og i forbindelse med et nyoptryk af klubbens love i 1919, ses det, at klubben ligeledes havde meldt sig ind i SIFA, Aalborg Pokal Turnering og DBU. Kontingentet blev i samme omgang forhøjet til:¹⁹⁰

over 16 år: 1 kr. i indskud og 1 kr. pr. måned

under 16 år: 75 øre i indskud og 30 øre pr måned

passive: 5 kr. pr. år

I takt med stigningen i medlemstallet, kan man altså tilsvarende spore en stigning i kontingentet. På blot 7 år havde det gennemgået en markant stigning fra 5 øre pr. uge til 1 kr. pr. måned, hvilket var en stigning på 80 øre pr. voksent medlem pr. måned. Man må gå ud fra, at klubben fik flere og flere ældre spillere, i takt med at drengene, der tog initiativ til klubbens dannelse, også blev ældre. Jo mere organiseret klubben blev, jo dyrere blev det altså for dens medlemmer at få lov til at spille fodbold.

Det helt store medlemsoptag kom i perioden 1920-1923, og det hænger formentlig sammen med, at det var blevet mere attraktivt at spille i Chang, da man havde fået forbedret de fysiske omgivelser med klubhuset i 1919 og samtidig havde fået stor sportslig succes med et hold i den jyske mesterrække. Denne umiddelbare succes kan være et resultat af, at

Fodboldspillere på vej til udekamp. Fra venstre: Vili Baldus Buus, Yde Aage Kristiansen, Karl Thomsen, Karl Otto Nielsen, Aage Dam, Nørgård, Jens Anker Arentoft, Eigil Larsen, Karl Emil Kristiansen, Ejner Thomsen. 1. Chauffør i dør og 2. chauffør med kasket. Aalborg Idrætsarkiv 0.61/43.

klubben havde overstået de første svære opstartsår, og med organiseringen i 1917 fik overskud til at udvide arbejdet både til flere medlemmer, men også med andre idrætsgrene. Kricket blev optaget på programmet i 1920 efter, at enkelte medlemmer havde henvendt sig til be-

¹⁹⁰ Aalborg Idrætsarkiv, 0.61/26-2169.

styrelsen. Atletik, som klubben længe havde haft et ønske om at kunne tilbyde medlemmerne (i 1921 var klubben blevet indmeldt i JAF og Dansk Atletik Union med dette for øje), kom dog aldrig på programmet, og man udmeldte sig da også fra disse hovedforbund relativt hurtigt igen.

Under gennemlæsning af den første forhandlingsprotokol fra 1917 ses, at bestyrelsens første store opgave gik ud på at forbedre de fysiske forhold for klubben. Der havde længe eksisteret et ønske om at skaffe et klubhus til banen i Grusgraven. Den 13. august 1917 sendte bestyrelsen en henvendelse til byrådet: ”Ang. Ansøgning om Omklædningshus vil denne en af de nærmeste Dage blive udfærdiget og naar den er forsynet med de nødvendige Underskrifter imødeset til Byrådet”.¹⁹¹ På et senere møde den 25. marts 1918 blev sagen behandlet i byrådet, og der omtales en skrivelse fra en Inspektør Olesen i byrådet, hvori han bad klubben om at sende en repræsentant hjem til ham privat for at diskutere sagen. Der var her tale om Sygehusinspektør Edgar Olesen, der var valgt ind i byrådet i 1917 fra den socialdemokratiske liste. Han har derfor været til stede ved byrådets forhandlinger ang. klubhuset, og om mødet står der i Changs protokol, at ”...han mente, at han kunde gennemføre Sagen såfremt vi kunde reducere Beløbet lidt”.¹⁹² Næste gang klubhuset omtales på et bestyrelsesmøde er den 28. maj 1918. Da havde forslaget ang. klubhuset været til afsluttende behandling på et byrådsmøde den 27. maj 1918. Her var det blevet bestemt, at et klubhus i Grusgraven skulle deles mellem Chang og AFF. Byrådet havde indvilliget i at bevillige 3000 kr. til projektet, hvis de to klubber hver gav 500 kr. samt tog sig af husets vedligeholdelse.¹⁹³ Igennem hele sagen var der nogle tætte personrelationer mellem byrådsmedlem Edgar Olesen og Changs formand, Thom Nielsen, hvilket var med til at skabe muligheden for anskaffelsen af klubbens første klubhus. Edgar Olesen har måske med sin socialdemokratiske baggrund haft en interesse i at hjælpe i denne sag, da Chang netop opererede indenfor det geografiske område i byen, hvor mange af de potentielle socialdemokratiske vælgere boede, men dette er dog ren spekulation, da der ikke ses nogen begrundelser for hans motiver.

¹⁹¹ Aalborg Idrætsarkiv, A130/2.

¹⁹² Aalborg Idrætsarkiv, A130/2.

¹⁹³ I arkivmaterialet fra Chang og AFF ses ikke nævnt det samme beløb, hvilket er forklaringen på de to forskellige beløb i henholdsvis dette afsnit og afsnit 9.4.1. Aalborg Fodsports Forening.

Denne hjælp fra byrådets side er ikke et enkeltstående tilfælde. Der har gennem klubbens historie hele tiden været kontakter til byrådet, når der opstod forskellige ting, som klubben skulle have tilladelse eller hjælp til. Ofte finder man i protokollerne følgende citater fra bestyrelsesmøderne: ”Klubhuset i Grusgraven vil blive repareret paa Kommunens Bekostning i den nærmeste Fremtid ifl. Tilsagn fra Kommunegartneren.” (1932) og ”Huset i Grusgraven er blevet tjæret for Kommunens Regning.” (1933).¹⁹⁴ Dette viser, at Chang i flere tilfælde har nydt godt af kommunens velvillighed til at yde bidrag til klubbens fortsatte trivsel i byen. Ved at krydstjekke Changs bestyrelsesmedlemmer gennem mellemkrigstiden med byrådsmedlemmerne i den samme periode, ses der ingen personsammenfald. Men under en videre under-

søgelse af enkeltpersoner med tilknytning til Chang og det politiske liv i Aalborg, har vi fundet, at klubbens næstformand gennem 25 år (1922-1947) V. Baldus Buus var byrådssekretær i samme periode. Der har derfor eksisteret en vis viden om byrådets arbejde og beslutningsprocesser indenfor klubben, som man har kun-

Fodboldhold fra Chang på Aalborg Stadion ca. 1935. Forreste række fra venstre: Holger Jensen, Kurt Wunderlich, Folmer Thornson, Harry Rasmussen. Bagerst række fra venstre: Carl Chr. Lyng, Otto Hansen, Engby Jensen, Rudolf Søgaard, Børge Larsen, Erik Rasmussen, Aage Dam. Aalborg Idrætsarkiv 0.61/6.

net trække på. Baldus Buus har selvfølgelig ikke haft nogen indflydelse på byrådets beslutninger, men det er sandsynligt, at han har kunnet skaffe klubbens bestyrelsesmedlemmer og formand kontakter til personer, som har haft muligheden for at fremlægge forskellige sager i byrådssalen.

I en stor og prestigefuld sag fra 1936-37, hvor Chang ønskede at erhverve sig et helt nyt baneanlæg med tilhørende nyt klubhus, kan man ligeledes spore denne tendens. Bestyrelsen havde sendt en personlig henvendelse til Borgmester Marinus Jørgensen ang. de dårlige baneforhold ved Grusgraven, som klubben ønskede forbedret. Klubben havde problemer med at kunne til-

¹⁹⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A130/3.

godese de mange nye medlemmer, da de fysiske rammer simpelthen var for ringe. På borgmesterens anmodning sendte klubben derfor en ansøgning til byrådet ang. muligheden for at få anvist et helt nyt område, hvor de kunne spille fodbold. I protokollen fra bestyrelsesmødet den 6. december 1935 står der: ”...drøftede Bestyrelsen paany Klubbens Baneforhold, efter det af Byraadet er vedtaget at udleje Arealet ved siden af Frejas Baner til Kolonihaver. Det vedtages igen at rette Henvendelse til Borgmesteren om Spørgsmålet”.¹⁹⁵ Endnu en gang blev borgmesteren personligt inddraget i sagen om klubbens baneforhold. Sagen endte med, at klubben af kommunen fik anvist en helt ny træningsbane på Aron Jacobsensvej¹⁹⁶, hvor den også har sine baner i dag. Til den nye bane skulle man selvfølgelig også have et nyt, moderne klubhus, hvilket ville blive en stor økonomisk byrde for klubben. Bestyrelsen diskuterede muligheden for at skaffe penge ved lotteri og tombola, og ved et senere møde i 1937 oplyste formanden, at han ”...hos Borgmesteren havde faaet Løfte om, at Kommunen vilde yde Klubben Støtte ved Opførelsen af dens nye Klubhus. Borgmesteren betingede, at Huset blev bygget forsvarligt og solidt, saaledes at det blev Baneanlægget værdigt”.¹⁹⁷ På denne aftale med kommunen blev opførelsen af det nye klubhus påbegyndt, og det stod klar til indvielse den 23. oktober 1938. Der var dog ikke tale om en personlig indgriben fra borgmesteren, idet han blot havde henvist klubben til at kontakte de rette udvalg indenfor byrådet. Sagen viser, at folkene i Chang oplevede at have et positivt samarbejde med borgmesteren og byråd, hvilket også ses ved indvielsesfesten af det nye klubhus, hvor klubben havde sendt invitationer ud til alle leverandører og byrådsmedlemmer. Klubbens formand udtalte ved den lejlighed: ”... Min tak skal i første Række gælde Byraadet; vi er ligefrem misundt i andre Byer for den kommunale Velvilje, vi i Aalborg nyder godt af. Nu er det mit Ønske, at vi alle vil forstaa at anvende Gaven godt, og at det maa blive en god og viljestærk Ungdom, som kommer til at benytte Pladsen, ikke blot en Sportens men ogsaa en Arbejdets Ungdom...(henvendt til Borgmester Jørgensen) Jeg er hos dem altid i denne Sag blevet modtaget med en Venlighed og Velvilje, som jeg ikke kan være taknemlig nok for. Et kraftigt Leve for Borgmester Jørgensen”.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A130/3.

¹⁹⁶ Vejen blev navngivet den 5. februar 1923 og blev opkaldt efter købmand Aron Simon Jacobsen (1832-1913). Aron Jacobsen, der i 1873-1880 var direktør i Landmandsbanen, var i mange år primus motor i flere af Aalborgs større foretagender, fx bygningen af Pontonbroen og oprettelsen af Diskontobanken. I 1970 valgte man at lade gadenavnet Aron Jacobsens Vej udgå, da vejen blev nedlagt og de enkelte ejendomme på vejen blev i stedet nummereret til vejen Provstvejorden. <http://www.familieindex.dk/familie/com01814.htm>.

¹⁹⁷ Aalborg Idrætsarkiv, A130/3.

¹⁹⁸ Aalborg Idrætsarkiv, A130/17.

Et interessant punkt er, at borgmesteren i forbindelse med indvielsen af det nye baneanlæg holdt en tale, som blev gengivet i Aalborg Stiftstidende den 28. oktober 1938. Heri fremhævede og begrundede han det positive syn kommunen indtog ift. idrætten i byen: ”...at Byraadet uden politiske Diskussioner har kunnet bevilge de fornødne Midler, ikke alene til dette ny Anlæg men ogsaa til de to andre, nemlig Aa. B. og Freja, der er blevet realiseret i Løbet af de sidste fem Aar. De tre store Boldklubber har nu alle Baner af en saadan beskaffenhed, at deres Medlemmer kan udøve Sporten paa en god og smuk Maade. Det har kostet mange Penge, men vi har handlet ud fra to Bevæggrunde: at afhjælpe Arbejdsløsheden, give nogle arbejdsløse Mænd Lejlighed til at tjene deres Ugeløn paa en tilfredsstillende Maade, samt at skabe gode Forhold for den sportsudøvende Ungdom. Jeg hører til dem, der mener, at Kommunen i saa stor Udstrækning som Økonomien tillader det skal være med til at bringe Ofre for Sporten. Men saa skal Sportens Udøvere ogsaa gøre, hvad de kan for at højne Sporten. Rammerne her er nu i Orden. Viljen og Lysten til at yde det bedste er utvivlsomt ogsaa til Stede, og jeg vil ønske Sportsklubben Chang til Lykke med det ny Anlæg, som skal være til stadig Glæde for denne Bys Sportsfolk og til Ære for Aalborg By”.¹⁹⁹ Den politiske beslutning om at hjælpe Chang var altså ikke kun genereret af kommunens ønske om at hjælpe idrætsmiljøet i Aalborg, men havde samtidig andre formål ved at kunne fungere som en slags nødhjælpsarbejde til 1930’ernes stigende antal arbejdsløse og samtidig være en brik i byens forsøg på at profilere sig selv.

Udover de politiske forbindelser til byrådet havde klubben også forskellige kontakter til Aalborgs erhvervsliv og samfundstop, som de gjorde brug af, når der skulle skaffes penge til forskellige formål. I protokollen fra den 28. maj 1918 er gengivet en liste med 21 forskellige firmaer og personer, som klubben søgte tilskud hos til oprettelsen af deres første klubhus i Grusgraven.²⁰⁰ Klubben fik ca. 235 kr. som donationer gennem denne listeskrivelse, hvilket må siges at være en ganske god sum for klubbens slunkne kasse. I arkivmaterialet ses der dog kun dokumentation for bidrag fra følgende firmaer: Aalborg By og Omegns Sparekasse, Landbosparekassen, Herman Wiese, A.W. Milling og P. Ph. Stuhr.²⁰¹ Når man gennemgår listen og sammenholder den med Vejviseren fra 1918, ses det, at mange af de opstillede personer enten boede eller var erhvervsdrivende i Vestbyen og Banegårdskvarteret. Der står ikke noget i protokollen om, hvordan eller hvorfor listen blev udformet, som den gjorde, men den

¹⁹⁹ Aalborg Idrætsarkiv, A130/17.

²⁰⁰ Aalborg Idrætsarkiv, A130/2.

²⁰¹ Aalborg Idrætsarkiv, A130/2.

er med til at vise, hvem man i datiden opfattede som byens mæcener. Hvorvidt der kan tolkes mere ud af denne liste er dog tvivlsomt.

Overordnet viser protokollerne, at bestyrelsen typisk behandlede sager, der drejede sig om medlemmernes muligheder for at spille fodbold eller cricket. Det var fx arrangering af småturneringer, sager om spillerkarantæne og JBUs eller DBUs afgørelser af de tvister, der ofte

”Nr. Sundby ”Velo” har protesteret mod, at Spillerne Børge og Sonne Larsen, tidl. Velo, spiller for Chang i indeværende Turnering, da de efter Velo’s Formening bor i Nr. Sundby. Unionen anmoder om, at der maa blive fremsendt Bevis for, at de paagældende er bosat i Aalborg. Der tilskrives Unionen i Overensstemmelse med en paa Mødet udfærdiget Koncept.”

Citat fra bestyrelsesmøde den 15. september 1930.
Aalborg Idrætsarkiv, A130/3.

opstod mellem de forskellige klubber. Desuden brugte bestyrelsen også megen tid på at uddele hæderstegn og diplomer til klubbens medlemmer i forbindelse med en fest eller kamp. Bestyrelsens arbejde var kendetegnet ved, at der aldrig var den store uenighed op til de forskellige afgørelser. Referaterne i protokollerne, der egentlig er meget omfattende, tyder ikke på, at de en-

kelte bestyrelsesmedlemmer har haft grundlæggende forskellige holdninger. Der har været en behagelig stemning til møderne, hvor hver enkelt har kunnet fremlægge sin mening. Dette indikerer, at der ikke har været grundlæggende ideologiske forskelle blandt klubbens bestyrelsesmedlemmer.

9.1.4. Tobaksarbejdernes Idrætsforening

Arkivmaterialet fra Tobaksarbejdernes Idrætsforening (TIF) findes på Aalborg Stadsarkiv og består udelukkende af velbevarede bestyrelsesprotokoller. Der ses således ingen medlemsblade eller jubilæumsskrifter, hvilket sikkert skyldes, at klubben var en lille forening, hvis ressourcer ikke rakte til sådanne projekter. Vi har medtaget denne klub, fordi den via navnet signalerede et meget klart tilhørsforhold til en bestemt faggruppe i samfundet og dermed indikerede et ideologisk tilhørsforhold til arbejderklassen.

17. august 1917 holdt TIF stiftende generalforsamling og den valgte bestyrelse foreslog straks, at klubben begyndte at spille fodbold på Fjordmarken, der var blevet dem tildelt søndag formiddag, og som klubben bl.a. delte med Freja. I arkivmaterialet ses det ikke, hvor generalforsamlingen blev holdt, eller af hvem de havde fået lov til at benytte Fjordmarken. Dog står der i referatet fra et møde den 5. marts 1920, ”at Foreningen gennem Skoleudvalget har

fået Tilladelse til at benytte Banen og Sportshuset paa Fjordmarken”.²⁰² Ydermere ses klubben allerede fra den første vinter at dyrke gymnastik. Dog udvidede klubben ret hurtigt det sportslige program med cricket, hvorimod fodboldholdet blev nedlagt i 1925, og målene solgt til AaB.²⁰³ Helt frem til 1938 var cricket og gymnastik de dominerende idrætsgrene. Dog var der i begyndelsen af 1930’erne et par spæde forsøg på at etablere et håndbold- og svømmehold, men samtidig var klubben meget bevidst om ikke at involvere sig i mere, end den kunne overkomme, og der var medlemmer til.²⁰⁴ Klubben ses således ikke at være fundet på medlemmernes interesse for en bestemt type idrætsudfoldelse, men mere på et socialt fællesskab bestående af arbejdskolleger.

Hartmann Laursen som instruktør for TIFs gymnastikfolk på Ryegades Skole 1939-40. Aalborg Idrætsarkiv 0.180/6.277.

I løbet af det første år ændrede klubben love tre gange. Det står ikke i arkivmaterialet, hvorfor klubben gjorde det, og der ses heller ingen diskussion ang. de eksisterende eller nye love. De første love ses ikke gengivet i bestyrelsesreferaterne, men de to første paragraffer fra den 21. september 1918 var: ”§ 1. Foreningens Formaal er: Udbredelse af Kendskab til al Slags Idræt. § 2. Foreningen bestaar af aktive og passive Medlemmer, og enhver mandlig Arbejder, som er beskæftiget paa Tobaksfabrik, kan optages”.²⁰⁵ Klubben viste både ved navnet og i lovene, at klubben var forbeholdt mænd, der arbejdede på tobaksfabrik, dog kunne også arbejdsløse tobaksarbejdere være medlem. Man kan således tale om en eksklusiv klub for faglærte tobaksarbejdere, hvis love udelukkede kvinder og ufaglærte fra indmeldelse. De faglærte tobaksarbejdere var dermed præget af de gamle lavstraditioner, og de så sig selv som et arbej-

²⁰² Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 5. marts 1920.

²⁰³ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 11. marts 1925.

²⁰⁴ Således afviste bestyrelsen et forslag om at dyrke badminton i foreningens regi, da det var besværligt at dyrke så mange sportsgrene. Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 14. april 1939.

²⁰⁵ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 21. september 1918.

Bestyrelsen stillede forslag om at § 2 ændredes ”saaledes at der kunde optages Spillere uden for Tobakken naar der ikke var Deltagelse nok. Der udspandt sig en ret livlig Diskussion hvori deltog Formand Chr. Østergaard, H. Larsen, V. Christensen, Th. Frederiksen og H. Christensen. V. Christensen stillede Forslag om at bibeholde den gamle § 2. der afgaves 8 Stemmer mod 8.”

Citat fra den ordinære generalforsamling den 10. marts 1920. Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

deraristokrati, der var bedre end kvinder og ufaglærte. Dog var der i klubben allerede i 1920 en intern diskussion om, hvorvidt denne eksklusivitet skulle opretholdes. Argumentet ses ikke at være rodfæstet i en ideologisk tankegang, men derimod i behovet for flere spillere i klubben. Forslaget blev

ikke vedtaget men i 1923 medførte manglen på spillere samt en dårlig økonomi alligevel, at ”Paa Forslag fra Bestyrelsen vedtoges det at give Bestyrelsen Bemyndigelse til at optage indtil 25 Medlemmer udenfor Fabrikken dersom det viser sig at Foreningen ikke paa Fabrikken kan opnaa det nødvendige Kontingent af medlemmer”.²⁰⁶ Således slækkedes på kravet om, at klubbens medlemmer skulle være tobaksarbejdere, men der var dog ikke frit optag for alle, som måtte ønske det, idet der kun kunne gives tilladelse til optagelse af max. 25 udenfor faget. De kvindelige tobaksarbejdere blev foreslået som medlemmer i 1926, hvilket også var et

”Da Kasserens Midler er smaa mente bestyrelsen det nødvendig at faa Kontingentet forhøjet for Aktive til 1 kr. og for Passive 50 øre og stille Forslag til Generalforsamlingen om at optage Kvinder som medlemmer.”

Citat fra bestyrelsesmødet den 25. august 1926. Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

forsøg på at forbedre klubbens dårlige økonomi, idet klubben ved optag af kvinder ville få flere medlemmer og derved mere ind i kontingent. Kvinderne fik ved den efterfølgende generalforsamling lov til at blive medlem

af klubben. Dog var det i foråret 1927 sløjt med antallet af fremmødte kvinder til gymnastikken, hvorfor holdet helt blev nedlagt.²⁰⁷ Holdet blev imidlertid etableret igen, men en forklaring, på hvorfor kvinderne ikke i stort tal kom til gymnastikken, kan ses i referatet fra bestyrelsesmødet den 27. januar 1932: ”De Kvindelige Gymnastikker forespurgte om di kunde faa deres Søskende og veninder med til at dyrke Gymnastik. Det kunde Bestyrelsen ikke saa længe der var tilslutning nok af Tobaksarbejder”.²⁰⁸ Således ses Tobakkens kvinder at komme til gymnastikken, men de ønskede at tage deres veninder med. Det kan derved tolkes, at kvinderne kom til gymnastikken for hyggens skyld og det sociale samvær, der lå deri. Allerede i 1933 fik de kvindelige tobaksarbejdere tilladelse til at tage deres veninder, som ikke arbejdede på

²⁰⁶ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 3. september 1923.

²⁰⁷ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 9. marts 1927.

²⁰⁸ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 27. januar 1932.

fabrikken, med til gymnastik, da der var så få på holdet.²⁰⁹ Hvornår og hvorvidt klubben fik frit optag af udefrakommende mandlige medlemmer ses ikke i referaterne, men i 1930, står at ”Bestyrelsen fik tilladelse til at ekskludere Medlemmer uden for Faget”.²¹⁰ Hvordan det helt konkret skal tolkes fremgår ikke af konteksten, men ovenstående viser, at klubben i hele mellemkrigstiden forbeholdt sig sin ret til at være en eksklusiv klub, der optog og ekskluderede udefrakommende medlemmer, afhængig af om tobaksindustrien kunne sikre et bæredygtigt medlemsgrundlag.

Klubbens økonomi var i hele perioden meget dårlig. Det havde flere konsekvenser ift. oprettholdelsen af klubben som eksklusiv klub for mandlige tobaksarbejdere, men også ift. de sportslige ambitioner og præstationer. Således ses klubben flere gange at udvide medlemskredsen pga. dårlige økonomi, og ikke fordi klubben ønskede at ophæve dens eksklusivitet. Økonomien spillede også en stor rolle i forbindelse med selve udfoldelsen af idrætten. Konkret viste det sig ved, at klubben ikke havde de økonomiske midler, der skulle til i forbindelse med fx indkøb af net, barre, cricketbat og transport til udenbys konkurrencer eller deltagelse i JBUs delegeretmøder. Derved strandede beslutningen på deltagelse også ofte i, hvorvidt økonomien tillod det. Klubbens dårlige økonomi var en følge af medlemmernes dårlige økonomi, idet tobaksarbejdere ikke tjente ret mange penge, hvorfor de ikke havde råd til at betale et højt kontingent, hvilket klubben også var klar over. Således var kontingentet i 1926 blevet forhøjet, men lå stadig på et overkommeligt niveau, når der sammenlignes med andre klubber i samme periode. Medlemmernes dårlige økonomi kom også til udtryk ved flere bestyrelsesmøder i vinteren 1918-19²¹¹, idet klubben som nystartet fandt det frustrerende, at medlemmerne ikke kom til vinterens gymnastikundervisning og derfor diskuterede, hvorvidt denne skulle stoppe. Efter lidt forespørgsler hos medlemmerne viste det sig imidlertid, at de gerne ville gå til gymnastik, men ikke havde råd til at købe gymnastiksko, og derfor ikke kom til undervisningen. Løsningen blev, at TIF købte sko, og derefter kunne medlemmerne selv betale disse ved ugentlige afdrag.

”Der forelaa Forslag fra Bestyrelsen om at optage passive Medlemmer udenfor Faget, til et Aars Kontingent af 5 kr. eller derover.”

Citat fra Bestyrelsesmøde den 10. marts 1926.
Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

²⁰⁹ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 8. november 1933.

²¹⁰ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 10. september 1930.

²¹¹ Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

Generelt accepterede klubben den dårlige økonomi, idet der i referaterne ikke ses nogen beklagelser over den, men blot en konstatering af, at sådan var vilkårene nu en gang. Klubben havde dog flere tiltag for at forbedre økonomien, men hovedsageligt var de baseret på at skaffe penge via klubbens egne medlemmer og ikke gennem donationer. Således har vi i arkivmaterialet fra hele mellemkrigstiden kun fundet, at klubben henvendte sig to gange til Tobaksfabrikken C. W. Obel i forbindelse med ansøgninger vedr. tilskud til spillernes rejser i udenbys turneringer, og derudover står det kun nævnt et sted, at klubben havde fået en gave på 100 kr. fra C. W. Obel.²¹² Vi har heller ikke fundet ansøgninger om hjælp stilet til byrådet, hvilket også var helt naturligt, da det ikke er sandsynligt, at byrådet har haft interesse i at hjælpe en arbejdspladsklub, der i sin opbygning ikke var åben for alle. Klubben arrangerede derimod i

”Stiftelsesfesten fastsættes til Lørdag den 26/9 da denne fylder 14 Aar besluttede Bestyrelsen at afholde en Konfirmationsfest med en Spisning.”

Citat fra bestyrelsesmødet den 2. april 1931. Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

hele mellemkrigstiden flere andespil og specielt afholdt den mange baller for derigennem at skaffe penge til klubben. Dog var klubben meget opmærksom på, at ballerne ikke blev holdt for tit, hvilket i indirekte vendinger blev begrundet med hensynet til medlemmernes

økonomiske forhold. Fra midten af 1930'erne og frem ses flere baller at blive aflyst pga. for få tilmeldte, hvilket klubben begrundede i økonomiske forhold. Vi mener dog også, at hele klubbens strategi om kun at være en klub for tobaksarbejdere, har haft betydning for antallet af medlemmer og derved også for antallet af tilmeldte til ballerne. Hvis den enkeltes økonomi kun tillod at deltage i et enkelt bal, så ville vedkommende sandsynligvis ikke deltage i et bal, som kun var for medlemmerne af TIF men derimod i et bal, hvor også alle kammeraterne udenfor ”Tobakken” havde mulighed for at deltage. Klubbens fravalg af andre medlemmer end tobaksarbejdere havde dermed en indflydelse på tilmeldelsen til ballerne og derved også på klubbens økonomi.

Konkrete oplysninger om klubbens medlemstal har vi ikke fundet i arkivmaterialet, men af konteksten fremgår det, at klubbens medlemstal, da det gik godt, var på ca. 100-120.²¹³ Dog ses det i bestyrelsesreferaterne, at klubben flere gange forsøgte at skaffe foreningen nye medlemmer blandt tobaksarbejderne. ”Man enedes om at forsøge ved en kraftig Agitation at søge medlemstallet bragt i Vejret, og dernæst at forsøge at faa saa mange til at deltage i Sporten

²¹² Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 30. juli 1918, 31. august 1920 og 14. april 1926.

²¹³ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 9. september 1931.

som vel muligt”.²¹⁴ Derudover var ”Et Forslag om at lave en Fodtur som Agitationsnummer blev vedtaget”.²¹⁵ Det første citat viser, at foreningen ikke kun var interesseret i passive medlemmer, men virkelig ønskede flere aktive medlemmer, mens det andet var et konkret forslag til, hvordan klubben kunne skabe større opmærksomhed omkring dens egen eksistens. Forslaget giver også et tydeligt billede af klubbens økonomi, idet fodture var det eneste, der konkret blev vedtaget som agitationsnummer. Ydermere ses fodture også, at være den måde som klubben holdt sine medlemsture på, hvilket må skyldes, at de var billige for medlemmerne og for klubben. I relation til at skaffe nye medlemmer virker det, som om klubben fra midten af 1930’erne havde svært ved at tiltrække og fastholde de unge tobaksarbejdere. Det står ikke direkte i referaterne, at det var de unge, der ikke ønskede medlemskab, men det fremgår af det billede, protokollerne giver. Konkret står der, at mange af spillerne var rejst fra klubben, og at der ikke kunne stilles nok til et krickethold, hvilket vi opfatter som, at de ældre medlemmer efterhånden var stoppet i klubben.²¹⁶ Vi mener, at klubbens medlemsnedgang kan være et resultat af den forholdsvis ensidige satsning på cricket, hvilket giver indtryk af, at klubben ønskede at være finere, idet cricket oprindeligt var introduceret til den borgerlige klasse. Cricket var i midten af 1930’erne en gammel sport, som mange unge forbandt med værdier, der lå langt fra det, de repræsenterede. Ligeledes var cricket en traditionsfyldt sportsgren, som krævede udstyr og etikette ift. fx fodbold, hvilket de unge sikkert har syntes var besværligt. For at løse denne manglende medlemstilgang blev det besluttet at forsøge med fodbold igen, og til efterårets generalforsamling viste dette sig at være en god beslutning, da ”Formanden Edmund Jensen aflagde Beretning og omtalte den daarlig tilslutning Kricketten havde og den Extr. Generalforsamling hvor der vedtoges at spille Fodbold og

”En Fodtur til Svenstrup, hvor Medlemmer med Damer skulde erholde gratis Hjemrejse vedtoges.”

Citat fra bestyrelsesmøde den 19. februar 1930. Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

²¹⁴ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 20. september 1929.
²¹⁵ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 28. oktober 1929.
²¹⁶ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 4. maj 1938, 25. maj 1938 og 29. maj 1938.

Tobaksarbejdere på fodtur til Svenstrup. Rostgaard, *Tobakken og byen*, 2004, s. 89.

som havde faaet en god Start".²¹⁷ Alligevel blev der året efter igen nævnt, at medlemstallet var for nedadgående, og at medlemmerne heller ikke mødte op til fodboldtræningen. Så selv om klubben indførte fodbold, opfattede de unge ikke klubben som et attraktivt tilbud, der var værd at benytte sig af.

På trods af den dårlige økonomi, eller måske netop derfor, havde klubben alligevel en utrolig stor forståelse for medlemmernes private økonomiske situation. Således er der flere eksempler på, at arbejdsløse medlemmer blev fritaget for kontingent, og at medlemmer på nedsat tid blev fritaget for kontingent i juli måned.²¹⁸ Disse vedtagelser ses ikke at være fremkommet som et krav fra medlemmerne, men som noget bestyrelsen selv har truffet beslutning om. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, at bestyrelsesmedlemmerne også selv var ansat på fabrikken, hvorfor de vidste, hvad der foregik blandt medlemmerne. Hele arkivmaterialet vidner om, at mange forhold blev ordnet uden om bestyrelsesmøderne og generalforsamlingerne, idet klubben generelt holdt meget få møder, og at der på disse blev taget mange beslutninger uden videre diskussion. Dog er det nævnt i arkivmaterialet, at der var diskussioner, men de var få, og de udspillede sig omkring mere ideologiske forhold vedr., hvilke hold klubben ikke ville spille imod, hvorvidt klubben skulle fastholde dens eksklusivitet, samt hvem der ønskede at overtage formandsposten.²¹⁹

Netop omkring formandsposten ses der at være megen uro, men ikke forstået sådan, at der var kamp om at komme til magten, nærmere tværtimod. For de 23 år vi har gennemlæst arkivmaterialet, var der ikke færre end 15 forskellige formænd. Dog var der en, der sad i 5 år og tre, der sad i 3 år, mens resten kun sad fra 1 måned til et års tid. De havde alle selv nedlagt deres mandat og var ikke blevet vraget af bestyrelsen. På nær en havde de alle ønsket at stoppe med henvisning til bortrejse, sygdom, mangel på tid eller overskud, mens kun A. Bengtson fandt, at der ikke var opbakning til ham som formand, idet bestyrelsen ikke havde valgt ham til at repræsentere klubben ved JBU's delegeretmøde i september 1924.²²⁰ Ligeledes var han den eneste, der ved et formandsvalg havde signaleret, at han var en magtens mand, hvilket kom til udtryk i hans udtale om, "*at dersom han blev valgt som Formand vilde han forbeholde sig ret til at have Haand i Hanke med de forskellige Udvalg*".²²¹ Bengtson kan, som den eneste for-

²¹⁷ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 7. september 1938.

²¹⁸ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 15. januar 1918 og 24. juni 1927.

²¹⁹ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 21. september 1918, 10. marts 1920 og 10. marts 1924.

²²⁰ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 10. september 1924.

²²¹ Aalborg Stadsarkiv, A240/1, 10. marts 1924.

mand, ses at tilstræbe magten, men samtidig kan det også konstateres, at han ikke smækkede med døren, da han ikke fik den magt og opbakning, han ønskede som formand, idet han fortsatte i flere år som almindeligt bestyrelsesmedlem. På trods af de skiftende formænd ses klubben alligevel at være funderet på en solid gruppe af bestyrelsesmænd, idet mange sad i flere år. Selve bestyrelsesarbejdet må ikke have forekommet medlemmerne som en uoverkommelig opgave, idet mange af formændene fortsatte i bestyrelsen, mens den ansvarsfulde post som formand var svær at afsætte. En forklaring på de mange formandsskift, mener vi kan være, at klubben aldrig rigtig kom over etableringsfasen og de tunge opgaver, der lå i denne periode, idet der i arkivmaterialet ikke ses tegn på, at klubben på noget tidspunkt fik konsolideret sig som et reelt og attraktivt tilbud til tobaksarbejderne. Derimod ser vi, at klubben i hele mellemkrigstiden levede på kanten af et eksistensgrundlag, idet den ikke formåede at sende et tydeligt signal om, hvilken idrætsgren den tilbød sine medlemmer, hvorvidt den var en eksklusiv klub eller ej og sidst, men ikke mindst, blev økonomien aldrig stabil. Det der bar klubben i alle årene, var et personligt engagement fra en standhaftig gruppe af mænd, der virkelig ønskede at skabe et fællesskab med kollegaer uden for arbejdspladsen. Det skal ikke forstås som, at de ikke ønskede at dyrke idrætten, for det gjorde de bestemt også, hvilket ses ved, at de deltog i adskillige kricketturneringer og gymnastikkonkurrencer og i flere tilfælde også vandt, men reelt var klubben baseret på ånd, sammenhold og glæden ved at have et fællesskab med arbejdskollegaer i forbindelse med en idrætsaktivitet.

Vi har i klubbens arkivmateriale ikke fundet nogen bestyrelsesmedlemmer, der også var nævnt i det arkivmateriale, vi har undersøgt fra fagforeninger, byråd eller socialdemokratiske vælgerforeninger. Vi kan på den baggrund ikke konkludere, at der var interesse-sammenfald mellem arbejderbevægelsen og

”Skrivelse fra Tobakarbejdernes Idrætsforening, København om at de kom 12 Mandlige og 12 Kvindelige Gymnaster til Gymnastik Konkurrencen om den af Fagforbundet udsat Pokal som afholdes i Aalborg den 6. april.”

Citat fra bestyrelsesmøde januar 1928. Aalborg Stadsarkiv, A240/1.

TIF. Desuden ses klubben heller ikke at have været medlem af DAI, men derimod havde den fra opstarten meldt sig ind i SIFA og kort tid efter i JBU og Dansk Gymnastik Forbund, som begge var specialforbund i DIF. Dette tolker vi som, at klubben ikke så sig selv som en arbejderidrætsklub, men samtidig mener vi, at hele den klubkultur, som udspillede sig i foreningen, alligevel viste et tilhørsforhold til arbejderbevægelsens tanker og ideer, dog stærkt præget af lavsvæsnetts traditioner om, at det var i fællesskab blandt ligestillede, idrætten skulle udfolde sig. Vi har kun et sted i klubbens arkivmateriale fundet, at Tobakarbejdernes Fagforening

blev nævnt, og det var i forbindelse med, at forbundet havde udsat en pokal i gymnastikkonkurrencen mellem TIF og Tobaksarbejdernes Idrætsforening i København. Så selvom materialet indirekte tilkendegiver et tilhørsforhold til arbejderbevægelsen, så ses der også en tilslutning til det konkurrenceelement, der implicit ligger i idrætten.

9.1.5. Vejgaard Boldspilsklub

Arkivmaterialet fra Vejgaard Boldspilsklub (VB) ligger primært på Aalborg Idrætsarkiv. Her findes bestyrelsesprotokollerne fra klubbens opstart i 1925 og mellemkrigstiden ud. Det er fyldige protokoller, som både indeholder referater fra bestyrelsesmøder og generalforsamlinger i klubben. Desuden findes der på Aalborg Idrætsarkiv en bog om VBs historie i tekst og billeder, som er skrevet af den tidligere formand i klubben J. E. Jensen efter mellemkrigstidens afslutning. Denne har yderligere været med til at supplere oplysningerne omkring klubben. Flere oplysninger om VB kan findes gennem jubilæumsskrifterne fra klubbens 50, 60 og 75 års jubilæum, der står på Aalborg Stadsarkiv. VB er medtaget i specialet, da vi har fundet, at det var centralt for analysen, at vi spredte os geografisk ud over Aalborg Købstads grænser. Samtidig er klubben meget spændende, da den blev etableret på et tidspunkt, hvor der allerede eksisterede mange fodboldklubber i byen. Det er derfor interessant at undersøge, hvorfor, hvordan og hvilken type medlem den nye klub i Vejgaard tiltrak.

22. november 1925 blev der afholdt et møde på Vejgaard Afholdshotel mellem bestyrelsesmedlemmer fra Vejgaard Idrætsforening og nogle personer, som ønskede at starte en ny boldklub i Vejgaard. Vejgaard Idrætsforening var blevet stiftet i 1912 med forskellige aktiviteter på programmet, men klubben havde svært ved at få tingene til at løbe rundt, og derfor var flere begyndt at tale om, at man i stedet skulle oprette en decideret fodboldklub.²²² På mødet tog Vejgaard Idrætsforening imod forslaget om en sammenlægning, og klubben overlod herefter sin beholdning på 244 kr. og en bold til den nystartede klub, som blev døbt Vejgaard Boldspilsklub.²²³

VB havde således den fordel, at den ikke skulle starte helt fra bunden. Den kunne trække på den erfaring og ekspertise, som folkene fra Vejgaard Idrætsforening havde. Samtidig lå klubben i Vejgaard, der fungerede som en selvstændig bydel, hvorfor denne relativt sent oprettede

²²² Aalborg Idrætsarkiv, A37/6.

²²³ Aalborg Idrætsarkiv, A37/61.

fodboldklub overlevede i en tid, hvor der allerede eksisterede mange alternativer i Storaalborg. Efter det første møde havde bestyrelsen konstitueret sig og barbermester Hans Hansen blev valgt til klubbens første formand.²²⁴ Den nye bestyrelse nedsatte hurtigt et udvalg, som skulle stå for udarbejdelsen af klubbens love og vedtægter, hvorved den nye klub kunne komme i gang med medlemsoptaget og selvfølgelig fodboldspillet. Disse vedtægter lå allerede klar sidst i november 1925, hvor en samlet bestyrelse godkendte dem og udtrykte ønsket om en sund klub. VB meldte sig ved samme lejlighed ind i JBU, hvorved klubben tillige blev medlem af det store centralforbund DIF.

Det største problem for den nye klub var, at den ikke havde noget sted at spille og træne. Vejgaard Idrætsforening havde holdt til på Eksercerpladsen, men her havde AaB næsten overtaget al pladsen, hvorved klubben blev tvunget til at flytte. Bestyrelsen i VB besluttede derfor at sende en ansøgning til sognerådet i Vejgaard om benyttelse af en træningsbane. ”...Bestyrelsen søger en Forhandling istandsat med Sportsudvalget i Sogneraadet for at faa oplyst under hvilke Vilkaar Boldklubben kan benytte Banen”.²²⁵ Vejgaard var indtil 1950 en del af Nørre Tranders kommune. Byen voksede enormt i begyndelsen af 1900-tallet med anlæggelsen af de store cementfabrikker i området, så den var reelt næsten vokset sammen med Aalborg Købstad i løbet af mellemkrigstiden. Da Vejgaard blev klassificeret som en landkommune, blev den styret af et sogneråd. Netop sognerådet i Vejgaard var igennem hele mellemkrigstiden kendetegnet ved at have en klar socialdemokratisk overvægt.²²⁶ Det spændende ved Vejgaard sogneråd var, at det i hvert fald i 1925 havde et decideret sportsud-

VBs første bestyrelse

1925

Hans Hansen

Berthel Kristensen

J. E. Jensen

O. Toftøj

Otto Nielsen

N. Henriksen

Aalborg Idrætsarkiv A37/57.

²²⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6.

²²⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6.

²²⁶ Aalborg Stadsarkiv, Socialdemokratiet i Vejgaard 100 års jubilæumsskrift, 2002.

valg, som udelukkende tog sig af de problemer, der opstod omkring idrætten i bydelen. VB havde da også flere møder med medlemmerne i dette sportsudvalg, men det er desværre ikke lykkedes for os at finde navnene på disse personer, hvilket ellers kunne have været interessant for at se, om der var nogle gengangere fra andre sammenhænge. Den 9. december 1925 afholdes igen møde i sportsudvalget omkring VBs baneforhold. ”*Udvalget viste sig meget forhandlingsvenligt, idet det lovede at tage Sagen under velvillig Overvejelse og fremskynde og anbefale den i Sogneraadet. Bestyrelsen takkede for Udvalgets Velvilje under Forhandlingen og Mødet hævedes*”.²²⁷ VB spillede under kummerlige forhold i en grusgrav på vandværkets grund overfor Svovlsyrefabrikken, som udover banens elendige tilstand også manglede et

Vejgaard Stadion ved Øster Sundbyvej 1924. Aalborg Idrætsarkiv 0.35/59.

omklædningshus. Sagen endte med, at sognerådet besluttede at bygge et nyt klubhus og samtidig forbedre den gamle sportsplads. Det centrale var, at VB gennem sognerådet fik forbedret sine fysiske omgivelser væsentligt, hvilket skabte mere interesse for klubben. Sognerådet stillede dog den betingelse, at sportspladsen skulle kunne anvendes af skolen i skoletiden, mens klubberne i Vejgaard kunne deles om pladsen i eftermiddags- og aften-timerne. Der blev derfor oprettet et udvalg med medlemmer fra forskellige klubber i Vejgaard, som skulle finde en løsning på, hvordan man fordelte banen imellem sig. I en skrivelse fra sognerådet til VB står: ”*Ifølge Sogneraadets Betingelser skal et Forretningsudvalg over for Raadet være ansvarlig for Sportspladsen*”.²²⁸ Dette forretningsudvalg kom til at bestå af 2 medlemmer fra AIK Vejgaard, 2

medlemmer fra Thor og 3 medlemmer fra VB.²²⁹ Det var også disse tre klubber, som i 1926 gik sammen og oprettede Samvirkende Idrætsklubber i Vejgaard (SIV), hvilket var en parallel til SIFA. Dette samarbejde var skabt ud fra den betragtning, at de tre klubber i Vejgaard sammen ville stå stærkere overfor sognerådet end hver for sig. Det var et samarbejde, der ud-

²²⁷ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6.

²²⁸ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6.

²²⁹ Vi har ikke i kildematerialet kunne finde en forklaring på, hvorfor fordelingen af pladser i udvalget kom til at se sådan ud.

sprang af ønsket om at skabe bedre fysiske forhold for idrætten i Vejgaard. De tre klubber i SIV samarbejdede desuden også om de idrætsuger, der blev arrangeret i Vejgaard med det formål at skaffe flere penge til klubberne.

Vi har desværre ikke fundet nogen oplysninger om antallet af medlemmer i klubbens opstartsperiode. De første medlemsstatistikker finder vi i bestyrelsesprotokollerne fra 1927, hvor VB havde i alt 208 medlemmer. I den nedenstående tabel ses det, at klubben oplevede en del ustabilitet i medlemsantallet. Samtidig lå klubben i hele perioden, formentlig pga. dens sene opstart og geografiske placering, væsentlig under niveauet for de store fodboldklubber i byen, hvorfor VB må betegnes som en forholdsvis lille klub.

Tabel 2. Vejgaard Boldspilsklub medlemstal 1927-1937.

	Aktive	Juniorer	Drenge	Passive	I alt
28. april 1927	59	38	61	50	208
2. juli 1928	35	27	68	-	-
1. januar 1929	37	21	63	70	191
22. marts 1930	34	18	34	97	183
30. april 1931	55	28	34	100	217
6. september 1933	35	13	59	59	166
13. marts 1934	35	14	49	58	156
16. november 1937	44	15	44	114	217

Kilde: Konstrueret på baggrund af VBs bestyrelsesprotokoller 1925-1944. Aalborg Idrætsarkiv, A37/6, A37/7 og A37/8.

Efter en kort medlemsnedgang i 1933-34 formåede klubben igen at tiltrække nye medlemmer i slutningen af mellemkrigstiden. Dermed fik den afværget den krisestemning, som ellers var begyndt at melde sig. I protokollerne fra 1930'erne findes der flere oplysninger om, at forskellige medlemmer havde restance hos klubben, og det var også derfor, at medlemstallet faldt, da bestyrelsen til sidst simpelthen måtte smide de medlemmer ud, som ikke kunne betale kontingentet.²³⁰ Nedgangen i medlemsskaren hænger sandsynligvis sammen med den økonomiske krise, der herskede i samfundet på daværende tidspunkt. Det var ellers ikke dyrt at være medlem af VB. Fra opstarten i 1925 var kontingentet sat til 4 kr. pr. år for passive, 75 øre pr. måned for aktive seniorer og 35 øre pr. måned for juniorer, hvilket var mindre end i de andre fodboldklubber, som vi har undersøgt. Derimod hang medlemmernes problemer med at

²³⁰ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6 og A37/7.

betale kontingentet formentlig sammen med den store arbejdsløshed, der var blandt arbejderklassen på dette tidspunkt. VB lå i det område, hvor de store cementfabrikker i Aalborg voksede frem, hvilket selvfølgelig også betød, at der boede mange arbejdere, da de derved kunne være tættere på deres arbejdspladser. Vi har dog ikke kunnet finde medlemslister for VB, men alt tyder på, at det primært var i denne gruppe, klubben havde sit rekrutteringsgrundlag, hvorfor klubbens medlemsskare må være kendetegnet ved at være arbejdere. Når vi således vil betegne denne klub, som en arbejderklub, kan det undre, at der overhovedet ikke var nogen overvejelser omkring optagelse i DAI, da dette blev oprettet i 1929 og netop havde til formål at udbrede sporten blandt arbejderne. En forklaring er måske, at DAIs centrale styring var i København, hvilket virkede langt væk, og samtidig var VB allerede konsolideret og havde indordnet sig under de rammer, som JBU, og dermed indirekte DIF, gav. Dog ses indmeldelsen i DIF, gennem JBU, ikke at fylde noget i klubbens protokoller, hvorfor vi ikke kan spore nogen overvejelser omkring de ideologiske tanker, der evt. har været bag indmeldelsen. Dette valg skal derfor sandsynligvis ses som en praktisk foranstaltning ift. deltagelse i turneringer. Der var dog tegn på, at den nationale konflikt mellem de to hovedorganisationer påvirkede den lokale klub, idet der i protokollen fra den 18. januar 1939 står: *”Endvidere diskuteredes Forholdet mellem DBU og DAI og man enedes om ikke at foretage sig noget over for enkelte af vore Spillere, som havde indmeldt sig i Klubben under DAI, før man var helt klar over hvorledes Forholdet de to Unioner imellem vilde udvikle sig inden Turneringen”*.²³¹ På dette tidspunkt havde DAI og DIF indgået et idrætsforlig, men alligevel er der noget, som tyder på, at de enkelte idrætsklubber rundt omkring i landet havde meget svært ved at forstå reglerne og aftalerne mellem forbundene. Det virker som om, det var en beslutning, der blev taget på central plan. VB har hverken haft indflydelse eller interesse i at påvirke denne udvikling. De har blot rettet sig efter de påbud, som de modtog fra JBU.

VB var altså kendetegnet ved, at medlemmerne kom fra arbejderklassen. Men der er intet i protokollerne, som på nogen måde antyder, at klubbens medlemmer udnyttede dette eller havde et ideologisk ønske om at spille på dette forhold. Der var da heller ikke noget person-sammenfald mellem klubbens bestyrelsesmedlemmer og den aalborgensiske fagbevægelse i det arkivmateriale, vi har undersøgt. Derimod fandt vi ud af, at VBs formand i 1928-29, lærer Bertel Kristensen, ligeledes sad i Vejgaard sogneråd og var formand for dette i 1924-1928.²³² Der var altså et overlap mellem hans tid som formand for Vejgaard sogneråd og hans tid som

²³¹ Aalborg Idrætsarkiv, A37/8.

²³² Værnfelt, *Af Nørre Tranders Historie*, 1966, s. 68.

formand i VB. Bertel Kristensen var meget aktiv indenfor klubben. Han var en af initiativtagerne til klubbens dannelse i 1925, hvor han også blev valgt ind i VBs første bestyrelse. VB har altså haft et medlem, som samtidig var fremtrædende i den lokale politik. Der er dog intet, som tyder på, at Bertel Kristensen har sat sin interesse for fodboldklubben foran andre aktiviteter i Vejgaard. Men det er tydeligt, at han og resten af sognerådet har haft en stor interesse i, at idrætten fik muligheder for at udfolde sig i byen, hvilket det førnævnte sportsudvalg også vidnede om. *”Byen har gennem aarene haft mange dygtige brydere, boksere, løbere, gymnaster og andre idrætsmænd, og sporten har altid fundet god støtte i befolkningen og hos de skiftende kommunalbestyrelser, f.eks. var Bertel Kristensen baade før og efter sin tid som sogneraadsformand den en god mand”.*²³³ På samme måde som hos andre af de behandlede idrætsklubber, så er der ikke noget, som tyder på, at denne personsammenkobling mellem sogneråd og VB havde nogen direkte betydning for idrætsklubbens ageren indenfor de politiske rammer, men det har selvfølgelig betydet, at klubbens bestyrelse havde indsigt i, hvordan det politiske spil foregik. Det er muligvis også ud fra denne viden, at VB har kunnet overleve og efterhånden fået bedre faciliteter, da de har kunnet udnytte denne viden til egen fordel. Sognerådet var da også behjælpeligt, da VB, gennem SIV, i 1939 fik erhvervet sig en ny bane, fordi den gamle simpelthen var i for dårlig stand til, at man fortsat forsvarligt kunne spille fodbold på den. *”Den 11. juni 1939 blev vort nye stadion ved Østersundbyvej indviet, og sogneraadsformand B. Kristensen kunne aflevere det smukke sportsanlæg til de samvirkende idrætsforeninger i Vejgaard. B. Kristensen udtalte ved indvielsen:Den grimme grusgrav, der gerne benyttedes til affaldsplads, og som derfor ikke var nogen pryde, er forvandlet til en smuk sportsplads. Det har kostet arbejde og økonomiske ofre fra kommunens side: men jeg tror, vi alle er enige om, at det har været dette arbejde og disse ofre værd. Gid I her må hente*

Drengehold fra VB 1929. Målmand Carl Stiller. Midterste række yderst til højre Emil Kjeldsen. Holdleder Kaj Brodersen. Aalborg Idrætsarkiv B152.

²³³ Værnfelt, *Af Nørre Tranders historie*, 1966, s. 50.

legemlig og åndelig sundhed, så I kan blive en sund, fri og lykkelig ungdom”.²³⁴ Stadion i Vejgaard blev altså anlagt til deling mellem de 3 idrætsklubber, der var i SIV. Det var stadig lidt trange kår, men det var en væsentlig forbedring for klubben, som længe havde ønsket sig en ny bane.

VB brugte megen tid på at deltage i forskellige velgørehedsarrangementer, bl.a. idrætsuger, lotterispil og forskellige velgørehedskampe. Der står flere steder i protokollerne, at klubben gav et bidrag til forskellige organisationer. Specielt biblioteket i Vejgaard ansøgte jævnligt klubben om økonomisk bidrag til at kunne opretholde driften, og det var kun i meget sjældne tilfælde, at ansøgerne ikke fik et tilskud fra VB.²³⁵ ”*Formanden udtalte at Bestyrelsens Forslag gik ud paa at spille en Velgørehedskamp, hvor Overskuddet gik til det gode Formaal*”.²³⁶ Denne tendens var helt unik for klubberne i Vejgaard i mellemkrigstiden, hvor de andre idrætsklubber i Aalborg og Nørresundby, der behandles i dette speciale, alle sendte ansøgninger om økonomiske tilskud ud til byråd, kommune, firmaer og enkeltpersoner. Der har ikke i arkivmaterialet været tegn på, at andre idrætsklubber end VB og AIK Vejgaard i denne periode fungerede som en slags velgørehedsorganisation. VB måtte selvfølgelig også uddele afslag, da de selv oplevede en økonomisk krise, men det var kendetegnende, at klubben udvalgte sig 3-4 velgørehedsprojekter, primært Vejgaard Bibliotek, De gamles juletræ og Vejgaard Børnebespisning, som de igennem hele perioden støttede økonomisk. Dette tyder på, at klubben var meget samfundsbevidst og ønskede at hjælpe til i lokalsamfundet, hvilket også gav den en meget central placering i Vejgaard. Det gjorde det utvivlsomt også sværere for sognerådet at overse klubben, da de jo pludselig kunne se flere fordele ved at hjælpe VB.

9.2. Rosporten i Aalborg

Rosporten var en af de tidligste former for engelsk sport, der kom til Danmark. Allerede i 1870'erne blev der afholdt kapsejladser i København, så roning havde været kendt i flere år, inden den første roklub blev etableret i Aalborg i 1886. Der fandtes 3 roklubber i Aalborg, som henvendte sig til helt forskellige samfundsgrupper. Aalborg Roklub, der var den første roklub i byen, var den gamle, traditionsrige klub, mens Arbejdernes Roklub (ARK) fra 1942

²³⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A37/56. I det politiske arkivmateriale ses det, at B. Kristensen kun var formand for Vejgaard sogneråd 1924-1928. B. Kristensen har dog uden tvivl siddet i Vejgaard sogneråd i 1939, men ikke som sognerådsformand.

²³⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A37/6, A37/7 og A37/8.

²³⁶ Aalborg Idrætsarkiv, A37/7.

repræsenterede den nye udvikling af ideer og holdninger, som brød frem i samfundet i mellemkrigstiden. Den tredje klub, Aalborg Dameroklub, blev stiftet i 1916, og var, som navnet antyder, kun for kvinder. Aalborg Dameroklub blev egentlig dannet som en pendant til Aalborg Roklub, da man var utilfreds med kønspolitikken i denne traditionsfyldte klub. Vi har valgt ikke at behandle Aalborg Dameroklub yderligere i dette speciale, da medlemsskaren i de to ældste klubber, bortset fra kønnet, stort set kom fra de samme kredse i samfundet, og der har derfor eksisteret et tæt samarbejde og forståelse mellem disse to klubber.

9.2.1. Aalborg Roklub

Aalborg Roklub (AR) er medtaget, da den som en af de ældste klubber i byen, har været med til at præge udviklingen i idrætslivet. Mange af de efterfølgende klubbers oprettelser kan derfor ses at være en reaktion på, hvad denne klub stod for. Det bliver derfor centralt at undersøge, hvad det var, som karakteriserede AR for derigennem at kunne se, hvad flere af de andre klubber tog afstand fra. Arkivmaterialet om AR på Aalborg Idrætsarkiv er forholdsvis omfattende. Først og fremmest findes der et væld af avisartikler fra klubbens opstart, som sammen med de adskillige jubilæumsskrifter er med til at give værdifulde informationer omkring klubben. Desuden eksisterer der stadig bestyrelsesprotokoller helt tilbage fra klubbens oprettelse, men der er dog et hul i materialet, da der ikke findes nogen protokoller i perioden 1888-1902. Ligeledes har det til tider været meget svært at tyde, hvad der står i de forskellige gamle protokoller, da mange af dem er skrevet med blyant, som med tiden er falmet til det næsten ukendelige. Dette har betydet, at vi har måttet opgive at læse en del referater fra perioden omkring begyndelsen af mellemkrigstiden. Det betyder dog ikke, at vi har manglet materiale omkring klubben. På Idrætsarkivet eksisterer der ligeledes årsopgørelser fra perioden 1902-1957 og medlemslister fra 1897-1925, hvilket har givet mange værdifulde oplysninger til analysen.

AR blev etableret på foranledning af en artikel i Aalborg Stiftstidende den 14. august 1886, hvor en anonym forfatter (artiklen er underskrevet Harry) opfordrede unge mennesker til at komme ud at ro og bevæge sig efter en lang dag med stillesiddende arbejde. *”Der er en stor Del af Landets Ungdom, hvem Skæbnens Ublidhed har fordømt til et stillesiddende Liv. Manglen på den nødvendige Legemsøvelse viser sine grusomme Konsekvenser. De blegnæbbede, ..., filipensbesaaede Ungersvende, man ser i Hundredevis paa Kjøbenhavns og Kjøbstædernes Gader, ere kun jammerlige Stygebilleder af, hvad de kunde blive til, hvis de kom til at*

udvikle deres Legeme".²³⁷ Det var altså, ifølge forfatteren, et nationalt problem, at de unge mennesker ikke fik rørt sig, hvilket var med til at skabe en hel generation af fysisk degenere-rede mennesker. Forfatteren opfordrede folk til at give et månedligt beløb på min. 10 kr. i løbet af vinteren, hvorefter man ville have opsparet nok kapital til at kunne købe en båd til den nye sæsons start. Dette var en meget stor udgift på den tid, som kun de færreste havde råd til. I margin af klubbens første protokol er der skrevet, at "*De indledende Skridt til Dannelsen af en Roklub i Aalborg vare foretaget førend ovenstaaende Artikels Fremkomst*".²³⁸ Underskrevet af G. Vilh. Hansen. Der har altså igennem et stykke tid været arbejdet for dannelsen af en roklub i Aalborg, hvilket er med til at forklare den usædvanlig hurtige oprettelse af AR, som fulgte efter, at den omtalte artikel blev bragt i Aalborg Stiftetidende.

G. Vilh. Hansen spillede en stor rolle i oprettelsen af AR, da det var ham der, endnu en gang gennem Aalborg Stiftetidende, indkaldte til stiftelsesmødet den 28. august 1886. Der var ligeledes en opfordring i Nordjyllands Folkeblad om at komme til dette møde. I endnu en artikel fra den 30. august 1886 i Aalborg Stiftetidende omtales stiftelsesmødets forløb. Der var mødt en del mennesker op til mødet (omkring 60), hvilket havde vist initiativtagerne, at der var et stort behov for en roklub i Aalborg. Under diskussionen af hvad og hvordan man skulle gøre, blev man enige om at oprette AR. Der meldte sig straks 29 aktive og 14 passive medlemmer ind i den nye klub, og kontingentet blev sat til max. 12 kr. årligt for aktive og min. 2 kr. for passive medlemmer. Man havde nedsat en foreløbig bestyrelse (Bogholder G. Vilh. Hansen, Muremester A. Jensen, Havnefoged J. P. Petersen, Købmand Jacob Schiørring og Bankkasserer C. P. Stæger), som fik til opgave at få nedskrevet udkast til den nye klubs vedtægter og love. Klubbens opstartshistorie går delvis gennem aviserne. Det er igennem dette medie, at man fik taget og fastholdt initiativet til klubbens dannelse. I slutningen af 1800-tallet opstod partipressen, hvor hvert enkelt parti fik et talerør gennem pressen.²³⁹ Aalborg Stiftetidende, som var det primære talerør for AR i opstarten, havde indenfor partipolitikken vist sin støtte til de moderate venstregrupper i byen med V. Plesner i spidsen. Den var i perioden den største avis i Aalborg, hvilket selvfølgelig også er med til at forklare dens store rolle i ARs tilbliven. Men man kan ikke påstå, at initiativtagerne gennem valg af avis havde et ønske om udelukkende at henvende sig til en bestemt samfundsklasse i byen. Aalborg Stiftetidende havde, på trods af sin partistøtte til den borgerlige fløj, længe holdt sig neutral overfor den socialistiske

²³⁷ Aalborg Idrætsarkiv, A26/1.

²³⁸ Aalborg Idrætsarkiv, A26/1.

²³⁹ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 352 og s. 509.

arbejderbevægelse og blev derfor også læst af mange arbejdere i byen.²⁴⁰ Desuden kom den socialdemokratiske avis i Aalborg, Nordjylland Arbejderblad (senere Nordjyllands Social-Demokrat) først frem i 1887, hvorfor der, i året for ARs dannelse, har været endnu flere arbejdere, som har læst Aalborg Stiftstidende, da der simpelthen ikke var andre alternativer. Agitationskampagnen for AR har derfor været ført i flere klasselag, end man egentlig kunne have forventet, og der ses i arkivmaterialet ikke tegn på, at man fra initiativtagernes side har haft et ønske om at starte en eksklusiv klub for overklassen.

11. sep. 1886 havde klubben sin første officielle generalforsamling, hvor klubbens love blev endelig vedtaget. Klubbens formål blev fastsat til ”...at give de aktive Medlemmer Adgang til at udøve Rosport og eventuelt at deltage i Kaproninger”.²⁴¹ Der opstod en diskussion om, hvorvidt klubben kun skulle optage ”folk fra handelsstanden og ligestillede”,²⁴² men dette forslag blev til sidst forkastet. Teoretisk var det altså muligt for alle i samfundet at blive medlem af klubben, men med klubbens økonomiske krav til medlemmerne var der alligevel tale om en eksklusiv klub. Kontingentet var fra starten meget højt, og i 1905, hvor sæsonen løb fra april til september, havde man sat beløbet til:²⁴³

Aktive: 3 kr. i indskud og derefter 18 kr. pr. år.

Passive: Min. 2 kr. pr. år.

Det var mange penge at skulle betale for en luksusting, hvilket et medlemskab af en idrætsklub var dengang. Kontingentet blev yderligere hævet ved nogle vedtægtsændringer i 1918, således at satsen i mellemkrigstiden lå på:²⁴⁴

Aktive: 10 kr. i indskud og derefter 36 kr. pr. år.

Passive: Min. 5 kr. pr. år.

Der var altså sket en fordobling af medlemskontingentet på 12 år, hvorved kontingentet var sat så højt, at man reelt udelukkede folk fra de lavere klasser i samfundet. Den første kontingentbestemmelse blev netop sat højt for, at klubben kunne skaffe sig en ordentlig startkapital til indkøb af både og alt øvrigt vedr. klubbens drift. Den kontinuerlige kontingentstigning gjorde sig dog gældende helt op i mellemkrigsperioden, hvorfor man ikke kan sige, at der blot var tale om et ønske fra klubbens side om at få indsamlet en stærk startkapital. Der blev yderligere fastsat nogle strenge kriterier for, hvordan nye medlemmer kunne blive optaget i klub-

²⁴⁰ Tvede-Jensen i Bender, *Aalborgs Historie*, bind 6, 1998, s. 195.

²⁴¹ Aalborg Idrætsarkiv, A26/1.

²⁴² Aalborg Idrætsarkiv, A26/1. (Aalborg Stiftstidende, mandag den 13. september 1886).

²⁴³ Aalborg Idrætsarkiv, A26/2.

²⁴⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A26/3 og A26/5.

ben, hvilket var med til at give klubben et yderligere præg af eksklusivitet. I § 2 fra vedtægterne i 1886, som ligeledes var gældende i lovene fra 1936, står der, at ”*Klubbens Medlemmer ere dels ”aktive” dels ”passive”. Som aktive Medlemmer optages Mænd fra 18 Aars Alderen (ved Ballotation mellem Foreningens aktive Medlemmer), naar de foreslaaes af 2 aktive Medlemmer, eller Optagelsen sanktioneres af Bestyrelsen*”.²⁴⁵ Man skulle altså anbefales af eksisterende medlemmer for overhovedet at få en mulighed for at blive optaget i klubben. Herved kom medlemsrekrutteringen i klubben primært til at foregå indenfor de samme kredse i samfundet, hvilket gjorde det sværere for en person udenfor denne kreds at opnå blåstempling fra andre medlemmer. På denne måde kom AR til at fremstå som en overklasseklub, der henvendte sig til de økonomisk bedrestillede borgere i byen.

Klubben havde fra opstarten en god tilmelding, hvilket gav troen på, at den nok skulle klare sig, men efter nogle år begyndte medlemstallet (især blandt de passive) at falde. Ifølge protokollen oplevede klubben en krise med faldende medlemstal i begyndelsen af 1900-tallet, og klubben blev derfor tvunget til at handle. ”*Roklubben maa i de første Leveaar særligt lægge an paa at gøre noget for alle Medlemmerne, saa baade de aktive, men ogsaa de passive, faar noget for Pengene. Den laver Udflugter pr. Damper til Øland, Aftenunderholdning med Dilettantkomedie, Tyrolerkvartet og Pantomime osv*”.²⁴⁶ Rosæsonen var forholdsvis kort, så man

Kaproning ved Aalborg 1926. Aalborg Idrætsarkiv A26/70.

besluttede at udvide idrætsaktiviteterne med gymnastik og svømning i vinterhalvåret, så medlemmerne på den måde kunne holde sig i form. ”...alt for at Medlemmerne kan forbedre sig til Sommerens Roning.”²⁴⁷ Det var også med dette for øje, at klubben i 1941 oprettede

²⁴⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A26/1 og A26/5. Dog var det i 1936 blevet bestemt, at det skulle være muligt at indføres gennem ét aktivt medlem i klubben i stedet for to.

²⁴⁶ Aalborg Idrætsarkiv, A26/52.

²⁴⁷ Aalborg Idrætsarkiv, A26/52.

en ski- og orienteringsafdeling. Nedgangen i medlemsantallet i begyndelsen af det 20. århundrede var dog kortvarigt og hang til dels sammen med udbruddet af 1. verdenskrig, hvor den danske sikringsstyrke blev kaldt ind.²⁴⁸ Da det kun var mænd, der kunne være medlem af AR (og indkaldes til hæren), har det naturligvis betydet en nedgang i medlemsgrundlaget. Kvinder havde faktisk siden 1894 haft tilladelse til at ro i klubben, men disse kvinder var noteret som ikke-medlem i listerne (hvad det så end betyder), hvorfor de ikke figurerede i medlemsoptællingerne. Der her derfor været flere personer, der roede i klubben, end medlemslisterne egentlig giver udtryk for.

Når man ser på medlemmernes bopælsmønster i medlemslisterne fra 1897-1925, var det ofte gader som Algade, Bispensgade og Nytorv, der var nævnt. Medlemmerne boede altså centralt i eller omkring det allerældste af Aalborg Købstad, hvor også det højere borgerskab primært havde bopæl.²⁴⁹ Det var ligeledes kendetegnende, at medlemslisterne henviste til adresser på medlemmernes arbejdsplads, fx Postkontoret og Landsretten, hvilket nok ikke ville have været muligt, hvis der var tale om almindelige arbejdere. Erhvervsmæssigt var langt størstedelen af klubbens medlemmer i opstarten bogholdere og kommisser, samt enkelte overretssagførere og fabrikanter. Klubbens initiativtager G. Vilh. Hansen var selv bogholder og har formentlig haft et stort kollegialt netværk, hvilket er med til at forklare den store tilslutning til klubben i denne erhvervsgruppe. Derudover var det karakteristisk for klubben, at den havde medlemmer med forskellige stillingsbetegnelser, som var behæftet med en vis status. I 1897 stod fx fabrikant C. W. Obel som medlem af klubben. I 1920'erne var billedet det samme, idet klubbens medlemmer primært ses at være direktører, grosserer, ingeniører, fabrikanter og kommisser. Det var erhverv for den øverste klasse i samfundet. Der fandtes enkelte medlemmer med håndværksfag, såsom smede og mekanikere, men det

”Jeg ville gerne have været medlem af roklubben, men fik blot at vide, at der havde man ikke brug for proletarer.”

Citat fra Oda Pedersens erindringer. Aalborg Stadsarkiv, A4555/172.

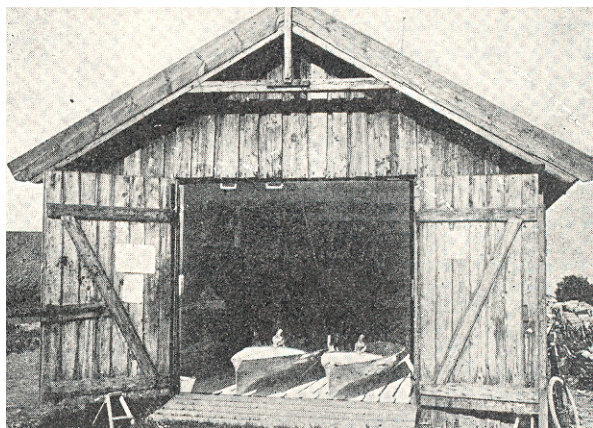
var ikke mange (måske 1 eller 2 var blevet optaget pr. sæson). Der var formentlig tale om forskellige mestre indenfor håndværksfagene, som både har haft en økonomisk og social højere status end de almindelige håndværkere i byen. Dette tyder deres adresser i medlemslisterne da også på, da de ofte står opskrevet, som boende på Boulevarden, hvilket har været en gade beboet af de bedrestillede i byen. Den erhvervsmæssige eksklusivitet bestyrkes yderligere af de forskellige æresmedlemmer, som klubben har udnævnt gennem tiderne. I 1912 fik J. J. Strøy-

²⁴⁸ Christiansen m.fl., *Danmarks historie*, bind 7, 1988, s. 84.

²⁴⁹ Topholm, *Aalborgs Historie*, bind 5, 1990, s. 422.

berg, C. W. Obel og Chr. Kjær²⁵⁰ denne ære, mens man i 1922 udpegede konsul M. Müller og direktør J. Dyhr. Det er altså meget tydeligt, at der i AR har været mange personer fra det bedre borgerskab, hvilket helt klart har været med til at give klubben dens præg af eksklusivitet og overklasse i lokalsamfundet.

Klubbens første problem var at få skaffet en båd og et klubhus/bådplads. Det var dyrt at anskaffe sig en båd, hvilket trods de høje kontingenter skabte en del økonomiske bekymringer i klubben. Men da to bestyrelsesmedlemmer, Schiörring og Kjær, tilbød at give et tilskud til klubkassen på henholdsvis 100 og 150 kr. årligt uden tilbagebetalingsaftale, fik man forholdsvis hurtigt klaret dette problem. Anskaffelsen af et permanent klubhus kom til at tage længere tid. I 1886 var klubben begyndt meget spartansk i et pakhhus ved havnen for senere at erhverve

ARs første bådhus.
Aalborg Idrætsarkiv, ARs 85 års jubilæumsskrift, 1971.

sig et skur på Bankkasserer Rassels plads ved Pontonbroen (senere kendt som Bendtzen's Plads). I juni 1893 måtte klubben dog flytte bådhuset ca. 35 meter tilbage fra vandsiden, da pladsen skulle anvendes i forbindelse med en udvidelse af havnen. I 1897 flyttede klubhuset igen, denne gang var det til Teglgårdshavnen, hvor det kom til at ligge temmelig afsides øst for Aalborg centrum. I 1902 bemyndigede bestyrelsen den daværende formand,

overretssagfører H. Dam, til at optage, ”...for klubbens regning, et lån på indtil 2000 kr, der forrentes og afdrages af klubben med sådan rente og sådanne afdrag som formanden med den eller de pågældende långivere måtte forenes. Lånets provenu anvendes til erhvervelsen af aktier i aktieselskabet Aalborg Bådhus. Formanden bemyndiges til at deponere disse aktier som håndpant hos den eller de pågældende långivere samt til yderligere om ønskes at give pågældende långiver 1. prioritets panteret i samtlige Aalborg Roklubs tilhørende effekter, særlig både og årer”.²⁵¹ Man havde altså indenfor klubben stor tillid til den daværende formands evner i pengesager, eftersom man ved denne aftale faktisk overdrog alt, hvad klubben ejede i hans hænder. Det gik da også fint, og i 1907 kunne klubben derfor flytte ind i et ny-

²⁵⁰ J. J. Strøyberg var byens store apoteker, mens C. W. Obel og Chr. Kjær ejede de to største cigarfabrikker i Aalborg. De var alle meget velhavende og nød stor anseelse i byen.

²⁵¹ Aalborg Idrætsarkiv, A26/26.

bygget bådhus på pladsen mellem broerne nedenfor Badehusvej. I 1924 måtte klubben endnu en gang flytte, da pladsen skulle bruges til anlæggelsen af den nye Limfjordsbro. Som erstatning fik man anvist en plads vest for Jernbanebroen, hvor klubben også ligger i dag (Søsportsvej).

Det var kendetegnende ved AR, at den ikke havde de samme økonomiske problemer, som nogen af de andre behandlede klubber i specialet. Hver gang der har været en økonomisk tung udgift, fx i forbindelse med køb af forskellige materialer eller erhvervelse af et klubhus, har enkelte medlemmer trådt frem og givet klubben en økonomisk håndsrækning. Det gjorde sig også gældende, da klubben i 1926 besluttede at bygge et nyt klubhus. Ved denne lejlighed skænkede den daværende formand, direktør K. Christensen, af egen lomme 5000 kr. til projektet. Klubben manglede dog stadigvæk kapital, så man var nødsaget til at optage et lån i banken for at kunne finansiere det nye klubhus. Efter Direktør K. Christensens 25 års jubilæum i 1930, hvor han yderligere skænkede 5000 kr., da han mente ”...*det var bedst at Klubben var gældfri*”²⁵², har klubben da heller ikke

haft nogen form for gæld. Det viser, at det var byens mæcener, som var personligt involveret i klubben og dens trivsel, hvilket selvfølgelig har haft indflydelse både på det omkringliggende samfunds opfattelse og medlemmernes egen opfattelse af klubben. I

”...*der blev pænt spurgt hos de forskellige mestre og chefer, om klubben kunne købe sagerne til en fordelagtig pris (vi bad, principielt ikke om noget gratis). At vi så, i mange tilfælde fik materialerne foræret er en anden sag.*”

Citat fra Aalborg Roklubs 85 års jubilæumsskrift, 1971. Aalborg Stadsarkiv.

protokollen fra 1933 står fx, at man ”...*beder Medlemmerne om at være reglementeret paaklædt, naar man repræsenterer Klubben eller befinder sig i Dennes Både. Man skal have Træningsdragten paa og Sejlerjakke, som kan erhverves hos to forskellige Skræddere i By-en*”.²⁵³ Man tog altså også internt i klubben et aktivt initiativ til på en eller anden måde at distancere sig fra andre klubber i byen. Igennem protokollerne findes der mange eksempler på, at det var en principfast og traditionsbunden klub.

²⁵² Aalborg Idrætsarkiv, A26/52.

²⁵³ Aalborg Idrætsarkiv, A26/28.

AR har altid, gennem dens medlemmers erhvervsmæssige fordeling, haft en tæt kontakt til den bedre stillede del af Aalborgs befolkning. Dette ses også tydeligt, når man opstiller en liste over klubbens formænd gennem tiderne.²⁵⁴

1886-1894	Bankkasserer Stæger
1894-1901	Kommunebogholder G. Vilh. Hansen
1901-1905	Overretssagfører Holger Dam
1905-1930	Direktør K. Kristensen
1930-1931	Konst. Formand Købmand Chr. Springborg
1931-1939	Bankdirektør Chr. Jørgensen
1939- 1958	Købmand Chr. Springborg

Klubbens formænd har altid været personer med prestigefyldte erhverv. Når man sammenligner klubbens bestyrelsesmedlemmer i mellemkrigstiden og de forskellige byrådsmedlemmer i samme periode, viser der sig også at være et enkelt personsammenfald. I 1917-1921 sad der en købmand Nielsen-Dinesen i byrådet fra den borgerlige liste. Fra og med august 1925 kan vi i medlemslisterne se, at der blev optaget en købmand K. Nielsen-Dinesen i klubben. I 1930 blev han også medlem af ARs bestyrelse. Vi har tjekket oplysningerne, bl.a. gennem de forskellige adresseoplysninger i kilderne, og fundet ud af, at der var tale om den samme person. Man kan forestille sig, at det har betydet bedre muligheder for at få klubbens ønsker opfyldt. Dog var Nielsen-Dinesen som sagt ikke længere en del af byrådet, da han i 1925 meldte sig ind i klubben, men der var trods alt tale om et medlem i bestyrelsen, som har haft kontakter og besiddet en førstehåndsviden om, hvordan forretningsgangen var i det lokalpolitiske liv, hvilket også har kunnet gavne klubbens samarbejde med byrådet. Medlemmerne i røklubben havde ellers typisk en høj status i lokalsamfundet i kraft af deres erhverv. Dette gav dem også en økonomisk mulighed, hvorfor man kunne forvente, at der fandtes flere personsammenfald indenfor klubbens bestyrelse og lokalpolitikken. Det var heller ikke kendetegnende for klubben, at den indsendte forespørgsler om andragende e. lign. til byrådet. Vi har i perioden kun fundet en enkelt sag vedr. AR, som blev behandlet i byrådet. Det drejede sig om flytningen af klubhuset i 1924, hvor klubben havde ansøgt byrådet om at få anvist en ny plads. Den 1. marts 1926 blev sagen færdigbehandlet, og byrådet enedes om at skænke klubben den anviste grund samt 5000 kr. i tilskud til opførelsen af nyt klubhus.²⁵⁵

²⁵⁴ Fra klubbens start op til 1958. De efterfølgende formænd er ikke nævnt her. Aalborg Idrætsarkiv, A26/1 og A26/28.

²⁵⁵ *Uddrag af Aalborg Byraads Forhandlingsprotokol, 1925-1926, sag H-8-1926, 17. februar 1926.*

Der er dog andre tegn på, at man indenfor klubben havde en vis indflydelse på, hvordan idrætsbilledet i Aalborg skulle se ud. I 1911 var klubben således med til at starte SIFA op. Der har indenfor roklubben været tradition for, at den har gjort sin indflydelse gældende i SIFA, hvilket bl.a. ses ved, at ARs formand, direktør K. Kristensen, sad med i SIFAs første bestyrelse i 1911.²⁵⁶ Desuden var han medlem af Haraldslundudvalget, som arbejdede tæt sammen med byrådet i forbindelse med anskaffelse af et nyt stadion til byen. Man kan altså spore en personlig kontakt mellem forskellige byrådsmedlemmer og K. Kristensen. Det lykkedes for Haraldslundudvalget at gennemføre planen om det nye Stadion i 1920. Det specielle ved denne sag var, at det egentlig ikke kom roklubben direkte til gode, at man fik oprettet dette anlæg. Dog har klubben anvendt den atletikbane, som blev anlagt i forbindelse med Stadion, og derved var resultatet af arbejdet med til indirekte at udvide idrætstilbuddet for roklubbens medlemmer. Udover medlemskabet af SIFA blev roklubben allerede i 1889 medlem af Dansk Forening for Rosport (D.F.f.R.), hvorigennem den kom i kontakt med andre af landets roklubber. D.F.f.R. blev i 1898 medlem af DIF, hvilket betød, at roklubben automatisk blev medlem af det nationale idrætsforbund. Dermed havde klubben allerede tidligt formået at etablere sig både lokalt og nationalt.

9.2.2. Arbejdernes Roklub

Vi har valgt at medtage Arbejdernes Roklub (ARK), selvom dens opståen først ses at ske i 1942, men dette er gjort pga. navnet, hvor klubben signalerede et tilhørsfold til arbejderbevægelsen. Derved bliver denne klub central for vores undersøgelse af interaktionen mellem arbejderbevægelsen og idrætslivet i Aalborg. Oprettelsen og udviklingen af ARK skal egentlig ses som et spejlbillede af, hvad den gamle, traditionsfulde AR stod for, hvorfor undersøgelsen af ARK ligeledes er med til at udvide analysen af AR. Arkivmaterialet omkring ARK er ikke så fyldigt, men det har alligevel været muligt at finde frem til brugbare oplysninger, som har været vigtige ift. vores analyse af klubben og rosporten i byen. På Aalborg Idrætsarkiv ligger de første forhandlingsprotokoller og medlemslister, hvilket afsnittet primært er bygget op omkring. Desuden findes der også her forskellige jubilæumsskrifter fra klubben, der har kunnet supplere de oprindelige kilder og været med til at give mere tyngde og udvide afsnittet om ARK. Alt det oprindelige materiale er i en så god stand, at man sagtens kan læse og analysere

²⁵⁶ Aalborg Idrætsarkiv, 0.0/84.

på det. Der findes desuden en del fotos og andet arkivmateriale, som udvider vores forståelse og oplevelse af klubben.

I begyndelsen af 1940'erne var Nordjylland Kredsen under DAI meget aktiv i Aalborg. Formanden var på dette tidspunkt Eluf Sørensen, der var svejser på Aalborg Værft A/S, og han spillede en stor rolle for ARKs dannelse. I forbindelse med Eluf Sørensens arbejde havde han en tæt kontakt til havnen, hvori netop den eksisterende roklub AR holdt til, hvilket havde overbevist ham om, at det også skulle være muligt for arbejderne at komme ud at ro. Det var dog svært for en person fra arbejderklassen at blive medlem af den eksisterende roklub, og derfor opstod ideen om ARK. I sine erindringer taler klubbens første formand Harry Ellermann, som var maskinarbejder på værftet, om klubbens idegrundlag og opstart: *”Vi var nogle stykker, der i mange år havde haft tilknytning til fjorden gennem vores arbejde på værftet, og vi havde et ønske om at dyrke rosport. Vi mente, at de former hvorunder rosporten dyrkedes, ikke var demokratiske nok med lige muligheder for alle, fordi kontingenterne var for kostbare for lærlinge og folk med rod i arbejderklassen”*.²⁵⁷ Der har altså eksisteret en misstemning i arbejderkredse omkring AR, hvorfor behovet for en anden roklub ikke blot kan ses som et prestigeprojekt for den lokale DAI afdeling. Men det er sikkert, at Eluf Sørensens store arbejde, med at få samlet og organiseret forskellige arbejdere omkring denne idé, spillede en altafgørende rolle for oprettelsen af den nye klub. Han var ligeledes med til at indkalde til stiftelsesmøde den 8. juni 1942, hvorefter dannelsen af ARK blev en realitet.²⁵⁸ Der er noget, som tyder på, at der har været et solidt forarbejde inden dette møde, og at de fremmødte vidste, hvad de gik ind til, for der kan ikke spores nogen diskussion og ud af de 23 fremmødte, meldte 21 sig ind som aktive medlemmer i klubben.²⁵⁹ På baggrund af Eluf Sørensens store rolle i ARKs oprettelse, var det heller ikke mærkeligt, at klubben straks indmeldte sig i DAI. Desuden ses Eluf Sørensen igennem hele sin periode som formand for DAI Nordjylland at have en tæt tilknytning til roklubben, idet han ofte var til stede under klubbens bestyrelsesmøder. Harry Ellermann var ligeledes medlem af forretningsudvalget i DAI Nordjyllands kreds i 1943-44, hvilket selvfølgelig yderligere har været med til at skabe tætte bånd mellem DAI og ARK.²⁶⁰

²⁵⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/1.

²⁵⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

²⁵⁹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

²⁶⁰ Aalborg Stadsarkiv, A326/2.

På den første efterårsgeneralforsamling den 11. december 1942 blev klubbens officielle love vedtaget. Disse vedtægter bar tydeligt præg af, at man var bevidst om den sociale placering, som arbejderne indtog i det klasseopdelte samfund. ”§ 1. Klubbens Navn er ”A.R.K.” dens *Formaal er at fremme Rosporten blandt Arbejdere*”.²⁶¹ Man var ikke bange for at signalere til omverdenen, at dette var en klub med et ideologisk tilhørsforhold til arbejderklassen. I lokalsamfundet stillede ARK sig i skarp modsætning til AR, som ellers havde været dominerende i byen indenfor dette idrætsfelt. Samspelet mellem de to roklubber i Aalborg var da også kendetegnet ved, at der ikke eksisterede noget. De to klubber havde overhovedet intet med hinanden at gøre i den første tid efter ARKs dannelse, hvilket ellers kunne have været forventeligt, da man jo kæmpede med de samme problemstillinger ift. lokalsamfund og byråd. Med ARKs åbenlyse identifikation med arbejderklassen kom klubben uvilkårligt til at blive opfattet, som et led i den lokale arbejderbevægelses kamp for at forbedre denne klasses sociale og økonomiske vilkår, hvilket virkede stærkt provokerende på medlemmerne i AR, som ikke ønskede et samarbejde under sådanne forudsætninger. Der kan altså her ses en parallel til den konflikt, som et årti tidligere havde raseret nationalt plan DIF og DAI. Efterhånden mildnedes dette forhold dog i takt med, at de to klubber fandt deres egen plads ift. hinanden og omverdenen. Men med ARKs dannelse havde byen fået en klub, som på flere måder aktivt forsøgte at adskille sig fra den etablerede idrætsbevægelse. En yderligere indikation på dette var ARKs ønske om at gøre rosporten tilgængelig for flere, hvilket kan ses ud fra klubbens første lov § 2: ”*Som aktive Medlemmer kan optages Kvinder og Mænd, hvis optagelse godkendes af Bestyrelsen. Passive medlemmer, som ikke har stemmeret og ikke kan vælges ind i Bestyrelsen, optages af Bestyrelsen*”.²⁶² I ARK blev det altså muligt for mænd og kvinder at dyrke og træne roning sammen i den samme klub. Dette trænings-

Optog gennem byen 1943.
Aalborg Idrætsarkiv 0.42/9.

²⁶¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

²⁶² Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

fællesskab var helt enestående for ARK, der var den første roklub i Aalborg, som blandede kønnene. I 1942 var man stadig meget bundet af de traditionelle kønsroller i samfundet, som havde et grundlæggende negativt syn på kvinders idrætsdeltagelse. Selvom det havde været muligt for kvinder at få lov til at ro som ikke-medlemmer i AR siden 1894, skabte det en del skepsis ude omkring i byen, at ARK så åbenlyst havde signaleret dette kønsmiks i medlemskaren. Man anså det ikke for sømmeligt, at mænd og kvinder på lige fod kunne indgå i et træningsfællesskab. Men dette utraditionelle standpunkt havde uden tvivl også en positiv virkning på ARK. Udover at det havde en gavnlig virkning på det sociale miljø, så gav denne beslutning også klubben præg af modernitet og nytænkning. Det har trukket klubben væk fra identifikationen med de traditionelle kønsrollemønstre og konservative strømninger i samfundet. Det har dog alligevel knebet med at tiltrække kvindelige roere til klubben, hvorfor klubben aktivt startede en agitationskampagne for at få kvinderne til at melde sig ind i klubben.²⁶³

Det vigtigste for ARK var, som sagt, i første omgang, at det blev muligt for personer fra arbejderklassen at dyrke roporten. Det betød, at medlemskontingentet i den nystartede klub ikke var så højt, således blev den første kontingentsats sat til 2 kr. pr. måned i sommerhalvåret. Det skulle være muligt på en arbejderløn at få økonomien til at hænge sammen og stadigvæk dyrke roning. Netop Aalborg var kendt for, at arbejderne lønninger lå lavere end i resten af landet, hvilket selvfølgelig har betydet, at det økonomiske grundlag for klubbens medlemmer ikke har været overvældende. Det var derfor en forudsætning for opfyldelse af klubbens formålsparagraf om at udbrede roporten blandt arbejdere, at kontingentet blev sat meget lavt. Men det lave kontingent skabte også en del problemer for klubben, da det betød, at der var færre midler til at skaffe de nødvendige, dyre materialer til klubben. Først og fremmest skulle den nystiftede klub have fat i en båd, så man kunne påbegynde roningen. Bestyrelsen blev derfor nødsaget til at søge sponsorer, der ville give klubben en håndsrækning. I forbindelse med stiftelsesmødet blev bestyrelsen enig om at sende en ansøgning til Aalborg Værft om hjælp til anskaffelsen af en båd. På bestyrelsesmødet den 4. august 1942 fik klubben tilsagn fra værftet om, at de ville sponsorere en båd til klubben. Dette vakte stor lykke i klubben, da det reelt gav muligheden for, at man kunne opfylde formålsparagraffen. En pudsig detalje ved denne historie er dog, at bestyrelsen pålagde medlemmerne, at de ikke måtte offentliggøre, hvor klubben havde fået den nye båd fra. Mange af roklubbens medlemmer arbejdede eller var på anden måde tilknyttet Aalborg Værft, hvorved værftet fik en stærk til-

²⁶³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

knytning til den nye klub. Man kan næsten sammenligne det med en form for personalepleje, når værftet gik ind og sponsorerede roklubben (hvilket det også gjorde flere gange efterfølgende). Men man var åbenbart ikke interesseret i, at det blev offentligt kendt, at værftet sponsorerede ARK. Det kan der være flere grunde til. Måske har man fra Aalborg Værfts ledelse side ikke ønsket at blive identificeret med de værdier, som ARK stod for, da de stort set var modsatrettet de værdier, som overklassen repræsenterede. Der kan også være tale om, at man blot ikke ønskede at offentliggøre sponsoratet, da man frygtede, at andre klubber i byen ville bombardere værftet med ansøgninger om sponsorater. Desværre har det ikke været muligt at undersøge denne sag til bunds ud fra det tilgængelige kildemateriale. Uanset hvad forklaringen er, så har det i hvert fald betydet, at AIK fik muligheden for at tilfredsstille sine medlemmer, mens Aalborg Værft forblev anonyme ift. deres økonomiske tilknytning til klubben. Uden denne hjælp havde det set meget sort ud for den nystartede klub.

”Formanden oplyste at vi havde faaet Til-sagn om en 4 Aarer Inrigger fra Værftet. (Navn?) rettede Forespørgsel om det maatte blive offentlig bekendtgjort at vi havde faaet denne Baad. Dertil svarede Formanden at foreløbig maatte det ikke komme ud.”

Citat fra ARKs forhandlingsprotokol den 4. august 1942. Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

Klubben fik dog fra starten en god medlemsopbakning, og det er tydeligt, når man ser på antallet af medlemmer optaget i klubben, at klubben indenfor det første halve år af dens eksistens blev populær, da dens medlemstal steg fra 21 den 8. juni 1942 til 161 den 11. december 1942.²⁶⁴ Det har selvfølgelig virket betryggende på klubbens ledere, som derigennem blev bekræftet i, at klubbens arbejde og mål var slået igennem og blev accepteret af en voksende medlemsskare. Der fandtes også passive medlemmer i klubben, jf. § 2 i vedtægterne, men det har desværre ikke været muligt at sammenstykke deres antal ud fra det eksisterende arkivmateriale. Den store stigning i medlemstallet omkring julen 1942 skyldtes, at klubben på dette tidspunkt oprettede en selvstændig dameafdeling indenfor klubben, hvilket havde en

Rejsegilde på ARKs første bådahal. Aalborg Idrætsarkiv 0.42/9.

²⁶⁴ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

gavnlig effekt på kvindernes lyst til at melde sig ind i klubben. Der var på dette tidspunkt 46 kvindelige og 115 mandlige medlemmer i klubben. Der har altså været en stor stigning i medlemstallet på forholdsvis kort tid, hvilket viser, at klubben opfyldte et behov, der havde eksisteret i lokalsamfundet. Klubbens appel til arbejderne var slået igennem, da vi igennem en læsning af de tidlige medlemslister kan se, at alle medlemmerne erhvervsmæssigt netop stammede fra denne klasse. Det er kendetegnende, at medlemmerne boede i lejlighedskomplekserne omkring Øgadekvarteret og Vestbyen, specielt centreret omkring det ældste af Vestbyen, hvilket typisk blev betegnet som Aalborgs arbejderbydele. Medlemmernes adresser rundt omkring i byen er altså med til at understøtte den kendsgerning, at ARK var en klub af og for arbejdere.

For klubben var det vigtigt, at den kunne få kontakt til andre roklubber og organisationer for derigennem at virke mere attraktiv på nye medlemmer. Da samarbejdet med de lokale roklubber ikke var godt, måtte ARK søge andre kontakter. Klubben havde fra opstarten indmeldt sig i DAI, hvilket betød, at den herigennem havde skabt en mulighed for at skaffe sig et netværk på centralt plan, som kunne hjælpe klubben med at arrangere kaproninger og skabe forbindelser til andre klubber. Der fandtes ikke andre arbejderroklubber i nærheden af Aalborg, så ARK fik i stedet, gennem DAI, kontakt til arbejderroklubberne i Århus og København. Desuden var klubben altid deltager ved DAIs årlige idrætsuge i Grusgraven, hvor klubben kunne tjene mange penge ved at arrangere forskellige forlystelser. I klubbens regnskaber ses et overskud på 5281,35 kr. i 1945 og 2497,62 kr. året efter, hvilket må siges at være en pæn fortjeneste for klubbens arbejde.²⁶⁵ ARK har altså i nogen henseende haft stor gavn af sit medlemskab af DAI, selvom det i andre har virket begrænsende for dens udfoldelsesmuligheder. Dog ses klubben også i 1943 at have meldt sig ind i D.F.f.R., der var et specialforbund under DIF, men klubben ses ikke at udnytte dette til at udvide sit netværk.

I arbejdet med at finde relationer mellem klubben og arbejderbevægelsen har vi kun fundet en kort henvisning i forbindelse med en generalforsamling den 16. februar 1944, hvor det blev bestemt, at klubben ville ansøge om økonomisk støtte hos forskellige lokale fagforeninger.²⁶⁶ Klubben har derfor haft en vis forbindelse med fagbevægelsen (måske fordi dens medlemmer netop var organiseret i disse), når den har set et eventuelt formål med at rette en ansøgning til disse, men vi har dog ikke fra fagbevægelsens side sporet nogen større interesse for ARK. Vi

²⁶⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/32.

²⁶⁶ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

kan i arkivmaterialet ikke se, hvorvidt der kom noget ud af disse ansøgninger, hvilket gør, at det ikke er muligt at konkludere noget entydigt på disse oplysninger. Det er dog værd at bemærke, at de eneste klubber, hvor vi har set en direkte henvendelse til fagbevægelsen beskrevet i arkivmaterialet, netop er i idrætsklubber, hvor man har haft et navn, der signalerede en vis tilknytning til arbejderbevægelsen (ARK og AIK Aalborg). Dette er med til at bestyrke vores opfattelse af ARK, som værende integreret i arbejderbevægelsen. Vi har ikke fundet noget personsammenfald mellem klub-

bens ledelse og arbejderbevægelsen, men som en lille kuriositet kan det dog nævnes, at Marius Andersen i 1942 stod opstillet som passiv medlem i klubben med et kontingent på 25 kr.²⁶⁷ (det var højere end alle andre passive medlemmer og samtidig langt højere end det, kontingentreglerne dikterede indenfor klubben). Marius Andersen var på dette tidspunkt byrådsmedlem i

Flotte medlemmer fra ARK i landgangstøj 1944.
Aalborg Idrætsarkiv 0.42/9.

Aalborg. Dette forhold har nok ikke haft den store betydning for klubben, men det viser dog, at enkelte personer i det lokalpolitiske liv har haft en interesse og viden om klubbens eksistens. Der findes også oplysninger og hentydninger i bestyrelsesprotokollerne, som tegner et billede af, at klubben, efter Marius Andersen var blevet borgmester i 1945, udnyttede sin kontakt til borgmesteren. Der findes flere eksempler på, at bestyrelsen sendte en personlig henvendelse til borgmesteren, hvor klubben søgte om hjælp. Disse henvendelser drejede sig primært om, at borgmesteren via sin position skulle hjælpe klubben med at finde en permanent placering i byen. Borgmesteren gik dog aldrig personligt ind i sagen, men har blot været klubben behjælpelig med at få henvendelsen dirigeret hen til de beslutningskompetente udvalg. Det ville også have været utænkeligt, hvis borgmesteren var gået ind og havde hjulpet en bestemt idrætsklub i lokalområdet med økonomisk støtte e. lign., hvilket ville have sat ham i en meget uheldig position. Hans eneste mulighed for at hjælpe klubben var ved at give den sin moralske opbakning. Der findes ligeledes andre eksempler på, at klubben har modtaget moralsk støtte fra byens politikere, hvorfor det tyder på, at det var en ganske normal og accepteret måde at give sin holdning til kende. På forsiden af et medlemsblad fra ARK dateret no-

²⁶⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/29.

vember 1948, er der en kopi af et brev fra den forhenværende borgmester, Marinus Jørgensen. I brevet opfordrede han Aalborgs borgere til at støtte klubben økonomisk. ARK var på dette tidspunkt blevet tvunget til at flytte væk fra klubhuset ved Kridtbroen, da området var blevet inddraget af havneudvalget pga. udvidelser af havnen. Den tidligere borgmester skrev: ”Når Arbejdernes Roklub i den nærmeste fremtid retter anmodning til Dem om økonomisk støtte, vil jeg gerne på forhånd give denne henvendelse min bedste anbefaling. Arbejdernes Roklub har samlet en stor aktiv medlemsstab, der med stor energi driver deres sport, hvilket ikke alene har givet sit synlige udslag i form af præmier, men også har givet anledning til rosende omtale i dagspressen for den fine placering, Aalborg indtager blandt rosportens udøvere. Det vil derfor være til stor opmuntring for ledelsen af Arbejdernes Roklub, om byens borgere vil give klubben en håndsækning ved at yde et bidrag, så at opførelsen af det nye klubhus, som klubben tvunget af omstændighederne er blevet nødt til at opføre, ikke skal hvile alt for tungt på økonomien i fremtiden og skade klubbens ledelse i dens daglige opgave at samle så mange af byens unge som muligt til udøvelse af rosporten”.²⁶⁸ Det spændende ved dette citat er, at mens ARK ønskede at blive kædet sammen med Marinus Jørgensen, for derigennem at kunne skabe velvilje hos byens mæcener til at skaffe sig penge til et nyt klubhus og derved fortsat kunne virke attraktiv som roklub, så fremhævede den forhenværende borgmester de idrætslige præstationer, som klubben havde formået at skabe, og som har haft en gavnlig virkning på byens ry. Det er selvfølgelig klart, at Marinus Jørgensen nævnte dette, da der jo stort set ikke eksisterede andet fællesskab mellem ARK og byens erhvervstopfolk. Dette var med til at karakterisere ARK som en klub, hvor de idrætslige præstationer vejede tungt, hvilket dog ikke helt var tilfældet. I det selv samme blad står der senere, at klubbens formål var ”...under gode forhold at hjælpe den aalborgensiske ungdom til sund fritidsbeskæftigelse. – Den gode, friske rosport! Tag fat i åren og vær med, for sport og kammeratskab, for sundhed og livsglæde!”²⁶⁹ I ARK var man glade og tilfredse, hvis klubbens medlemmer vandt kaproningerne, og man trænede og opfattede sig som en sportsklub, men det primære var stadig, at man kunne fastholde tilbuddet til arbejderne om, at de kunne komme ud at ro under de former, som klubben tillagde værdi.

Det var formentlig et helt naturligt valg for de første medlemmer, at man skulle navngive klubben ARK og melde sig ind i DAI, men med tiden blev det et problem for klubben. For med medlemskabs af DAI blev ARK kædet tæt sammen med denne organisations mål og

²⁶⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/63.

²⁶⁹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/63.

værdier, der på dette tidspunkt dog var blødt op, men som alligevel var med til at politisere idrætten i ARK. ARKs medlemskab af DAI blev da også i samtiden opfattet som en handling, der var med til at give klubben nogle politiske undertoner, hvilket i stor grad også var helt bevidst. Allerede omkring 1947 fremhævede maskinarbejder Knud Bloch på et medlemsmøde ”...forholdene indenfor DAI og slog til lyd for at udmelde sig af DAI, og herom udspandt der sig en livlig Diskussion mellem Henning N og Knud Bloch”.²⁷⁰ Desværre beskrives der ikke i protokollen noget nærmere om, hvad der blev diskuteret, men det er sandsynligt, at Knud Bloch har påpeget DAIs dårlige økonomi. DAI havde på dette tidspunkt et økonomisk underskud, hvorved forbundet ikke længere kunne yde dets medlemmer et tilskud. Dette har naturligvis betydet, at personer, som ikke tillagde medlemskabet af DAI andet end økonomiske fordele, ikke længere så nogen grund til at fastholde denne tilknytning til centralorganisationen. Man besluttede dog, at klubben skulle fastholde sit medlemskab af DAI. Selvom vi ikke længere kan finde ud af, hvad der blev diskuteret dengang, så viser det faktum, at problemstillingen har været taget op på et bestyrelsesmøde, at man var klar over den signalværdi, klubben sendte med sit navn og medlemskab af DAI. Dette støttes yderligere af den diskussion, der opstod i forbindelse med klubbens navneforandring i 1955. Selvom dette skete langt senere end den periode, vi beskæftiger os med, så har vi valgt at behandle denne sag, da den netop er med til at belyse, at medlemmerne og det omgivende samfund gennem tiderne opfattede ARK som en idrætsklub med politiske undertoner. I starten af 1950’erne fremkom der et ønske blandt nogle af medlemmerne om, at klubben skulle skifte navn fra ARK til Ægir. Det var en meget følelsesladet sag, da mange af de gamle medlemmer ikke kunne tilslutte sig dette forslag. Der kan i bestyrelsesprotokollerne spores en diskussion omkring denne sag igennem flere år. Ved forårsgeneralforsamlingen den 14. marts 1955 blev medlemmernes stilling til en navneændring af klubben diskuteret. Endnu en gang var det Knud Bloch som åbnede diskussionen omkring klubbens fremtoning i lokalsamfundet. Han mente, at klubben skulle have et nyt navn, ”...da ARK intet sagde. Han sagde, at mange mennesker mente at klubben var politisk”.²⁷¹ Det er underforstået i denne sætning, at det mente Knud Bloch ikke den var. Udmeldelsen skabte en livlig debat, som efterhånden fik en noget hård tone. Tilhængerne af det gamle navn ønskede netop gennem navnet at signalere, hvor de kom fra, og hvad de stod for, mens fortalere for et navneskifte mente, at det gamle navn skræmte nye medlemmer væk, da symbolværdien var for stærk. Der var altså mange medlemmer i denne klub, som har været bevidst omkring, hvilke rammer de dyrkede deres idræt i, og hvilke værdier de ønskede at

²⁷⁰ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

²⁷¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

støtte med deres medlemskab. Diskussionen endte med en afstemning, hvor der var 23 stemmer for og 11 imod et forslag til en navneændring af klubben. Det endte derfor med, at klubben ændrede navn til Ægir ved den efterfølgende generalforsamling den 24. oktober 1955. Det pudsige ved situationen var, at der på intet tidspunkt i protokollerne er noget, som tyder på, at klubbens medlemmer var mere politisk bevidst eller aktive end medlemmer i andre idrætsklubber. Det var næsten de samme ting, der blev drøftet i denne klub, som det var i de andre klubber, vi har inddraget.²⁷² Noget tyder altså på, at det var ændringerne i samfundet, der medførte, at klubben pludselig oplevede den tydelige signalværdi via navnet til arbejderbevægelsen som en belastning og derved følte sig presset til et navneskift.

9.3. Atletsporten i Aalborg

Atletsporten var kendt i Aalborg allerede før forrige århundrede, hvor forskellige opvisninger havde tiltrukket mange tilskuere. Samtidig tog nogle af de eksisterende klubber i Aalborg atletsporten på programmet i de perioder, hvor de ikke kunne dyrke deres primære aktivitet. Men det var først med dannelsen af Tobaksarbejdernes Atletklub (senere Jyden) i 1898, at atletsporten i Aalborg blev organiseret i faste rammer. Atletsporten blev meget populær både blandt publikum og udøvere i Aalborg, og efterhånden blev der stiftet både Thor i 1916, Lindholm Bokseklub i 1931 og Bokseklubben Sparta i 1933, således at der op gennem mellemkrigstiden eksisterede flere klubber med atletsport på programmet.

9.3.1. Jyden

Vi har valgt at inddrage Jyden i vores undersøgelse af det aalborgensiske idrætsliv, da klubben via dens sportsaktiviteter, boksning, brydning og vægtløftning, umiddelbart forbindes med en klub, der henvendte sig til arbejderklassen. Jyden stod også stærkt i byens idrætsliv i mellemkrigstiden, hvilket har været en yderligere begrundelse for at medtage klubben. Vi havde et ønske om også at behandle Lindholm Bokseklub, men har desværre ikke haft mulighed for dette, da der næsten intet arkivmateriale var at finde om denne klub.²⁷³ Det har derfor

²⁷² Forhold som sportsresultater, spørgsmål vedr. klubbens drift, hvordan centralorganisationen reagerede i forskellige forhold og eksklusioner fylder ligeså meget i ARK, som i andre klubber. Dog skiller klubben sig ud ved, at der i bestyrelsesreferaterne ikke ses nogen omtale af hædersbevisninger og festaktiviteter. Aalborg Idrætsarkiv, 0.196/6.

²⁷³ På Aalborg Stadsarkiv var der intet materiale om klubben, og på Aalborg Idrætsarkiv var der kun få avisartikler og en masse billeder. Aalborg Idrætsarkiv, 0.119 og A182.

fået den betydning for vores undersøgelse, at Jyden skiller sig lidt ud fra de andre klubber, idet den er den eneste med atletsport på programmet. På Aalborg Idrætsarkiv er arkivmateriale fra Jyden meget omfangsrigt og omfatter således bestyrelsesprotokoller, avisartikler, jubilæumsskrifter og erindringer fra klubbens medlemmer. Dette materiale er godt bevaret og ses at dække størstedelen af klubbens eksistensperiode.

Atletklubben Jyden blev stiftet den 18. november 1898, på foranledning af tobaksarbejder Laurits Hansen, under navnet Tobaksarbejdernes Atletklub. Laurits Hansen havde arbejdet i Køge og Odense og havde her været med til at starte atletklubber med gode resultater. Derfor mente han, at også tobaksarbejderne i Aalborg skulle begynde at dyrke brydning. Da han havde erfaring indenfor stående brydning, ville han stille sig til rådighed som instruktør. På den stiftende generalforsamling, hvor 28 meldte sig ind i klubben, blev cigarmager Chr. Knoth valgt til formand, og kontingentet blev fastsat til 15 øre om ugen. Samtidig blev det besluttet, at kun tobaksarbejdere kunne være medlem af klubben.²⁷⁴ Der ses således ved klubbens etablering en form for eksklusivitet over den, idet den udelukkede alle andre end tobaksarbejdere.

Økonomien var ikke gode første år, men hver gang der var problemer, var tobaksfabrikanterne Obel og Kjær velvillige med en økonomisk håndsrækning.²⁷⁵ Der kan med denne økonomiske hjælp, ses et ønske fra fabrikanternes side om at stimulere deres ansatte til at opnå og fasthold en god fysik form, idet en sådan også

Bestyrelsesmøde i Jyden 1927. Fra venstre: Ejner Jensen, Ernst Christensen, Aage Jessen, A. Flensby (formand), Jens Madsen Jensen, Albert Jensen, Gerhardt Jensen, Lars Luther. Aalborg Idrætsarkiv 0.102/81.

ville gavne i forbindelse med den enkeltes daglige arbejde. Den økonomiske hjælp kan således dels ses som et udtryk for, at virksomheden ville sende et signal om, hvilke værdier og

²⁷⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A183/18 og 0.102/154.

²⁷⁵ Aalborg Idrætsarkiv, A183/18 og 0.102/154.

evner den ønskede de ansatte besad og dels som en form for medarbejder pleje, hvor fabrikken signalerede, at her var godt at være ansat, da man gjorde noget for sine medarbejdere. Indledningen fra Jydens 25 års jubilæumsskrift fra 1923 viser dog tydeligt, at også ledelsen i Jyden så sig selv som en forening, der styrkede medlemmernes kompetencer på arbejdsmarkedet, idet *”Ingen kan i Sandhed være Atlet og Sportsmand uden samtidig at være en nyttig Samfundsborger, thi det at være en fremragende Atlet og Sportsmand kræver af sin Udøver Mod og Energi, to Egenskaber, som ikke findes hos Mænd med lave Sjæle. Vær da med til at skabe en sund Sjæl i et sundt Legeme, skabe Harmoni over det menneskelige Legeme, den bedste Gave, vi har, saaledes at gamle Danmark kan vise et Folk med Sønner, der har Mod i Hjertet, Staal i Musklerne og Energi til altid at ville det bedste, ikke alene hvor det gælder Idrætten, men ogsaa i det daglige Liv”*.²⁷⁶ Der er altså ingen tvivl om, at Jyden så sig selv tæt knyttet til arbejdsmarkedet, og at man dyrkede idrætten for at blive bedre til at arbejde. Målet for Jyden var som sådan ikke hygge, det fulgte bare med.

De første år af klubbens levetid var dog noget turbulente ift. placering, formænd, medlemskreds og hvilke aktiviteter der skulle dyrkes i klubbens regi. Klubben havde sine første træningslokaler i Kandidat Jacobsens skole i Niels Ebbesensgade, men måtte pga. brandfare kort tid efter flytte til Kjellerupsgade nr. 21, hvor klubben dog kun holdt til i få år. De første 6 år af klubbens levetid havde den 4 formænd, som alle på eget initiativ nedlagde deres hverv. Chr. Knoth var allerede efter et år blevet afløst af Charles Andersen, som i 1900 blev afløst af Anton Hansen. Under hans formandskab begyndte klubben at træde frem for offentligheden. Således deltog klubben i en opvisning ved et af Arbejderforeningen af 1885 arrangementer, og den arrangerede selv en opvisning med efterfølgende bal på Dramatikken i Algade. Ganske vist blev det ikke den store økonomiske succes, idet både tilskuere og balgæster svigtede, men klubben havde ikke mistet troen på, at dens eksistens var berettiget. I 1902 fik klubben atter en ny formand og med Søren Thomsens indtræden på denne post, blev der varslet nye tider for klubben. Han ønskede, at klubben skulle orientere sig udadtil og konkurrere med andre klubber, hvilket viser, at klubben var ovre de første startvanskeligheder og nu besad et økonomisk, sportsligt og administrativt overskud. Samtidig var der et internt opgør i gang i klubben omkring den gamle regel om, at der kun måtte optages tobaksarbejdere som medlemmer.

²⁷⁶ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 6.

Den traditionsbundne del af klubben tabte opgøret, og det blev nu muligt for alle at blive optaget i klubben, hvilket indebar, at klubben ændrede navn til Atletklubben Jyden.²⁷⁷

Atleter 1920. Aalborg Idrætsarkiv 0.102/43.

I 1904 blev Søren Thomsen afløst af Henrik Jensen, og med ham ses klubben at træde ind i konsolideringsfasen. Han bestred formandsposten helt frem til 1917, hvor også han stoppede efter eget ønske, men han formåede men sit lange virke at få indført en kontinuitet i klubbens ledelse. Det var ham, der fik etableret en mere permanent adresse på Poul Paghsgades skole, men det var også i hans formandstid, at klubben supplerede programmet, der bestod af brydning og vægtløftning, med indføringen af boksning. Denne idrætsgren optog klubben i 1906, og ”den første Lærer var Maskinarbejder Verdier, der havde lært ”the noble art” i Næstved”.²⁷⁸ Dog havde denne sportsgren de første år ikke den store interesse fra medlemmernes side, men det kom efterhånden. Set fra klubbens side, var det en meget stor gevinst at få boksning på programmet, fordi både bokseudfoldelse og bokseopvisninger var nemme at arrangere, da der ikke skulle bruges meget udstyr til afholdelsen. Samtidig viste det sig, at disse opvisninger var publikumsmagneter, hvilket medførte, at klubben fik en økonomisk fortjene-

²⁷⁷ I Jydens 85 års jubilæumsskrift er der en hilsen fra DIF, hvori der står, at klubben er opkaldt efter St. St. Blichers sang ”Jyden han er stærk og sej” fra 1846. Hvorvidt dette er rigtigt, har vi ikke kunnet få bekræftet, men det er da bemærkelsesværdigt, at alle de tidligere kilder, der også omtaler navneskiftet, ikke beretter om navnets oprindelse. Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/154, s. 50.

²⁷⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 11.

ste ud af arrangementerne. I Henrik Jensens formandsperiode oplevede klubben stor fremgang, og klubben var således blevet en meget aktiv spiller i det offentlige rum, hvilket bl.a. også understreges af, at Jyden var en af de 6 klubber, der stiftede SIFA i 1911. Ligeledes fik Jyden herigennem, om end indirekte, en stor viden og forståelse for det aalborgensiske idrætslivs samarbejde med kommunen, da formand Henrik Jensen blev SIFAs første revisor.²⁷⁹ Ydermere blev klubben også på landsplan anerkendt for dens store organisatoriske evner og høje idrætsniveau, idet klubben i 1913 stod som arrangør af Jyllandsmesterskaberne.²⁸⁰ Denne anerkendelse ses stadig at være gældende også i 1938, hvor klubben fik ros for den fine planlægning og gennemførelse af bokslandskampen mellem Danmark og Ungarn.²⁸¹

I 1917 begyndte en ny epoke i Jydens historie, idet perioden udadtil blev meget rodet på det ledelsesmæssige plan, da der i løbet af resten af mellemkrigstiden ikke var færre end 13 formandsskift, men samtidig trådte klubben ind i dens ”*guldaldertid*”²⁸² rent sportsligt. I 1917 blev kriminalbetjent Carl Jylling formand for Jyden og han arbejdede for at udbrede kendskabet til klubben både indenfor og udenfor politiet, hvorfor der kort tid efter hans tiltræden på formandsposten meldte sig 28 politibetjente ind i klubben. Klubben var ved årsskiftet 1917-18 en af Jyllands bedste klubber både sportsligt og økonomisk, og den havde 300 medlemmer, hvorfor klubben i denne periode også fik anerkendelse fra Aalborg byråd for at skabe nogle gode rammer, hvor byens unge kunne samles.²⁸³ Æren for dette tildeltes Carl Jylling ”*der ved god Økonomi og veltrufne Arrangementer, stærkt støttet af den lokale Presse, gør ”Jyden” til den Klub, der har Aalborg Sportspublikums Bevaagenhed*”.²⁸⁴

I sportslig henseende havde Jyden i 1917 cementeret boksningen som en del af klubben ved at melde sig ind i Dansk Amatør Bokse Union (DABU). Klubben er stadig den eneste i dag, der har skaffet Danmark en OL guldmedalje i boksning, hvilket skete da Hans Nielsen vandt i letvægt ved OL i Paris i 1924. Ydermere fik Hans Nielsen en 4. plads ved OL i både 1920 og 1928, mens Søren Petersen fik en sølvmedalje i sværvægt ved OL i både 1920 og 1924. Klubben formåede dog fortsat at prioritere de to andre af klubbens sportsgrene, hvilket ses ved, at det bl.a. lykkedes Georg Gundersen at kvalificere sig i bantamvægt til VM i brydning i 1922

²⁷⁹ Aalborg Idrætsarkiv, A72/3, s. 19.

²⁸⁰ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 13.

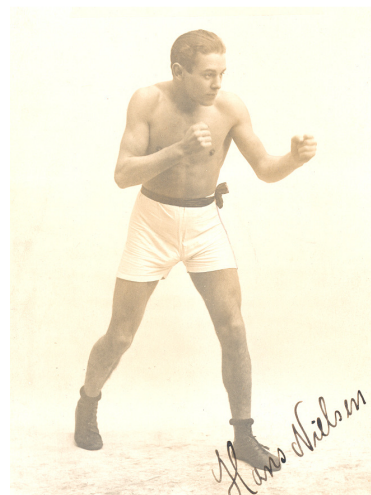
²⁸¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/22, s. 39.

²⁸² Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/22, s. 25.

²⁸³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/154.

²⁸⁴ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 16.

og deltagelse ved OL i græsk-romersk fribrydning i 1924. Han formåede dog ikke at vinde medaljer ved hverken VM eller OL, hvor han i sidstnævnte allerede blev skadet i første kamp og måtte udgå af turneringen. Da vinderne kom hjem fra OL i 1924, blev de fejret af DABU, men også ”Hjemkomsten til Aalborg blev om muligt en Velkomst af enorme Dimensioner”²⁸⁵, hvor Borgmester A. F. Olsen holdt tale, og hele byen glædede sig over klubbens succes ved at tage aktiv del i hyldesten.

Hans Nielsen i hans velmagtsdage, AK Jyden. Aalborg Idrætsarkiv – Udstilling.

Karakteristisk for et stort antal af klubbens bestyrelsesmedlemmer, så var de alle sportsudøvere på højt niveau, selv OL-deltagerne havde tid og overskud til at være aktive i bestyrelsesarbejdet. Alle de ovenstående formænd var meget aktive idrætsudøvere og ses at have vundet flere turneringer, men ydermere ses også flere af bestyrelsesmedlemmerne og idrætsudøverne at være aktive i andre bestyrelser i idrætsregi fx SIFA og Jysk Atlet Union. Klubben var kendetegnet ved et stort sportsligt engagement, men også ved et ønske om, at klubben organisatorisk skulle fungere. Dog ses det af de hyppige formandsskifter, at dette har været en tung post at besætte. Der er intet i arkivmaterialet, der har givet os anledning til at tro, at der på noget tidspunkt har fundet en magtkamp sted vedr. besættelsen af formandsposten. Efter Carl Jylling ses de følgende formænd at være:

1919 – 1920	Henry Hansen
1920 – ?	Johannes Højfeldt
?- 1925	Kriminalbetjent Carl Jylling
1925 – 1926	Restauratør Otto Christensen
1926 – 1926	Købmand A. Flensby, dør en måned efter tiltrædelsen som formand
1926 - 1928	Albert Jensen
1928 – 1932	Johannes Højfeldt, fratræder pga. sygdom
1932 – 1933	Politibetjent H. Hertel
1933 – 1935	Restauratør Otto Christensen
1935 – 1936	Direktør hos Falks Redningkorps, Fruensgaard
1936 – 1939	Sparekasseassistent Aage Næsgaard

²⁸⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/22, s. 27.

De har alle, på nær to, nedlagt deres hverv som formand med henvisning til manglende tid. I et enkelt tilfælde kunne der på generalforsamlingen ikke findes en, der var villig til at overtage formandskabet, hvorfor den eksisterende måtte fortsætte til den efterfølgende generalforsamling²⁸⁶, hvilket viser, at medlemmerne i denne klub ikke har efterstræbt magten. Da A. C. Christensen kom til i 1939, blev der endelig ro i næsten et årti på formandsposten. Vi har i

Johannes Højfeldt blev formand i 1920, og han ”*overtager Klubben som er i en enhver Henseende velrenommeret Forening.*”

Citat fra Jydens 25 års jubilæumsskrift, 1923. Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4.

oversigterne over bestyrelsesmedlemmer dog fundet stor konsensus, og det var blandt disse, at formændene blev fundet, hvorfor der, på trods af de skiftende formænd, alligevel igennem hele mellemkrigstiden har været en indre harmoni i klubbens ledelse.

Vedrørende klubbens kontingent har vi i mellemkrigstiden ikke fundet nogen oplysninger, men vi kan ud af arkivmaterialet tolke, at medlemskontingentet ikke har været så højt, at en almindelig arbejder ikke ville have råd til at være medlem. Hvorvidt en ufaglært ville have råd er måske mere tvivlsom, idet der i medlemslisten ikke ses tegn på mange ufaglærte medlemmer. Derudover har vi i et medlemsblad fra februar 1927 fundet et referat fra en ekstraordinær generalforsamling, hvor man var blevet enige om at slette medlemmer, der skyldte for mere end tre måneder. Dette var der ikke noget særligt ved, når man sammenligner med de andre behandlede idrætsklubber, men det bemærkelsesværdige lå i, at klubben gav dispensation for denne regel ved sygdom men *ikke* ved arbejdsløshed.²⁸⁷ Dette viser, at klubben stadig fastholdt en form for eksklusivitet, men at den ikke var funderet på arbejdet som tobaksarbejder, men reelt på om medlemmet havde arbejde eller ej. Denne form for udvælgelse, der lå i et medlemskab af Jyden, ses også videreført i klubbens tildelinger af æresmedlemskaber i følgende citat: ”*Bestyrelsen ønskede, at der skulde vises Æresmedlemsskabet mere Anerkendelse end hidtil, og at der skulde udvises større Varsomhed med Tildelingen, da de indhøstede Erfaringer i nogen Grad havde skuffer.*”²⁸⁸ Klubben var således kun interesseret i medlemmer med god moral, som ikke belastede klubbens økonomi, og denne fokusering på penge ses også i andre sammenhænge. Således var der større fortjeneste i at afholde boksekampe end vægtløftningsturneringer, idet de var billigere at arrangere, og de trak flere publikummer til, hvilket

²⁸⁶ Således måtte Aage Næsgaard fortsætte, indtil A. C. Christensen ”*indvilgede*” i at overtage formandsposten. Han blev dog på denne i de efterfølgende 8 år. Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/22, s. 41.

²⁸⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/28.

²⁸⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/28.

betød færre udgifter og større indtægter fra billetsalget. Ligeledes ses formålet med oprettelsen af et festudvalg i 1920 ikke at være funderet på et fokus vedr. det sociale fællesskab i klubben, men på den økonomiske fortjeneste, som afholdelsen af baller ville give.²⁸⁹ Dog mener vi ikke, at klubben skal ses som en klub med en ensidig fokusering på økonomien, for det er absolut ikke det indtryk, man får, når man læser arkivmaterialet igennem. Blot er vi blevet opmærksomme på denne dimension igennem analysearbejdet af arkivmaterialet. Umiddelbart ses det i arkivmaterialet at være glæden ved idrætsudfoldelsen, men også specielt det fællesskab der blev

”Bestyrelsen foreslog at optage Damer som passive Medlemmer, dog uden Stemmeret. Efter en livlig og vittig Diskussion vedtoges Forslaget”

Citat fra Jydens medlemsblad februar 1927. Aalborg Idrætsarkiv. 0.102/28.

skabt i klubben, som var det bærende element. Det var kendetegnende for klubben, at det var en klub præget af mange familiebånd, hvilket kom til udtryk ved, at der bl.a. var flere brødrepar, der var aktive i klubben, men også andre familierelationer ses at binde medlemmerne sammen til en homogen gruppe.²⁹⁰ Udover en vindermentalitet ift. idrætsudfoldelsen ses Jydens klubkultur at være funderet på kammeratskab og god ånd, for som æresmedlem Aksel Madsen, hvis to brødre også var medlemmer, berettede i 85 års jubilæumsskriftet, så flyttede han på et tidspunkt til Århus og trænede vægtløftning i Aarhus Atlet Klub, men det var slet ikke det samme, for selvom de havde bedre træningslokaler end Jyden, så manglede de et eller andet, og da han rejste tilbage til Aalborg og Jyden, fandt han det igen ved mødet med kammeraterne.²⁹¹

”... og den måde, vi trænede på, var enkel, vi skiftedes til at gå til stangen, og de andre stod omkring og ”heppede” og gav gode råd. Vi havde ingen fast træner, men den mere erfarne hjalp den mindre erfarne. Alle hjalp alle, kammeratskabet var fint-fint, for alle var afhængige af hinanden.”

Citat fra æresmedlem Aksel Madsen. Født 28. april 1907. Begyndte i Jyden 1. april 1926. Dommer 2. april 1950. Æresmedlem 17. november 1973. Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/154.

Vi har i vores arbejde med at klarlægge personsammenfald mellem arbejderbevægelsen og bestyrelsesmedlemmer i Jyden i mellemkrigstiden kun fundet et enkelt medlem, der også var repræsenteret i arbejderbevægelsen på ledelsesniveau. A. Christensen var bestyrelsesmedlem i Jyden i 1906 og kasserer i Socialdemokratisk Forbund 1907-18. Vi kan dog ikke spore, at dette forhold havde nogen indflydelse eller betydning for klubbens virke. I Jydens arkivmateriale

²⁸⁹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 29.

²⁹⁰ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/4, s. 41.

²⁹¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.102/154, s. 20.

har vi dog fundet en betydende person indenfor den aalborgensiske kommunale verden. William Simonsen, som fra 1918 var ansat på Aalborgs socialkontor og i 1949 blev socialinspektør, ses at have været meget aktiv i Jyden både i idrætsmæssig henseende og i ledelsesarbejdet. Således var han i Jyden, udover at dyrke sin idræt, redaktør af medlemsbladet, sekretær i bestyrelsen, dommer i alle tre discipliner, Jydens official ved stævner og sidst men ikke mindst blev han i 1943 tildelt æresmedlemskab. Hvorvidt der skal lægges noget i denne forbindelse, er vi dog i tvivl om. Det kan være en tilfældighed, at William Simonsen var ansat ved kommunen og samtidig i sit privatliv havde involveret sig i Jyden. Der er ikke noget i arkivmaterialet, som tyder på, at han har udnyttet sin stilling, men derfor kan han sagtens have bidraget med viden til klubben ang. forhold, der kan have været en fordel for klubben. På samme vis ville også en revisor være til stor hjælp i en idrætsklub ift. klubbens regnskabsmæssige opgaver og en tømrer ift. nybyggeri af et klubhus. Vi kan derfor ikke konstatere andet end, at William Simonsen ud over sit daglige arbejde havde en interesse i denne type idræt og efter sit medlemskab blev grebet af klubbens sammenhold og ånd, der gjorde, at han ønskede at yde et arbejde for klubben. Der kan derfor ikke spores nogen forbindelse mellem arbejderbevægelsen og Jyden, tværtimod ses klubben faktisk at tage afstand fra mange af de værdier, der lå i arbejderbevægelsens fællesskab. Fx var typen af idræt, som Jyden tilbød sine medlemmer, en individuel sport, der satsede på en vindermentalitet blandt medlemmerne, og klubben ønskede at fremstå med en vis eksklusivitet. Det gode sammenhold og fællesskabet, der eksisterede i klubben, var ikke målet, men skal måske mere ses som midlet til at stimulere den enkelte til at fysisk yde sit bedste.

9.4. Den fri idræt i Aalborg

Den fri idræt, som vi i dag bedst kender som atletik, blev meget tidligt introduceret i Aalborg. Allerede i 1892 blev der afholdt forskellige væddeløb, som tiltrak flere tusind mennesker. Lige før århundredeskiftet begyndte de første atletikforeninger at spire frem i byen, men det var karakteristisk for dem, at de ikke havde en høj organiseringsgrad og derfor ikke eksisterede i særlig lang tid. Det var første med Aalborg Fodsports Forenings dannelse i 1913, at der kom gang i en varig organisering af atletikken i Aalborg. Atletiksporten blev ofte kædet sammen med arbejderklassen, da det var en aktivitet, som ikke krævede store udgifter til tilbehør, og samtidig var kroppen centrum for alt udøvelse. Den fri idræts gennembrud i Aalborg var dels baseret på konkurrenceelementet, som gav den et præg af show overfor det store publikum,

som stævnerne tiltrak, dels var der tale om en idrætsgren, der havde elementer af andre idrætsaktiviteter i sig, hvilket betød, at mange andre idrætsklubber i byen i perioder faktisk begyndte at optage atletik på programmet. I Aalborg eksisterede der i mellemkrigstiden kun to deciderede atletikklubber, nemlig Aalborg Fodsports Forening og Arbejdernes Idræts Klub.

9.4.1. Aalborg Fodsports Forening

Arkivmaterialet fra Aalborg Fodsports Forening (AFF) findes på Aalborg Idrætsarkiv og består af flere jubilæumsskrifter, artikler, medlemsblade og bestyrelsesprotokoller. Dog findes der kun lidt materiale fra perioden før 1924, idet bestyrelsesprotokollerne kun er bevaret fra dette år, og derudover blev medlemsbladene først lavet fra 1925. Ligeledes har bestyrelsesprotokollerne været ulæselige i perioden 1928-1931 og efter 1938, hvorfor vi ikke har kunnet læse referaterne af bestyrelsesmøderne og generalforsamlingerne for disse år og dermed ikke fået indblik i, hvad det var, der rørte sig i klubben i disse år. AFF var datidens store atletikklub, indtil AIK Aalborg blev dannet, og de kom på mange måder til at virke som hinandens modsætninger, hvorfor vi har fundet det interessant at inddrage begge klubber i analysen.

AFF startede i 1913 som et resultat af en pludselig interesse for atletiksporten i Aalborg, der opstod i forbindelse med et besøg af ”datidens store løbekonge”, Christian Christensen.²⁹² Han var født i Aalborg i 1884 og blev udlært snedker, men rejste i 1906 til Amerika, hvor han hjalp med genopbygningen af det jordskælvsramte San Francisco. Christian Christensen havde i sin barndom dyrket cricket, løb og svømning, og da det i Amerika begyndte at gå dårligt for byggeriet, forsøgte han sig som professionel sportsmand og fik succes. I forbindelse med hans besøg i Aalborg blev der arrangeret et stafetløb, hvor Christian Christensen skulle løbe 72 omgange mod 6 AaB fodboldspillere, der hver skulle løbe 12 omgange. Der havde dog været lidt betænkeligheder fra AaBs side om at

Christian Christensen. Samuelsen, *Idræt i Aalborg gennem 100 år*, 1983, s. 26.

²⁹² Aalborg Idrætsarkiv, A8/21.

Løbet i Aalborg ifølge Christian Christensen ”var jo et propagandastævne for at interessere Ungdommen.”

Citat fra AFFs 25 års jubilæumsskrift, 1938. Aalborg Idrætsarkiv, A8/29.

deltage i stafetten, da de mente, at Christian Christensen var professionel, og det ifølge DIFs regler ikke var tilladt at konkurrere mod professionelle. Der blev dog fundet en løsning, så konkurrencen kunne afholdes, men det ses ikke i arkivmaterialet, hvordan problematikken blev løst. Løbet foregik på den lille Eksercerplads nytårsdag 1913, og som arrangører stod Jyden. Eugen Schmidt blev udpeget til overdommer, mens resten af dommerpanelet bestod af andre af byens spidser.²⁹³ Christian Christensen vandt løbet med to omgange, hvilket gav en ”kolossal interesse for atletiksporten i byen” og resultatet blev, at typograf Bruno Ditzel og sergent Charles Ludvigsen indkaldte til stiftende generalforsamling for Aalborg Fodsports Forening den 11. januar 1913.²⁹⁴

Klubben formulerede straks et lovsæt, hvori der stod, at den havde til ”... *Formaal at udbrede Interesse for al legemlig idræt, ...og Som Medlem af Foreningen kan optages enhver uberygget Person over 12 Aar, dog skal vedkommende proponeres af et Medlem*”.²⁹⁵ Klubben ses således fra starten at have en form for lukkethed, idet nye medlemmer kun kunne optages gennem anbefaling af eksisterende medlemmer, hvilket gav klubben et eksklusivt præg. Dog ses et eventuelt ønske fra klubbens side om at være eksklusiv ikke udtrykt ved de første kontingentsatser, idet de for mange ikke var en urimelig økonomisk belastning. Nye aktive medlemmer skulle betale 75 øre ved indmeldelsen og 25 øre månedligt, mens drenge under 14 år skulle betale 25 øre månedligt og ingen indskud. Passive skulle betale et årskontingent på mindst 3 kr.²⁹⁶ Et forbehold ift., om kvinder kunne blive medlem af klubben, ses ikke i lovsættet, hvilket gør, at klubben adskiller sig fra flere af de andre klubber (primært fodboldklubberne), vi har undersøgt, idet disse typisk ses at være åbne for alle - undtagen kvinder. Kvinder kunne således blive optaget i AFF på lige vilkår som mænd, og klubben oprettede allerede i 1913 eget damehold. Dog var der begrænsninger for kvindernes idrætsudfoldelse, idet ”*Kvinder måtte ikke løbe distancer over 300 meter, og før starten måtte de vise lægeerklæring med garanti for, at hjerte, lunger og nyrer var i orden*”.²⁹⁷ Klubben kan således ved dens start umiddelbart ses at være en åben klub, idet den ikke henvendte sig til en bestemt

²⁹³ Det var bl.a. kommandant Oberst Hammelev, AaBs tidligere formand forretningsfører Em. Westphall, journalisterne Thomasen og Hemmer Hansen fra dagbladet ”Nordjylland” samt Jydens formand Henrik Jensen. Aalborg Idrætsarkiv, A8/21.

²⁹⁴ Aalborg Idrætsarkiv, A8/21 og A8/29.

²⁹⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/169.

²⁹⁶ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/169.

²⁹⁷ Aalborg Idrætsarkiv, A8/21.

faggruppe eller udelukkede nogen pga. køn. Alligevel fik klubben i samtiden ry for at være en eksklusiv klub for borgerskabet pga. reglen om proposition. At klubben kom til at henvende sig til borgerskabet, mener vi skyldes, at de mennesker, der oprettede klubben, tilhørte denne befolkningsgruppe, hvorfor de mennesker, som de kendte og kunne anbefale i klubben, var fra samme sociale lag. Klubben kom således til at henvende sig til en forholdsvis lukket kreds af borgere i Aalborg, uden at det i dens love ses at være et direkte formål.

”AFF værner om Medlemmernes Moral ud fra det Motto, at en sund Moral er mindst – og for resten ogsaa mere – prisværdigt end dygtige Idrætspræstationer.”

Citat fra medlemsblad 1936. Aalborg idrætsarkiv, A8/22.

AFF startede med at træne i den store Grusgrav, mens omklædningen foregik i Stærekassen på Skovbakken, da klubben ikke havde et klubhus. Chang holdt ligeledes til i Grusgraven og havde heller ikke et klubhus, hvorfor kommunen i 1918 besluttede at opføre en sportspavillon til de to klubber. Prisen var på 4508 kr., og de to klubber skulle hver yde et beløb på 1000 kr. og en årlig leje på 100 kr., men lejeløbet blev dog frafaldet ved byrådets 2. behandling. AFF kunne dog umiddelbart kun skaffe 800 kr. og henvendte sig efterfølgende til lystanlægsudvalgets formand, sygehusinspektør Edgar Olsen, og fik gennem ham etableret en afbetalingsordning på de sidste 200 kr.²⁹⁸ Det var dog kun kort tid, at AFF holdt til i Grusgraven (dog fortsatte terrænløberne med at træne i Grusgraven), for med Stadions indvielse i 1920 blev træningen henlagt til dennes atletikbane, og forholdene blev væsentligt forbedret, idet klubben nu fik adgang til omklædningsrum og baderum med koldt og varmt vand.²⁹⁹ AFF må derved på dette tidspunkt have været konsolideret i byens idrætsliv, idet byrådet gav klubben tilladelse til at residere på det nye Stadion. AFF havde således tidligt gode forhold for

Løber fra AFF 1914 Schön Christensen.
Aalborg Idrætsarkiv B60.

²⁹⁸ Aalborg Idrætsarkiv, A8/21.

²⁹⁹ Aalborg Idrætsarkiv, A8/22.

både afviklingen af idrætten og medlemmernes omklædningsforhold, hvilket kan have stimuleret både klubbens egne medlemmer og omgivelserne til at mene, at AFF var en finere klub end andre.

Klubben kom i samtiden til at kæmpe med det prædikat, at den var for borgerskabet, og William Simonsen³⁰⁰ forsøgte i 1936 at afvise dette tilhørsforhold ved at beskrive klubben som værende kendetegnet ved, at *”der altid har hersket en god Aand og en dannet og dæmpet Tone i vor Forening. Vi har aldrig skiltet med, at vor Forening var for ”det finere Lag”, ej heller for ”Arbejdere” alene, thi vi har altid set saaledes paa det, at der indenfor Idrætten ikke bør være Forskel paa Stand eller Arbejde, en Atletikforening – og for den Sags Skyld ogsaa alle andre Idrætsforeninger – bør være en Forening, hvor alle kan mødes i kammeratlig Lag til en god og sund Idræt, uanset hvad han end er, og hvem han end er, mødes paa et demokratisk Grundlag, og det har man altid kunnet gøre i A.F.F.”*.³⁰¹ Dette lykkedes dog ikke, men det skyldtes lige så meget medlemmerne selv, idet der i forbindelse med en lovrevidering i 1937 ikke blev ændret i klubbens optagelseskriterier vedr. proposition.³⁰² Det har dermed ikke været alle i klubben, der var utilfredse med, at klubben havde et prædikat af at være for borgerskabet. Det kunne skyldes et ønske om at tage afstand fra den anden atletikklub, der dannedes i Aalborg i 1919 (AIK), som netop via navnet signalerede et socialt og politisk tilhørsforhold til arbejderklassen.

AFF og AIK havde i de første år et godt samarbejde ift. afholdelse af løb og respekterede hinanden som konkurrerende atletikklubber. I april 1924 besluttede de at rette en fælles henvendelse til SIFA vedr. afskaffelse af medlemmernes træningskort til Stadion, men i forbindelse med et løb få dage efter opstod der en kontrovers mellem de to klubber. Således ses det på et efterfølgende bestyrelsesmøde i AFF at blive besluttet, *”at tilskrive A.I.K., at vi ikke foreløbig ønskede Samarbejde med dem. Ansøgningen til S.I.F.A. ang. Træningskort er endnu ikke afsendt, men bestemtes det at indsende en Ansøgning kun fra A.F.F. ang. Turneringskort til SIFA”*.³⁰³ Der ses i protokollen ingen løsning på denne konflikt, derimod ses utilfredsheden med AIK at eskalere, for i et medlemsblad fra december 1925 advarede AFF sine medlemmer med følgende skrivelse: *”Pas paa! Med Løfte om Guld og grønne Skove agiteres der i denne*

³⁰⁰ Denne William Simonsen er den samme, som var med i Jyden.

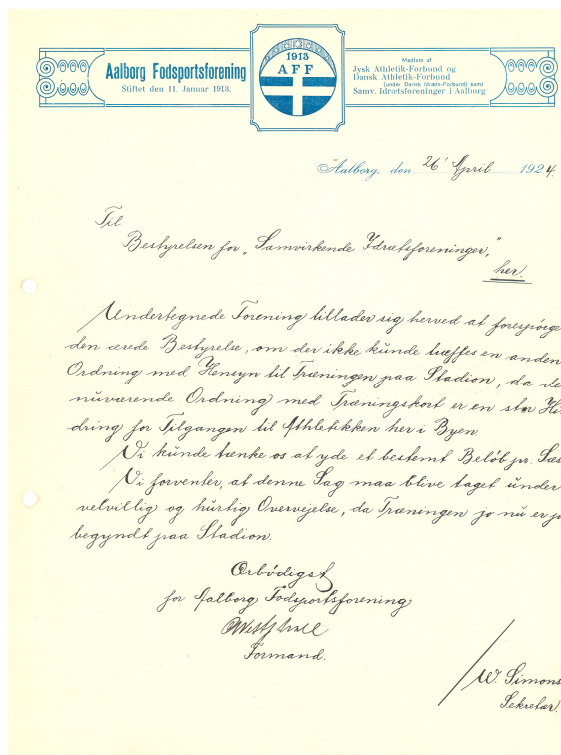
³⁰¹ Aalborg Idrætsarkiv, A8/22.

³⁰² Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/169.

³⁰³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/70.

*Tid blandt en Del af vore medlemmer fra en anden Forenings Side. Betænk dig ikke en, men mange Gange. A.F.F. byder dig alt, hvad der kan forlanges, og husk paa, at i Idræt er alle lige, lad dig derfor ikke tude Ørene fulde, men vis disse Agitatorer tilbage med den Foragt, som saadanne unfaire Muldvarpearbejdere fortjener”.*³⁰⁴ Det står ikke direkte, hvilken atletikforening AFF følte sig truet af, men af konteksten fremgår det, at det var AIK. På et bestyrelsesmøde den 26. februar 1926 var der ydermere en stor diskussion, hvor det blev nævnt, at AIKs bestyrelse og medlemmer ikke omtalte AFF pænt. AFFs bestyrelse opfordrede dog til, at der ikke udviklede sig et egentligt fjendskab mellem de to klubber, selvom AFFs medlemmer følte sig dårligt behandlet, men forslag fra bestyrelsen til at forbedre det dårlige forhold ses dog heller ikke.³⁰⁵

Vi har ved gennemlæsningen af arkivmaterialet kun stødt på få klager over økonomiske problemer, selvom klubben i perioder havde underskud på budgettet. Ligeledes ses der i protokollerne ikke noget initiativ fra klubbens side til at løse disse problemer ved forskellige arrangementer, såsom andespil, tombola, fester, ansøgninger om tilskud hos firmaer mv., hvilket indikerer, at klubben og dens medlemmer løste disse problemer internt. Hvordan problemerne blev løst, kan vi ikke afgøre, men klubbens tilgang til den økonomiske situation tyder på, at medlemmerne var mennesker, der kom fra en del af samfundet, hvor det var normen, at man klarede sig selv og ikke bad andre om hjælp. Vi har dog ikke i arkivmaterialet fundet medlemslister med angivelse af medlemmernes profession, men formændene i klubben i årene 1913-1935 ses at være kaptajn, typograf, barbermester, postpakmester, bankassistent, skræddermester, tømrermester, ekspedient og bogtrykker.³⁰⁶ Hvis formændenes erhverv tages som udtryk for medlemmernes sociale klasse, må klubbens

Brev fra AFF til SIFA den 26. april 1924. Aalborg Idrætsarkiv 0.0/2.

³⁰⁴ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11. Medlemsblad årgang 1925, nummer 12.

³⁰⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/70.

³⁰⁶ Aalborg Idrætsarkiv, A8/29.

medlemmer betegnes som tilhørende den bedrestillede del af befolkningen. En yderligere indikation på, at AFF og dens medlemmer var tilhørende ”det finere lag” og indirekte også selv mente det, mener vi kan ses ved, at klubben havde fået trykt brevpapir med eget logo på. Således ses den før omtalte skrivelse til SIFA ang. træningskort at være skrevet på papir, hvor brevhovedet fortæller om klubben, skriften er sirlig og sproget ærbødigt. Når man sammenligner med AIKs brevpapir, er det tydeligt, at AFF signalerede helt andre økonomiske og sociale forhold (jf. afsnit 9.4.2 Arbejdernes Idræts Klub).

Derudover mener vi, at AFF tilkendegav klubbens ideologiske tilhørsforhold i en artikel i Aalborg Stiftstidende fra 1943 i forbindelse med klubbens 30 års jubilæum. Formand anlægsgartner Aage Jacobsen berettede her, at idrætten var den rigtige vej frem for udviklingen i samfundet, idet ”*Sportspladser – Idræt under en eller anden Form for alle Fabriksarbejdere – daglig Idræt for Arbejdsløse – mere Sport til de sløve og Sinkerne i Skolen vil give større Modtagelighed for Undervisningen ...*”.³⁰⁷ AFF så således idrætten som et middel til at opdrage og ikke som en fysisk aktivitet, der skulle dyrkes for at give den enkelte glæde eller sammenhold i et fællesskab. Ligeledes kan den sport AFF tilbød sine medlemmer ses som et udtryk for en individualistisk tankegang, idet den var baseret på enkeltmandspræstationer og ikke på en samlet indsats fra et hold. AFF kom derved, men måske utilsigtet, til at lægge afstand til fællesskabet og i stedet stå som repræsentant for det individuelle og borgerlige. Dog har vi i arkivmaterialet ikke fundet tegn på, at klubben ønskede at stimulere til et fællesskab blandt medlemmerne, da der i hele perioden ikke ses nævnt nogen sociale arrangementer, som fx udflugter og fester, for medlemmerne.

Forhandlingsprotokollerne fra AFF vidner om megen uro i både bestyrelsen og blandt medlemmerne.³⁰⁸ Vi kan konstatere, at klubben fra 1913 til 1940 havde 18 formandsskift men kun 12 forskellige formænd, hvilket indikerer, at formændene gik fra posten, når de ikke fik den ønskede opbakning, men også at flere af dem blev i klubben og senere fik overdraget formandsposten igen.³⁰⁹ Dette understøttes af en beretning i et medlemsblad fra 1936, hvor det fortælles, at mange af de mennesker, der i 1913 var med til at starte klubben op, stadig var i klubben.³¹⁰ Hvad konflikterne gennem årene drejede sig om, har vi ikke helt kunnet kortlæg-

³⁰⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/66.

³⁰⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/70 og 0.11/71.

³⁰⁹ Aalborg Idrætsarkiv, A8/29.

³¹⁰ Aalborg Idrætsarkiv, A8/22.

ge, da de ikke altid er præciseret i forhandlingsprotokollerne, men de ses på intet tidspunkt at kunne relateres til en konflikt ift. politiske synspunkter. Der ses heller ingen konflikter i forbindelse med indmeldelsen i SIFA, JAF og DAF i 1913. Kun på en generalforsamling fra 1927 blev det præciseret, hvad uroen drejede sig om, og her var det en utilfredshed med, at nogle bestyrelsesmedlemmer ydede for lidt for klubben. Dette blev dog afvist, og de anklagede hævdede det samme hos modparten.³¹¹ AFF formåede således i mellemkrigstiden, på trods af nogen uro internt i klubben, at få etableret og konsolideret en atletikklub, få forbedret de fysiske rammer for den sportslige udfoldelse, opnå gode sportslige resultater, have en god klubøkonomi og få skabt en klub, hvor idrætten havde en opdragende rolle, hvis værdier byggede på det individuelle.

9.4.2. Arbejdernes Idræts Klub

I dette afsnit bliver de tre afdelinger af Arbejdernes Idræts Klub (AIK), nemlig Aalborg, Vejgaard og Nørresundby, behandlet. Vi har foretaget dette valg, da arkivmaterialet vanskeliggjorde en selvstændig gennemgang af hver enkelt klub. Samtidig startede de to sidstnævnte klubber, som en underafdeling af AIK Aalborg, hvorfor vi mener, at vores valg godt kan forsvares. AIK klubberne er medtaget, da de med deres navn netop signalerede et tilhørsforhold til arbejderbevægelsen, hvilket gør dem interessante ift. specialets problemstilling. Arkivmaterialet omkring AIK klubberne er af forskellig kvalitet alt efter, hvilken afdeling af klubben der skal undersøges. For AIK Aalborg, hvilket egentlig var moderklubben, er kun gemt meget lidt arkivmateriale. På Aalborg Idrætsarkiv findes der kun et 25 års jubilæumsskrift og nogle erindringer fra tidligere medlemmer. Materialet omkring AIK Vejgaard er til gengæld meget fyldigt. Her findes der stadig alle bestyrelsesprotokollerne fra tiden både før og efter 1931, hvor klubben blev en selvstændig afdeling. Dette har været en stor hjælp i arbejdet med at finde oplysninger omkring AIK klubberne. Alt materiale om AIK Nørresundby findes på Aalborg Stadsarkiv, hvor både bestyrelsesprotokoller og forskelligt andet materiale er bevaret.

AIK København havde eksisteret siden 1895, da nogle arbejdere dannede en klub, hvor de sammen kunne dyrke atletik. Denne klub fungerede som forbillede for de unge mænd, der den 1. oktober 1919 mødtes i Aalborg for at starte en ny klub, hvor der netop skulle dyrkes atletik. Derfor fik den nye klub også navnet Arbejdernes Idræts Klub Aalborg. Under mødet blev der

³¹¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.11/70.

nedsat et udvalg, som ret hurtigt fik skrevet til byrådet ang. muligheden for at benytte det gamle Kildehus til omklædningsrum. Sidst i brevet stod der: ”*Klubben, der er stiftet den 1. Oktober d. A. og har til Opgave at samle Ungdommen til en sund og fornøjelig Sport og et virkeligt godt Kammeratskab, tør maaske haabe paa det ærede Byraads snarlige og velvillige Svar*”.³¹² AIK Aalborg havde altså idrættens sundhed og fællesskab som formål, og der blev ikke nævnt noget ideologisk ståsted. Der var heller ikke noget i klubbens vedtægter, som tydede på, at klubben var specielt orienteret mod arbejdere, men ”*I Begyndelsen var der mange, der var imod Klubben, vel særlig paa Grund af navnet, men det blev heldigvis bedre, efter at de Mænd, som ledede klubben, ikke gav op*”.³¹³ Navnets store signalværdi har altså haft betydning for den måde, hvorpå andre så klubben, men der er intet i kilderne, som kan understøtte den påstand, at medlemmerne i AIK Aalborg har følt sig mere politisk aktive eller tættere på arbejderbevægelsen end folk i hovedparten af de klubber, som vi har behandlet.

Ved klubbens opstart meldte der sig med det samme 16 aktive og 12 passive medlemmer ind. Vi har i Frejas arkivmateriale fundet ud af, at denne klub gav dens aflagte atletikrekvisitter til AIK Aalborg, hvorfor klubben fra starten ikke havde store økonomiske udgifter vedr. materialeanskaffelse. Klubbens første generalforsamling blev holdt den 23. november 1919, hvor Karl Petersen blev valgt til formand for den første bestyrelse, der bestod af 5 medlemmer. ”*Disse 5 Mænd lagde Grundstenen til AIK, og det skyldes først og fremmest dem og deres Pionerarbejde, at Klubben trods utallige Vanskeligheder og Modgang voksede, trivedes og sam-*

”I 1925 startedes en Vejgaard Afdeling og en Nørresundby Afdeling af AIK. Til at begynde med var de to Afdelinger tilsluttede Moderforeningen, men da de efterhaanden blev stærke nok, skilte de sig ud og blev selvstændige Foreninger, som begge har forstaaet at hævde sig, saaledes at AIK, Aalborg kun kan have Ære af at have holdt dem over Daaben.”

Citat fra AIK Aalborgs 25 års jubilæumsskrift, 1944. Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2.

lede Ungdommen paa Idrætspladserne”.³¹⁴

Klubbens opstart var altså præget af enkeltpersoner, som lagde en ekstraordinær indsats for dens overlevelse. Desuden blev man på generalforsamlingen enige om, at gymnastik skulle optages i klubben, hvilket havde en gavnlig effekt på antallet af medlemmer.³¹⁵ Klubben startede med at træne i den store Grusgrav,

³¹² Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2.

³¹³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2.

³¹⁴ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2.

³¹⁵ Gymnastikken blev en vældig populær aktivitet, og klubben havde en overgang et elitegymnastikhold, men gymnasterne valgte i 1935 at skille sig ud og danne gymnastikforeningen Vidar. Der findes næsten ingen oplysninger i arkivmaterialet om denne konflikt mellem gymnaster og atletikfolk indenfor AIK Aalborg, hvilket er grunden til, at vi ikke har medtaget den yderligere i analysen.

hvor omklædningsrummet var et gammelt redskabsskur, og hvor Chang og AFF på daværende tidspunkt også holdt til. Dette fællesskab om pladsen holdt dog kun i kort tid, da AFF flyttede i 1920. Der herskede dog meget spartanske forhold i klubben, men alligevel voksede medlemstallet markant, og før klubben dannede underafdelinger i Vejgaard og Nørresundby i 1925, var man kommet op på ca. 800 medlemmer.

AIK Aalborg blev medlem af både JAF og SIFA kort efter dens oprettelse, og derved fik klubben hurtigt dannet sig et netværk. Med indmeldelsen i JAF blev AIK Aalborg ligeledes medlem af DIF, da JAF var optaget som specialforbund under det centrale forbund. Vi har fundet en sjov historie ang. DIF, og hvordan enkelte medlemmer i AIK opfattede forbundet. I et af AIK Aalborgs medlemsblade fra februar 1924 kritiserede Johannes Jensen³¹⁶ DIFs ledelse for at være ”...en Militær eller Storgrosserer, der ikke havde Forstand paa Idræt”.³¹⁷ Johannes Jensen var bestyrelsesmedlem i AIK Aalborg og en af de personer, som var med til at starte klubben i 1919, så der var altså tale om en meget centralt placeret mand i klubben. Hans kritik afspejlede netop den kritik, som enkelte socialdemokrater var begyndt at fremsætte på nationalt plan på dette tidspunkt. Det er derfor meget nærliggende at tro, at netop Johannes Jensen har haft en eller anden kontakt til de kritiske kredse i København, som han lod sig påvirke af. Der kom en stor sag ud af disse udtalelser, da AIK Aalborg samtidig var medlem af SIFA, hvor netop Eugen Schmidt sad i bestyrelsen. Eugen Schmidt tog kritikken meget nær pga. hans tætte tilknytning til DIF (han var på dette tidspunkt stadig medlem af DIFs bestyrelse) og krævede, at repræsentantskabet i SIFA tog klar afstand fra denne artikel, hvis han skulle fortsætte i organisationen. Enden på sagen blev, at repræsentantskabet, efter en afstemning, afviste Johannes Jensens kritik af DIF.³¹⁸ Kritikken må derfor ikke have vakt den store forståelse hos de andre idrætsklubber i SIFA. Dog var det også klart, at SIFA ville få det svært uden Eugen Schmidt, hvilket klubberne selvfølgelig ikke har kunnet ignorere. Derfor kunne hans trussel om at forlade SIFA også have haft en vis virkning på den måde, repræsentantskabet valgte at reagere på. Det er dog meget uklart, hvad andre medlemmer i AIK Aalborg egentlig har ment om sagen, da der ikke er nogle protokoller e. lign., der kan oplyse dette. Vi kan derfor ikke antage, at Johannes Jensens kritik var den generelle opfattelse indenfor klubben. Der er overhovedet ingen tegn på, at andre medlemmer i klubben har været fremme med standpunkter, som på tilsvarende vis afveg fra den gængse opfattelse af, under hvilke rammer

³¹⁶ Vi har ikke kunnet finde oplysninger vedr. erhverv og bolig for denne Johannes Jensen.

³¹⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.0/69.

³¹⁸ Aalborg Idrætsarkiv, 0.0/69.

idrætten skulle udfolde sig i Aalborg. Dog kan vi se, at AIK Aalborg meldte sig ind i DAI, hvilket jo egentlig også var naturligt, hvis man så på navnet. Vi har desværre ikke kunnet se præcis, hvornår og hvorfor denne indmeldelse blev foretaget. Men det er sandsynligt, at AIK Aalborg har meldt sig ind fra DAIs opstart i 1929 sammen med landets andre arbejderklubber (med arbejderklubber mener vi den forholdsvis store gruppe af klubber med navnet AIK). Gennem en oplysning i AIK Vejgaards bestyrelsesprotokol kan vi dog konkludere, at AIK Aalborg var medlem af DAI den 15. oktober 1930, for der ”...drøftede man de paa et Klubmøde i Aalborg faldne Udtalelser ang. Vejgaard Adl. Udtalelserne gaar i væsentlig grad ud paa, at V.A. arbejder for selvstændigt og udenom D.A.I. Love, samt at et Par Stykker af Afdl.’s Idrætsmænd opfører sig usportsmæssig ved Foreningens Fester i Aalborg og paa Sportspladserne. Formanden for Aalborg AIK viste saa sig nødsaget til at ophæve Vejgaard Afdl., hvis disse Forhold ikke blev forbedret”.³¹⁹ Det blev her påtalt, at AIK Vejgaard ikke fulgte DAIs love, hvilket implicit må betyde, at AIK Aalborg var medlem af forbundet. I en protokol fra DAI Nordjylland, ved vi dog, at der i 1937 ikke længere var nogle af de lokale AIK afdelingerne, som var medlem af DAI.³²⁰ Så hvor meget dette kortvarige medlemskab har betydet for AIK Aalborg er tvivlsomt. Der er noget, som tyder på, at AIK Aalborg meldte sig ud af DAI i 1931, da det kom til det store brud mellem DAI og DIF, da de herefter stadig stod som medlem af JAF. Netop den kendsgerning, at AIK Aalborg aktivt meldte sig ud af DAI, viser i hvert fald, at de ikke har haft den store sympati for DAI og de værdier, som forbundet stod for.

Der står desværre ikke meget i kilderne om AIKs økonomi eller medlemmer, som yderligere kunne underbygge, at det vitterligt kun var arbejdere, der meldte sig ind i denne klub. En pudsig oplysning i kilderne var dog, at ”I AIK håbede vi at få tilskud fra forskellige sider, bl.a. fagforeninger, - men vi fik ikke en øre”.³²¹ Dette vidner om en vis forbindelse mellem klubben og fagbevægelsen, men denne kontakt var sandsynligvis opstået som et resultat af, at det var klubbens enkelte medlemmer, der var knyttet til fagforeningerne og altså ikke AIK. Et lignende tiltag fandt vi også under arbejdet med ARK, som havde en mere åbenlys tilknytning til arbejderbevægelsen end AIK, men heller ikke ARK fik et tilskud, hvilket vidner om, at fagbevægelsen i Aalborg ikke havde den store interesse for idrætten. Den økonomiske situation, belyst gennem arkivmaterialet, tyder heller ikke på, at AIK havde mange penge. Det ses bl.a.

³¹⁹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.35/85.

³²⁰ Aalborg Idrætsarkiv, A326/1.

³²¹ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/43.

ud fra den brevveksling, der var mellem AIK Aalborg og SIFA i 1921. SIFA gjorde her opmærksom på, at netop atletikfolkene i AIK betalte væsentlig mindre end andre idrætsklubber for deres brug af Stadion, og de burde derfor ikke være utilfredse med forholdene, men i stedet selv komme ud og hjælpe til med reparationen.³²² Også ud fra brevpapirets standard er det tydeligt, at AIK ikke havde det økonomiske overskud til luksusting såsom et speciallavet brevpapir. Ved at sammenligne AFFs og AIKs brevpapir ses der således en tydelig forskel i de værdier, som de to klubber signalerede. Ud fra den økonomiske situation tyder det altså på, at klubben ikke havde mange penge, hvilket også indikerer, at klubbens medlemmer ikke havde et økonomisk overskud. Der er altså flere oplysninger, som peger på, at medlemmerne i AIK kom fra arbejderklassen, selvom det ikke står klart i kilderne. Samtidig var AIKs primære aktivitet atletik, hvilket var en idrætsgren, der ofte blev kædet sammen med arbejderne, da den var meget fysisk betonet. Vi vil derfor kunne betegne AIK som en arbejderklub, når vi kigger på dens medlemsskare og aktiviteter, men samtidig kan vi ikke bruge denne betegnelse på klubben, når vi ser på klubbens ideologiske tilgang til idrætten. Derfor er klubben også meget vanskelig at rubricere som det ene eller det andet, hvilket ikke kun er gældende for os i dag. I datiden havde folk nøjagtig de samme problemer med at tolke klubbens signaler, hvorfor klubben ofte blev kategoriseret

Arbejderens Idræts Klub, Aalborg, d. 25. 5. 21.
 Til S. F. F. A.
 Aalborg.
 Da vi af adskillige af vore Medlemmer er blevet spurgt, om ikke Træningsbænerne paa Stadion kunde blive bedre vedligeholdte, skal vi hermed lade Spørgsmaalet gaa videre til det aerede Udvalgt, idet vi gør opmærksom paa, at Bænerne, efter hvad vi selv har set, er laangt imod, end man med Billighed kan forlange. Dette gælder særlig Løbe- og Træningsbæner. Den sidste har været rigtig med en Fløjemark paa Skykøkken fra Næsten til Springhøjlede.
 I det vi haaber, at S. F. F. A. snarest vil paa disse Forhold ændrede begynder vi med Fløjemark, Løbe- og Træningsbæner.

Brev fra AIK Aalborg til SIFA den 25. maj 1921. Aalborg Idrætsarkiv 0.0/2.

"Nogle steder var man betænkelig ved navnet Arbejdernes Idræts Klub. Hvad var det for nogle mennesker. Men al skepsis forsvandt, da vi marcherede ind i pæne hvide skjorter og benklæder."

Citat fra tidligere formand Peter Nielsen, Aalborg Idrætsarkiv, 0.35/10.

³²² Aalborg Idrætsarkiv, 0.0/2.

som en arbejderklub, hvilket ikke var entydigt tilfældet. AIK Aalborgs identitet kom derved ofte frem gennem de tiltag, som klubben tog for at udtrykke, hvad den *ikke* var i stedet for at fremhæve, hvad den var.

I Aalborg eksisterede AFF allerede på tidspunktet for AIK Aalborgs dannelse. Den havde tidligere været enerådende indenfor denne idrætsgren i byen, men den oplevede altså pludselig en konkurrence fra en anden klub. Dette har naturligvis også været med til, at der herskede en dårlig stemning mellem klubberne, og især de årlige kildeløb var præget af en indædt konkurrence mellem de to klubbers medlemmer. Selvom AIK og AFF havde atletikken tilfælles, så var der alligevel en stor forskel på den måde de to klubber udøvede og opfattede deres sport. ”Året 1919 gik en del ud af AFF, mest fordi vi ville have mere ud af det: større præmier, rejser o. lign. Vi mente heller ikke vi fik udbytte nok af det idrætslige. I AFF var det som om man gik i sit fine sommertøj og lavede øvelser, bl.a. mødte formanden, Hans Petersen, til træning i fint tøj og smed så blot sin jakke”.³²³ AIK var altså ift. AFF kendetegnet ved at være mere professionaliseret i dens tilgang til sporten. I AIK Aalborg ønskede man at træne og blive bedre, og det er også kendetegnende for klubben, at der i arkivmaterialet findes en del hædersbevisninger for forskellige medlemmer, som har udmærket sig idrætsligt eller udført et godt arbejde for klubben.³²⁴ Klubben vægtede altså det idrætslige meget højt, og man hyldede

”De første år havde AIK megen modgang. Andre klubber ville ikke samarbejde, og selv fra arbejderside mødte vi mærkeligt nok modstand, men efterhånden blev vi så stærke idrætsmæssigt, at vi en overgang var Jyllands bedste, og så svingede stemningen mod os til det bedre. Sammenholdet i klubben var trods alt upåklageligt.”

Citat fra Laurits Madsens erindringer. Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/43.

vinderen, hvilket også kan være forklaringen på, at den ikke har haft et ensidigt præg af social fællesskab og arbejderånd over sig. Netop denne fokusering på, at et medlem blev hædret, når det udmærkede sig idrætsligt, gav en parallel til den sociale mobilitet i samfundet, som i mellemkrigstiden blev en mulighed for en stadig større gruppe af mennesker.

I 1925 blev der oprettet 2 underafdelinger af AIK i Vejgaard og Nørresundby, hvilket var et resultat af AIK Aalborgs formand Axel Madsens store arbejde. AIK Aalborg var blevet meget stor medlemsmæssigt, og der var et behov for at modernisere klubben. Samtidig boede mange af medlemmerne netop i Vejgaard og Nørresundby, hvorved de havde meget langt til træningspladserne i Aalborg, og det var derfor naturligt, at de to underafdelinger blev oprettet.

³²³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/43.

³²⁴ Aalborg Idrætsarkiv, 0.37/2.

Den primære grund til, at AIK Vejgaard og AIK Nørresundby blev selvstændige foreninger i 1931, skal dog findes i økonomien. Allerede under et fællesmøde mellem de tre afdelinger den 11. november 1926 blev det diskuteret, hvad der var bedst for klubberne. Barbermester Rhode, senere formand i AIK Nørresundby, ”gav et Forslag til en Ændring af § 15, saaledes at Nørresundby afdl. kunde blive en selvstændig Forening, da de ellers ikke kunde faa nogen økonomisk Støtte hos Byraadet, der udtalte at de var en Aalborg afdl., og at alle Klubbens Aktiver i tilfælde af Opløsning vilde gaa til Aalborg og saaledes ikke gavne Nørresundby. Johs. Jensen ønskede Oplysning om, hvad Fordel en saadan Adskillelse vilde bringe paa saa tidligt Tidspunkt som dette, og om det vilde blive mere til gavn end til Skade. Rhode mente, at hvis Klubben blev selvstændig, kunde Nørresundby AIK ganske sikkert faa anlagt atletikbane og faa økonomisk Støtte baade hos Borgere og Byraad. Paa den Maade som det nu gaar, kunde de hverken det ene eller det andet”.³²⁵ Klubberne ville altså kunne opnå en økonomisk støtte fra politisk side, hvis de

eksisterede som 3 selvstændige klubber i tre forskellige kommuner. Selvom de tre klubber var stærke som fællesforening, så blev denne binding efterhånden en forhindring for de to underafdelinger til at udvikle og forbedre sig. Derfor blev klubberne, i øvrigt uden den mindste dramatik, enige om at danne tre selvstændige foreninger, men med en fortsættelse af det tætte samarbejde.

AIK Aalborg atletikhold 1929-30 foran Skansevejens skole. Bagerst række: Aage Nielsen, Svend Christensen, Garner, Verner Christensen, Anker Sørensen, Erik Jensen. Forreste række: Anders Olesen, Ernst Petersen, Gymnastiklærer Henrik Christensen, Svend Aage Christensen, Lars Axelsen. Aalborg Idrætsarkiv 0.35/4.

AIK Vejgaard holdt i 1925 til på Plougmanns Tømmerplads, hvor de første medlemmer var begyndt at træne, men efter selvstændiggørelsen flyttede klubben til kridtgraven overfor Svovlsyrefabrikken (samme sted som VB), og samtidig fik de af sognerådet lov til at dyrke gymnastik på skolen. Dette var væsentlige forbedringer, som var med til at fremhæve og signalere AIK Vejgaards status som en uafhængig klub. Klubben havde i 1926 været med til at

³²⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.35/85.

oprette SIV sammen med Thor og VB, så den indgik allerede tidligt i et idrætsfællesskab udenfor moderklubben AIK Aalborg. Ligesom det var tilfælde med VB, så brugte AIK Vejgaard også en del af overskuddet idrætsugerne til velgørende formål, bl.a. modtog biblioteket og børnebespisningen ofte tilskud fra klubben.

Efter 1931, hvor AIK Vejgaard officielt blev selvstændig, blev den første formand trikotagehandler Peter Nielsen. Han havde siddet som formand siden 1928, så der var egentlig bare tale om en fortsættelse af den linie, klubben havde lagt før selvstændiggørelsen.³²⁶ Ved den stiftende generalforsamling den 12. juni 1931 indmeldte AIK Vejgaard sig desuden i JAF og DIF. Det pudsige var, at AIK Vejgaard ikke blev medlem af DAI. Det er ikke beskrevet, hvorfor dette var tilfældet, men i 1935 var der en del diskussioner omkring klubbens navn. Under

AIK Vejgaards træning på Vejgaard Stadion ca. 1944. Fra venstre: Kai Forsberg, Egon Andersen, Viggo Sørensen, Hartvig Christensen, Verner Mørch, Bent Olesen. Stående: Marius Bengsson. Aalborg Idrætsarkiv 0.35/35.

en generalforsamling foreslog nogle medlemmer, at klubben skulle ændre navn. ”Svend Christensen var imod, da han ikke kunne indse, at Foreningen var i Tilbagegang. Peter Nielsen foreslog at beholde Navnet, da det var saa godt indarbejdet, medens Navneforandring ville skade os sekundært. Henrik Christensen foreslog Navneforandring, da vi ikke

kunde være bekendt at have Navnet, da vi ikke var medlem af Arb. Idræts Forbund. Ved Afstemningen var der for Navneforandring 6 Stemmer, imod Navneforandring 16 stemmer”.³²⁷

Dette viser igen, at medlemmerne i klubben var klar over den signalværdi, de udsendte med klubnavnet. I dette tilfælde kom det dog, i modsætning til ARK, ikke til en navneændring, hvilket kan undre. Netop i AIK Vejgaard ses der intet tegn på, at der har været nogen som helst overvejelser omkring de politiske signaler, der kom af at være en klub med mange arbejdere som medlemmer. Klubben var kendetegnet ved at være optaget af at dyrke sporten og

³²⁶ Aalborg Idrætsarkiv, 0.35/85.

³²⁷ Aalborg Idrætsarkiv, 0.35/85.

forbedre de fysiske omgivelser for idrætten, men også af andre mere almene forhold i det lokale nærområde, og der ses således ingen ideologiske ideer eller tanker bag denne klub.

AIK Nørresundby afdelingen holdt stiftende generalforsamling den 3. september 1925, hvor Christian Sørensen blev valgt som klubbens formand. Der var diskussioner om, hvilke forbund og organisationer som klubben skulle være med i, men det endte med, at AIK Nørresundby kun forblev medlem af JAF (men dermed også indirekte medlem af DIF). Klubben gik straks i gang med at ansøge byrådet om tilladelse til at benytte sportspladsen (der var i 1910 blevet anlagt en varig sportsplads på 5 tønder land nær Skansevej) og gymnastiksalen ved skolen. Selve banespørgsmålet var et centralt emne for klubben, da det reelt var afgørende for, om klubben kunne fortsætte. Der står ikke noget i protokollerne om, hvad svaret blev på ansøgningen, men AIK Nørresundby kørte videre, så vi kan antage, at de i hvert fald ikke fik et afslag. I 1927 ansøgte klubben igen byrådet: ”*Formanden (Rhode) meddelte, at han efter en Samtale med Stadsingeniøren mente eventuelt senere at faa en bane nær Skansen til Benyttelse sammen med Skolen. Efter en Samtale med flere Byraadsmedlemmer ang. en afbenyttelse af Huset i Grusgraven kunne Formanden meddele at Byraadet sikkert ville stille sig velvilligt til denne Plan*”.³²⁸ Endnu en gang blev denne ansøgning ikke fulgt op i bestyrelsesprotokollerne, men ud fra andet materiale, ved vi, at AIK Nørresundby trænede på denne plads, så byrådet må have godkendt klubbens ansøgning.³²⁹ Der var altså en vis kontakt og velvillighed mellem AIK Nørresundby og Nørresundby byråd. I 1921 havde Nørresundby byråd fået socialdemokratisk dominans, men der er intet, som tyder på, at der var større velvilje til at hjælpe AIK Nørresundby af den grund.

AIK Nørresundby lagde megen vægt på det sociale samvær i klubben. Der blev afholdt mange fester, hvilket fik den betydning, at bestyrelsesmøderne blev en gennemgang af den forrige fest. Klubben var på ledelsesplan præget af, at der var mange konflikter mellem enkeltpersoner. På den baggrund var der stor udskiftning i bestyrelsen, da medlemmerne brugte dette forum som en kampplads, hvori de kunne lufte deres meninger og afpresse de andre medlemmer med at gå, hvis de ikke fik deres vilje. I protokollerne findes der mange eksempler på, at forskellige medlemmer var utilfredse med bestyrelsens interne samarbejde, ”...*da det kun er bestyrelsen, der sloges til festerne*”³³⁰, og på den baggrund var der mange, som forlod klubben i

³²⁸ Aalborg Stadsarkiv, A1962.

³²⁹ Aalborg Stadsarkiv, Andersen, Nørresundbys kommunale forvaltning 1842-1970, 1998.

³³⁰ Aalborg Stadsarkiv, A1962/1.

vrede, eller fordi de simpelthen ikke orkede at tage kampen op. Men denne personfiksering var ikke kun et problem mellem medlemmerne internt i klubben. Der var ligeledes en personlig konflikt mellem bestyrelsesmedlem Stewart Sørensen³³¹ og byrådsmedlem læge Grundtoft. De to havde et skænderi (desværre er der ingen oplysninger om, hvad de skændtes over), og dette skabte så meget røre, at Stewart Sørensen måtte forlade AIK Nørresundbys bestyrelse, da ”Læge Grundtoft skulle have udtalt, at såfremt denne sad i bestyrelsen, ville han ikke stemme for, at klubben fik noget tilskud fra kommunen”.³³² Det var en sag, som ikke gavnede ryet for nogle af de involverede parter, der begge kom til at fremstå meget utiltalende i idrætsmiljøet, som netop brystede sig af at kunne fremme sammenhold og kammeratskab. Alle disse sager optog selvfølgelig meget af klubbens tid, hvorved mange andre sider af klubarbejdet blev nedprioriteret. Der har derfor ikke været en ligeså stor fokusering på det sportslige i denne klub, hvilket ellers var kendetegnende for de andre AIK klubber i Aalborg og Vejgaard. Klubben var da også tæt på at ophæve sig selv i 1935, men symptomatisk for hele forretningsgangen i AIK Nørresundby blev afgørelsen kendt ugyldig af nogle bestyrelsesmedlemmer, som derefter selv ønskede at køre klubben videre.³³³

I vores søgen efter personsammenfald indenfor de tre AIK klubber og henholdsvis lokalpolitikken og arbejderbevægelsen fandt vi kun et tilfælde, nemlig AIK Aalborgs formand Axel Madsen, men som vi tidligere har nævnt, ses hans syn og tilgang til idrætten ikke at være præget af en ideologisk tankegang. (jf. afsnit 7. Arbejderbevægelsen i Aalborg). Axel Madsen kæmpede for både idrætten og arbejderbevægelsen, men for ham var der tale om to uafhængige kampe, idet han ikke forsøgte at kombinere disse ind i en helhedsforståelse. På den baggrund, og fordi vi ikke har fundet andre personsammenfald, mener vi, at der i AIK klubberne ikke kan spores nogen tætte forbindelser til arbejderbevægelsen. Tværtimod var det fælles for AIK Aalborg og AIK Vejgaard, at de satsede entydigt på den sportslige del, og at de herigenem forsøgte at statuere et eksempel på, hvilke værdier de vægtede højest, mens AIK Nørresundby skilte sig lidt ud, da der i denne klub var en forholdsvis stor vægtning af de sociale arrangementer. Klubberne har dermed været præget af at være påfaldende upolitiske i deres ageren ud ad til.

³³¹ Vi har ikke kunnet finde oplysninger vedr. erhverv og bolig for denne Stewart Sørensen.

³³² Aalborg Stadsarkiv, A1962/1.

³³³ Aalborg Idrætsarkiv, 0.45.

10. Sammenfattende analyse

Vi vil i dette afsnit trække essensen af vores forklaringsramme, analysen af de lokale politiske forhold og analysen af de enkelte idrætsklubber frem, og efterfølgende sammenholde disse for at kunne besvare specialets problemstilling i konklusionen. Der vil derfor forekomme gentagelser fra tidligere afsnit, men vi vil samtidig inddrage nye oplysninger fra arkiverne, idet disse har vist sig brugbare i den nye sammenhæng, som er opstået i forbindelse med behandlingen af teori og empiri.

Udgangspunktet for vores undersøgelse har været, om man kan skelne mellem henholdsvis borgerlige- og arbejderidrætsklubber for derigennem at kunne afgøre, hvorvidt der eksisterede nogen interesse i idrætten fra arbejderbevægelsen og om nogle af klubberne ses at følge en socialdemokratisk ideologisk linje. Derfor har vi i analysen valgt først at undersøge, hvilke karakteristika der gør, at vi kan betegne den enkelte klub som en arbejderklub. Dette gør vi ved at opstille forskellige parametre, således at vi får mulighed for at karakterisere klubbernes særpræg. Herved bliver det tydeliggjort, at den enkelte klub ikke entydigt kan karakteriseres som værende enten arbejderklub eller borgerlig klub. Når vi tager udgangspunkt i, hvad klubberne i deres formålsparagraffer vægtede, kan ARK og AIK Aalborg placeres i en gruppe, hvor fællesskabet/kammeratskabet blev fremhævet, mens Chang, TIF, VB, AR, Jyden og AFF kan placeres i en gruppe, der prioriterede sporten, som en værdi i sig selv. Vi mener, at betoningen af fællesskabet/kammeratskabet ligger i forlængelse af de værdier, som arbejderbevægelsen stod for, og på den måde blev de to klubber, som også med navnet signalerede et tilhørsforhold til arbejderbevægelsen, netop en del af arbejderbevægelsen. Dog har vi i forbindelse med gennemgangen af AIK Aalborgs arkivmateriale fundet, at klubben i det daglige virke i høj grad koncentrerede sig om det idrætsmæssige aspekt på bekostning af fællesskabet. Dette gjorde sig også gældende for AIK Vejgaard, men ikke for AIK Nørresundby, hvor der netop ses en vægtning af det sociale. Da vi ikke har fundet formålsparagrafferne for disse klubber, kan vi ikke afgøre, hvorvidt denne disharmoni også var gældende her. AIK Aalborgs prioritering af arbejderbevægelsens værdier gennem formålsparagrafferne bliver derfor blødt op, når vi ser på klubbens store betoning af konkurrenceelementet i det daglige virke, hvorfor klubben udsender forskellige signaler, der gør den svær at karakterisere som en entydig arbejderklub. Indenfor den gruppe af klubber, der vægtede sporten i formålsparagrafferne, og derfor ud fra dette parameter ikke kan karakteriseres som værende arbejderklubber, kan vi ligeledes se en yderligere opdeling af klubberne, idet Chang og Jyden nok vægtede sporten, men i

Formålsparagraf for Jyden: *”Hvorfor vi særligt ønsker Tilgang til vor Klub, er fordi saavel Brydning som Boksning udvikler den unge Mands fysiske Kraft, styrker Tænkeævnene og giver den unge Mand en staalsat Vilje, saaledes at han kan udvikle sig og blive, som en virkelig Mand bør være.”*

Citat fra Idrætsfestens program 1917. Aalborg Stadsarkiv, A165/3.

deres daglige virke tillagde fællesskabet/kammeratskabet stor værdi. Jyden adskiller sig dog ydermere fra de 5 andre klubber i denne gruppe, da klubben så formålet med idrætten som værende midlet til udviklingen af nyttige

samfundsborgere. Det er den eneste klub, hvori vi har set så tydelig en tilkendegivelse af sporten som opdragende element i samfundet, hvorfor vi kan konstatere, at idrætten generelt i mellemkrigstidens Aalborg ikke blev set som et middel til at udvikle bestemte karaktertræk.

Et andet parameter, vi har valgt at fokusere på, er, hvorvidt tidspunktet for oprettelsen af de enkelte klubber har nogen betydning for klubbens karakteristika. De ældste klubber i Aalborg blev oprettet før det tidspunkt, hvor man var begyndt at tale om en særskilt arbejderidræt funderet på et ideologisk grundlag. Ved indgangen til mellemkrigstiden fandtes der, af de klubber som vi arbejder med, AaB, Freja, Chang, TIF, AR, Jyden og AFF, så idrætstilbudene var altså allerede relativt godt spredt i byen, både geografisk og aktivitetsmæssigt. Indenfor denne gruppe af klubber, har vi gennem analysearbejdet dog fundet, at mange af medlemmerne i AaB, Freja, Chang, TIF og Jyden netop var arbejdere, hvorfor disse på den baggrund kan kategoriseres som værende arbejderklubber. Man kan således tale om, at der i Aalborg eksisterede arbejderklubber før mellemkrigstidens begyndelse. Dog mener vi, at TIF gennem dens optagelseskriterier forbeholdt sig retten til at være eksklusiv, forstået på den måde, at den kun optog en bestemt type arbejdere, hvorfor det blev en lukket klub. Denne lukkethed er svært foreneligt med de værdier, som vi ser, arbejderbevægelsen stod for. På den baggrund er der altså elementer indenfor TIF, hvis medlemmer udelukkende kom fra arbejderklassen, som var stærkt præget af lavsvænet og tankerne om et arbejderaristokrati, hvilket kan paralleliseres med traditionelle borgerlige værdier. Derfor kan TIF gennem dens medlemmer ses som en arbejderklub, men dens iboende eksklusivitet trækker den væk fra arbejderbevægelsens ideologiske værdier. AR og AFF kan derimod karakteriseres som værende borgerlige klubber, idet medlemmerne her kom fra de bedre stillede klasser. Det ses ikke direkte formuleret i klubbernes formålsparagraffer, at medlemmerne skulle være fra denne klasse, men i og med, at nye medlemmer skulle optages gennem anbefalinger fra flere eksisterende medlemmer, skete medlemsrekrutteringen naturligt indenfor samme klasse. Vi kan derfor konstatere, at der blandt de ældste klubber fandtes klubber, vi kan karakterisere som henholdsvis arbejderklub-

ber og borgerlige klubber, uden at dette dog bundede i en ideologisk funderet tankegang. Samtidig kan vi se, at der også indenfor denne opdeling af klubberne kan spores forskellige undergrupper, hvilket gør det vanskeligt at rubricere klubberne entydigt. Fælles for de ældste klubber var dog, at de havde overlevet de svære opstartsvanskeligheder, som alle klubberne oplevede, og de stod derfor som stærke alternativer til idrætsudøverne i Aalborg. De var alle præget af, at de havde overskud og muligheder for at sætte sig udover de konflikter, som kom med udviklingen i samfundet. Det var ligeledes disse klubber, der gennem perioden primært henvendte sig til byrådet, hvilket vi ser som et tegn på, at disse klubber i mellemkrigstiden havde konsolideret sig. Der har derfor været et relativt solidt idrætsudbud, hvorfor oprettelsen af nye klubber kan ses at være sket på baggrund af en bevidst handling og ikke udelukkende som opfyldelsen af et behov. De yngste klubber blev oprettet på et tidspunkt, hvor man var begyndt at tale om en særskilt arbejderidræt, hvorfor der i oprettelsen af disse kunne ligge en potentiel ideologisk arbejderklassetankegang bag. Når vi sætter dette skel styret af tidspunktet for oprettelsen, vil de ældste klubber, trods de indbyrdes forskelligheder, komme til at virke som repræsentanter for det traditionelle og derved komme til at fremstå som borgerlige klubber. VB, ARK og alle tre AIK klubber blev oprettet efter mellemkrigstidens begyndelse, og de kan således netop tænkes at være opstået som modpoler til de ældste. Vi har dog via analysearbejdet fundet, at ARK, som den eneste, blev oprettet med en ideologisk funderet tankegang, idet den gennem formålsparagraffen ytrede ønske om at udbrede rosporten til en bestemt klasse, og den kan dermed betegnes som en arbejderklub. Derimod ser vi, at oprettelsen af VB, AIK Vejgaard og AIK Nørresundby var en følge af den befolkningstilvækst og udbygning af byen, som netop skete i mellemkrigstiden, hvorfor der opstod et behov for flere klubber, men også at disse var lokaliseret udenfor Aalborg Købstad. Således ser vi, at disse klubber hverken havde nye idrætsaktiviteter på programmet, henvendte sig til en bestemt klasse via formålsparagrafferne eller var opstået ud fra en ideologisk tilgang til idrætten, hvorfor vi ikke kan karakterisere disse som værende ideologisk funderet arbejderklubber. Disse klubber blev i stedet netop oprettet på baggrund af et behov, der opstod som en naturlig konsekvens af byudviklingen, hvor nye bydele kom til, og hvor befolkningssammensætningen blev yngre, hvilket netop skabte optimale forudsætninger for de nye klubbens overlevelse.

Ved at undersøge, hvilken type fællesskab, de forskellige klubber er udgået fra, kan vi ligeledes opdele klubberne i grupper, som siger noget om, hvorvidt den enkelte klub kan karakteriseres som en arbejderklub eller ej. Karakteristisk for alle de undersøgte klubber var, at de blev etableret af mennesker, der i forvejen befandt sig i et fællesskab, men udgangspunktet for dis-

se fællesskaber var dog af vidt forskellig karakter. Udgangspunktet for Freja og Chang var, at de blev etableret af gadens drenge, og således var der tale om et givet socialt fællesskab bestemt af de kvarterer drengene boede og færdedes i. Klubberne blev oprettet spontant via drengenes sociale fællesskab skabt af den geografiske grænse og ses at være en naturlig forlængelse af drengenes leg, hvorved fællesskabet og klubben også bliver et eksempel på en form for levet arbejderkultur. Dette uformelle sociale fællesskab blandt drengene, det simple ledelsesarbejde i klubberne og det at de boede i arbejderkvarterer betød, at vi mener, disse klubber fik karakter af at være arbejderklubber. På samme vis kan udgangspunktet for klubbernes sociale fællesskab også være afgrænset gennem arbejdspladsen, hvor klubbens etablering netop ses at være funderet i en bestemt faglig gruppe, hvilket helt naturligt giver klubben et arbejderpræg. Dette ses tydeligst hos TIF og Jyden, hvor initiativtagerne til klubbernes oprettelse og medlemmerne var fra en bestemt faggruppe blandt arbejdere, men også hos ARK, hvor der dog mere var tale om et fællesskab skabt gennem arbejdspladsen. De to første klubber ses derfor at være skabt på baggrund af arbejdspladsens horisontale fællesskab, mens ARK var funderet på det vertikale fællesskab. I de resterende undersøgte klubber ser vi, at udgangspunktet for deres fællesskab primært var styret af initiativtagernes ønske om at oprette den type idrætsklub. Umiddelbart var fællesskabet således funderet i interessen for den enkelte idrætsaktivitet, men samtidig var dette fællesskab også betinget af de forskellige grupperinger, som samfundets sociale inddelinger udstak. Det kan derfor være svært at give en entydig karakteristik af klubberne gennem denne type af fællesskaber. Fælles for AaB, VB, AR, AFF og alle tre AIK klubber var dog, at initiativtagerne fandt sammen på baggrund af et i forvejen eksisterende fællesskab, der blev koncentreret endnu mere i en fælles interesse for idrætten. Dette ligger ligeledes i forlængelse af beskrivelsen af den levet arbejderkultur, hvor der netop var tale om fællesskaber mellem folk fra arbejderklassen, der ikke havde nogen ideologisk eller politisk begrundelse, men derimod blev skabt gennem interesser. Vi mener dog, at denne type af fællesskab ikke kun var forbeholdt arbejderklassen, men også opstod i den borgerlige klasse. Medlemmerne i disse 7 klubber valgte selv at indgå i den enkelte klubs fællesskab ud fra et ønske om at dyrke idrætten, og ikke fordi den enkelte klub havde en ideologi, som medlemmet sympatiserede med. Det enkelte medlems valg af idrætsklub skal således ses som et resultat af en interesse for den pågældende idrætsaktivitet, men også som et valg, der var determineret af det sociale fællesskab. Det sociale fællesskab lå så ubevidst forankret i det enkelte individ, at valget af idrætsklub blev oplevet som frit, men der var reelt tale om, at man søgte mod de fællesskaber, som mindede mest om det sociale fællesskab, man i forvejen befandt sig i. Disse klubber ser vi således som et udtryk for en form for levet hverdag for det

enkelte menneske, hvad enten det tilhørte borgerskabet eller arbejderklassen, og hvor oprettelsen af idrætsklubber blev et naturligt led i den overordnede udvikling i samfundet. På den baggrund kan vi se, at AaB, VB og alle 3 AIK klubber havde medlemmer fra arbejderklassen, mens medlemmerne i AR og AFF primært var folk fra borgerskabet. Det kan dog undre, at AaB, som ellers havde et borgerligt fællesskab som udgangspunkt, i løbet af mellemkrigstiden fik overvægt af folk fra arbejderklassen. Forklaringen på dette skal nok findes i det faktum, at AaB blev til gennem en sammenlægning af 2 klubber, hvorved de to oprindelige klubbers fællesskab blev brudt, og samtidig satsede AaB efterhånden mere og mere på fodboldspillet på bekostning af cricket, hvilket utvivlsomt har haft stor betydning for klubbens voksende tiltrækning på arbejderklassen.

Endnu et parameter, hvorved vi kan karakterisere klubberne, som værende arbejderklubber eller ej, er klubbernes medlemskab af de to organisationer DAI og DIF. DAIs oprettelse i 1929 skal ses som et resultat af en ideologisk utilfredshed med de eksisterende forhold i DIF, hvorunder idrætten blev udfoldet. DIF blev af DAI udpeget som en repræsentant for de borgerlige værdier i samfundet, som DAI ønskede at tage afstand fra. I arkivmaterialet har vi fundet, at samtlige klubber stod som indirekte medlemmer af DIF gennem indmeldelse i forskellige specialforbund, mens kun ARK og AIK i løbet af perioden tillige stod som medlem af DAI. Da klubberne derfor ikke har opfattet det som et problem at være medlem af begge organisationer, mener vi ikke, at denne opdeling kan bruges til at karakterisere klubberne, som værende arbejderklubber med vægt på en ideologisk tilgang til idrætten eller ej. I det hele taget har vi, i alt det arkivmateriale vi har læst, kun set en meget ringe opbakning til en ideologisk baseret arbejderidrætsorganisation i Aalborg, idet der i Nordjylland Kredsen af DAI i 1937 blot var tilmeldt 5 klubber.³³⁴ Der er således noget, som tyder på, at tilslutningen til dette forbund generelt for hele regionen var meget lav. Dette kan hænge sammen med, at den primære drivkraft kom fra København, som lå langt væk både geografisk og mentalt fra forholdene i Aalborg. Fælles for alle de undersøgte klubber var, at der i arkivmaterialet ikke ses nogen ideologisk funderet begrundelse for medlemskabet af de enkelte specialforbund, men at dette i stedet blev et praktisk valg ud fra økonomiske og sportslige hensyn. Når vi bruger klubbernes organisationsmedlemskab som parameter, kan vi ikke fastslå nogen grupperinger i henholdsvis arbejderklub eller borgerlig klub, da de alle ses at være medlem af DIF, der, på

³³⁴ Klubberne var Arbejdsmændenes Boldklub "Vejgaard", Bagernes Boldklub, Bude og Ungarbejdernes Boldklub, Fabriksarbejdernes Boldklub og Fællesforeningens Boldklub. Aalborg Idrætsarkiv, A326/1.

trods af DAIs prædikat, ikke i dets formålsparagraffer ses at tilkendegive et bestemt ideologisk tilhørsforhold.

Ligeledes kan vi se, at alle de undersøgte klubber også valgte et medlemskab af SIFA (eller den tilsvarende organisation SIV i Vejgaard) uden videre diskussion, hvilket tyder på, at dette medlemskab heller ikke blev tillagt en ideologisk tilkendegivelse, hvorfor vi på den baggrund ikke kan bruge SIFA som et parameter ift. en klassificering af klubberne. AIK Nørresundby var dog ikke på dette tidspunkt medlem af nogen af disse foreninger, og da vi ydermere ikke i arkivmaterialet har fundet tegn på en tilsvarende foreningsdannelse i Nørresundby, kan vi ikke udtale os om forholdene for denne klub. Vi har dog valgt at fokusere på SIFA, idet organisationen er central, da det er i dette forum, vi kan se, at interaktionen mellem idrætten og lokalpolitikken træder tydeligst frem. SIFA blev oprettet i 1911 med det formål at skabe bedre rammer for idrætten i Aalborg. Eugen Schmidt var med til at danne denne forening, hvorfor han må betegnes som en central mand for idrættens udvikling både nationalt og lokalt i Aalborg. Hans tætte bånd til DIF ses også ud fra SIFAs første lov, hvor der står, at man vil følge DIFs love, hvilket også er gældende den dag i dag.³³⁵ SIFAs tætte forbindelse med DIF har altså heller ikke skabt konflikter i klubberne i forbindelse med medlemskabet af SIFA, præcis ligesom medlemskabet af specialforbundene heller ikke gjorde det. Vi har heller ikke længere op i tiden fundet uoverensstemmelser i klubbernes arkivmateriale vedr. medlemskab af DAI eller DIF og SIFA. Klubberne formåede således på trods af deres forskellighed at finde sammen i en organisation, der kunne varetage samtlige klubbers interesser i Aalborg. Det havde selvfølgelig den konsekvens, at det blev et meget bredt samarbejde om emner, som havde relevans for idrættens udførelse som helhed, og ikke et spørgsmål om hvilke præmisser og ideologier idrætten skulle bygge på. SIFAs primære mål var at skaffe midler til idrætten i Aalborg, og det er da også økonomiske tilskud, vi ser, medlemsklubberne ansøgte foreningen om i deres bestyrelsesprotokoller. Som organisation ligger SIFA tæt op af de tanker omkring adgang til og demokratisering af idrætten, som Frisch havde. SIFA opnåede da også stor succes, hvilket især erhvervelsen og udbygningen af jorden til Stadion i 1920 vidner om. Brændevinshandler Harald Jensen havde ved sin død i 1914 testamenteret jorden omkring sin bolig, Haraldslund, til byen, og netop denne gestus har ofte gjort ham til en sagnomspundet person indenfor idrætten i Aalborg, da det i eftertiden blev gengivet som, at han gav jorden til idrætten. I forbindelse med arkivarbejdet har vi dog læst en gengivelse af Harald Jensens testamente og

³³⁵ Aalborg Idrætsarkiv, 0.0/2.

her fundet, at dette ikke er helt sandt. I testamentet stod der, at han overlod villaen ved Haraldslund til Aalborg kommune og gerne så, at bygningen blev anvendt til Historisk Museum. Arealet omkring Haraldslund blev også testamenteret Aalborg kommune, og her foreslog han, at haveanlægget skulle anvendes for kommuneskolerne til en slags botanisk have, hvor elever havde adgang ifølge med en lærer. I den sidste del af testamentet ses dog en åbning for idrætten, idet der stod, at hvad de ”... *tilliggende jordarealer angår, da skal den nuværende have eller del deraf bibeholdes som sådan, hvis det kan forenes med den anvendelse bygningerne får. Den øvrige dele af tilliggendet skal da gå til offentlig, almen benyttelse for byens borgere, idet vi ønsker det udlagt og tilplantet som offentligt anlæg indlagte store åbne pladser eller plæner til leg, tennis, fodbold, langbold og anden sommer- og vintersport*”.³³⁶ Harald Jensen havde altså et ønske om, at hans store formue skulle komme byens borgere til gode, men der er ikke noget, som tyder på, at han havde en speciel tilknytning til idrætten. Hans store interesser var kunsten og kulturen, og det var da også hensigten, at jorden primært skulle udnyttes til dette, mens kun en mindre del af det store areal skulle anvendes til idrætten. At arven fra Harald Jensen udelukkende endte med at komme den organiserede idræt i byen til gode, var et resultat af SIFAs og specielt Eugen Schmidts arbejde. Han fik kendskab til Aalborg kommunes arv, hvorefter han straks sendte en anmodning til byrådet om at få det store jordareal udlagt til idrætsanlæg.³³⁷ Sagen blev henlagt indtil 1916, hvorefter forhandlinger mellem SIFA og byrådet gik i gang omkring en evt. udlægning af Haraldslunds jorder til idrætsplads. I SIFA mente man, at dette lå tæt op ad Harald Jensens ønsker, selvom ordlyden selvfølgelig ikke blev fulgt slavisk. Resultatet blev, at kommunen bestemte sig for at opføre Stadion på jorden, og at dette skulle finansieres igennem et frasalg af den resterende jord. Derved blev kunsten helt fravalgt, og kulturen blev begrænset i dens udformning. SIFA fik altså gennem en meget aktiv indgriben erhvervet jord til idrætten i Aalborg, hvilket var et stort rygstød for foreningen. Det blev således tydeligt for alle, at idrætten i Aalborg kunne opnå gode resultater, hvis den stod samlet. SIFA, som organisation, har derfor stået (og står) stærkt overfor det politiske liv i Aalborg. Det var i dette forum, at idrætten og lokalpolitikken i mellemkrigstiden havde den største forbindelse, men dette samarbejde var primært økonomisk betonet, idet vi ikke har fundet nogen sager, der funderede på ideologiske forhold.

Vi kan som et resultat af vores undersøgelse af idrætsklubberne i Aalborg konkludere, at idrætten blev mere og mere udbredt i mellemkrigstiden. Dette ser vi på baggrund af det sti-

³³⁶ Samuelsen, *Brændevinshandleren Harald Jensen*, 1977.

³³⁷ Aalborg Idrætsarkiv, Eugen Schmidt, *Idrættens forkæmper*, 1981.

gende antal klubber, klubbernes specialisering indenfor de enkelte idrætsaktiviteter, samt den voksende medlemstilslutning i de enkelte klubber. Samtidig kom der også i lokalpolitikken en øget interesse for idrætten, hvilket vi ser i forlængelse af det stigende antal behandlede sager i Aalborg byråd, samt oprettelsen af deciderede idrætsudvalg både i Vejgaard sogneråd og Aalborg byråd. Begge disse kommuner har i perioden haft socialdemokratisk dominans, men vi har dog ikke i arkivmaterialet kunnet konstatere en sammenhæng mellem en socialdemokratisk ideologi og idrætslivets voksende indflydelse i lokalsamfundet. Dog ser vi en velvillighed fra byrådet til at hjælpe idrætsklubberne, men denne skal mere ses som et udtryk for erkendelsen af det nødvendige i at afværge opståede kriser i samfundet, og ikke som et bevidst ønske om at støtte idrætten. Denne hjælp var politisk neutral, idet vi ikke kan spore en prioritering af enkelte klubber, da alle, der ansøgte, fik den ønskede hjælp. Klubberne kan altså ikke opdeles i grupper af, hvem der fik og ikke fik hjælp fra politisk side, med derimod i grupper af, hvem der søgte og ikke søgte denne hjælp. Denne inddeling ser vi dog være betinget af, hvor konsolideret klubberne var, og ikke som et resultat af et politisk ideologisk ståsted. Samtidig kan vi heller ikke indenfor byrådet se nogen interne konflikter mellem borgerlige og socialdemokrater ang. villigheden til denne hjælp, idet der i arkivmaterialet ikke ses nogle ideologiske diskussioner i byrådssalen, ift. hvorvidt idrætten skulle have hjælp eller ej. Hjælpen ser vi således ikke som et udtryk for et ønske om direkte at støtte idrætten, men derimod var det en måde, hvorpå kommunen kunne gå ind og neddæmpe kriserne, ved fx at mindske arbejdsløsheden med mere idrætsbyggeri, uden at komme i konflikt med det private arbejdsmarked. Desuden ser vi også, at fx byggeriet af Stadion i 1920 blev anset som en måde, hvorigennem byen kunne profilere sig og dermed være med til at skabe bedre vækstbetingelser for sig selv, og ikke som et udtryk for støtte til idrætten for idrættens egen skyld.

Den videre analyse af de aalborgensiske idrætsklubber og undersøgelsen af, om der eksisterede en ideologisk tilgang til idrætten blandt disse, har vi valgt, skal foregå indenfor de teoretiske rammer, som Bomholt og Frisch giver, idet vi netop har valgt at benytte os af deres definitioner af en arbejderidrætskultur. De havde forskellige opfattelser af, hvad en arbejderkultur var, hvilket selvfølgelig også påvirkede deres syn af, hvordan arbejderidrætten skulle udvikles og placeres i samfundet. Bomholt så, at idrætten var et middel til at nå et socialistisk samfund, og den indgik som et integreret led i udviklingsfaserne af et socialistisk samfund. Dermed kunne Socialdemokratiet gennem idrætten være med til at udvikle det særlige socialistiske menneske, som Bomholt talte meget om. Vi mener, at det for Bomholt var centralt, at der blev oprettet et selvstændigt arbejderidrætsforbund, der kunne fastholde arbejderne indenfor den

socialistiske organisation og opdragelse. Frisch tilkendegav ikke udtrykkeligt samme holdning, men tog heller ikke skarp afstand til oprettelsen af selvstændige arbejdsidrætsklubber, i og med, at han netop så organiseringen af arbejderne som et bærende element i arbejderne kulturliv. Frisch mente, at arbejderne skulle have adgang til de eksisterende kulturgoder, herunder også idrætten, og derfor var oprettelsen af særlige arbejderidrætsklubber vigtig, da disse klubber med deres organisation var et redskab for arbejderne til at få adgang til idrætten. Bomholts kritik af den eksisterende (borgerlige) sportskultur gik hovedsageligt på, at det var en individualistisk idræt, hvilket han tog skarp afstand fra. Netop denne form for idræt passede ikke ind i udviklingen af et socialistisk menneske og samfund, hvor fællesskabet var en essentiel del af opbygningen. Der fandtes altså for Bomholt en særlig form for socialistisk idræt, nemlig holdsporten. For Frisch var der ikke tale om, at der fandtes en idræt, der var bedre end andre til at indgå i den socialdemokratiske kulturforståelse, for ham gjaldt det om at udbrede alle eksisterende former for idræt til arbejderne.

Nogle af de udvalgte idrætsklubber kan på forskellig vis relateres til Bomholts og Frischs ideologiske tanker vedr. arbejderidrætten, men dog har vi ikke fundet, at klubberne kan siges at følge eller bekende sig til én bestemt ideologisk line. For Bomholt var det aktiviteten i idrætten, som var med til at definere, om der var tale om en arbejderidræt eller ej. Individualistisk sport var for Bomholt ikke en del af arbejderidrætten. Dermed ser vi, at AIK klubberne på trods af navnet, der netop signalerede et arbejdertilhørsforhold, falder udenfor denne betegnelse, både fordi alle klubberne hovedsageligt dyrkede atletik, som netop i dens udfoldelse er individualistisk, og pga. den store betoning af konkurrenceelementet, hvilket dog primært var gældende i AIK Aalborg og AIK Vejgaard. Men at sige, at AIK klubberne dermed repræsenterede en borgerlig del af samfundet, kan vi heller ikke, hvilket bl.a. skyldes medlemmernes baggrund og klubbens økonomiske forhold, der viste et tilhørsforhold til arbejderklassen. AFF og alle tre AIK klubber eksisterede samtidig, og klubberne kom derved til at stå som modpoler til hinanden i lokalsamfundet, da de indirekte kæmpede om den samme potentielle medlemsskare. Derfor blev klubberne også nødt til at differentiere sig fra hinanden, så de i lokalsamfundet kunne opfattes som alternativer. Det er på den baggrund, vi kan se, at der kan tales om AIK klubberne som arbejderklubber og AFF som en borgerlig klub, da der i medlemsskarens sammensætning var en hovedvægt af arbejdere i AIK klubberne og borgerlige i AFF. Årsagerne til dette skel mener vi ikke findes i en ideologisk bekendelse hos AFF og AIK klubberne, men i stedet skal klubbernes grupperinger mere ses som en konsekvens af, hvilken klasse de mennesker, der tog initiativ til oprettelsen af klubberne, tilhørte.

Vi har i en yderligere undersøgelse af, hvorvidt idrætsaktiviteten ses at afspejle klubbernes ideologiske ståsted, fokuseret på fodbolden, som netop i mellemkrigstiden oplevede en stor popularitet. Fodbold er ofte blevet set som en arbejdersport, idet dens udfoldelse bygger på et fællesskab, og årsagen til dette kan findes i Bomholts karakteristik af arbejderidrætten som værende kollektiv. Samtidig betød dens tilgængelighed, at der var få omkostninger forbundet med det at spille fodbold, og at den derfor som udgangspunkt ikke udelukkede hele klasser fra at deltage. Vi har derudover fundet, at der i DAI Nordjylland var en klar overvægt af fodboldklubber, hvilket yderligere var med til at karakterisere fodbold som en særlig form for arbejderidrætsaktivitet. Dog mener vi ikke, at fodbolden kan ses som en specifik arbejdersport, idet den vandt tilslutning hos folk fra alle klasser samtidig med, at dens indbyggede element af konkurrence, som i mellemkrigstiden trådte tydeligt frem med afholdelsen af fx Aalborg Pokal Turnering, netop ses at stræbe efter medaljer og anerkendelser. Dette er yderligere med til at trække fodbolden væk fra en entydig arbejdersport, som fodbolden, ifølge Bomholts terminologi, må være. Vi kan i AaB, Freja, Chang og VB således se, at klubkulturen byggede på konkurrencens forudsætninger, hvor man hyldede vinderen og statuerede denne som et eksempel på, at hårdt arbejde medførte en fortjeneste. Denne betoning af at hylde vinderen var dog ikke enestående for idrætsklubber med fodbold som aktivitet, idet vi stort set i alle de klubber, vi har undersøgt, ser, at det bærende element netop var konkurrencen. Dermed ser vi også, at idrætsklubberne gennem deres værdisæt accepterede de præmisser som industrisamfundet gav for det enkelte menneske. Den sociale mobilitet i samfundet kom således tydeligt til udtryk i idrætten, men var netop en konsekvens af industrisamfundets indførelse, hvor det lønnede sig at arbejde hårdt.

Modsat Bomholt så Frisch ikke, at der var særlige aktiviteter, der knyttede idrætten tættere til arbejderbevægelsen. Han ønskede derimod, at alle mennesker fik mulighed for at deltage i den type idræt, som den enkelte selv fandt fornøjelig, og i forlængelse af denne tankegang kan vi se ARKs oprettelse. ARK blev netop dannet med det udtalte formål at give arbejderne muligheden for at dyrke rosporten, idet den eksisterende AR indirekte, via kravet om ballotation og det høje medlemskontingent, holdt arbejderne udenfor. ARK er samtidig den eneste af de undersøgte klubber, hvori vi kan spore et ideologisk tilhørsforhold til arbejderbevægelsen, idet klubben meget bevidst forsøgte at identificere sig med arbejderklassen bl.a. via formålsparagraffen, navn og medlemskabet af DAI. Derved kom klubben også til at virke meget rød, og man kommer derfor nemt til at sætte den i forbindelse med den ideologi, som Bomholt var fortalende for, hvor arbejderidrætsklubber blev et middel til at fastholde arbejderne indenfor eg-

ne rammer. Derfor mener vi ikke, at ARK kan ses at være repræsentant for hverken Bomholts eller Frischs ideologi. Det er dog sandsynligt, at både oprettelsen og den senere udvikling af ARK var inspireret af begge disse teoretikere, hvilket også stemmer overens med, at klubbens oprettelse lå efter sammensmeltningen af de to kulturforståelser. ARK indgik som en del af arbejdernes kamp i Aalborg for at skaffe denne klasse bedre forhold indenfor rosporten, men klubben blev aldrig sat i forbindelse med den overordnede kamp, hvorfor vi ikke kan se, at idrætten blev anvendt som et middel hos den aalborgensiske arbejderbevægelse. Det er altså bemærkelsesværdigt, at vi overhovedet ikke ser idrætten i Aalborg blive tænkt ind som et led i mellemkrigstidens klassekamp, men det skyldes, at ideologien aldrig slog helhjertet igennem i idrætten, hvorved idrætten fortrinsvist gav indtryk af blot at være en fritidsinteresse.

11. Konklusion

I arbejdet med at besvare specialets problemstilling har vi fundet det nødvendigt at afklare de enkelte idrætsklubbers karakteristika for derigennem af kunne belyse deres evt. tilhørsforhold til arbejderbevægelsen. Vi kan derfor, på baggrund af specialets analysedele, konkludere, at ARK var den klub i Aalborg, som havde den største tilknytning til arbejderbevægelsen, idet den både havde en meget tydelig ideologisk tilgang, men også i det daglige virke henvendte sig direkte til arbejderklassen. Dog kan vi konstatere, at netop denne klub blev oprettet meget sent ift. de andre klubber, hvilket kan have den betydning, at vores tolkning giver en skævvridning ift. det samlede idrætsbillede. Hvis der havde været arkivmateriale til at medtage flere klubber, der blev oprettet på samme tidspunkt som ARK, kan vi ikke afvise, at billedet ville være anderledes. AaB, Freja, Chang, TIF, VB, Jyden og AIK klubberne kan vi ligeledes karakterisere som værende arbejderklubber, men dette er for hver enkelt klub konkluderet på et mere diffust grundlag. Gennemgående for disse klubber ses det, på trods af deres forskellige særpræg, at medlemmerne kom fra arbejderklassen, og at hver enkelt klub derved i det daglige virke kom til at stå som udtryk for et fællesskab af arbejdere. Vi kan dog ikke se, at der i disse 9 klubber var et specifikt ideologisk tilhørsforhold til arbejderbevægelsen, hvorfor vi kan konkludere, at en fuld opbakning til den ideologiske side af arbejderbevægelsen ikke har været at spore indenfor disse klubber. De sidste to klubber, AR og AFF, ligger meget fjernt fra arbejderbevægelsens ideologi og grundlag, og vi kan derfor konkludere, at der fandtes idrætsklubber, der på ingen måde kan karakteriseres som værende arbejderklubber. Dette betyder, at der i Aalborg i mellemkrigstiden har eksisteret to grupper af klubber, hvorved vi teoretisk kan tale om eksistensen af en konflikt i Aalborg om retten til at definere idrætten, der havde direkte paralleller til konflikten mellem DAI og DIF. Denne konflikt ser vi dog ikke slå igennem i praksis, da opdelingen af klubberne skyldes, at den ene gruppe tydeligt ikke havde nogen tilknytning til arbejderbevægelsen, hvorfor den anden gruppe umiddelbart fik det, idet de blev set som hinandens modsætninger. Vi må dog konkludere, at denne opdeling af klubberne i borgerlige og arbejderidrætsklubber ikke kan gøres så tydelig for arbejderklubbernes vedkommende, da vi ikke entydigt kan karakterisere klubber med et ikke-borgerligt præg, som værende fuldt ud gennemførte arbejderklubber. Langt størstedelen af de undersøgte idrætsklubber i mellemkrigstidens Aalborg er derfor kendetegnet ved at være en gruppe af arbejdere, der har dannet et fællesskab om en idrætsaktivitet, og derfor kan de betegnes som værende arbejderklubber ud fra tankerne om den levet arbejderkultur, men den enkelte klub kan ikke ses at være funderet i en ideologisk tankegang. Selve idrætsaktiviteten ser vi ikke har be-

tydning for den enkelte klubs karakteristika, idet klasserne dyrkede de samme idrætsgrene, men dog var aktiviteternes tiltrækningskraft og tilgængelighed for de forskellige klasser af varierende styrke.

Vi kan på baggrund af undersøgelsen af de 12 udvalgte idrætsklubber konkludere, at der i disse, på trods af, at vi vil betegne de 10 af dem som arbejderklubber, ikke kan ses nogen interesse fra den aalborgensiske arbejderbevægelses medlemmer i oprettelsen og udviklingen af de lokale idrætsklubber i mellemkrigstiden. Da vi i udvælgelsen af idrætsklubberne har forsøgt at dække et så bredt spektrum af aktiviteter, geografisk placering i byen, opstartsår og medlemsammensætning, og da vi samtidig har læst hovedparten af det tilgængelige arkivmateriale vedr. arbejderbevægelsen i Aalborg i mellemkrigstiden uden at finde personsammenfald, er der meget, som tyder om, at dette har været en generel tendens i byen. Idrætten ses overhovedet ikke tænkt ind som en del af den aalborgensiske arbejderbevægelses kamp for at forbedre arbejdernes vilkår. Vi kan derfor på den baggrund konkludere, at idrætten som et politisk redskab ikke var slået igennem i mellemkrigstidens Aalborg.

Ligeledes kan vi konkludere af vores analyse, at ingen af de 12 udvalgte idrætsklubber ses at følge en ideologisk linje, der kan relateres direkte til Socialdemokratiets formulerede kulturpolitik. Først og fremmest skyldes det formentlig, at hovedparten af klubberne var oprettet før partiets officielle kulturpolitiske tilkendegivelse, men vi har dog heller ikke kunnet se nogle af de tanker, som nødvendigvis skabte grundlaget for den formulerede kulturpolitik, udtrykt i arkivmaterialet. Den kulturdebat, som eksisterede internt i Socialdemokratiet i mellemkrigstiden, kan derfor ikke ses afspejlet i idrætsklubberne, hvilket yderligere understøttes af, at vi ikke kan spore en kursændring i klubbernes udvikling i forbindelse med formuleringen af Socialdemokratiets kulturpolitik. Dog er der en undtagelse, da ARK, som den eneste klub, blev oprettet efter Socialdemokratiets formulering af en kulturpolitik og samtidig havde en ideologisk tilgang til udøvelsen og synet på idrætten. Hvorvidt dette hænger sammen med tilblivelsen af en officiel kulturpolitik fra Socialdemokratiet, kan vi dog ikke udtale os om. I ARKs arkivmateriale findes der ingen direkte henvisninger til Socialdemokratiets kulturpolitik, men vi mener dog, at klubben var inspireret af en socialdemokratisk ideologisk kulturpolitisk linje. Der ses således en forskel på den ideologiske tilgang de 12 undersøgte klubber havde til idrætten og udøvelsen af denne, alt efter, om de blev oprettet før eller efter Socialdemokratiet formulerede deres kulturpolitik, men hvorvidt dette er generelt gældende for udviklingen af

idrætslivet i Aalborg, er vores undersøgelsesgrundlag ikke fyldestgørende nok til, at vi kan konkludere på.

Den øgede interesse for idrætten, som kan spores i mellemkrigstiden, ser vi ikke hænger uløseligt sammen med Socialdemokratiets fremgang nationalt eller lokalt, men vi mener, at det skal ses som en del af en udvikling i samfundet, hvor idrætten gennem et udvidet fritidsbegreb vandt mere og mere plads. Således var det en generel samfundsinteresse, der indbefattede en større interesse fra mediernes side, flere tilskuere til de forskellige idrætsbegivenheder og selvfølgelig den øgede deltagelse i udfoldelsen af idrætten. Denne udvikling ser vi ikke direkte afledt af Socialdemokratiets formulering af en kulturpolitik, men derimod var arbejderklassens mulighed for at dyrke idrætten en indirekte følge af de rettigheder, som arbejderbevægelsen havde kæmpet for og opnået. Dette har fået den betydning, at idrætten ofte er blevet kædet sammen med arbejderbevægelsen, og det er på den baggrund, at man i eftertiden har talt meget om eksistensen af en selvstændig arbejderidræt i mellemkrigstiden. Vi kan dog ud fra vores undersøgelse konkludere, at hovedparten af idrætsklubberne blev oprettet for at opfylde et behov og ikke på baggrund af et ideologisk motiv, hvorfor deltagelsen i idrætten i mellemkrigstidens Aalborg primært skal ses som en fritidsbeskæftigelse, der netop for den enkelte blev dyrket for fornøjelsens skyld.

12. English summary

During the inter war period Denmark was affected by different economic crises, which meant that many people saw the period as an unsafe one. Besides that, many of the traditional patterns in society were changed, which gave more uncertainty and unrest to this time. Changes in the existing class society, the increased urbanization and the political streams were all factors in creating a more dynamic society, from this we have learned that the foundation of today's welfare state was laid in this period. The Danish labour movement had in the time up to World War 1 been established, and the movement had, during the inter war period, passed several improvements for the working-class. The Social Democrats, (which was the political branch within the labour movement), won the majority in parliament in the inter war period, which proved to have a large influence upon its politics, as the party had to act within the parliamentary realm. As a result, the party's redefinition from a working-class party to a people's party was put on paper, even though this had been reflected in the party's politics for some time. More people had more spare time in the inter war period, which was why there also was an increased focus on culture. Within the Social Democrats a theoretic debate arose regarding the evolution of a working culture, formulated through Bomholt and Frisch, whilst, at the same time, a real working culture evolved within the society.

We have investigated the effect that these considerations had on local athletics in Aalborg. The investigation is based on an analysis of 12 selected athletic associations, which represent a wide array of the athletic choices, that existed in Aalborg during the inter war period. The various different athletic associations in Aalborg can be characterized as working-class athletic associations, because a form of working culture can be traced within them. This form of working culture is not the same culture that stood in contrast to the middle-class, it is more so a form of activity that people from the working-class participated in. We can also find athletic associations that represented middle-class values. This puts us in a position to be able to meaningfully distinguish between the middle-class and working-class associations, but not, however, on the ideological manifestation of each association. Evolution of a particular working-class culture cannot be traced in athletics, as we do not find that the trade-union movement or the political branch within the labour movement supported or stimulated an evolution of ideological based working-class athletics in Aalborg. Athletics was not thought of as a tool in the cultural struggle during those times, as our investigation of inter war period athletics associa-

tions in Aalborg, has shown that the associations were established to fulfill a need, and that the people participated in athletics for their own pleasure.

13. Litteratur og kilder

Litteratur

- Andersen, Evald, "Dansk idræts forbunds historie", I: Danske Idræts Bog, bind 1, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 273-280).
- Andersen, Svend Aage, "Arbejderklassens kulturhistorie – problemer og indfaldsvinkler i studiet af arbejderkultur", I: Årbog for Arbejderbevægelsens historie, årgang 11, 1981, (s. 7-41).
- Andersen, John, m.fl., "Kulturen og arbejderbevægelsen", Medusa, 1978.
- Bay, Carl-Erik, "Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden", Forlaget GMT, 1973.
- Bender, Henning, "Aalborg Historie, bind 4 - Aalborgs industrielle udvikling 1735-1940", Aalborg Kommune, 1987.
- Bender, Henning; Knudsen, Knud; Strange Petersen, Erik og Tvede-Jensen, Lars, "Aalborg Historie, bind 6 – Arbejderbevægelsen i Aalborg 1870-1970", AOF Aalborg, 1998.
- Bentzen, Lone m.fl., "Kolonihavebevægelsens blomstrende udvikling i mellemkrigstiden", I: Årbog for Arbejderbevægelsens Historie, SFAH, 1981, s. 91-125.
- Bonderup, Gerda, "Danmarks historie – i grundtræk", Busck, Steen og Poulsen, Henning (red.), Aarhus Universitetsforlag, Århus N, 2000.
- Bomholt, Julius, "Arbejderkultur", AOF's Bogkreds, Fremad, 1932.
- Bomholt, Julius (red.), "Kulturen for Folket" (forordet), AOF's Bogkreds, Fremad, 1938.
- Christiansen, "Hartvig Frisch", Christian Ejlers Forlag, 1993.
- Christiansen, Niels Finn; Lammers, Karl Christian og Nissen, Henrik S., "Gyldendals Danmarks historie – Tiden 1914-1945", bind 7, Mørch, Søren (red.), Gyldendal, København, 1988.
- Christiansen, Niels Finn, "Fagbevægelsens historie", AOF's Forlag, 2004.
- C. J. og J. L., "Dansk professionel boksning", I: Danske Idræts Bog, bind 2, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 999-1001).
- C. J., "Fodboldspillet historie", I: Danske Idræts Bog, bind 1, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 14-20).

- ”Dansk Idrætsforbund Aarsberetning 1917”, Chr. Christensens Bogtrykkeri, København, 1918.
- ”Den Store Danske Encyklopædi”, bind 1, Lund, Jørn (red.), Gyldendal, 1994.
- ”Den Store Danske Encyklopædi”, bind 4, Lund, Jørn (red.), Gyldendal, 1996.
- ”Den Store Danske Encyklopædi”, bind 5, Lund, Jørn (red.), Gyldendal, 2000.
- Dybdal, Vagn (red.), ”Arbejderbevægelsens hvem-hvad-hvor”, Politikken, 1974.
- Engberg, Jens, ”I minefeltet: træk af arbejderbevægelsens historie siden 1936”, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 1986.
- Finnemann, Niels Ole, ”I Broderskabets Aand: Den socialdemokratiske arbejderbevægelses idéhistorie 1871-1977”, Gyldendal, 1985.
- Fog, M., ”Ridesporten”, I: Den Danske Idræts Bog, bind 2, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 1007).
- Frisch, Hartvig, ”Kronikken”, I: Social-Demokraten den 8. september 1932
- Frisch, Hartvig, ”By og bolig. Et kulturproblem”, I: Kritisk Revy, hefte 4, 1928, (s. 8-15).
- Frisch, Hartvig, ”Dansk Arbejderkultur”, I: Dansk Udsyn, 4. hefte, årgang XI, 1931, (s. 249-266).
- Hansen, Ebbe, ”Masseidræt: frihed, sundhed, kultur: en undersøgelse af arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på Dansk Arbejder Idrætsforbund i perioden 1929-1943”, Århus Universitet, 1977.
- Hansen, Ebbe, ”Arbejderidrætten i Danmark med særligt henblik på DAI i perioden 1929-43”, I: Den jyske Historiker, nr. 19/20, 1980, (s. 139-203).
- Hansen, Jørn, ”Sportens vej til Danmark”, I: Den engelske sports gennembrud i Norden, Trangbæk, Else (red.), Dansk Idræthistoriske Forening.
- Hansen, Jørn, ”Idrætten og samfundets fremgang”, I: Dansk Idrætsliv, bind 1, Trangbæk, Else m.fl. (red.), Gyldendal, København, 1995, (s.12-16).
- Hansen, Jørn, ”Den moderne idræt”, I: Dansk Idrætsliv, bind 1, Trangbæk, Else m.fl. (red.), Gyldendal, København, 1995, (s.17-28).
- Hansen, Jørn, ”De første år og de første aktiviteter”, I: Dansk Idrætsliv, bind 1, Trangbæk, Else m.fl. (red.), Gyldendal, København, 1995, (s. 29-58).
- Hansen, Jørn, ”Sport og dansk idræt”, I: Idræthistorisk Årbog 1990, 6. årgang, Odense Universitetsforlag, 1990, (s. 73-90).
- Hansen, Svend Aage og Henriksen, Ingrid, ”Dansk Social historie 1914-39”, Gyldendal, Viborg, 1980.

- Hansen, Victor, "Illustreret Idrætsbog", bind 1, 1890 og bind 2, 1893, I: Idræthistorisk Årbog 2004, 20. årgang, Idræthistorisk tekstsamling fra 1600-1900 (cd-rom), Madsen, Bo Vestergård og Mortensen, Morten (red.), 2004, (s. 259-261).
- Idorn, John (red.), "Dansk Idræts-Forbund's Jubilæumsskrift 1896-1971", København, 1972.
- Jensen, Bente, "Moderne gennembrud i Aalborg i 1930'erne", Aalborgbogen 2003.
- Jørgensen, Per, "Ro, Renlighed, Regelmæssighed", Odense Universitetsforlag, Odense, 1997.
- Jørgensen, Per, "Dansk Idræts-Forbunds dannelse", I: Dansk Idrætsliv, bind 1, Trangbæk, Else m.fl. (red.), Gyldendal, København, 1995, (s. 63-86).
- Jørgensen, Per, "Det nationale, det nordiske og det internationale", I: Dansk Idrætsliv, bind 1, Gyldendal, Trangbæk, Else m.fl. (red.), København, 1995, (s. 87-103).
- Jørgensen, Per, "Eugen Stahl Schmidt og DIF – Dansk Idræts-forbunds baggrund, dannelse og etablering 1892-1925", I: Idræthistorisk Årbog 1993, 9. årgang, Hansen, Jørn og Eichberg, Henning (red.), Odense Universitetsforlag, 1993, (s. 25-41).
- Knudsen, Børge Møller og Christensen, Per Bo, "Skolegade Kvarteret i Aalborg", Aalborgbogen 1989.
- Knudsen, Knud, m.fl. "Kampen for en bedre tilværelse", Kræmer, Karen (red.), Selskabet til forskning i Arbejderbevægelsen historie, 1991.
- Knudsen, P. C., "Aalborg bys historie", III del, Aalborg, 1933.
- Korsgaard, Ove, "Kampen om kroppen", Gyldendal, København, 1997.
- Meyer, A. C., "Idrætsbogen", 2. bind, Chr. Erichsens Forlag, 1909.
- Michelsen, Tove, "Danske idrætsjubilæumsskrifter – en bibliografi", 1992.
- Nielsen, Arnold Richard, "Idrætsblade og Idrætsjournalister", I: Danske Idræts Bog, bind 2, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 1181-1188).
- Nielsen, Claus, "Øiet aabnes. Legemet udvikles og Hurtigheden skærpes – sportens fremkomst i Århus", I: Den Jyske Historiker, nr. 53 – Krop, bevægelse og identitet, 1990, (s. 65-80).
- Nielsen, Niels Kayser, "Foreningskrise i mellemkrigstiden – om ungdom og idræt på landet", I: Idræthistoriske Årbog 1994, 10. årgang, Hansen, Jørn og Trangbæk, Else (red.), Odense Universitetsforlag, 1994, (s. 31-48).
- "Om Cykler, cyklister og cykelsport", I: Danske Idræts Bog, bind 2, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 918-935).

- Overbestyrelsen, "De danske skytte-, gymnastik- og idrætsforeninger", I: Danske Idræts Bog, bind 2, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 657-660).
- Petersen, Armin, "Dansk arbejder idræts historie", I: Danske Idræts Bog, bind 1, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 281-285).
- Roostgaard, Marianne og Bladt, Inger, "Tobakken og byen", Aalborgbogen 2004.
- Samuelsen, Eivind, "Idræt i Aalborg gennem hundrede år", SIFA, 1983.
- Samuelsen, Eivind og Asp-Poulsen, Henning, "Brændevinshandleren Harald Jensen", Forlaget Bellis, 1997.
- Samuelsen, Gunnar, "De københavnske boldklubbers historie", I: Danske Idræts Bog, bind 1, Hermann, Aage og Andersen, Evald (red.), Dansk Haandbog Forlag, København, 1935, (s. 171-197).
- Sander, Herbert, "Dansk Idræt gennem 50 aar", Standard Forlaget, København, 1946
- Sørensen, C., "Dansk Arbejderidræt gennem 10 aar", I: Dansk Arbejder Idræt, 10-års jubilæumsnummer, Larsen, K. Seier (red.), 1939.
- Topholm, Jens og Christensen, Per Bo, "Aalborgs Historie - Aalborg under stilstand og fremgang fra 1814 til 1970", bind 5, Aalborg Kommune, 1990.
- Wagner, Ulrik, "Dannelsen af Dansk Arbejder Idrætsforbund", 2000.
- Værnfeldt, Kr., "At Nørre Tanders Historie, Aksel Schøllins bogtrykkeri, Aalborg, 1966.
- Wøllekær, Johnny, "Odense i bevægelse – strejftog i byens idrætshistorie", Byhistorisk Udvalg og SIKO, 2001.
- Aalborg Statistiske kontor, "Statistiske og økonomiske efterretninger om Aalborg", 1. aargang, nr. 4, 1939.

Links

<http://www.familieindex.dk/familie/com01814.htm>

<http://www.njl.dk/leksikon/kort/index.htm>

<http://www.aahm.dk/15b.jpg>.

<http://www.aalborg.dk/Borgerportal/Serviceomraade/Trafik+og+veje/Aalborg+i+kort/bykort.htm>

Avisartikler

Nordjyllands Socialdemokrat den 25. juli 1910.

Social-Demokraten den 8. januar 1925, 6. marts 1929, 15. maj 1929, 10. april 1937, 25. april 1937, 6. juni 1937, 10. juli 1937, 13. juli 1937.

Aalborg Stiftstidende den 13. september 1886, 9. maj 1908, 17. september 1910, 28. september 1938.

Utrykt Materiale

Aalborg Stadsarkiv

(/ nummer angiver lb.nr i registranten)

A27 /2, Forhandlingsprotokol for Socialdemokratisk Forbund 1920-63.

A165 /3, Erindringer fra Tømrermester A. P. Sørensen.

A240 **Tobaksarbejdernes Idrætsforening.**

/1, Forhandlingsprotokoller 1917-39.

A247 /222, De Smithske Jernstøberier A/S.

A326 /2, DAIs Idrætsblad 1943-44.

A696 /4, Cementarbejdernes Fagforening.

A734 **Aalborg Boldspilsklub.**

/1, Forhandlingsprotokol 1906-13.

/2, Forhandlingsprotokol 1913-21.

/3, Forhandlingsprotokol 1922-32.

/4, Forhandlingsprotokol 1933-44.

/14, Forhandlingsprotokol Kricketudvalget 1935.

/54, Scarpbog 1934 + diverse artikler.

A1080 /2, DAI.

/2, Arbejderpartiet.

/13, Arbejderforeningen af 1853.

/16, Barber Fagforeningen af 1912.

/17, Bogbinderfagforeningen af 1892.

/20, Brænderiarbejdernes Fagforening af 1898.

/21, Bude Fagforeningen af 1910.

/22, Arbejderpartiets Brændselsforening af 1915.

/26, Danmarks Kommunist Parti, Aalborg afdeling.

/27, Diverse artikler ang. diskussionsklubber.

/44, Havnearbejdernes Fagforening af 1888.

/48, Tobaksarbejdere.

A1962 AIK Nørresundby.

/,Forhandlingsprotokol 1925-31.

/1, Forhandlingsprotokol 1931-43.

/4, Referater fra AIK Nørresundby Atletikudvalg 1930-44.

A2013 Nørresundby soc.dem. vælgerforening.

A2151 Soc.dem. vælgerforening i Hasseris Kommune.

/1, Forhandlingsprotokol 1912-27.

/2, Forhandlingsprotokol 1927-32.

/3, Forhandlingsprotokol 1932-43.

A2248 /5, Erindringer fra Socialinspektør William Simonsen.

A2409 /1, Forhandlingsprotokol for Budolfi Sogn Menighedsråd 1903-45.

A3027 Erindringer fra Poul Gunnar Sabroe.

A3030 Erindringer fra Jens Peter Jensen.

A3277 Erindringer fra Ingrid Thomsen.

A3223 Erindringer fra Jens Marinus Mortensen.

A4018 Diverse fra Arbejderpartiet i Aalborg.

A4062 /3, Forhandlingsprotokol soc.dem. vælgerforening Aalb. Vestre kreds 1934-39.

A4164 Erindringer fra Anders Dreyer og DsU arkivalier.

A4555 /21, Forhandlingsprotokol soc.dem. vælgerforening Aalb. Østre kreds 1915-31.

/22, Mødeprotokol Agitationsgruppen 1935-40.

/172, Pjecer fra forskellige soc.dem. vælgerforeninger i Aalborg.

A4561 /1, Vedtægter fra DUI.

/8, Forhandlingsprotokol for Aalb. Østre agitationsdistrikt 1906-16.

/9, Forhandlingsprotokol for Kredsorganisationen for Aalborg Amts 2. kreds 1936-56.

Z149 25 års jubilæumsskrift for Jyden.

Aalborg Idrætsarkiv

0.0 SIFA.

/1, Brevsamling.

/2, Love for SIFA 1911 og diverse brevudvekslinger.

/35, Diverse artikler.

- /69, AIKs medlemsblad 1924.
- /84, Artikler om SIFAs 50 års jubilæum i 1961.
- /185, SIFA Idrætsliv 1917.
- 0.4 **Aalborg Boldspilsklub.**
- /6, Billede af fodboldhold 1912.
- /26, Billede af fodboldhold 1939.
- 5.0 **Idrætsuger.**
- /12, Korrespondance fra og til Idrætsugens forretningsudvalg.
- /34, Hæfte fra Idrætsugen 1925.
- /35, Diverse artikler ang. Idrætsugerne.
- A8 **Aalborg Fodsports Forening.**
- /21, 75 års jubilæumsskrift for AFF (1988).
- /22, Medlemsblad 1936.
- /29, 25 års jubilæumsskrift for AFF (1938).
- 0.11 **??, Medlemsblade, diverse årgange.**
- /66, Avisartikler fra AFFs 30 års jubilæum (1943).
- /70, Forhandlingsprotokol 1924-31.
- /71, Forhandlingsprotokol 1931-38.
- /80, 35 års jubilæumsskrift for AFF (1948).
- /169, Love for AFF 1913.
- A24 **Freja.**
- /1, Diverse papirer og udklip.
- /18, 80 års jubilæumsskrift for Freja (1992).
- 0.73 /11, Erindringer fra Ejnar Petersen.
- /15, Avisartikel.
- /27, 50 års jubilæumsskrift for Freja (1962).
- /29, Artikel fra Magasinet "Sport".
- /34, Love for Idrætsklubben Freja, Aalborg.
- /48, Billede af hold fra 1912.
- 0.37 **AIK Aalborg.**
- /2, 25 års jubilæumsskrift for AIK Aalborg (1944).
- /43, Erindringer fra Laurits Madsen.
- /63, Love for AIK Aalborg 1926.

A26 **Aalborg Roklub.**

- /1, Forhandlingsprotokol 1886-88.
- /2, Love for AR 1905.
- /3, Love og reglementer for AR 1918.
- /5, Love for AR 1936.
- /26, Forhandlingsprotokol 1902-59.
- /28, Forhandlingsprotokol 1928-36.
- /29, Forhandlingsprotokol 1936-47.
- /35, Medlemslister 1897-1925.
- /50, Diverse papirer fra AR.
- /52, Artikler fra diverse artikler.
- /70, Scrapbog 1925-39.
- /81, 25 års jubilæumsskrift for AR (1911).
- /91, 100 års jubilæumsskrift for AR (1986).

A37 **Vejgaard Boldklub.**

- /6, Forhandlingsprotokol 1925-29.
- /7, Forhandlingsprotokol 1930-36.
- /8, Forhandlingsprotokol 1936-40.
- /56, VBs historie i tekst og billeder ved J. E. Jensen.
- /57, 50 års jubilæumsskrift for VB (1975).
- /58, 75 års jubilæumsskrift for VB (2000).
- /61, 60 års jubilæumsskrift for VB (1985).

A58 **AIK Vejgaard.**

- /1, Love for AIK Vejgaards 1942.
- /5, 75 års jubilæumsskrift for AIK Vejgaard.

0.35 /4, Billede af hold.

- /10, Erindringer fra Peter Nielsen.
- /11, Erindringer fra Jens Knudsen.
- /19, Artikel fra foreningsblad.
- /35, Billede træningsaften.
- /49, 60 års jubilæumsskrift for AIK Vejgaard (1985).
- /54, Erindringer fra Henry Christensen.
- /59, Billede af stadion.
- /85, Forhandlingsprotokol 1925-1943.

- 0.45 **AIK Nørresundby.**
/, Udklip fra diverse aviser.
/4, Love for AIK Nørresundby 1930.
- A72 **Jyden.**
/1, Kontingent- og medlemsbog.
/3, 100 års jubilæumsskrift for Jyden (1998).
- 0.102 /4, Hæfte over Atletklubben Jydens historie.
/10, 75 års jubilæumsskrift for Jyden (1973).
/11, 70 års jubilæumsskrift for Jyden (1968).
/22, 50 års jubilæumsskrift for Jyden (1948).
/28, Medlemsblad fra 1930-61.
/43, Billede af atleter 1912.
/81, Billede af bestyrelse 1927.
/154, 85 års jubilæumsskrift for Jyden (1983).
- A100 **Arbejdernes Roklub.**
/5, 10 års jubilæumsskrift for ARK (1952).
/9, Diverse.
- 0.42 /9, Billeder.
- 0.196 /1, 50 års jubilæumsskrift for ARK (1992).
/6, Forhandlingsprotokol 1942-47 + 1955.
/15, Regninger og forskellige papirer fra ARK.
/29, Medlemsbøger 1942-53.
/32, Regnskabsbøger for Idrætsugerne 1941-46.
/37, Love for ARK 1946.
/63, Diverse papirer og udklip fra ARK.
/66, Medlemslister.
- A130 **Chang.**
/2, Forhandlingsprotokol 1917-27.
/3, Forhandlingsprotokol 1927-45.
/13, Kontingent bog 1914-17.
/14, Regnskabsbog 1914-17.
/17, Scarpbog med diverse artikler 1936.
/18, Artikel i Nordjysk Idrætsblad 1922.
/28, Idrætsrevyen 1926.

- /31-33, Scrapbøger fra mellemkrigstiden.
- 0.61 /3-209, Erindringer fra Aage Christensen.
/6, Billede af fodboldhold fra 1935.
/26-2169, Love for Chang 1919.
/43, Billede af spillere på vej til udebanekamp 1920.
- A182 **Lindholm Bokseklub.**
- 0.119 Diverse artikler og foto.
- A183 **Jyden.**
/14, 60 års jubilæumsskrift for Jyden (1958).
/18, Artikel om Frode Laustsen.
- A326 **DAI Nordjylland.**
/1, Forhandlingsprotokol 1937-40.
- B60 **Billedsamling på Idrætsarkiv.**
- B152 **Billedsamling på Idrætsarkiv.**

Trykt Materiale

Læsesalen på Aalborg Stadsarkiv

- Andersen, Svend, "Nørresundbys kommunale forvaltning 1842-1970", Sundby samlingerne 1998.
- Chang 35 års jubilæumsskrift 1912-1947.
- Chang 75 års jubilæumsskrift 1912-1987.
- DUI 10 års jubilæumsskrift 1918-1928.
- Frejas 25 års jubilæumsskrift 1912-1937.
- Frejas 85 års jubilæumsskrift 1912-1992.
- Jysk Boldspil-Union 25 års jubilæumsskrift 1895-1920.
- Raunholt, Lars og Rahbek, Arne, "Sportens etablering og gennembrud i Aalborg i perioden 1870-1914", speciale på historieoverbygningen på Aalborg Universitetscenter, 1985.
- Socialdemokratiet i Vejgaard 100 års jubilæumsskrift 1902-2002.
- Uddrag af Aalborg Byråds Forhandlingsprotokol, Årgangene mellem 1921-1940.
- Aalborg Boldspilsklub 50 års jubilæumsskrift 1885-1935.
- Aalborg Boldspilsklub 75 års jubilæumsskrift 1885-1960.
- Aalborg Boldspilsklub 100 års jubilæumsskrift 1885-1985.
- Aalborg Boldspilsklub 110 års jubilæumsskrift 1885-1995.

Aalborg Roklubs 85 års jubilæumsskrift 1886-1971.

Aalborg Svømmeklub 75 års jubilæumsskrift 1913-1988.

Aalborg Vejviser, relevante årgange.

Aalborg Lokalsamling

Andersen, Marinus, "Smedenes og Maskinmestrenes Fagforening i Aalborg", 50 års jubilæum, 1885 – 1935.

Arbejds mændenes Fagforening Aalborg, 80 års jubilæumsskrift 1885-1965.

Arbejds mændenes Fagforening Nørresundby 50 års jubilæumsskrift 1906-1956.

Blik og Rør Aalborg 100 års jubilæumsskrift 1890-1990.

Granding, Bertram m.fl. (red.), Malernes Fagforening 100 års jubilæumsskrift 1890-1990.

Maskinarbejderens og de andre smedes århundrede, 1999.

Metal Aalborg 100 års jubilæumsskrift 1885-1985.

Snedker- og Stolemagerens Fagforening 100 års jubilæum 1884-1984.

Læsesalen på Aalborg Idrætsarkiv

Dansk Arbejder Idrætsforbund 50 års jubilæumsskrift 1929-79.

Eugen Schmidt, Idrættens forkæmper – udgivet af SIFA i 1981.

Frejas 80 års jubilæumsskrift 1912-1992.

Billede af Hans Nielsen fra Jyden

Billede af gymnastikhold fra TIF. (0.180/6.277)

14. Bilag 1 - DIFs Amatør- og Ordensregler fra 1896

Kilde: Jørgensen, Ro, *Renlighed, Regelmæssighed*, 1997, s. 165.

Paragraf 1

Som Amatør betragter Forbundet enhver Idrætsdyrker, der:

- a) *ikke* udelukkende eller væsentlig ernærer sig ved Undervisning i Idræt og Gymnastik; Undervisning i almindelige Skoler dig undtagen,
- b) *ikke* deltager i nogen Præstation eller Vædekamp for Betaling eller om Pengepræmier, eller i en saadan, hvor Overskuddet *ikke* udelukkende anvendes til Idrættens Fremme eller i velgørende Øjemed,
- c) *ikke* uden Forbundets specielle Tilladelse deltager i nogen offentlig Vædekamp med eller mod Ikke-Amatører, hvad enten det gælder om Præmier eller ej,
- d) *ikke* uden Forbundets specielle Tilladelse, som Dommer, Starter eller paa ligende Maade, assisterer ved de i nærværende paragrafs b og c nævnte Præstationer og Konkurrencer
- e) *ikke* skaffer sig økonomisk Fordel ved at sælge, bytte, pantsætte, udleje eller forevise vundne Præmier.

Paragraf 2

Udelukket fra at deltage som konkurrerende i de af Forbundet eller af dets Medlemmer arrangerede Amatør-Præsentationer eller Vædekampe er

- a) Enhver, der i henhold til paragraf 1 maa betragtes som Ikke-Amatør,
- b) Enhver, der er berygtet i den offentlige Mening,
- c) Enhver, der paa Grund af Gæld eller andet af Forbundet anerkendt misligt Forhold er udelukket af en Idrætsklub eller Forening, der er medlem af Forbundet, eller af en Klub, med hvem Forbundet har indgaaet en gensidig Overenskomst paa dette Omraade,
- d) Enhver, der som konkurrence deltager i offentlige Præsentationer eller Vædekampe med eller mod Personer, der af Udvalget ere erklærede for "udelukkede"...

Paragraf 3

"Den, der under Præsentation eller Vædekamp har fornærmet en fungerende Opmand, Dommer, Starter eller anden Sports-Embedsmand, nægter at efterkomme disse retmæssige Anordninger eller i øvrigt opfører sig paa en Maade, der strider mod god Tone, kan af det inden for "Dansk Idræts-Forbund" nedsatte og nedenfor nævnte Amatør-Udvalg, erklæres for udelukket fra kommende Konkurrencer."